

สารคำสอนในวรรณกรรมเยาชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ด
ช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547

ปริญญานิพนธ์
ของ
อนุสรณ์ ดีไหว้

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2552

สาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวยุทธนางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
ช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547

ปริญญานิพนธ์
ของ
อนุสรณ์ ดีใจ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารคำสอนในวรรณกรรมเยาชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
ช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547

บทคัดย่อ
ของ
อนุสรณ์ ดีใจ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2552

อนุสรณ์ ดีใจ. (2552). สารคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดช่วงปี พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2547. ปรินทิพนิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ, อาจารย์อัจฉรา ประดิษฐ์.

ปรินทิพนิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสารคำสอน กลวิธีการนำเสนอสารคำสอน และคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดช่วงปี พ.ศ.2544-พ.ศ.2547 โดยศึกษาจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ เด็กหญิงนางฟ้า ส้มสีม่วง ปราสาทกระต่าย ครุฑน้อย เจ้าชายไมวิเศษ เด็กหญิงสวนกาแฟ และมัจฉานุผจญภัย

ผลการศึกษาพบว่า สารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1. สารคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ได้แก่ การรู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การมีจริยธรรมคุณธรรม การมีความรับผิดชอบ ตามวัย การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และการรู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 2. สารคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม ประกอบด้วยการยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม และการจัดการกับปัญหา และ 3. สารคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว ได้แก่ ความรักความผูกพันในครอบครัว และบทบาทหน้าที่สมาชิกในครอบครัว

กลวิธีการนำเสนอสารคำสอนที่ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนนายอินทร์อะวอร์ดนิยมใช้ในวรรณกรรม แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ 1. กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์สมมติ 2. กลวิธีการตั้งคำถาม ได้แก่ การตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนา การตั้งคำถามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน 3. กลวิธีการแสดงผลของการกระทำ 4. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้น ประกอบด้วย กลวิธีการยั่วล้อ กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม และกลวิธีการใช้ภาษา รวมถึง 5. กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. คุณค่าต่อเยาวชนผู้อ่าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคม ประกอบด้วยการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แก่เด็กและเยาวชน การให้ความรู้ด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว รวมทั้งคุณค่าด้านภาษา ได้แก่ การเรียนรู้ลักษณะภาษาถิ่น และการใช้โวหารที่เหมาะสม 2. คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย กล่าวคือการจัดประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทำให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่ในวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยมากขึ้น และยังช่วยกระตุ้นให้เกิดวรรณกรรมที่มีเนื้อหาหลากหลายขึ้นด้วย

AN ANALYTICAL STUDY OF DIDACTIC ASPECTS PRESENCE IN NAIIN
AWARD'S YOUNG PEOPLE LITERATURE BETWEEN 2001-2004

ABSTRACT
BY
ANUSARA DEEWAI

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in Thai
at Srinakharinwirot University
May 2009

Anusara Deewai. (2009). *An Analytical Study of Didactic Aspects Presence in Naiin*

Award's Young People Literature between 2001-2004. Thesis, M.A. (Thai). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Supa Parnchareon, Ajarn Achara Pradit.

This thesis is aimed to study the didactic aspects, the narrative techniques and the values presented in Naiin Award's Young People Literature from 2001-2004. 7 titles, which are considered in this thesis, are Dek Ying Nang Fah , Som See Muang , Prasart Kratai Jan, Krut Noi , Chaochai Mai Wiset , Dek Ying Suan Kafae and Matchanu Phachonphai

The result of the study indicates that the didactic approaches presented in Naiin Award's Young People Literature can be categorized into 3 aspects. Firstly, the ethical and moral aspects which are idealistic qualities such as respect of people and emotional maturity. Secondly, the social aspects consist of the ability to accept and adjust themselves to people and social conditions in general, the learning of undesired behaviors in people, and the problem solutions. Thirdly, aspects are concerned the importance of family bond and the responsibilities expected of family members.

The narrative techniques commonly used in Naiin Award's Young People Literature are categorized into 5 approaches. First technique is the setting of real and fictional situations as examples of lessons learned. Second technique is the questioning in order to clarify moral lessons or to arouse the participation of the readers. Third technique is the displaying consequence of actions. Fourth technique is the conveyance of humor, for example, mimicry, parody, the use of wordplay and foreign languages. The last technique is the arousing of curiosity by the intended ambiguity in dialogues.

The values of Naiin Award's Young People Literature can be divided into 2 aspects:

1) the social values for young readers – in the term of the stimulation of social consciousness, the adjustment of ideal personality, the enhancement of Thai language skills, and the provoking of wisdom and critical thinking skills. 2) The values for young people literature market in Thailand. In other words, the existence of Naiin Award provides the good opportunity for aspiring amateur writers who win award to become career writers. In addition, the award generates the variety in contents and narrative styles among young reader literature.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
สาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อุวรรต
ช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547
ของ
อนุสรณ์ ดีไหว่

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ เดือน พ.ศ. 25.....

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ)

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวนพิศ อิฐรัตน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ อัจฉรา ประดิษฐ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ อัจฉรา ประดิษฐ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัชรานิช)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยดูแลให้คำแนะนำและให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งอาจารย์อัจนรา ประดิษฐ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการปรับแก้งานอันเป็นประโยชน์อย่างมาก ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวนพิศ อิฐรัตน์ ประธานในการสอบปากเปล่า อาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัธนวิช กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์เพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออกที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านวรรณคดีและวรรณกรรม รวมถึงคณาจารย์สาขาวิชาวรรณกรรมสำหรับเด็กทุกท่านที่ได้มอบความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับหนังสือเด็กและเยาวชน ตลอดจนประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาประยุกต์ในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจมอบความรักและความปรารถนาดีให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา จนทำให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบพระคุณนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อะวอร์ดทุกท่าน บรรณาธิการฝ่ายหนังสือเล่มของสำนักพิมพ์ในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ทั้งแพรวสำนักพิมพ์ และสำนักพิมพ์แพรวเยาวชน คุณนภาพร พิทยวราภรณ์ กัลยาณมิตรผู้ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมุ่งมั่นทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ คุณจิรภัทร อาदनารี คุณดวงเดือน พัฒนวิริยะเวช คุณนิมลมาศ จันทรวงจร เพื่อนร่วมชั้น คุณเดชา บินอามัด และรองศาสตราจารย์ทินกร กาษรสุวรรณ ผู้มีส่วนช่วยเหลือและผลักดันให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอน.....	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน.....	12
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรม.....	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอนและกลวิธีการ นำเสนอสาระคำสอน.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรม.....	24
3 วิเคราะห์สาระคำสอนที่ปรากฏ	
ในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด.....	26
สาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์.....	26
สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม.....	73
สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว.....	98

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏ	
ในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด.....	109
กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ.....	109
กลวิธีการตั้งคำถาม.....	118
กลวิธีแสดงผลของการกระทำ.....	122
กลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้น.....	125
กลวิธีการยั่วล้อ.....	126
กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม.....	128
กลวิธีการใช้ภาษา.....	131
กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้.....	134
5 วิเคราะห์คุณค่าของสาระคำสอนที่ปรากฏ	
ในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด.....	140
คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน.....	140
คุณค่าด้านสังคม.....	140
คุณค่าด้านภาษา.....	143
คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย.....	148
6 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	163
สรุปผลการวิจัย.....	163
อภิปรายผล.....	166
ข้อเสนอแนะ.....	168
บรรณานุกรม.....	169
ภาคผนวก.....	174
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	184

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาชนรางวัล นายอินทร์อะวอร์ด.....	107
2 กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม เยาชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด.....	137
3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนกับ สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาชนรางวัลนายอินทร์ อะวอร์ด.....	138
4 แนวเรื่องและแนวคิดสำคัญของวรรณกรรมเยาชนรางวัล นายอินทร์อะวอร์ด.....	153
5 คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาชนรางวัลนายอินทร์ อะวอร์ด.....	161
6 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอ สาระคำสอน และคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรม เยาชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด.....	166

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“เด็กและเยาวชน” เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคม ตั้งแต่อดีต จวบจนปัจจุบัน และเป็นหลักสำคัญในการสร้างอนาคตของการพัฒนาประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มเด็กและเยาวชนช่วงอายุระหว่าง 8-18 ปี เนื่องจากเด็กและเยาวชนในวัยนี้เป็นวัยแห่งการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ทั้งจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อมที่ได้รับรู้ผ่านสื่อหลายรูปแบบ

หนังสือหรือวรรณกรรมเป็นการสื่อสารประสบการณ์อันมีคุณค่าแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังไฝหาความรู้ ดังที่ รพีพรรณ พัฒนาเวช (2550: 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนและกลุ่มเป้าหมายของการอ่านวรรณกรรมเยาวชนว่า

วรรณกรรมเยาวชน เด็กๆ ควรอ่านได้อย่างเพลิดเพลินเช่นเดียวกับการได้อ่านหนังสือการ์ตูน ไม่ต้องคำนึงว่าจะได้รับความรู้หรือไม่ เนื้อหาในวรรณกรรมเยาวชนส่วนใหญ่พูดถึงความงาม ความรัก ความผูกพัน และความสามัคคี มีน้ำใจ และการผจญภัย นำเสนอเรื่องราวอย่างสนุกสนาน มองโลกในแง่ดีจากมุมมองและความรู้สึกของตัวละครที่เป็นเด็กอยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่านคือกลุ่มเด็กโตจนถึงเยาวชน วรรณกรรมเยาวชนชั้นดีจำนวนมาก ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำอีกเป็นเวลายาวนานนับสิบ ๆ ปี เผยแพร่ออกไปทั่วโลก รวมทั้งภาษาไทยด้วย จึงเป็นโอกาสที่เด็กๆ ของเราก็จะสามารถหามาอ่านกันได้ และกลุ่มหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ ไม่เพียงเหมาะสำหรับเด็กๆ เท่านั้น ผู้ใหญ่อย่างเราก็ควรหามาอ่านเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เข้าใจความนึกคิด อารมณ์ ความรู้สึก ความวิตกกังวลต่างๆ รวมทั้งจินตนาการของเด็กวัยนี้...

จากคำกล่าวของรพีพรรณแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการสื่อสารประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้ผู้อ่านหลายวัยโดยไม่จำกัดกลุ่มผู้อ่านอยู่เพียงแค่วัยเด็กตอนโตถึงเยาวชนเท่านั้น แต่ผู้ใหญ่ทั่วไปก็สามารถอ่านเพื่อความบันเทิง หรือเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของเด็กและเยาวชนได้ เช่นเดียวกับที่ คุณหญิงแมนมาศ ชวลิต ประธานสมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน (2542: 23-26) กล่าวถึงประโยชน์และผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการคัดสรรหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชนว่า

ผลที่คาดว่าจะได้รับ เราหวังว่าเด็กและเยาวชนไทยจะมีรายการหนังสือดีที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำนักพิมพ์ต่าง ๆ หันมาสนใจ คิดผลิตหนังสือที่ดีมีประโยชน์สำหรับเด็กและเยาวชนมากขึ้น ครูและผู้ปกครองจะมีแนวทางในการเลือกซื้อหนังสือที่ดีและมีประโยชน์แก่เด็กและเยาวชน ประชาชนในประเทศจะหันมาสนใจการอ่านของเด็กมากขึ้น รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมห้องสมุดเพิ่มขึ้น และเป็นแนวทางในการเรียกร้องให้รัฐบาลสนใจที่จะส่งเสริมการอ่านของเด็กและเยาวชนมากขึ้นอีกด้วย...

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการอ่านวรรณกรรมที่ดีและเหมาะสมสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน เมื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีนิสัยรักการอ่านแล้ว ก็จะส่งผลในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในแวดวงการผลิตหนังสือหรือวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในส่วนของสำนักพิมพ์ที่ต้องคัดเลือกบุคลากรผู้มีคุณภาพเพื่อการสร้างสรรคัวรรณกรรมที่ดี และเข้าถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำเอาสาระที่ได้จากวรรณกรรมที่ดีเหล่านั้นมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญต่อการสร้างสรรคัวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างมาก ดังที่ กรมวิชาการได้สำรวจนโยบายการผลิตหนังสือในรายงานการวิจัยเรื่องสภาพการผลิตและพัฒนาหนังสือเด็กว่า การที่จะพัฒนาสภาพการผลิตหนังสือหรือวรรณกรรมได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ (2541: 73) คือ

1. การจัดแสดงหนังสือ
2. การสำรวจสภาพการใช้และยอดขายหนังสือ
3. การจัดอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน
4. การสนับสนุนพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนร่วมกับองค์กรเอกชน
5. การให้งบประมาณสนับสนุน
6. การจัดประกวดหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน

จากรายงานการวิจัยข้างต้นพบว่า การจัดประกวดหรือมอบรางวัลให้แก่หนังสือและผู้สร้างสรรคัวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามนโยบายการผลิตหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน นั้น เป็นเครื่องยืนยันประการสำคัญว่าการจัดประกวดของแต่ละสถาบันเป็นการส่งเสริมการผลิตหรือสร้างสรรคัวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพได้ ดังจะสังเกตได้จากในปัจจุบันมีการตั้งรางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยหลายสถาบัน เพื่อบอกแก่ผู้สร้างสรรคัวรรณกรรมที่มีคุณค่าแก่เด็กและเยาวชน อาทิ รางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ซึ่งเป็นรางวัลของหน่วยงานรัฐบาล และรางวัลจากหน่วยงานเอกชนทั้งบริษัทและสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ได้แก่ รางวัลแว่นแก้ว รางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด รางวัลรักลูกอวอร์ด และรางวัลนายอินทร์อวอร์ด เป็นต้น

รางวัลนายอินทร์อวอร์ดจัดเป็นรางวัลสำคัญรางวัลหนึ่งของภาคเอกชนที่ตั้งขึ้นโดยบริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) เป็นรางวัลที่จัดขึ้นเพื่อกระตุ้นการสร้างสรรคัวรรณกรรมที่มีคุณภาพหลากหลายประเภท รวมไปถึงประเภทวรรณกรรมเยาวชน รางวัลนี้เป็นรางวัลที่น่าสนใจเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้นักประพันธ์หน้าใหม่ส่งผลงานเข้าประกวด ซึ่งตามกติกาการประกวดระบุไว้ว่า “...ต้องเป็นเรื่องแต่งขึ้นใหม่สำหรับเด็กอ่าน มีเนื้อหาส่งเสริมจินตนาการ อีกทั้งยังต้อง ไม่เน้นการสอน...” (2547: ไม่ปรากฏเลขหน้า) เพื่อชิงโล่ประกาศเกียรติคุณพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งพระองค์ทรงให้ความสนพระทัยและทรงมอบโล่พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติและเป็นกำลังใจแก่นักประพันธ์วรรณกรรมรุ่นใหม่ให้สร้างสรรคัวรรณกรรมที่ดี โดยเริ่มจัดประกวดครั้งที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543

ต่อเนื่องมาจนถึงครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2551 ซึ่งรางวัลนายอินทร์อวอร์ดนั้นว่ามีความแตกต่างจากรางวัลของหน่วยงานอื่น ๆ ที่มักมุ่งเน้นเกณฑ์การตัดสินรางวัลว่าต้องมีจุดประสงค์ในการสอนเด็กและเยาวชนอย่างชัดเจน และผู้ได้รับรางวัลส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่เคยมีผลงานทางวรรณกรรมดีเด่นมาแล้ว

แม้ว่ารางวัลประเภทวรรณกรรมเยาวชนของรางวัลนายอินทร์อวอร์ด จะชี้ชัดว่าไม่เน้นเรื่องของการสอน แต่สาระคำสอนกลับสอดแทรกอย่างแนบเนียนในเนื้อหา ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึง “สาระคำสอน” ผู้วิจัยหมายความว่ากว้างถึงคำสองคำ ได้แก่ คำว่า “สาระ” คือ ส่วนสำคัญหรือใจความสำคัญ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 1183) และคำว่า “คำสอน” คือ สิ่งที่เป็นความรู้ ที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ การค้นคว้าหรือจากการเล่าเรียนของผู้สอน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 232) จึงทำให้คำว่า “สาระคำสอน” ในที่นี้หมายถึง ส่วนสำคัญหรือใจความสำคัญของสิ่งที่เป็นความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้สอนหรือผู้ประพันธ์ต้องการถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน ซึ่งสาระคำสอนดังกล่าวปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อวอร์ดอย่างมีชั้นเชิง เนื่องจากผู้จัดประกวดรางวัลนี้เข้าใจความสำคัญของความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของเด็กและเยาวชนว่า เด็กและเยาวชนนั้นมิได้ชอบการสอนสั่งอย่างตรงไปตรงมานัก ดังที่ กาญจนา คำสุวรรณ์และนิตยา เสาร์มณี (2524: 84) ได้กล่าวอ้างถึงทฤษฎีของเปียเจท์ ขั้นพัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจของช่วงวัยที่ 3 คือ Concrete Operational Period หรือ ช่วงอายุ 7-11 ปี ว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่สามารถทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้เมื่อมีความคิดเป็นอิสระ และไม่ชอบการสอนสั่งโดยตรง จึงส่งผลให้ผู้ประพันธ์ต้องรู้จักสร้างกระบวนการนำเสนอสาระคำสอนต่าง ๆ เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้ไม่ปิดกั้นตนเองจากการรับรู้คำสอน และอาจนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติในชีวิตได้

ด้วยเหตุนี้ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงต้องใช้กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนแก่เด็กและเยาวชนอย่างแนบเนียน จนดูคล้ายกับไม่เป็นการจงใจสั่งสอนหรือชี้นำเด็กและเยาวชนจนเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้อ่านคือเด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกต่อต้านหรือเบื่อหน่ายต่อคำสอนนั้น ๆ ได้ แต่ผู้ประพันธ์ควรสอดแทรกสาระคำสอนต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการหรือกลวิธีที่มีชั้นเชิง ดังเช่น อุดม หนูทอง (2528: 75) กล่าวถึงกลวิธีการสอนในวรรณกรรมไว้ดังนี้

...กลวิธีสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม จำแนกได้ 6 วิธี คือ

1. สอนอย่างตรงไปตรงมา
2. สอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบ
3. สอนโดยอ้างอิงสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อถือศรัทธา
4. สอนโดยแสดงผลตอบแทนการกระทำ
5. สอนโดยวิธีนามยกเอาหนามบ่ง
6. สอนโดยแสดงโวหารให้ตีความเอาเอง...

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนทั้ง 6 ประการข้างต้น ถือเป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ร่วมสมัย เนื่องจากกลวิธีต่าง ๆ นี้ยังปรากฏใช้ในกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนของ

วรรณกรรมปัจจุบันอยู่ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนจึงอาจประยุกต์กลวิธีข้างต้นในการนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมที่เหมาะสมแก่ความต้องการของเด็กและเยาวชนนักอ่านในปัจจุบันได้

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดมีการสอดแทรกสาระคำสอนผ่านกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่น่าสนใจ คือ การสอนแบบไม่เน้นการสอน ทำให้วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเป็นวรรณกรรมเยาวชนรางวัลหนึ่งในยุคปัจจุบันที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน “สาระคำสอน” ซึ่งมีความเชื่อมโยงถึงกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน และคุณค่าของสาระคำสอนนั้น ๆ ดังที่รีนฤทัย สัจพันธุ์ (2544: 4-5) หนึ่งในคณะกรรมการตัดสินรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด เขียนแสดงความคิดเห็นในคำนำจากกรรมการใน *สัมผัส่วง* วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมจากรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดประจำปี 2544 ว่า

...วรรณกรรมเรื่องนี้ทำให้ผู้อ่านตระหนักในคุณค่าของจินตนาการความฝันว่า หากปราศจากความฝันแล้วไซ้ชีวิตมนุษย์จะแห้งแล้ง หยาดกระดังงา ไร้สีสัน ไร้จุดหมาย ไร้อารมณ์และไร้สุขเพียงใด...การใช้ลีลาการเขียนแบบแฟนตาซีทำให้วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้มีตัวละครและเหตุการณ์มหัศจรรย์ไกลเกินความจริง ออกไปสู่อาณาจักรความฝันที่เว้งว่างไร้ขอบเขต แต่กลับเป็นการผจญภัยที่กระตุ้นประสบการณ์ทางอารมณ์ของผู้อ่านได้ไม่สิ้นสุด... เชื่อกันว่าวรรณกรรมเยาวชนที่ดีต้องไม่เขียนเพื่อสอนกันตรงๆ แต่กระนั้นเราไม่อาจปฏิเสธคุณค่าของสัมผัส่วงที่ให้ข้อคิดดี ๆ แก่เด็กและผู้ใหญ่...โดยเรื่องราวทั้งหมดถูกนำเสนออย่างสนุกสนานด้วยภาษาสละสลวย แทรกอารมณ์ขันโดยไม่ต้องมีบทลง ผู้อ่านจึงได้รับสาระและความรื่นรมย์เต็มหัวใจ...

คำนำจากตัวแทนกรรมการข้างต้นยืนยันให้เห็นความสำคัญของการผสมผสานกลมกลืนระหว่างสาระคำสอน และกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน ตลอดจนคุณค่าของสาระคำสอนอันทำให้วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดควรค่าแก่การศึกษา นอกจากนี้สาระคำสอนที่สอดแทรกในวรรณกรรมอาจมีส่วนช่วยเหลือหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเกิดทัศนคติอันดี มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและพัฒนาเป็นเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพได้ ซึ่งสำคัญมากสำหรับผู้ที่จะก้าวไปพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์

ด้วยความสำคัญของสาระคำสอนและความน่าสนใจของรางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานเอกชน คือ “รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด” และตั้งประเด็นการศึกษาโดยเน้นเรื่อง “สาระคำสอน” “กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน” และ “คุณค่าของสาระคำสอน” ที่ปรากฏในวรรณกรรมเหล่านั้น เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อุรวรต์ ช่วงปี พ.ศ. 2544-2547 ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. สารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม
2. กลวิธีการนำเสนอสารคำสอน
3. คุณค่าของสารคำสอน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษา “สารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อุรวรต์ ช่วงปี พ.ศ. 2544-2547” ในเชิงวิเคราะห์ ทำให้เห็นสารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมและรู้ถึงกลวิธีการนำเสนอสารคำสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน ซึ่งอาจนำเสนอเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนในยุคปัจจุบันได้ ทั้งยังทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของสารคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมเยาวชนยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อุรวรต์นี้ จะศึกษาวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลอินทร์อุรวรต์เฉพาะประเภท “วรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม” และ “วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ” ตั้งแต่การมอบรางวัลในครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 5 ของการประกวด คือ ปี พ.ศ. 2544-2547 รวมทั้งหมด 7 เรื่อง (เนื่องจากการจัดประกวดครั้งที่ 1 ประจำปี 2543 จัดประกวดเฉพาะงานเขียนประเภท “สารคดี” และการจัดประกวดครั้งที่ 6-9 ประจำปี 2548-2551 รางวัลประเภท “วรรณกรรมเยาวชน” ไม่มีผลงานใดผ่านเกณฑ์การตัดสิน) ได้แก่

1. เด็กหญิงนางฟ้า โดย ดาราราย (รางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม ประจำปี 2544)
2. สัมผัสวัง โดย ดาวกระจาย (รางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม ประจำปี 2544)
3. ปราสาทกระต่ายจันทร์ โดย จันทร์เจ้า (รางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม ประจำปี 2545)
4. ครุฑน้อย โดย คอยนุช (วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ ประจำปี 2545)
5. เจ้าชายไมวิเศษ โดย ปรีดา อัครจันทโชติ (รางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม ประจำปี 2546)
6. เด็กหญิงสวนกาแฟ โดย เม น้อยนาเวศ (วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ ประจำปี 2546)

7. มัจฉานุผจญภัย โดย ชคิตกาล (วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ ประจำปี 2547)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด หมายถึง หนังสือประเภทบันเทิงคดี สำหรับผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน ช่วงอายุระหว่าง 8-18 ปี ซึ่งได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่ จัดตั้งโดยบริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

วรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม คือ วรรณกรรมที่มีคุณภาพดีเด่นได้รับรางวัลชนะเลิศ พร้อมโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเงินรางวัล 50,000 บาท รวมถึงได้รับคำลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์ผลงานในนามสำนักพิมพ์ในเครืออมรินทร์

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ คือ รางวัลรองชนะเลิศที่มีสิทธิ์ได้รับพิจารณาผลงาน เพื่อจัดพิมพ์พร้อมได้รับคำลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่องอย่างละเอียด
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน คุณค่าของสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์
3. วิเคราะห์สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
4. วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
5. วิเคราะห์คุณค่าของสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
6. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอน

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอนและกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ

การจัดประกวดเพื่อมอบรางวัลแก่วรรณกรรมหรือผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมดีเด่น เป็นกลวิธีหนึ่งของการพัฒนาหนังสือดีที่น่านำอ่าน เนื่องจากการส่งเสริมให้เกิดการผลิตวรรณกรรมที่มีคุณค่า มีมาตรฐาน ทั้งด้านเนื้อหา สาระ จริยธรรม และความบันเทิง รวมถึงเป็นการยกย่องและให้กำลังใจแก่ผู้ประพันธ์เพื่อกระตุ้นให้ผู้ประพันธ์ผลิตวรรณกรรมที่ดี อีกทั้งเป็นการให้สำนักพิมพ์ได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่วรรณกรรมที่มีคุณค่าด้วย (กัลยา ยวนมัลย์. 2539: 177)

รางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเริ่มต้นมีขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2465 ตามที่หทัยตันหยง (2525 : 481-493) ได้ศึกษาถึงเรื่องของรางวัลสำหรับวรรณกรรมซึ่งสรุปได้ว่า รางวัล Newbery แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นรางวัลแรกของวงการวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งสมาคมห้องสมุดแห่งอเมริกาได้จารึกเกียรติยศชื่อของ John Newbery ชาวอังกฤษ เนื่องจากเขาเป็นผู้สร้างแบบฉบับหนังสือสำหรับเด็กยุคใหม่อย่างแท้จริง รางวัลนี้จึงจัดขึ้นเพื่อมอบให้แก่ผู้แต่งหนังสือสำหรับเด็กยอดเยี่ยมที่มอบตั้งแต่ พ.ศ. 2465 จนถึงปัจจุบัน จากนั้นจึงมีรางวัล Caldecott มอบให้แก่นักเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กยอดเยี่ยมเป็นประจำทุกปี ซึ่ง

ห้องสมุดอเมริกาตั้งรางวัลนี้ขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ Randolph Caldecott ชาวอังกฤษผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นราชาแห่งภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กเนื่องจากความทุ่มเทในการสร้างภาพประกอบสำหรับเด็ก และการนำเสนอภาพประกอบที่มีความวิจิตร สมบูรณ์แบบ อีกทั้งมีชีวิตชีวาด้วย

หลังจากที่อเมริกาส่งเสริมบทบาทของผู้ประพันธ์ในการมอบรางวัลทั้งสองเพื่อเป็นเกียรติและเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียน ไม่นานนักอังกฤษก็มีการส่งเสริมวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ด้วยการตั้งรางวัลหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนดีเด่นโดยหน่วยงานต่าง ๆ หลายสถาบัน อาทิ

รางวัล Carnegie Medal โดย British Library Association

รางวัล Eleanor Farjeon Awards โดย Children's Book Circle

รางวัล The Guardian Newspaper Awards for Children Fiction โดย หนังสือพิมพ์ The Guardian

รางวัล Kate Greenaway Medal โดย British Library Association

รางวัล The Times Educational Supplement Information Book Awards โดย หนังสือพิมพ์ The Times

รางวัล Whitbread Awards โดย Booksellers Association of Great Britain and Ireland

นอกจากนี้ประเทศอื่น ๆ ยังมีการตั้งรางวัลอีกหลายสถาบันเพื่อส่งเสริมการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศของตน ดังเช่นประเทศฝรั่งเศสจัดมอบรางวัล Prix Jeunesse เพื่อมอบแด่ผู้มีผลงานวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนดีเด่น หรือสหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งรางวัลต่าง ๆ หลังจากมีการตั้งรางวัล Newbery และ Caldecott อีกมากมาย อาทิ

รางวัล The Laura Ingalls Wilder Awards โดย Children's Services Division of American Library Association

รางวัล The Hans Christian Andersen Prize โดย International Board on Books for Young People

รางวัล AIGA Children's Book Show โดย American Institute of Graphic Arts

รางวัล Mildred L. Batchelder Awards โดย Children's Services Division of American Library Association

รางวัล Irma Simonton Black Awards โดย Bank Street College of Education

รางวัล Book World Children's Spring Book Festival Awards โดย Chicago Tribune

รางวัล Boston Globe - Hornbook Awards โดย The Boston Globe

รางวัล The Brooklyn Art Books for Children Citation โดย Brooklyn Museum

รางวัล Lewis Carroll Shelf Awards โดย Wisconsin University

รางวัล Jane Addams Book Awards โดย Jane Addams Peace Association

ประเทศแคนาดามีรางวัลส่งเสริมวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คือ Canadian Library Awards Book of The Year Book for Children ซึ่งเป็นรางวัลสำหรับวรรณกรรม

ภาษาอังกฤษ และรางวัล Amelia Frances Howard - Gibbon Medal อันเป็นรางวัลสำหรับวรรณกรรมภาษาฝรั่งเศส ทั้งสองรางวัลตั้งโดย Canadian Library Association นอกจากนี้ในประเทศออสเตรเลียก็มีการตั้งรางวัล Australian Book of The Year Awards ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของ Australian Children's Book Council

นอกเหนือจากประเทศในแถบยุโรปและอเมริกาหรือออสเตรเลียที่มีการส่งเสริมการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในรูปแบบของการมอบรางวัลแก่นักเขียนหรือนักวาดภาพประกอบแล้ว ประเทศในแถบเอเชียทั้งญี่ปุ่นและอินเดียก็มีการส่งเสริมด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเช่นเดียวกัน ดังที่ประเทศอินเดียตั้งรางวัล Shanka Awards เพื่อมอบแก่ผู้สร้างวรรณกรรมดีเด่นของเอเชีย หรือรางวัลนอมา Noma (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. 2527: 245) ที่จัดตั้งโดยศูนย์วัฒนธรรมแห่งเอเชีย ประเทศญี่ปุ่น เพื่อสนับสนุนผู้วาดภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กที่มีผลงานดีเด่น และส่งเสริมผู้วาดภาพประกอบที่ไม่มีโอกาสแสดงผลงานนอกประเทศ เป็นต้น

เช่นเดียวกับประเทศไทยที่ผู้ผลิตวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนทั้งภาครัฐบาลและเอกชนต่างตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการใช้ “รางวัลวรรณกรรม” เป็นเครื่องมือหนึ่งในการส่งเสริมการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังใจในการสรรค์สร้างผลงานของนักประพันธ์สืบต่อไป แวดวงวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจะได้รับการเคลื่อนไหวและมีการพัฒนาผลงานให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนอันเป็นกลุ่มเป้าหมาย

รางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยมีหลายสถาบันเป็นผู้ก่อตั้ง ดังที่ นวลจันทร์ รัตนกรและคณะ (2522: 11-127) ได้ประมวลรายชื่อและประวัติรางวัลวรรณกรรมในประเทศช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2450-2522 โดยสรุปเฉพาะประเภทที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนว่ามีมากมาย อาทิ รางวัลการประกวดหนังสือแสดงพระพุทธศาสนาสำหรับสอนเด็กของราชบัณฑิตยสถาน รางวัลหนังสือดีขององค์การยูเนสโก รางวัลทางวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. รางวัลการประกวดวรรณกรรมไทย ธนาคารกรุงเทพ จำกัด รางวัลหนังสือดีเด่นประจำปี งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ รางวัลของคณะกรรมการสวัสดิการเด็ก โดยสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ รางวัลหนังสือสำหรับเด็ก โดยสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย และรางวัลบัวหลวง ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น

นอกเหนือจากรางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทยของสถาบันรัฐข้างต้นแล้ว ในปัจจุบันก็ยังมีรางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจากสถาบันอื่น ๆ อีกมากมายที่น่าสนใจ โดยเฉพาะของภาคเอกชนที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมนักประพันธ์หน้าใหม่ รวมทั้งเพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์วรรณกรรมในแง่มุมที่แปลกใหม่ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในด้านความคิดและจินตนาการแก่เด็กและเยาวชนไทยมากขึ้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นอัครมเหษณ์องค์หนึ่งในแวดวงวรรณกรรมสำหรับผู้่านทั่วไปและสำหรับเยาวชน ที่ได้รับการเทิดพระเกียรติว่าบทพระราช

นิพนธ์ของพระองค์ในด้านวรรณกรรมเยาวชนนั้นมีคุณลักษณะเด่น อันถือว่าเป็นหัวใจของการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ดังที่ นิลวรรณ ปิ่นทอง (ดาวรัตน์ ชูทรัพย์. 2546: 19-25; อ้างอิงจากนิลวรรณ ปิ่นทอง. 2544. สตรีสาร. ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวไว้ว่า บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์มีลักษณะเด่นอยู่ 3 ประการ คือ

1. **ด้านการใช้ภาษา** พระองค์ทรงมีเอกลักษณ์ในการใช้ภาษาที่กะทัดรัด เรียบง่ายและสื่อความหมายได้ชัดเจน รวมถึงมีความไพเราะสละสลวยและมีพลังในการสื่อสารซึ่งตรงกับลีลาอารมณ์ของเรื่อง

2. **ด้านจิตวิทยาเด็กและเยาวชน** ในบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ เช่น เรื่อง แก้วจอมแก่น ฯลฯ ทรงแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจจิตใจของเด็ก ความจดจำและเข้าถึงความใฝ่ฝันในวัยเยาว์ โดยพระองค์มิได้ทรงนำเพียงเรื่องราวความสนุกสนานในวัยเยาว์ของพระองค์และผู้อื่นมาถ่ายทอดในเรื่องเท่านั้น ทว่าทรงนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ อย่างที่เป็นมุมมองของเด็ก มิใช่มุมมองของผู้ใหญ่ ดังนั้นเมื่ออ่านวรรณกรรมเยาวชนของพระองค์ เด็กจึงรู้สึกชื่นชอบและประทับใจ เนื่องจากคล้ายกับว่าได้อ่านเรื่องราวของเพื่อนหรือของตนเอง ส่วนผู้ใหญ่หากได้อ่านก็จะประหลาดว่าไต่ย้อนกาลเวลากลับไปเห็นอดีตของตนเอง

3. **ด้านความเข้าใจและเข้าถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นเด็ก** ข้อนี้จัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ปรากฏอยู่ในบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ทุกบริบทของวรรณกรรมทรงพระราชนิพนธ์แบบ “ชี้แนะ” มิใช่ทรง “ชี้นำ” คือทรงเล่าเรื่องราว ปัญหา การแก้ไขและทางออกต่าง ๆ ผ่านพฤติกรรมของตัวละครโดยมิได้ทรงสรุปอย่างชัดเจน หากแต่พระองค์ทรงชี้แนะและเปิดโอกาสให้ผู้อ่านคือเด็กและเยาวชนได้คิดหาบทสรุปด้วยตนเอง เนื่องจากพระองค์ทรงตระหนักและเข้าพระทัยดีว่า “เด็กจะมีความสุขและภาคภูมิใจกับสิ่งที่เขาสามารถคิดค้นได้ด้วยตัวเอง”

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์ดังที่สรุปลักษณะเด่นของบทพระราชนิพนธ์ข้างต้น ทำให้พระองค์ทรงมีบทบาทต่อแวดวงวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงให้ความสนพระทัยต่อการจัดโครงการมอบรางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของบริษัทหรือสำนักพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งบริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด ซึ่งทรงพระราชทานพระนามแฝง “แวนแก้ว” เป็นชื่อการจัดประกวดรางวัลวรรณกรรม โดยมีการจัดประกวดทั้งประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน นวนิยาย และสารคดี และเริ่มการจัดประกวดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นครั้งแรกจนถึงปัจจุบันคือครั้งที่ 3 ประจำปี พ.ศ. 2547

นอกจาก “รางวัลแวนแก้ว” ที่พระองค์ทรงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยแล้ว “รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด” ของบริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ก็เป็นอีกรางวัลหนึ่งที่พระองค์ทรงให้ความสนพระทัยและทรงมอบโล่พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติและเป็นกำลังใจแก่นักประพันธ์วรรณกรรมรุ่นใหม่ รางวัลนายอินทร์อะวอร์ดนี้เริ่มการจัดประกวดครั้งที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ต่อเนื่องมาจนถึงครั้งที่ 9

ประจำปี พ.ศ. 2551 ซึ่ง “รางวัลนายอินทร์เอวอร์ด” เป็นรางวัลที่มุ่งเน้นการส่งเสริมและคัดสรรนักประพันธ์หน้าใหม่สู่แวดวงวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอน

“สาระคำสอน” เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจาก “สาระ” คือ ส่วนสำคัญหรือใจความสำคัญ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 1183) และ “คำสอน” คือ สิ่งที่เป็นความรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542: 232) ที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ การค้นคว้าหรือจากการเล่าเรียนของผู้สอน จึงทำให้คำว่า “สาระคำสอน” ในที่นี้หมายถึง ส่วนสำคัญหรือใจความสำคัญของสิ่งที่เป็นความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้สอนหรือผู้ประพันธ์ต้องการถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน ซึ่งใจความสำคัญของสิ่งที่เป็นความรู้เหล่านี้ย่อมเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านคือเยาวชนได้ หากผู้อ่านรู้จักนำใจความสำคัญดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 132-134) ได้สร้างกรอบของสาระความรู้ในการพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยสำหรับเด็กและเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ) เพื่อความพร้อมสำหรับเยาวชนในฐานะกำลังคนรุ่นใหม่ที่จะนำการพัฒนาแผ่นดินไทยไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยสรุป “สาระคำสอน” ว่ามีเป้าหมายหลักคือ ความต้องการสร้างสมดุลระหว่างความมั่งคั่งทางวัตถุ ความเจริญของทางจิตใจและความอาทรต่อธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

1. เยาวชนต้องพร้อมที่จะเผชิญกับโลกแห่งข่าวสารหลากหลายรูปแบบ
2. เยาวชนต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง โดยต้องมีสติปัญญาเพียงพอในการแยกแยะสิ่งดีงามออกจากความชั่วร้าย
3. เยาวชนต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับโลกแห่งการทำงานยุคใหม่ ที่ยังคงต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานคือ ความขยัน ความอดทน ความอดทนและความซื่อสัตย์สุจริต
4. เยาวชนต้องรู้จักความพอเพียงและรู้จักหาวิถีทางแห่งความสุขสงบท่ามกลางความสับสนวุ่นวาย
5. เยาวชนต้องรู้จักความมีวินัยและมีความมีระเบียบทางสังคม
6. เยาวชนต้องรู้จักคุณค่าของการแบ่งปัน
7. เยาวชนต้องเรียนรู้ที่จะรักเพื่อนมนุษย์ในทุกชนชาติ
8. เยาวชนต้องรู้จักปรับวิถีชีวิตตามกระแสโลกแต่ต้องรู้จักรักษาคุณค่าของความเป็นไทยไว้
9. เยาวชนต้องเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ

สาระคำสอนของศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนข้างต้นนั้นสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุพันธ์ วิริยะพงศ์พานิช (2545: 80-81) ในข้อสรุปที่กล่าวถึงความเหมาะสมของการจัดลำดับการนำเสนอสาระความรู้ที่พึงมีในงานบันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งแบ่งประเภทได้คือ สาระคำสอนด้านจริยธรรม สาระคำสอนด้านวิชาการ และสาระคำสอนด้านอื่น ๆ อาทิ การปรับตัว หรือความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี เป็นต้น

เช่นเดียวกับที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 12-20) ได้กล่าวไว้ในเรื่องของ การพัฒนาเด็กและเยาวชนไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ โดยสรุปสาระคำสอนที่ผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ในสังคม ควรรับผิดชอบบทบาทของตนเอง ด้วยการตอบสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ อาทิ

1. **ด้านร่างกาย** ได้แก่ การให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาการทางร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง
2. **ด้านอารมณ์** ได้แก่ การตอบสนองอารมณ์เด็กและเยาวชนด้วยการสอนให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความรัก ความเข้าใจ ความห่วงใย หรือการยอมรับ ฯลฯ เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้พัฒนาเป็นบุคคลที่มีอารมณ์ในด้านบวกและมีอารมณ์ที่มั่นคง
3. **ด้านสติปัญญา** ได้แก่ ความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความอยากรู้อยากเรียนรู้อะไรใหม่อยู่เสมอ โดยผู้ใหญ่ต้องรู้จักการสอน และกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนาสติปัญญา
4. **ด้านสังคม** ได้แก่ การสอนให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นและเรียนรู้ประเพณีของสังคมต่าง ๆ เพื่อการเติบโตขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้
5. **ด้านศีลธรรมและจริยธรรม** ได้แก่ การสั่งสอนอย่างมีเหตุผลด้วยการให้เด็กและเยาวชนรู้จักเรียนรู้จากแบบอย่างชีวิตของบุคคลอื่น ๆ และเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตของตนเอง

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 1-46) ยังมีนโยบายเพื่อบูรณาการเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านสาระคำสอนที่กำหนดเป็นคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ ด้านจิตใจและสังคม ด้านสติปัญญา ด้านสุขภาพอนามัย และด้านการประกอบอาชีพ

สาระคำสอนถือเป็นเนื้อหาหรือข้อมูลสำคัญก่อนจะใช้กระบวนการถ่ายทอด คือ “กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน” เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจสาระคำสอนต่าง ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงได้

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน

“ศาสตร์แห่งการเรียนรู้การสอน” เป็นศาสตร์ที่ครอบคลุมการปฏิสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ดังที่ทีศนา แหมมณี (2545: 4-5) กล่าวไว้ในการสรุปการเรียนรู้การสอนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาว่า การเรียนรู้การสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติต่าง ๆ แก่ผู้เรียน โดยไม่จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้เรียนและผู้สอน” ในสถานภาพของ “บุคคลกับบุคคล” เท่านั้น แต่อาจเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “บุคคลกับสื่ออื่น ๆ” อาทิ บุคคลกับหนังสือหรือวรรณกรรม รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้การสอนโดยทั่วไปยังสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่โดยไม่มีขอบเขตจำกัด

เมื่อ “หนังสือ” หรือ “วรรณกรรม” จัดอยู่ในฐานะ “ผู้สอน” คนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่นับว่ามีความสำคัญ เนื่องจากเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ผู้ประพันธ์วรรณกรรมจึงจำเป็นต้องทราบถึงองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอดสาระความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ซึ่งอยู่ในฐานะของ “ผู้เรียน” ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2545: 307) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขภายใต้การสอนอย่างมีประสิทธิภาพของกรมิวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการโดยสรุปว่า ขั้นตอนการสอนจะมีประสิทธิภาพได้ ผู้สอนต้องมีความเข้าใจและใช้กระบวนการสอนหรือการถ่ายทอดที่ดี โดยนำผู้เรียนผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการสอนโดยที่ผู้เรียนต้องเข้าใจคำสอนนั้น ๆ อย่างแท้จริง อีกทั้งผู้เรียนต้องสามารถนำสาระที่ได้จากกระบวนการสอนไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตประจำวันได้

การสร้างสรรคัวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนก็เช่นเดียวกัน ผู้ประพันธ์ต้องเข้าใจความต้องการพื้นฐานของผู้อ่านเพื่อนำเสนอเนื้อหาได้ถูกใจผู้อ่าน และควรรู้จักใช้กลวิธีการสอนหรือกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนให้เหมาะสมกับผู้อ่านในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ซึ่งย่อมจะทำให้เนื้อหาของเรื่องหรือสาระของคำสอนนั้นเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จึงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้อ่านสัมฤทธิ์ผล ดังที่ อุดม หนูทอง (2528: 75-94) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทคำสอน* ถึงวรรณกรรมคำสอนที่ได้มีการปรับเปลี่ยน “กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน” จากการสอนโดยชี้แนะอย่างตรงไปตรงมาเช่นที่ปรากฏในวรรณกรรมส่วนมาก อาทิ วรรณกรรมพื้นบ้านที่มุ่งเน้นการสอนเรื่องการทำความดีผ่านพฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละครโดยตรง เป็นต้น เป็นกลวิธีที่มีชั้นเชิงขึ้น ได้แก่ กลวิธีการสอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบ กลวิธีการสอนโดยอ้างอิงสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อถือ กลวิธีการสอนโดยแสดงผลตอบแทนการกระทำ กลวิธีการสอนโดยวิธีหนามยอกเอาหนามบ่ง และกลวิธีการสอนโดยแสดงโวหารให้ผู้อ่านตีความเอาเอง

นอกจากกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแล้ว มานพ ถนอมศรี (2546: 8-10) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดหรือกลวิธีการนำเสนอเรื่องราวและสาระคำสอนในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยแบ่งประเภทของกลวิธีนำเสนอออกเป็น 3 ลักษณะ คือ กลวิธีการถ่ายทอดตามความเป็นจริงหรือเหมือนจริง กลวิธีการถ่ายทอดตามความคิดสร้างสรรค์ และกลวิธีการถ่ายทอดตามความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการ

ส่วนหทัย ดันหยง (2532: 118) ได้กล่าวอ้างอิงถึงหลักคำสอนของพระพุทธองค์ในเรื่องการสอนหรือกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนว่า

“...การสอนที่จะได้ผลสมบูรณ์ คือ ต้องสมบูรณ์ทั้ง “ศิลปวิธี” คือ การสอนในเชิงวาทศิลป์ และ “กลวิธีการสอน” ซึ่งเป็นกลวิธีการสอนตามแนวพุทธศาสตร์โดยสรุปแบ่งได้ 8 ประการ คือ

1. รู้จักบุคคลที่สอน
2. เลือกการสอนให้เหมาะกับบุคคล
3. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม
4. สอนจากสิ่งที่เห็นง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก
5. สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปยังสิ่งที่ไม่รู้
6. สอนด้วยการเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย
7. สอนด้วยอุปการณการสอน
8. สอนด้วยการทำตัวอย่างให้ดู...”

นอกจากนี้ หทัย ดันหยง (2532: 11) ยังได้ให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแทรกอารมณ์ขันในกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสรุปได้ว่า คนไทยเป็นชนชาติที่มีอารมณ์ขันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางวรรณกรรมเกือบทุกเรื่อง ทั้งในตัวบทประพันธ์และการถ่ายทอดจากบทประพันธ์มาสู่การแสดงในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การละเล่น เพลงพื้นบ้าน ภาพยนตร์ ละครร้อง หรือวิทยุโทรทัศน์ ก็ล้วนแล้วแต่มีการสอดแทรกอารมณ์ขันไว้ด้วยเสมอ ด้วยเหตุนี้ “อารมณ์ขัน” จึงจัดเป็นเสมือนหนึ่งสื่อการสอนที่ดีที่สุด ซึ่งแฝงเร้นมาในรูปของกลอุบายแบบคำคล้องจองที่มีลีลาซับซ้อนแต่กระตุ้นจิตสำนึกให้จดจำฝังใจ

ส่วนสุรพงษ์ ยิ้มละมัย (2545: 318-319) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันตามทฤษฎีวรรณกรรมตะวันตก ว่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วรรณกรรมล้อเลียน หรือ Parody มีกลวิธีการสื่ออารมณ์ขันด้วยการแต่ง คือ
 - 1.1 การแต่งเลียนแบบวรรณกรรมซึ่งนิยมกันอย่างแพร่หลาย โดยเขียนในลักษณะที่เกินจริงเชิงเปรียบเทียบล้อเลียน หรือดัดแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเดิม
 - 1.2 การนำวรรณกรรมเรื่องเดิมมาดัดแปลงเนื้อหาใหม่ แต่คงความสำคัญของต้นเรื่องเดิมไว้
 - 1.3 การดัดแปลงวรรณกรรมเรื่องเดิม หากแต่หักมุมตอนจบเสียใหม่
 2. วรรณกรรมยั่วล้อ หรือ Satire มีลักษณะเด่นอยู่ที่ศิลปะการแต่งสื่ออารมณ์ขันโดยแฝงน้ำเสียดสีเตียน มีลักษณะของกลวิธีการประพันธ์ คือ
 - 2.1 ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์เรื่องขึ้นจากสิ่งรอบตัว
 - 2.2 เป็นเรื่องเสียดสี เหน็บแนม หรือประชดประชันทั้งบุคคลหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อให้เห็นเป็นเรื่องขวนขวัก
 - 2.3 ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของสังคมโดยสื่ออารมณ์ขัน และข้อเตือนใจเพื่อให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อเตือนใจที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึง
- การยั่วล้อในวรรณกรรมมี 2 กลวิธี คือ “การยั่วล้อในทางตรง” โดยผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีล้อตัวเอง และ “การยั่วล้อในทางอ้อม” โดยผู้ประพันธ์ไม่ระบุชื่อบุคคลหรือสถานที่ที่กล่าวถึง หากแต่ผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ทันทีที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันในการยั่วล้อ

จากการกล่าวถึงอารมณ์ขันและความสำคัญของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่า “การแทรกอารมณ์ขัน” ในวรรณกรรมจัดว่าเป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนรูปแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากจะสร้างสีสันให้วรรณกรรมสนุกสนานแล้ว ผู้ประพันธ์ยังสามารถแฝงสาระคำสอน ข้อตำหนิติเตียน หรือคติเตือนใจในทางอ้อมให้ผู้อ่านได้ขบคิดอย่างแนบเนียน ผู้อ่านจึงจะค่อย ๆ ซึมซับข้อคิดดังกล่าวโดยไม่รู้สึกรู้สีก่อกวนต่อคำตำหนิหรือน้ำเสียงประชดประชันที่แทรกมากับอารมณ์ขันในวรรณกรรม ซึ่งกลวิธีดังกล่าวนี้เป็นอีกกลวิธีหนึ่งในการนำเสนอสาระคำสอนที่สามารถประยุกต์ใช้ในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนได้

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรม

เมื่อศึกษาสาระคำสอนและกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องศึกษาควบคู่กันไป คือ คุณค่าของสาระคำสอนในวรรณกรรมแต่ละเรื่องซึ่งเป็นตัวกำหนดคุณค่าและคุณภาพของวรรณกรรม ดังที่ วินดา บำรุงไทย (2542: 181-191) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนวนิยายหรือวรรณกรรมโดยแบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ คุณค่าด้านบันเทิง คุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าทางภาษา คุณค่าด้านสาระความรู้ และคุณค่าในทางจิตใจ

ดังนั้นหากต้องการศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จึงจะสามารถเข้าใจคุณค่าที่แท้จริงที่น่าจะเกิดแก่ผู้อ่านคือเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก 3 ประการ ตามที่ผู้วิจัยได้ประมวลไว้คือ

1. ความต้องการพื้นฐานของเด็กและเยาวชน

ผู้ประพันธ์วรรณกรรมต้องพิจารณาถึงความสนใจและความต้องการของเด็กและเยาวชนในการอ่านอย่างแท้จริงก่อน จึงจะสามารถสร้างสรรค์วรรณกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ ซึ่งถวัลย์ มาตรฐาน (2538: 26) ได้ศึกษาถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนจาก Zena Sutherland และ May Hill Arbuthnot เพื่อนำมาเป็นหลักในการสร้างเทคนิคการประพันธ์วรรณกรรม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนผู้อ่าน โดยสามารถสรุปความต้องการของเด็กได้เป็น 7 ประการ คือ

1. ต้องการความมั่นคงปลอดภัย
2. ต้องการความรักและเป็นที่ยอมรับ
3. ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม
4. ต้องการความสำเร็จ
5. ต้องการการเปลี่ยนแปลง
6. ต้องการความรู้ต่าง ๆ
7. ต้องการในสิ่งอันเป็นสุนทรีย์

นอกจากนี้ถวัลย์ มาตรฐาน ยังได้ศึกษาถึงความสนใจใฝ่รู้ตามธรรมชาติของเด็กตามทฤษฎีของ Boy Eugene Boothaker โดยสรุปความสนใจของเด็กและเยาวชนไว้ 10 ประการ ได้แก่

1. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับตนเอง
2. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติ
3. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับผู้คนและสถานที่ต่าง ๆ
4. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับเครื่องจักรและการทำงาน
5. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ข้อเท็จจริง
6. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับอุดมคติในการดำรงชีวิตของมนุษย์
7. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับสังคมรอบ ๆ ตัว

8. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ประสบการณ์ต่าง ๆ
9. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับโลกสมมติของเด็ก
10. อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับโลกที่เด็กไม่เคยรู้จัก

เมื่อผู้ประพันธ์วรรณกรรมทราบถึงความต้องการพื้นฐานและความสนใจโดยธรรมชาติของเด็กและเยาวชนแล้ว จะสามารถนำความรู้นี้มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับความสนใจในการอ่านของเด็กและเยาวชนได้ ทั้งนี้ กัลยา ยวนมาลัย (2539: 215-216) ได้กล่าวเสริมถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นว่า ความต้องการพื้นฐานของวัยนั้น ๆ ย่อมมีผลสืบเนื่องไปถึงความสนใจในการอ่านด้วย โดยสามารถจำแนกความสนใจของเยาวชนในช่วงวัยรุ่นของทั้งชายและหญิงอย่างสรุปได้ดังนี้ คือ

เยาวชนอายุ 11 ปี เด็กชายจะชอบเรื่องการผจญภัย ลึกลับ และเพิ่มความสนใจในเรื่องของการค้นคว้า ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ และวิทยาศาสตร์ ส่วนเด็กหญิงจะชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว สัตว์เลี้ยง ธรรมชาติ รวมทั้งเรื่องของความรัก

เยาวชนอายุ 12 ปี เด็กชายชอบอ่านเรื่องที่จบแบบทิ้งท้ายไว้ให้คิด ชอบอ่านหนังสือแทบทุกประเภท ทั้งผจญภัย ประวัติศาสตร์ ชีวประวัติและกีฬา ส่วนเด็กหญิงยังคงชอบเรื่องภายในบ้านหรือครอบครัวและความรัก อีกทั้งยังชอบการอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่รวมถึงเรื่องของอาชีพด้วย

เยาวชนอายุ 13 ปี เด็กชายชอบเรื่องเครื่องยนต์กลไกที่ซับซ้อนมากขึ้น เรื่องเกี่ยวกับงานอดิเรก ส่วนเด็กหญิงชอบอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่และไม่ชอบหนังสือที่เป็นวิชาการจนเกินไป นอกจากนี้เริ่มชอบหนังสือประเภทบทกวีและบทละครด้วย

เยาวชนอายุ 14 ปี เป็นระยะที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นอย่างเต็มที่ ความสนใจของเยาวชนจึงเริ่มพุ่งเฉพาะไปที่ทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยช่วงระยะนี้การอ่านหนังสือของเยาวชนอาจจะลดน้อยลง แต่ชอบการอ่านนิตยสารมากขึ้น เด็กชายยังคงชอบเรื่องในแนวเดิม และเรื่องเกี่ยวกับความรักที่มีการดำเนินเรื่องแบบรวดเร็วทันใจ ส่วนเด็กหญิงชอบอ่านหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ รวมทั้งชอบเรื่องที่สร้างอารมณ์สะเทือนใจมากขึ้น

เยาวชนอายุ 15 ปี เริ่มอ่านหนังสือตามที่โรงเรียนและสังคมของตนกำหนด แต่หากเป็นความชอบในการอ่านส่วนตัวแล้วยังคงความสนใจแบบเดิมทั้งเด็กชายและเด็กหญิง

เยาวชนอายุ 16-17 ปี ความสนใจในการอ่านช่วงนี้เริ่มเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น และเริ่มมีความสนใจตามความต้องการและรสนิยมของตนเอง เริ่มสนใจวิถีชีวิตแบบผู้ใหญ่รวมถึงสนใจเรื่องของสังคมโลกมากขึ้น นอกจากนี้ยังสนใจในเรื่องของปัญหาส่วนตัวอีกด้วย

2. กลวิธีในการประพันธ์

เมื่อผู้ประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใจถึงความต้องการพื้นฐานและความสนใจในการอ่านของเด็กแล้ว ผู้ประพันธ์จึงควรสร้างวรรณกรรมให้เหมาะสมต่อความต้องการของ

เยาวชนผู้อ่าน ดังที่ สมพร จารุณัฐ (2541: 138-162) ได้กล่าวถึงเทคนิคในการเขียนเรื่องบันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชน โดยสรุปดังนี้

คุณสมบัติที่ผู้ประพันธ์จะต้องให้ความสนใจในการเขียนบันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชน คือ “ความกลมกลืนของส่วนประกอบและโครงสร้าง” เนื่องจากการสร้างงานเขียนที่ดีคือการสร้างส่วนประกอบต่าง ๆ ของงานเขียนขึ้นมาและนำมาผสมผสานเข้ากับกรอบของโครงสร้างภายนอกและภายใน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของงานเขียนประเภทบันเทิงคดี จนประกอบเป็นเรื่องที่เหมาะสมแก่ผู้อ่านทั้งวัย สติปัญญา ความสามารถในการใช้ภาษา และความน่าสนใจ เป็นต้น เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินรวมทั้งเกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ สติปัญญา อารมณ์และจิตใจต่อไป ซึ่งเทคนิคการสร้างงานเขียนบันเทิงคดีมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

2.1 การสร้างเค้าโครงเรื่อง

ปัญหาและอุปสรรคที่ตัวละครเอกเผชิญต้องอาศัยความพยายามอย่างสูง จนกระทั่งถึงจุดวิกฤติของเรื่องที่ต้องเป็นช่วงเวลาแห่งการตัดสินใจที่ยากยิ่งของตัวละครเอก แต่ตัวละครก็สามารถแก้ปัญหาที่ยิ่งใหญ่นี้ได้เรื่องราวจึงคลี่คลายและจบลงในที่ที่สุด ซึ่งการสร้างเค้าโครงเรื่องต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ อาทิ การลำดับเหตุการณ์ ความสำคัญและประเภทของปัญหา อุปสรรคและความขัดแย้ง ข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับการสร้างปัญหาหรือความขัดแย้งในงานเขียน รวมทั้งแนวทางการวางเค้าโครงเรื่อง

2.2 การสร้างตัวละคร

การสร้างตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต้องมีตัวละครไม่มากนัก คือ ตัวเอกและตัวประกอบอีกประมาณ 2-3 ตัว ตัวละครต้องมีลักษณะบุคลิกไม่ซับซ้อนเท่าที่ควร ตัวละครเอกต้องเป็นศูนย์กลางของเรื่องอันเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ เรื่องราวและการกระทำต่าง ๆ นอกจากนี้ตัวเอกยังต้องมีอุปนิสัยในทางที่ดีจนสามารถดึงดูดผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกร่วมหรือคล้อยตามได้

2.3 การสร้างบทสนทนา

การนำเสนอเรื่องราวในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นมิทั้งการเล่าเรื่องโดยปราศจากบทสนทนา และการเล่าเรื่องที่บทสนทนาเข้ามามีบทบาทในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาเป็นตัวทำให้อ่านทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง รวมทั้งสามารถสื่อให้อ่านทราบถึงความคืบหน้าของเรื่อง อุปนิสัยและความคิดของตัวละครที่ถูกอ้างอิงถึงด้วย ดังนั้นบทสนทนาที่ดีต้องมีความเป็นธรรมชาติที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตัวละครผู้พูด รวมทั้งเข้ากับบรรยากาศของอารมณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย สาระในบทสนทนาต้องมีความต่อเนื่อง บทสนทนาจะต้องไม่ยืดเยื้อจนเกินไป หรือหากต้องยาวก็ต้องแทรกด้วยการให้ตัวละครเปลี่ยนอิริยาบถ บทสนทนาไม่ควรใช้ภาษาตามยุคสมัยมากเกินไป บทสนทนาต้องมีความชัดเจนว่าใครเป็นผู้พูดกับใคร ที่ไหน ในสถานการณ์อย่างไร และบทสนทนาต้องแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศ วัยและพื้นฐานทางสภาพแวดล้อมอย่างชัดเจน

2.4 การสร้างแก่นเรื่อง

การสร้างแก่นเรื่องของวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแก่นเรื่อง อาทิ แก่นเรื่องที่สะท้อนถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ แก่นเรื่องที่ให้สาระและความหมาย แก่นเรื่องที่ให้ความคิดกว้างและเป็นสากล และผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนสามารถเข้าใจและเข้าถึงแก่นเรื่องได้ไม่ยากนัก

2.5 การสร้างอารมณ์และความรู้สึก

การสร้างอารมณ์และความรู้สึกที่สะท้อนใจแก่ผู้อ่านนั้นสามารถสร้างโดยเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมในการถ่ายทอด ด้วยการบรรยายฉาก เหตุการณ์ ความรู้และการกระทำของตัวละคร ซึ่งจะส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมและคล้อยตามเรื่องราวได้เป็นอย่างดี

นอกจากเทคนิคการเขียนเรื่องบันเทิงคดีข้างต้นแล้ว ถวัลย์ มาตรฐาน (2538: 41-44) ยังได้กล่าวถึงเทคนิคการเขียนหนังสือให้ประทับใจผู้อ่านซึ่งสามารถสรุปได้ 10 ประการ คือ

1. ใช้ภาษาเรียบง่าย
2. อย่าคิดว่าผู้อ่านรู้เรื่องเดิม
3. เขียนให้อ่านง่าย
4. คิดก่อนเขียน
5. เขียนให้ตรงเป้าหมาย
6. ใช้คำคุ้นเคย
7. เขียนประโยคให้กระชับ ใช้คำน้อย ความหมายกว้าง
8. เขียนหนังสือให้มีเว้นวรรค
9. ปรับแก้สำนวนก่อนเผยแพร่
10. ตั้งย่อหน้าให้มีความหมาย

ส่วนมานพ ถนอมศรี (2546: 76-81) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงหัวใจของการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยสรุปว่า สิ่งสำคัญนอกเหนือจากองค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างสรรค์วรรณกรรมแล้ว หัวใจของวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คือ “ความขัดแย้ง” ซึ่งหมายถึงการสร้างสถานการณ์ บุคลิก อุปนิสัยของตัวละคร ฉาก รวมทั้งอารมณ์และความรู้สึกในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่องให้มี “อุปสรรค” เป็นตัวขัดขวางการดำเนินเรื่องที่วางเป้าหมายไว้ โดยความขัดแย้งดังกล่าวต้องครอบคลุมความหมายไปถึงบทสนทนาและพฤติกรรมของตัวละครแต่ละตัวด้วย

อีกปัจจัยที่มานพ ถนอมศรี จัดว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คือ “ความสะเทือนใจ” หรือที่เรียกว่า Climax ในบางครั้งความสะเทือนใจอาจจะสอดแทรกคติสอนใจอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อ่านได้ด้วย ทว่าความสะเทือนใจมิได้หมายความว่าถึงเรื่องที่โศกเศร้าเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงความรู้สึกสูงสุดในทุกด้าน ทั้งความขบขัน ความประทับใจ ความสุขและความสามัคคี เป็นต้น เมื่อวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีองค์ประกอบของความสะเทือนใจแล้วก็จะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหวั่นไหวและคล้อย

ตามเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ลักษณะความสะเทือนใจในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ ประการแรกควรมีความสะเทือนใจสูงสุดเพียงครั้งเดียว ประการที่สองความสะเทือนใจควรอยู่ท้ายเรื่อง และประการสุดท้ายความสะเทือนใจไม่ควรเป็นเรื่องของความตายหรือการต่อสู้ที่ต้องสูญเสียเลือดเนื้ออย่างรุนแรง

นอกเหนือจากกลวิธีในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว สิ่งสำคัญควบคู่กับกลวิธีการประพันธ์คือ “การใช้ภาษา” ดังที่วิริยะ สิริสิงห (2537: 92-99) ได้กล่าวถึงเรื่องการใช้ภาษาเพื่อการเขียนเรื่องสำหรับเด็กและเยาวชนโดยสรุปเป็นกฎง่าย ๆ คือ

1. ใช้ประโยคกรรตุจาก Active Voice
2. เอาตัวเองไว้เบื้องหลัง
3. เขียนอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด
4. ใช้คำที่คุ้นเคย ง่าย และสั้น แทนคำยากและคำหยาบ
5. อย่าชี้แนะล่วงหน้า
6. บทสนทนาอย่าให้ยาวเกินไป
7. อย่าใช้ภาษาพื้นเมือง คำสแลง
8. พูดให้ตรงกับความหมายที่จะบอก
9. ใช้อุปมาอุปมัยแต่น้อย
10. ไม่ต้องใช้อักษรตัวใหญ่ให้สะดุดที่ชื่อตัวละคร
11. หลีกเลี่ยงคำจากภาษาต่างชาติ
12. พยายามใช้คำที่เป็นมาตรฐานและอนุรักษนิยมมากกว่าคำใหม่ ๆ
13. ใช้กาลเดียว คนเดียวและท่วงทำนองเดียว
14. ถ้อยคำที่แสดงความไม่แน่นอนไม่ควรใช้
15. สร้างประโยคอย่างระมัดระวัง
16. อย่าใช้คำซ้ำ ๆ ความคิดซ้ำ ๆ

3. คุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อเด็กและเยาวชน

องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนคือ “คุณค่า” ดังที่สมพร จารุณัฐ (2541: 35-44) ได้กล่าวถึงคุณค่าที่พึงมีในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คือ

3.1 คุณค่าในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้เรื่องการใช้ภาษาจากวรรณกรรมได้ตั้งแต่ในวัยก่อนการเรียนรู้ จนกระทั่งเติบโตขึ้นจากการอ่านสังเกตภาพประกอบ คำอธิบายสั้น ๆ คำคล้องจองจนถึงคำศัพท์ต่าง ๆ ในขั้นที่สูงขึ้นตามวัยของผู้อ่าน

3.2 คุณค่าในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านความคิดและสติปัญญา อันประกอบไปด้วยการสังเกต การเปรียบเทียบ การจัดกลุ่มหรือจัดประเภท การจัดลำดับ การสรุปความ การนำความรู้ไปใช้ และการวิพากษ์วิจารณ์

3.3 คุณค่าในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางบุคลิกภาพ เมื่อเด็กและเยาวชนได้อ่านวรรณกรรมที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับชีวิตของตน จะทำให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจคนอื่น เข้าใจตนเอง นับถือตนเอง และรู้จักที่จะยอมรับและนับถือคนอื่นด้วย

3.4 คุณค่าในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เด็กและเยาวชนจะรู้จักบทบาทของตนเองและผู้อื่นในสังคม อีกทั้งเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวเป็นอันดับแรก แล้วจึงค่อยขยายสู่เพื่อนๆ ในโรงเรียนและบุคคลอื่น ๆ ในสังคมต่อไปเมื่อได้อ่านวรรณกรรมที่ดี

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ

การอ่านวรรณกรรมที่ดีเป็นประสบการณ์สำคัญประการหนึ่งสำหรับเด็กและเยาวชน ฉะนั้นผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมควรต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้อ่านกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก ดังที่กรมวิชาการ (2544: 124) ได้ศึกษา สภาพการอ่านของนักเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน พบปัญหาเกี่ยวกับการอ่านของเด็กและเยาวชนว่า ถึงแม้เด็กและเยาวชนส่วนมาก โดยเฉพาะในชั้นมัธยมจะมีความสนใจในการอ่านถึงร้อยละ 94.99 แต่ยังมีเด็กและเยาวชนที่ไม่ชอบการอ่านอยู่ เหตุผลอันดับแรกมาจากไม่มีเวลา อีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญคือหนังสือหรือวรรณกรรมที่มีอยู่ไม่ถูกใจ

การจัดตั้งรางวัลวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงเป็นหนทางสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ดังที่ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2539: 149-152) ได้ศึกษาและกล่าวถึง บทบาทของรางวัลวรรณกรรมต่อการสร้างและการเสพวรรณกรรม ว่า รางวัลสำหรับวรรณกรรมมิได้มีบทบาทเพียงเพื่อสนับสนุนยอดขายหรือเป็นกำลังใจแก่ผู้ประพันธ์เท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างบรรทัดฐานของวรรณกรรม อันจะมีผลต่อเนื่องไปสู่กระบวนการสร้าง การเสพและการตีความวรรณกรรมของผู้อ่านด้วย ดังตัวอย่างของผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับรางวัลวรรณกรรม อาทิ

สุนทรี มีพร้อม (2521: 198-199) ได้ศึกษา วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับคณะกรรมการประกวด ระหว่างปี พ.ศ. 2515-2519 ว่า หนังสือประเภทสารคดี 4 เล่ม (2522: 8-9) เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นการให้ความรู้ทางวิชาการ มีการนำเสนอเรื่องราวเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และผู้ประพันธ์ใช้ภาพประกอบเป็นสื่อให้เด็กเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น พร้อมทั้งมีคำอธิบายขนาดสั้นประกอบ ส่วนหนังสือประเภทบันเทิงคดีทั้งหมด 13 เล่ม (2522: 8-9) มีทั้งเรื่องราวการผจญภัย การท่องเที่ยว รวมถึงเรื่องของชีวิตคนและสัตว์ที่มีพฤติกรรมที่น่าสนใจ โดยผู้ประพันธ์นำเสนอด้วยการใช้กลวิธีการเขียนแบบนิทาน คือ การเล่าเรื่องอย่างง่าย ๆ ฉากและตัวละครใกล้เคียงกับสภาพชีวิตจริงของ

เด็ก ซึ่งสามารถส่งผลต่อจิตใจของเด็กด้วยการกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกนึกคิดในทางที่ดีงามหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่สังคมพึงปรารถนา เป็นต้น

จิราพร จิรบุญดิลก (2531: 307) ได้ศึกษา วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาเด็กแห่งชาติจากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521-2528 รวมทั้งหมด 28 เรื่อง (2531: 7-8) และได้สรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กจากวรรณกรรมดังกล่าวไว้ 10 ประการ คือ 1. ความเมตตา กรุณา 2. ความเสียสละ 3. ความอดุสาหะ 4. ความซื่อสัตย์ 5. ความมีเหตุมีผล 6. การรักษาระเบียบวินัย 7. ความกตัญญู กตเวทิตะ 8. ความรับผิดชอบ 9. ความสามัคคี 10. ความประหยัด

น้ำค้าง ระวิงทอง (2540: 173-178) ได้ศึกษา วิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530-2536 โดยศึกษาองค์ประกอบพื้นฐานของการศึกษาวรรณกรรม ในด้านกลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก ทั้งการวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉากและการใช้ภาษา ซึ่งส่วนใหญ่มีการสร้างองค์ประกอบได้อย่างสมบูรณ์ และมีการสะท้อนภาพสังคมจากวรรณกรรมทั้งจากด้านของครอบครัว จริยธรรม การศึกษาและทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่าง ๆ

วรรณ ชัยเลิศ (2541: 162-164) ได้ศึกษา วิเคราะห์สารคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะการประกวดหนังสือของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2528 พบว่าเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เน้นการให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมไทยหรือความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ส่วนกลวิธีการนำเสนอที่ผู้ประพันธ์ดำเนินเนื้อเรื่องไปตามลำดับขั้นตอนโดยมีบทสรุปสอดแทรกข้อคิดหรือคติเตือนใจ ส่วนการใช้ภาษาเน้นการบรรยายและอธิบายเป็นหลักด้วยถ้อยคำที่ง่าย กะทัดรัด ชัดเจน พร้อมการยกตัวอย่างประกอบเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ในด้านภาพประกอบมีการใช้ภาพที่ช่วยเสริมความเข้าใจแต่ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายเหมือนจริง ส่วนคุณค่าที่ผู้อ่านได้รับนั้นมีทั้งคุณค่าด้านความรู้ ด้านความบันเทิง ด้านศิลปะการประพันธ์ ด้านความคิด และด้านศีลธรรมความจรรโลงใจ

นิธิตา คุณะดิลก (2549: 103-105) ได้ศึกษา วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2530-2544 : ลักษณะเด่นกับมาตรฐานการตัดสิน โดยศึกษาจากหนังสือทั้งหมด 9 เรื่อง พบว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กมีลักษณะเด่น 3 ประการ คือ แนวคิดด้านคุณธรรม ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตะ ความอดุสาหะ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ และความกล้าหาญ แนวคิดด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ คือการไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ การตระหนักในคุณประโยชน์ของพืชและสัตว์ และการแสดงออกซึ่งความกล้าหาญในการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมถึงแนวคิดด้านความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี ส่วนลักษณะเด่นด้านวจนลีลาพบว่าวรรณกรรมทั้ง 9 เรื่อง มีวิธีการตั้งชื่อตัวละครให้จดจำง่าย มีการใช้คำแสดงจินตภาพแจ่มชัด และมีการใช้ภาพพจน์อุปมาและบุคลาธิษฐานที่เรียบ

ง่าย ขยายภาพชัดเจน นอกจากนี้วรรณกรรมทั้ง 9 เรื่องยังมีคุณค่าทั้งทางด้านสังคมและวรรณศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาตัดสินหนังสือดีสำหรับเด็ก อันเป็นเครื่องยืนยันว่า คณะกรรมการมีมาตรฐานการการตัดสินเป็นบรรทัดฐานที่เด่นชัด

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระคำสอนและกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน

“วรรณกรรมคำสอน” จัดเป็นแบบฉบับของการนำเสนอแนวคิดผ่านบทประพันธ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ของผู้คนในสังคม วรรณกรรมคำสอนต่าง ๆ เป็นการถ่ายทอดสาระคำสอนอันเป็นประโยชน์ผ่านกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่แยบยลเพื่อประโยชน์แก่ผู้อ่าน

จากการศึกษาของอิรวดี ไตลังคะ (2525) เรื่อง *การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนพระยามังราย* ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาคำสอนของลานนาไทยในด้านต่าง ๆ ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมและค่านิยมของชนชาวลานนาไทย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์และขุนนางเป็นผู้ปกครอง ส่วนไพร่และทาสเป็นผู้ถูกปกครอง ทั้งยังเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีอิทธิพลความเชื่อเรื่องภูตผีและพุทธศาสนา โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สั่งสอนจริยธรรมแก่ประชาชน ส่วนเรื่องกลวิธีการสอนหรือการนำเสนอการสอนนั้น มีการใช้ “ปริศนา” หลาย ๆ วรรคมาร้อยเรียงเป็นร้อยและอธิบายความหมายของปริศนาแต่ละวรรคด้วยร้อยแก้วให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนได้ง่ายยิ่งขึ้น จัดเป็นกลวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ส่วนในด้านสาระคำสอนนั้นได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแบ่งจุดมุ่งหมายในการสอนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่สอนเกี่ยวกับการปกครองของพระมหากษัตริย์หรือขุนนาง และอีกส่วนเป็นการสอนเรื่องการใช้ชีวิตในสังคมของประชาชนทั่วไป อาทิ เรื่องความเคารพผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตร เป็นต้น

นอกจากนี้สุภาพร คงศิริรัตน์ (2541: 67-77) ได้ศึกษาถึง *วรรณกรรมคำสอน* ในยุคต่าง ๆ ของไทยทั้งในรูปแบบของมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร อาทิ สุภาษิตพระร่วง โคลงโลกนิติ โคลงพาสีสอนน้อง สุภาษิตสอนหญิง เป็นต้น ซึ่งกวีในสมัยโบราณมุ่งเน้น “การสั่งสอน” เป็นหลักสำคัญ หากแต่ในยุคสมัยต่อมาวรรณกรรมคำสอนได้แปรเปลี่ยนรูปแบบและจุดประสงค์ในการนำเสนอคำสอนจากเดิมไป คือ มีการเปลี่ยนรูปแบบคำประพันธ์จากร้อยกรองประเภทต่าง ๆ เป็นรูปแบบร้อยแก้วตามการรับอิทธิพลจากตะวันตก นอกจากนี้ยังทำให้กลวิธีการสอนมีรูปแบบที่ซับซ้อนและน่าสนใจมากขึ้นกว่าการสอนโดยตรงแบบเดิม คือ มีทั้งการแทรกคำสอน การประชดประชัน เสียดสี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วรรณกรรมที่มุ่งเน้นเฉพาะคำสอนจึงค่อย ๆ หดความสำคัญลงไปตามยุคสมัย ทั้งยังแปรเปลี่ยนรูปแบบการสอนโดยใช้กลวิธีการสอนที่แยบคายและเหมาะสมกับผู้อ่านวรรณกรรมมากขึ้น

ฉวีงาม มาเจริญ (2541: 84-88) ได้เพิ่มเติมความคิดเห็นจากการศึกษา หนังสือ *สุภาษิตสอนเด็ก* ถึงกลวิธีการสอนโดยใช้สุภาษิตเป็นสื่อว่า คนไทยโบราณใช้กลวิธีการสอนที่มีชั้นเชิงโดยเริ่มจากการสอนหรือแนะนำด้วยคำพูดโดยตรง การใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือการจารึกข้อความอันเป็นเชิงสั่งสอนตามพระอารามต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้เห็นและจดจำไปโดยไม่รู้ตัว

การสอดแทรกสุภาษิตในวรรณกรรมด้วยคำคล้องจองช่วยให้จำง่าย การยกคำภาษิตมาเปรียบเทียบ และการยกนิทานหรืออุทาหรณ์มาเป็นตัวอย่างประกอบ ซึ่งถือว่าเป็นกลวิธีการสอนที่ดีและเป็นแบบอย่างให้กวีรุ่นหลังนำมาประยุกต์ใช้ในวรรณกรรมสมัยใหม่ เพื่อถ่ายทอดสาระคำสอนทั้งด้านความรู้และจริยธรรมต่าง ๆ โดยกล่าวทิ้งท้ายไว้ว่าสุภาษิตเป็นเสมือนอมตะวาจาสามารถปรับใช้ได้ในทุกยุคสมัยจนถึงปัจจุบัน

ส่วนพิมพ์พรรณ ไพบุลย์หวังเจริญ (2542: 112-121) ได้ศึกษาเรื่องของคำสอนจาก *วรรณกรรมสุภาษิตสำหรับสอนผู้หญิง* หลายสำนวนโดยสรุปว่า วรรณกรรมคำสอนส่วนใหญ่เน้นการสอนใน 3 ข้อ คือ สอนเรื่องการครองตน ครองคนและครองงาน ซึ่งมักจะตั้งชื่อเรื่องตามเนื้อหาในการสอน บุคคลที่เป็นผู้สอน ชื่อตัวละครสำคัญหรือตัวละครจากวรรณคดีที่สมมติมาเป็นผู้สอน หรือตามผู้แต่งและที่มาของเรื่อง ส่วนสุภาษิตสอนหญิงนั้นมีหลายสำนวนซึ่งเน้นการสอนทั้งหญิงสูงศักดิ์ หญิงทั่วไปและหญิงที่แต่งงานแล้ว โดยมีจุดเด่นอยู่ที่กลวิธีการสอน 2 ลักษณะคือการยกตัวอย่างเพื่ออธิบายความอย่างละเอียด และการชี้ชัดให้เห็นโทษภัยของการกระทำ

สุภาณี พัดทอง (2545: 65-80) ได้ศึกษา *โคลงโลกนิติ อมตะวรรณกรรมคำสอน* อันเป็นคติสอนใจที่มีคุณค่ายิ่ง โดยกล่าวถึงกลวิธีสอนในโคลงโลกนิติว่ามีทั้งกลวิธีลำดับการสอนที่มีสัมพันธภาพของเนื้อหา เช่น การสอนจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก หรือการสอนจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสรรคำมาเรียงร้อยได้อย่างเหมาะสม โดยใช้คำง่ายทำให้อ่านแล้วสามารถเข้าใจสาระคำสอนต่าง ๆ ได้ทันที อีกทั้งยังมีการใช้อุปมาโวหารให้ผู้อ่านเห็นภาพจากการเชื่อมโยงโดยเปรียบเทียบ สาระคำสอนในโคลงโลกนิตินั้นเน้นที่การพิจารณาบุคคลและการเข้าใจเหตุและผล ทั้งยังพร้อมชี้แนะแนวทางแก้ไขตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งทำให้โคลงโลกนิติมีความเป็นอมตะและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกยุคทุกสมัย

ทั้งนี้จากการศึกษาของอารยา ทองเพชร (2550: 98-108) เรื่อง *การวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนของ นงไฉน ปริญาธวัช* จากวรรณกรรมทั้งหมด 10 เรื่อง ในช่วงปี พ.ศ. 2511-2533 พบว่าแนวคิดหรือสาระอันเป็นประโยชน์ที่ปรากฏในวรรณกรรม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา และแนวคิดเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนกลวิธีการนำเสนอแนวคิด ได้แก่ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการสร้างตัวละคร กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านบทสนทนา และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการบรรยาย ซึ่งจากแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดอย่างกลมกลืนและแนบเนียนทำให้วรรณกรรมเยาวชนของนงไฉน ปริญาธวัช จัดว่าน่าสนใจและเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่มีคุณภาพ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรม

วรรณคดีหรือวรรณกรรมเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนตกแต่งเรื่องราวจากเค้าโครงชีวิตจริงหรือจากจินตนาการด้วยศิลปะการประพันธ์ วรรณคดีหรือวรรณกรรมจึงประกอบไปด้วยความงาม ความจริง และความดี อันเป็นคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมในหลายด้าน อาทิ คุณค่าด้านความงามหรือสุนทรียภาพ คุณค่าทางสาระประโยชน์ และคุณค่าทางการสร้างสรรค์ (ทัศนีย์ ทานตวนิช. 2524: 45-47) ซึ่งผู้อ่านอาจรับรู้ได้เมื่ออ่านวรรณคดีหรือวรรณกรรมแต่ละเรื่อง

จากการศึกษาของนัยนา บัวทอง (2528: 232-234) เรื่อง *การประเมินคุณค่าวรรณกรรมแปลสำหรับเด็กวัย 11-14 ปี* โดยศึกษาวรรณกรรมแปลประเภทนิยายที่สำนักพิมพ์ต่างๆ ในประเทศไทยจัดพิมพ์ขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525-2527 และใช้เกณฑ์ประเมินคุณค่าโดยศึกษารวบรวมหลักเกณฑ์ในการสร้างสรรค์เรื่องสำหรับเด็ก และได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กมาตรวจสอบความเหมาะสมในการตั้งคะแนนประเมินผลเป็น 5 ระดับ พบว่า ในด้านเนื้อหาหนังสือที่มีเนื้อหาอยู่ระดับดีมากถึง 35 เรื่อง ส่วนด้านโครงเรื่อง ด้านแนวคิดของเรื่อง ด้านการเสนอตัวละคร ด้านการใช้ภาษาและแนวการเขียน ด้านการดำเนินเรื่อง ด้านการจบเรื่อง ด้านรูปเล่ม ด้านการสนองความต้องการของเด็กวัยรุ่น และคุณค่าของหนังสือแต่ละเรื่อง ส่วนใหญ่จะอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ซึ่งผลการประเมินคุณค่าวรรณกรรมเช่นนี้จะเป็ประโยชน์แก่บรรณารักษ์ ผู้ปกครอง รวมถึงเด็กและเยาวชนผู้อ่านในการเลือกสรรวรรณกรรมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการอ่าน ตลอดจนเป็นแนวทางในการผลิตและปรับปรุงหนังสือสำหรับเด็กต่อไป

เรณู มหาวนา (2528: 162-171) ได้ศึกษา *ภาพสะท้อนและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร* โดยกล่าวถึงลักษณะการสะท้อนภาพสังคมในเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร ทั้งหมด 13 เรื่องว่า ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการสะท้อนภาพสังคม ส่วนการแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สังคม และการเสนอทางออกมีบ้างเล็กน้อย ภาพสังคมที่สะท้อนจะเน้นหนักด้านสภาพและปัญหาทางการศึกษาและความเป็นอยู่ในสังคมชนบท ซึ่งเป็นการแสดงภาพชีวิตและปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งเป็นการสะท้อนให้เห็นหลายแง่มุม อันเป็นการมองหรือวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างน่าสนใจ แต่เรื่องสั้นที่มีคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ คือมีความเด่นและความสมบูรณ์ในด้านองค์ประกอบต่างๆ มีเพียง 3 เรื่อง เนื่องจากผู้เขียนเน้นหนักไปในแง่ของการสะท้อนภาพสังคมมากกว่าจะคำนึงถึงองค์ประกอบทางวรรณศิลป์

ส่วนพรพิมล สาริกรินทร์ (2535: 144-158) ได้ศึกษา *วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน* ในช่วงปี พ.ศ. 2522-2533 จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ ขุนทอง...เจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสาง ซอยเดียวกัน ก่อกองทราย และอัญมณีแห่งชาติ พบว่าแนวคิดที่ปรากฏส่วนใหญ่จะเป็นแนวคิดด้านสังคมและชีวิต แนวคิดด้านการเมืองนั้นมีอยู่บ้าง ส่วนคุณค่าเชิงวรรณศิลป์พบว่า แต่ละเล่มจะมีเรื่องสั้นที่ปรากฏคุณค่าเชิงวรรณศิลป์อยู่ในระดับดีเด่นเพียง 2 เรื่อง นอกนั้นคุณค่าเชิงวรรณศิลป์อยู่ในระดับกลางๆ

นอกจากนี้ นิธิมา คุณะดิลก (2549: 94-99) ยังได้ศึกษาถึงคุณค่าของวรรณกรรมในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ.2530-พ.ศ.2544: ลักษณะเด่นกับมาตรฐานการตัดสิน โดยศึกษาจากหนังสือทั้งหมด 9 เรื่อง สรุปว่า คุณค่าของวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือคุณค่าทางสังคม ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน การสร้างจิตสำนึกเรื่องการเมืองอนุรักษ์ธรรมชาติ และการให้ความรู้ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ส่วนคุณค่าทางวรรณศิลป์ ได้แก่ ความเรียบง่ายแจ่มชัด และความสละสลวยประณีต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รางวัลหรือชนะการประกวดจากสถาบันต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า งานวิจัยต่าง ๆ มักจะเลือกวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานรัฐบาล อาทิ รางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และรางวัลการประกวดหนังสือของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ เป็นต้น และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรม เช่น การวางโครงเรื่อง ฉาก ตัวละครและการใช้ภาษา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในลักษณะที่แตกต่างไปจากงานวิจัยทั่วไป คือ ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานเอกชน คือ “รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด” ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) และมุ่งศึกษาประเด็นเรื่อง “สาระคำสอน” “กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน” และ “คุณค่าของสาระคำสอน” ที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น ๆ

บทที่ 3

สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

“สาระคำสอน” จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวคิดและแนวทางหนึ่งในการดำเนินชีวิตแก่เด็กและเยาวชน ดังที่ กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี (2524: 148) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า “...การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้โดยไม่เลือกเวลาและสถานที่ จะมีการสอนหรือไม่มีการสอนก็ได้...” ซึ่งคำกล่าวข้างต้นนั้นสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การสร้างสรรค์และการตัดสินวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่ว่า “ไม่เน้นการสอน” เป็นสำคัญ โดยแสดงให้เห็นว่า แม้วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในแต่ละเรื่องจะมุ่งเน้นประเด็นสำคัญไปที่การสอนหรือไม่ก็ตาม แต่ในตัวบทของวรรณกรรมเหล่านั้นก็เชื่อว่าจะไม่ปรากฏ “สาระคำสอน” แต่อย่างใด ในเนื้อหาของวรรณกรรมนายอินทร์อะวอร์ดแต่ละเรื่องกลับมีการสอดแทรกสาระคำสอนอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในหลายด้าน ผ่านกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่เหมาะสมและแยบคาย

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง เห็นถึงสาระคำสอนต่างๆ ที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารเพื่อให้แนวคิดหรือเป็นแนวทางอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในด้านต่างๆ มากมาย โดยแบ่งสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ทุกเรื่องได้ตามลำดับ คือ 1. สาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ 2. สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม และ 3. สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว ดังที่จะวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. สาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์

คุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ คือ ลักษณะอันดีของเด็กและเยาวชนที่พึงปฏิบัติเพื่อจะได้เป็นที่ต้องการของสังคม จัดอยู่ในนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2541: 40-41) ซึ่งในนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554) ได้กำหนดคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ อันจะช่วยให้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาวกำหนดคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. มีความผูกพันในครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพและการดำรงชีวิตที่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. มีสุขภาพและพลานามัยแข็งแรง และรู้จักป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด
3. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรมคุณธรรม และมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย

4. มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงานสุจริต
5. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

(สำนักนายกรัฐมนตรี. 2541: 40-41)

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่องพบว่า มีสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์สอดคล้องกับนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554) โดยจำแนกได้เป็น 6 ประการ คือ 1. รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น 2. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ 3. มีจริยธรรมคุณธรรม 4. มีความรับผิดชอบตามวัย 5. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และ 6. รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสาระคำสอนทั้ง 6 ประการนี้ตรงกับคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในข้อ 1, 3, 5 และ 6 ดังรายละเอียดของแต่ละสาระคำสอนต่อไปนี้

1.1 รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น

“สิทธิ” เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่พึงกระทำการสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด ดังนั้นเด็กและเยาวชนจึงควรได้รับการปลูกฝังให้รู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่ก้าวก่ายเรื่องส่วนตัว หรือบุกรุกในสถานที่ซึ่งยังไม่ได้รับอนุญาตให้เข้า เป็นต้น เมื่อรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นได้ในสังคม ดังสาระเรื่องการเคารพสิทธิของผู้อื่นที่ปรากฏในวรรณกรรม 4 เรื่อง คือ *ส้มส้มม่วง เด็กหญิงนางฟ้า มัจฉานุผจญภัย และปราสาทกระต่ายจันทร์*

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *ส้มส้มม่วง* จากตอนที่ “เด็กชายจ้อย” ดีใจที่บ้านใหม่ของตนเอง ย้ายมาอยู่ใกล้กับบ้านของ “ลุงเทิด” นักเขียนในดวงใจของเขา แต่ถูกแม่ตักเตือนไม่ให้ก้าวก่ายความเป็นส่วนตัวของลุงเทิดที่ว่า

“อย่าไปยุ่งกับเขาดีกว่านะจ้อย เขาอาจจะไม่อยากพบใครและเราก็ต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคลของเขาด้วย จำที่แม่เคยสอนไม่ได้หรือ แล้วอีกอย่างนะ แม่คิดว่าจ้อยอย่าฝันไปเลย อีตาลุงเทิดอะไรนั้นคงไม่ยอมให้ใครพบหน้าแน่ๆ”

(ดาวกระจาย. 2546: 30)

จากคำกล่าวของแม่สะท้อนให้ผู้อ่านเข้าใจเกี่ยวกับการรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกับเราในสังคม และไม่ควรก้าวก่ายความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น เพราะหากเมื่อใดที่มีผู้มาก้าวก่ายหรือไม่เคารพความเป็นส่วนตัวของเราบ้าง ก็อาจทำให้เราเกิดความอึดอัดและไม่สบายใจได้เช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* เมื่อกล่าวถึงการรู้จักเคารพความเป็นส่วนตัวที่เด็กชายณัฐและเด็กหญิงนุ่นมีต่อเด็กชายเดี่ยว ดังตัวอย่าง

ทั้งณัฐและนุ่นรู้ว่าทุกเย็นเดี่ยวจะต้องช่วยนำสร้อยเก็บข้าวของอุปกรณ์ร้อยพวงมาลัยกลับบ้าน ดังนั้นจึงไม่มีใครคิดจะชักชวนหรือเหนี่ยวรั้งเดี่ยวให้อยู่เล่นต่อ

(ดารา rays. 2547: 56)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าเด็กชายณัฐและเด็กหญิงนุ่นเข้าใจและเคารพสิทธิของเด็กชายเดี่ยวเป็นอย่างดี เพราะทุกเย็นเด็กชายเดี่ยวจะต้องไปช่วยแม่เก็บอุปกรณ์รื้อยมาลัย ทำให้ทั้งสองคนไม่คิดที่จะเหนียวรังเพื่อนให้มาเล่นกับตนตามประสาเด็กทั่วไป ซึ่งจัดเป็นแบบอย่างในการสอนให้เด็ก ๆ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นทางอ้อม โดยเริ่มจากการเคารพสิทธิส่วนตัวของเพื่อนใกล้ตัวก่อน แล้วจึงจะสามารถนำไปปรับใช้เมื่ออยู่ในสังคมที่กว้างใหญ่ต่อไป

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอนเริ่มเรื่องที่มัจฉานุอาละวาดเพราะอยากเข้าไปดูเรืออับปางทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่บ้านของตน แต่ถูกเจ้าปลาหมึกยักษ์เจ้าของบ้านขัดขวางไว้ ดังข้อความที่ว่า

มัจฉานุใช้หางปลาหนีเกล็ดสีน้ำเงินของตนสะบัดโบกแหวกสายน้ำเข้ามาตามรับสั่งหน้าตายังบูดบึ้ง
ตึงตังฟองฟายเสียงดังอย่างไม่เกรง

“อ้ายหมึกยักษ์นั่นมันแกล้งพ่นน้ำให้ชุ่น หม่อมฉันแค่อยากเข้าไปดูข้างในเรืออับปางกัน
ท้องทะเลว่ามีอะไร !”

“พอเขาไม่ยอมเจ้าเลยทะเลาะกัน?”

“จั้นสิพระเจ้าคะ มีอย่างที่ไหน แค่อเข้าไปดูข้างในจะมาห้าม!”

“แล้วเรืออับปางนั้นมีใช้บ้านมันหรือกระ?”

คำพูดของพระไวยวิกทำเอามัจฉานุสะอึก

(ฯคีตกาล. 2547: 24)

คำกล่าวเตือนของพระไวยวิกที่ทำให้มัจฉานุเกิดฉุกคิดได้นั้น ก็เพราะพระไวยวิกต้องการที่จะสอนให้มัจฉานุเข้าใจถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยบอกกล่าวให้มัจฉานุได้คิดว่า เรืออับปางเป็นที่อยู่อาศัยของปลาหมึกยักษ์ ดังนั้นในฐานะเจ้าของบ้านปลาหมึกยักษ์จึงมีสิทธิที่จะปกป้องไม่ให้ผู้ใดกล้ากรายเข้ามา การกระทำของปลาหมึกยักษ์จึงไม่ใช่ความผิดของมันแต่มัจฉานุต่างหากที่ควรจะตระหนักถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น

ตัวอย่างที่ 4 ในเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ดังตอนที่แม่ของจันทร์เจ้าและแจ่มแจ้วกำลังอธิบายให้ทั้งสองฟังถึงการตัดสินใจของต้นไม้ที่ต้องการจะย้ายออกจากโลกที่มีแต่มนุษย์คอยทำร้ายที่ว่า

“ฉอบบอกว่าคุณตาของลูกไม่ยอม เพราะเรื่องนี้ต้นไม้ที่มีมติเอากายเป็นผู้ตัดสินใจย้ายเองและเป็นสิทธิที่พวกเขาจะทำได้เพื่อรักษาเผ่าพันธุ์ของตัวเองไว้ไม่ให้ถูกมนุษย์ทำลาย และสภาระบบสุริยะก็ไม่ขัดขวาง เป็นเรื่องของมนุษย์ที่จะอยู่ให้ได้โดยไม่มีต้นไม้—และจะไม่มีเผ่าพันธุ์อื่นๆ ด้วยคงจะย้ายกันไปหมด—และศิราก็บอกว่าเหล่าต้นไม้ไม่ยอมเปลี่ยนใจ”

(จันทร์เจ้า. 2545: 139)

คำบอกเล่าของแม่เป็นการเน้นย้ำให้จันทร์เจ้าและแจ่มแจ้วเข้าใจและเคารพการตัดสินใจของต้นไม้ เพราะไม่มีผู้ใดจะเข้าใจความรู้สึกของต้นไม้ที่ถูกมนุษย์ทำร้ายอยู่เสมอได้ดีเท่ากับต้นไม้

เอง ซึ่งจากตัวอย่างสะท้อนให้ผู้อ่านเข้าใจ เรียนรู้และรู้จักที่จะเคารพสิทธิหรือการตัดสินใจของผู้อื่น เพราะไม่มีผู้ใดจะเข้าใจความรู้สึกหรือเหตุผลของผู้อื่นได้ดีเท่ากับตัวของเขาเอง บุคคลอื่นๆ จึงไม่ควรที่จะไปละเมิดสิทธิหรือการตัดสินใจของเขา

1.2 มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

วิทยากร เชียงกุล (2551:99) ได้กล่าวถึง “ความฉลาดทางอารมณ์” หรือ EQ (Emotional Quotient) โดยสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง พัฒนาการทางอารมณ์ อย่างมีวุฒิภาวะ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และเข้ากับคนอื่น ๆ ได้ดี รู้จักแก้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างสร้างสรรค์ โดยผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะทำงานและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีโอกาสประสบความสำเร็จและมีความสุขมากกว่าผู้ที่มีความฉลาดทางปัญญา หรือ IQ (Intelligence Quotient) ซึ่งเน้นความสามารถทางภาษา ตรรกวิทยา และคณิตศาสตร์

นอกจากนี้ ฤชงค์ เหล่ารุจิสวัสดิ์ ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงการประเมิน EQ ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ

1. รู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง หมายถึง การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง เช่น รู้ว่าขณะนี้ตนเองกำลังโกรธ สูญเสียการควบคุมตนเอง สามารถประเมินตนเองได้ รู้จุดเด่นจุดด้อย มีความมั่นใจตัวเอง และมีความภาคภูมิใจในตัวเอง
2. สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เมื่อรู้อารมณ์ของตนเองแล้ว สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง และแสดงออกอย่างเหมาะสม
3. มีความเข้าใจผู้อื่นและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
4. สามารถสร้างแรงจูงใจให้ตนเองพัฒนาจนประสบความสำเร็จได้
5. ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือเรียกว่ามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

(ฤชงค์ เหล่ารุจิสวัสดิ์. 2550: 2)

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง พบว่ามีสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ โดยจำแนกได้ 3 ประการ คือ 1. การรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง 2. มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง และ 3. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งตรงกับหลักการประเมิน EQ ในข้อที่ 1, 2 และ 3 ดังรายละเอียดที่จะอธิบายต่อไปนี้

1.2.1 การรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง

การรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง หรือ การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง (Self-Awareness) ถือเป็นวุฒิภาวะทางอารมณ์อย่างหนึ่งที่แสดงความสามารถที่จะจัดการอารมณ์ของตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีได้

สุชา จันทน์เอม (2541: 56) ได้ให้ความหมายของคำว่า “อารมณ์” สรุปได้ว่า อารมณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาวะทางจิตใจหรือภาวะที่ผิดไปจากเดิมขณะนั้น และถูกเร้าทำให้เกิดการตอบสนองที่เรียกว่า “ผลกระทบจากสิ่งเร้า” ซึ่งอารมณ์นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ฝ่าย คือ

1. อารมณ์ฝ่ายบวกหรืออารมณ์ในทางสร้างสรรค์ เช่น อารมณ์รักหรืออารมณ์พึงพอใจ เป็นต้น
2. อารมณ์ฝ่ายลบหรืออารมณ์ในทางทำลาย เช่น อารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ หรือ อารมณ์อิจฉาริษยา เป็นต้น

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดสามารถแบ่งประเภทของอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่องทั้งหมด 7 ประเภท คือ 1. อารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด 2. อารมณ์เศร้าและผิดหวัง 3. อารมณ์อิจฉาริษยา 4. อารมณ์อ่อนไหวอ่อนแอ 5. อารมณ์หวาดกลัว 6. อารมณ์รัก และ 7. อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น ซึ่งนำเสนอให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านรับรู้เพื่อเป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และเรียนรู้ที่จะนำข้อคิดจากตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครมาปรับใช้เพื่อจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1.1 อารมณ์โกรธ

“อารมณ์โกรธ” เป็นลักษณะของอารมณ์ฝ่ายลบอันมีสาเหตุมาจากการถูกขัดขวางในกิจกรรมที่มุ่งไปสู่จุดหมาย หรือเมื่อเกิดความคับข้องใจในความต้องการ (สุชา จันทน์เอม. 2541: 58) ซึ่งหากอารมณ์โกรธนี้เกิดขึ้นกับผู้ใดก็จะทำให้ผู้นั้นเสียทั้งสุขภาพจิตใจและร่างกาย ไม่มีความสุข และเป็นสิ่งสำคัญในการทำลายบรรยากาศการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมด้วย ดังสาระคำสอนเกี่ยวกับอารมณ์โกรธที่ปรากฏในวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ *สัมผัส่วง เด็กหญิงนางฟ้า* *ครุฑน้อย* และ *มัจฉานุผจญภัย*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* แสดงให้เห็นโทษของอารมณ์โกรธและประโยชน์เมื่อเราจะรู้จักระงับความโกรธได้ ดังที่ปรากฏในตอน “เด็กชายเดี่ยว” กำลังเป่าลูกโป่งในงานวัดให้เด็ก เป็นรายได้เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของแม่สำหรับค่าครูสอนวิชาคอมพิวเตอร์ แต่กลับถูกกลั่นแกล้งจาก “เด็กชายแก้ว” เด็กชายนิสัยอันธพาล ที่ว่า

เดี๋ยวพยายามระงับความโกรธอย่างยากเย็น ด้วยการบอกตัวเองว่าเขาเป็นพ่อค้าเขา
ควรจะตั้งใจและตามใจลูกค้า เด็กชายออกแรงดึงที่สับ กดลงไปอีกครั้งอย่างซ้ำๆ เด็กผู้หญิง
สองสามคนที่ยืนดูด้วยยกมือขึ้นอุดหู ทำหน้าหวาดเสียวเต็มที่

(ดาราราย. 2547: 74-75)

ตัวอย่างการระงับอารมณ์โกรธข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการอารมณ์โกรธของเด็กชายเดี่ยวอย่างชัดเจน โดยทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงประโยชน์ของการระงับอารมณ์โกรธด้วยการคำนึงถึงผลของการกระทำเป็นสำคัญ เพราะอารมณ์โกรธจะสามารถนำพาเราไป

ในทางเสื่อมได้ เช่นหาก “เด็กชายเดี่ยว” ไม่อาจจะรับอารมณ์โกรธจนเกิดทะเลาะวิวาทกับลูกค้า ผลเสียที่จะเกิดขึ้น คือ ไม่มีลูกค้าเข้าร้าน การหารายได้ในงานวัดนี้ก็จะไม่เป็นผล

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ที่แสดงให้เห็นถึงโทษของการไม่สามารถระงับอารมณ์โกรธได้ เช่นการที่ “แม่ครู” ประจำสถานเลี้ยงครุฑกำพร้าเห็น “ครุฑน้อย” นำลิปสติกของตนมาใช้ในการเปลี่ยนสีขนสีดำของตัวเองให้เป็นสีแดงเหมือนครุฑตัวอื่นๆ ก็เกิดอารมณ์โกรธจนไม่อาจจะรับอารมณ์ได้ ดังบทบรรยายที่ว่า

นางเห็นลิปสติกสีแดงหลายแท่งที่ถูกใช้จนหมดแล้ววางอยู่เท่านั้นเองความโมโหก็ปะทุขึ้นถึงขีดสุด หญิงชราครุฑระเบิดเสียงแหลมออกมาด้วยความโกรธ

“ไอ้ครุฑหัวขโมย! เงินของฉันที่หายไป ฝีมือแกนี่เอง!”

“เปล่าครับ ผมไม่เคยขโมยเงินแม่ครู ผมแค่อยากระบายชน...”

แม่ครูไม่ฟังคำชี้แจงของครุฑน้อย ภาพงานฉลองที่ฝั่งตรงข้ามยิ่งทำให้ความโกรธของนางเพิ่มมากขึ้น

“จะเอาเงินฉันไปฉลองแบบคนอื่นเขาใช่ไหม อยากมีขนสีแดงใช่ไหม...ได้...ไม่เรียวยาวของฉันนี้แหละจะฟาดให้ขนของแกเป็นสีแดงชิบๆ มา ฉันจะตีให้แกบินได้เอง...!”

.....

ทั้งสองวิ่งไล่กันอยู่นานเท่าใดก็ไม่อาจทราบได้...ในวินาทีแห่งความตายนั้นเอง มันรีบหลับตาค่อนจะถลาหลบจากมุมหนึ่งไปอีกมุมหนึ่ง เพื่อผ่อนความหนักหน่วงของไม่เรียวยาวให้เป็นเบา แต่จะเพราะความโชคร้ายของมันหรือความโชคร้ายของแม่ครู หรือเพราะความบังเอิญก็ตาม ทันทีที่นางเงื้อมไม่เรียวยาวขึ้นหมายจะฟาดออกไปให้สุดแรง ทันใดนั้นเอง ร่างของแม่ครูก็ล้มลงกับพื้น เบื้องหน้าครุฑน้อยที่กำลังตัวสั่นเทาด้วยความกลัว

(คอยนุช. 2545: 31-32)

จากตัวอย่างมีผลทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงผลร้ายที่ตามมาเมื่อไม่อาจควบคุมหรือหยุดยั้งอารมณ์โกรธได้ ซึ่งบางครั้งผลร้ายนั้นอาจทำให้ผู้ที่ตกเป็นทาสของอารมณ์โกรธถึงแก่ชีวิตเลยทีเดียวที่ได้ดังที่แม่ครูโกรธจนระงับไม่อยู่เมื่อเห็นครุฑน้อยนำลิปสติกของตนมาใช้จนหมด ความรุนแรงของโทสะส่งผลให้แม่ครูล้มลงจนถึงแก่ความตายก่อนที่จะตีครุฑน้อยให้สมกับความผิด

ตัวอย่างที่ 3 ในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* จากตอน “วานรปักษ์” ผู้รักษาป่าหิมพานต์ว่ากล่าว “มัจฉานุ” ที่ตกอยู่ในอารมณ์โกรธเนื่องจากพบเจออุปสรรคมากมายระหว่างเดินทางไปหา มารดา คือ “พระนางสุพรรณมัจฉา” จนทำร้ายผู้อื่นอย่างไร้เมตตาและแสดงอาการก้าวร้าวกับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงผลเสียอันเกิดจากอารมณ์โกรธ ที่ทำให้ผู้ตกอยู่ในอารมณ์โกรธนั้นเป็นบุคคลที่ไม่น่าคบหาสมาคมด้วย ดังคำกล่าวของวานรปักษ์ว่า

“เจ้าลิงน้อยพระหงตบนสาแดงเดชไปเสียทั่ว เจ้าเฒ่าป่าที่เป็นที่อยู่ของสรรพสัตว์ เพราะโทสะที่ถูกเหยียดประสาชนของลิงฝูงหนึ่ง ทั้งยังอวดศักดิ์ก้าวก้าวกับพระอาทิตย์ แลทำต้นกล้วยของแม่ตานีล้มยังประพุดเหมือนต้นนั้นไม่ผิดอะไร ไม่แก้ไขช่วยยกมันขึ้นปักดินใหม่ ช้ายังใจดำทั้งผู้กำลังทุกข์ยากมาอีก อารมณ์ช่างโมโหโกรธา ข้าจะไม่วันปล่อยเจ้าเข้าไปในป่าหิมพานต์!”

(ขจิตกาล. 2547: 58)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นให้อ่านเข้าใจถึงโทษของอารมณ์โกรธที่ส่งผลเสียต่อทั้งบุคคลที่กำลังตกอยู่ในอารมณ์นั้นและบุคคลอื่นๆ เช่นเดียวกับที่มีฉันทาเกิดอารมณ์โกรธแล้วพาลทำความเดือดร้อนด้วยการเผาที่อยู่ของลิง ทำลายต้นกล้วยของนางตานีจนนางไม่มีที่อยู่ และพูดจาก้าวร้าวต่อพระอาทิตย์ นอกจากอารมณ์โกรธจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นโดยตรงแล้ว ยังส่งผลสะท้อนกลับมายังตนเองอีกด้วย

1.2.1.2 อารมณ์เศร้า

“อารมณ์เศร้า” คือ อารมณ์ที่เกิดจากผลกระทบของการกระทำที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย เป็นอารมณ์ในฝ่ายลบอีกประเภทหนึ่งที่มีผลกระทบถึงสภาพจิตใจ ทำให้ผู้ที่ตกอยู่ในอารมณ์นี้รู้สึกหดหู่และหมดกำลังใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งหากผู้ใดตกอยู่ในอารมณ์แห่งความเศร้านี้เป็นเวลานานจะเกิดผลเสียและผลกระทบต่อการดำรงชีวิตได้ ดังสาระคำสอนเรื่องอารมณ์เศร้าที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 2 เรื่อง คือ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* และ *มัจฉานุผจญภัย*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* แสดงให้เห็นถึงอารมณ์เศร้าที่เกิดกับ “น้องมุก” เมื่อตอนที่แม่ของน้องมุกให้กำเนิดน้องชายคือ “น้องมิน” แล้วทุกคนต่างให้ความสนใจในตัวน้องมินมาก แม้กระทั่ง “ย่า” ผู้ที่เลี้ยงดูน้องมุกมาตั้งแต่ยังเล็ก ก็ยังรักและเอาใจใส่น้องมินจนบางครั้งลืมน้องมุก เมื่อวันหนึ่งย่าให้น้องมุกไปกวาดบ้าน แล้วน้องมุกทำน้องมินตกจากเปลด้วยความไม่ตั้งใจ ย่าจึงโกรธน้องมุกมากจนทำให้น้องมุกเกิดอารมณ์เศร้า ผิดหวังและน้อยใจขึ้น ดังตัวอย่าง

น้องมุกไม่รู้ว่าความน้อยใจ ตกใจ และอะไรๆ อีกหลายอย่างนั้น ดีขึ้นมาจากช่องท้องจนแน่น ในอกในใจขึ้นมาตอนไหน หันไปเห็นพี่โม่งน้ำตาคลอ น้องมุกก็ร้องไห้โฮ ตะโกนใส่หน้าย่าทั้งที่นัยน์ตาพร่าพราย

“ยาล้าเอียง รักแต่หลานชาย น้องมุกเกลียดย่า น้องมุกเกลียดน้อง น้องมุกจะไม่อุ้มน้องอีกเลย คอยดู”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 146-147)

กรณีของน้องมุกทำให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านได้เรียนรู้ว่า อารมณ์เศร้าของผู้เป็นพี่เกิดจากความน้อยใจเมื่อผู้ใหญ่ที่เคยมอบความเมตตา เอ็นดู และรักใคร่ตนมาโดยตลอด เอาใจใส่กับน้องที่ยังเล็กอยู่มากกว่า ความน้อยใจเหล่านี้เป็นเรื่องปกติที่เด็กที่มีน้องจะต้องเคยผ่านมาก่อน พฤติกรรมก้าวร้าวของน้องมุกที่แสดงต่อย่าทำให้อ่านได้เรียนรู้ว่า การสะสมความน้อยใจทำให้เกิดเป็นอารมณ์เศร้าและมองผู้อื่นในแง่ร้ายได้

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ดังตอนที่ “มัจฉานุ” กระโดดลงบ่อกระจกเพื่อไปตามหาพระมารดา เพราะรู้ว่า “พระไววิก” หลอกตนเองด้วยการปลอมตัวเป็น “พระฤาษีขันติ”

มากอยพร้าสอนสิ่งต่าง ๆ แก่ตนเมื่ออยู่ในป่าหิมพานต์ มัจฉานุจึงตัดสินใจกระโดดลงบ่อกระจกทันที โดยไม่ฟังเสียงทัดทานของพระไวยวิก

“น้องพี่...พี่แค่อยากให้เจ้าได้รู้จักโลกภายนอก...”

“หยุดนะ!” มัจฉานุทวาด น้ำตาไหลพราก กำมือทั้งสองข้างจนเล็บจิกขึงมือ ตัวสั่นไม่หยุด เจ็บครั้งนี้เพราะเคยรักและเคารพอีกฝ่ายมากมาย ไม่มีคำพูดใดที่สามารถนำมาใช้ต่อว่า หรืออธิบายความเสียใจในครั้งนี้ได้เลย

สุดท้าย...มัจฉานุหลุดลุกขึ้น แล้วกระโดดตูมลงบ่อกระจกทันทีโดยไม่มีใครห้ามทัน

(ขุติกาล. 2547: 115-116)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจถึงอารมณ์เศร้าที่เกิดจากความผิดหวังเพราะคนที่รักโกหกและปิดบังความจริงกับตน เมื่ออารมณ์เศร้าเสียใจท่วมท้นก็ไม่อาจรับฟังเหตุผลใดๆ ดังที่มัจฉานุเกิดอารมณ์เศร้าเนื่องจากผิดหวังเมื่อรู้ว่าถูกพระไวยวิกหลอกตน

ทั้งสองตัวอย่างที่ยกมานี้ทำให้อ่านได้เห็นผลเสียที่เกิดจากการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง จึงปักใจคิดว่าผู้ใหญ่อำนาจตน กล่าวได้ว่าอารมณ์เศร้าทำให้เกิดการขาดปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลที่ถูกต้อง เพราะหมกมุ่นอยู่แต่ความเสียใจผิดหวังของตัวเอง

1.2.1.3 อารมณ์อิจฉาริษยา

“อารมณ์อิจฉาริษยา” มักเกิดจากความรู้สึกขาดความปลอดภัยหรือขาดความรักจากพ่อแม่ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจริงหรือเป็นเพียงความคิดคำนึงของเด็กเท่านั้น (สุชา จันทน์เอม. 2541: 61) สาระคำสอนเกี่ยวกับอารมณ์อิจฉาริษยาที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 2 เรื่อง คือ *สัสมังว* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *สัสมังว* ผู้เขียนได้สร้างตัวละครนักรบปราบผีนชื่อ “อิจฉาริษา” ล้อลักษณะของบุคคลที่มีความอิจฉาริษยาไม่ยอมให้ผู้อื่นได้ดี ดังนี้

“สมน้ำหน้ากะลาหัวเจาะ” นักรบ อิจฉาริษา ที่นั่งนั่งรอคอยจังหวะจะสอดแทรกและอิจฉาคนอื่นหัวเราะเยาะเสียงดัง จนส่วนหัวที่เป็นกะลาและมีรอยเจาะเป็นรูของเขายับไหวไปมาอย่างเรริงรีน

(ดาวกระจาย. 2546: 86-87)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของผู้ที่มีแต่ความอิจฉาริษยาว่า คนเหล่านี้พร้อมที่จะซ้ำเติม เหยียบย่ำและเยาะเย้ยเมื่อผู้อื่นผิดพลาด ซึ่งเป็นลักษณะอารมณ์ในทางลบอีกอย่างหนึ่งที่ผู้อ่านพึงหลีกเลี่ยงได้

ตัวอย่างที่ 2 แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ของความอิจฉาริษยาที่ปรากฏในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอนพระอาจารย์สำนักฤาษีตาไฟไม่อยู่เป็นเวลาหนึ่งเดือนและให้เจ้าชายทั้งหลายอยู่กันอย่าง

อิสระ แต่เจ้าชายแสงอาทิตย์และพรรคพวกเห็นเจ้าชายฝ่ายรักเรียนตั้งใจอ่านหนังสือเพื่อทบทวนบทเรียนเป็นเรื่องน่าขบขัน ดังตัวอย่าง

ส่วนเจ้าชายคนอื่นๆ ที่ไม่ได้ถูกลงโทษก็จะเที่ยวเล่นชุกชนกันในบริเวณสำนัก แม้จะมีบ้างบางคนที่ทบทวนตำราหรือคัมภีร์ต่างๆ ที่ถวายสอนไว้ แต่เจ้าชายกลุ่มรักเรียนที่ว่าเห็นจะมีไม่มากนัก และเจ้าชายพวกนี้ก็มักจะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว เพราะถูกเจ้าชายคนอื่นๆ พากันตั้งข้อรังเกียจ

“ไม่รู้ว่าจะต้องขยันไปถึงไหนกัน ดูอย่างฉันสิ พอเรียนเสร็จกลับเมืองก็จะได้เป็นเจ้าชายแล้ว งานเมืองทั้งหลายก็ปล่อยให้พวกเสนาอำมาตย์ทำไปสิ”

“ฉันขอแค่เรียนจบเร็วๆ จะได้ออกเดินทางแสวงหาของวิเศษ เท่านั้นแหละที่ฉันต้องการ”

ส่วนอีกคนก็ว่า

“ถ้าเป็นเจ้าชายแล้วต้องมาปวดหัวกับการเล่าเรียนอย่างนี้ ฉันขอเกิดเป็นช่างตีเหล็กทำยวียังดีเสียกว่า”

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 80-81)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอารมณ์อิจฉาริษยาที่คนส่วนใหญ่มักมีต่อผู้อื่นที่ทำได้ และได้ผลดีตอบแทน โดยทำให้เห็นเป็นเรื่องไร้สาระ แต่แท้จริงแล้วความคิดดังกล่าวเป็นเพียงอารมณ์ความอิจฉาริษยาที่ไม่อยากให้อื่นได้ดี ดังที่เจ้าชายกลุ่มรักเรียนมักถูกเจ้าชายคนอื่นๆ ตั้งข้อรังเกียจทำให้ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว

1.2.1.4 อารมณ์หวั่นไหว

“อารมณ์หวั่นไหว” เป็นอีกอารมณ์หนึ่งที่เกิดจากความวิตกกังวล เมื่อผู้ใดเกิดอารมณ์หวั่นไหวก็จะขาดความเชื่อมั่น ขาดพลังที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ ดังสาระเกี่ยวกับอารมณ์หวั่นไหวที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 2 เรื่อง คือ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และ *ครุฑน้อย*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ดังที่ปรากฏในตอนครุฑน้อยถูกพวกครุฑเกเรหลอกให้ออกจากหมู่บ้านเพื่อไปค้นหาครุฑผู้วิเศษที่จะสอนให้เขาบินได้ ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้มีอารมณ์หวั่นไหว ไม่มั่นใจในตัวเองเพราะมีความต้องการเป็นเหมือนบุคคลอื่นในสังคม

ฝ่ายครุฑน้อยผู้ไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกหลอกให้เดินทางไปค้นหาสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง ก็ออกเดินทางไปตามเส้นทางที่เหล่าครุฑเกเรบอกไว้ด้วยความเชื่อมั่น มันมองหาถ้าทุกแห่งที่มีอยู่ในป่าทึบหลายครั้งที่มันต้องตะแคงมอง ตีลังกากลางหัวมองผ่านกระจก และหรีตามอง เพื่อหาให้ได้ว่า ปากถั่วที่พบมีรูปร่างหน้าตาคล้ายครุฑหรือไม่

(คอยนุช. 2545: 65)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า แม้จะเป็นเรื่องที่ครุฑเกเรแต่งขึ้นเพื่อต้องการให้ครุฑน้อยออกจากหมู่บ้าน แต่เมื่อครุฑน้อยมีอารมณ์หวั่นไหวอยู่แล้วก็ยิ่งทำให้เชื่อในสิ่งที่ผู้ไม่หวังดีหลอกลวงได้โดยง่าย

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ในตอนท้ายของเรื่องที่ “จันทร์เจ้า” เน้นย้ำให้ผู้อ่านระมัดระวัง “ตัวกู่นี้” หรือ “ความชั่วร้าย” ซึ่งจะสามารถครอบครองจิตใจของผู้ที่อ่อนแอได้ง่าย

ผมอยากเตือนให้ทุกคนระวังไว้ด้วยนะ ตัวกู่นี้มักจะเข้าสิงคนที่ขาดความรัก ว่าเหว หรือไม่ก็พวกคนโลภคนชั่วทั้งหลายและจะค่อย ๆ ควบคุมจิตใจและยึดครองร่างของมนุษย์คนนั้น ในที่สุดก็กลายเป็นปีศาจกึ่งที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะแพร่ขยายพันธุ์ต่อไป

(จันทร์เจ้า. 2545: 206)

ตัวอย่างข้างต้นชี้ชัดให้ผู้อ่านเห็นถึงโทษของการมีอารมณ์ที่หวั่นไหวว่าจะส่งผลให้จิตใจถูกครอบงำด้วยความชั่วร้ายได้จนอาจกลายเป็นบุคคลที่ไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ขาดความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ขาดความรักหรือว่าเหว เป็นต้น

อารมณ์หวั่นไหวจัดเป็นอารมณ์ที่อันตรายเพราะอาจนำไปสู่ความลุ่มหลงได้โดยง่ายด้วยความอ่อนแอภายในจิตใจ

1.2.1.5 อารมณ์หวาดกลัว

“อารมณ์หวาดกลัว” เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์รู้สึกขาดความปลอดภัยและเกิดขึ้นอย่างกะทันหันโดยไม่มีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า เด็กและเยาวชนที่จัดการกับอารมณ์หวาดกลัวไม่ได้เมื่อเติบโตขึ้นอาจกลายเป็นบุคคลที่ไม่กล้าเผชิญหน้ากับความเป็นจริง แต่อารมณ์หวาดกลัวก็จัดเป็นผลดีได้เมื่อทำให้คนเคารพกติกาต่างๆ ในสังคม สาระเกี่ยวกับอารมณ์หวาดกลัวที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *เด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ที่แสดงให้เห็นว่า “อารมณ์หวาดกลัว” เป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในใจของมนุษย์ทุกคน ดังตอนที่เจ้าชายแสงอาทิตย์และพรรคพวกตามไปกลั่นแกล้งเจ้าชายไมวิเศษที่ถูกพระอาจารย์ทำโทษให้ดูแลรักษาปากถ้าไม่ให้ผู้ใดเข้าไป เจ้าชายแสงอาทิตย์และพรรคพวกหาเจ้าชายไมพบเพราะเจ้าชายหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในถ้ำ เจ้าชายแสงอาทิตย์จึงต้องการจะเข้าไปสำรวจในถ้ำแต่เจ้าชายที่มาด้วยต่างไม่ยอมเข้าไป ดังตัวอย่างข้อความว่า

“เป็นไปไม่ได้หรอก” เจ้าชายเขื่อนขันธกล่าวในที่สุด “เจ้านั้นเป็นคนขี้กลัวจะตาย แล้วก็ไม่เคยขัดคำสั่งท่านอาจารย์สักอย่าง คนแบบนี้ไม่มีทางทำอะไรอย่างนี้ได้หรอก”

“แต่ว่า...เจ้าชายแสงอาทิตย์พูดขึ้นแล้วหันไปมองหน้าเจ้าชายคนอื่นๆ “ฉันว่าเราลองเข้าไปดูกันหน่อยดีกว่า ไหนๆ ก็อุทิศมาจนถึงที่นี่แล้ว”

เจ้าชายเห็นภาพทุกคนสะดุ้งพลางโบกไม้โบกมือบอกปิดเป็นพัลวัน แล้วก็อดขำไม่ได้ แต่ก็ยังยั้งใจไว้ไม่ให้เผลอหัวเราะออกมา

“เจ้าชายจากดินแดนแสนทุเรศไม่อยู่ในนี้หรอก...แล้วอีกอย่าง นี่ก็เป็นสถานที่ที่ท่านอาจารย์สั่งห้ามด้วย...แต่ไม่ใช่ว่าฉันกลัวหรอกนะ เพียงแต่ไม่อยากจะมีเรื่องกับท่านอาจารย์เท่านั้นเอง” เจ้าชายเขื่อนขันธว่า

แม้เขาจะพูดอย่างนี้ แต่ใคร ๆ ก็รู้ว่าเขาพยายามพูดกลบเกลื่อนความกลัวของตัวเอง
(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 85-86)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า แม้บรรดาเจ้าชายเหล่านี้จะพยายามเสแสร้งทำตนให้เป็นคนกล้าเพียงใด แต่ถ้าต้องละเมิดคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตนก็มักจะมี ความหวาดกลัวการถูกลงโทษหรือหวาดกลัวในสิ่งที่ยังมองไม่เห็นด้วยกันทั้งสิ้น ในแง่นี้แสดงถึงข้อดีของอารมณ์หวาดกลัวว่าทำให้ผู้คนรู้จักเคารพกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง เด็กหญิงนางฟ้า เมื่อ “เด็กชายเดี่ยว” ถูก “เด็กชายแก้ว” กลั่นแกล้งให้เป่าลูกโป่งจนแตกแล้วโยนความผิดมาที่ตน แต่ก่อนจะเกิดการทะเลาะวิวาทกันหลวงตาเจ้าอาวาสก็มาพบเสียก่อน ดังตัวอย่าง

ในความซุกมุนลับสนั่นเอง ญัณและฟ้าซึ่งเพิ่งมองเห็นความผิดปกติกิริยาริ๊งเข้ามายืนอยู่เคียงข้างเดี่ยว ทั้งสองมองหน้าเพื่อนซึ่งยืนก้มหน้านิ่ง ไม่อาจรับรู้ได้ถึงหัวใจหวาดหวั่นของเดี่ยวที่รู้สึกเกรงกลัวเสียยิ่งกว่าเมื่อตกอยู่ในวงล้อมของพรรคพวกเจ้าแก้วเมื่อครุ่นเสียอีก แข้งขาเหมือนไร้เรี่ยวแรงจะยืนอยู่ได้

(ดาราบาย. 2547: 158)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสภาวะของบุคคลที่ตกอยู่ในอารมณ์หวาดกลัว ซึ่งอาจจินตนาการไปถึงเหตุการณ์เลวร้ายนานาประการที่จะเกิดขึ้นได้ ตัวอย่างนี้จึงชี้ให้เห็นข้อเสียของอารมณ์หวาดกลัวที่ทำให้เกิดปรีวิตก พะวัคพะวง และเป็นห่วงทุกข้ออย่างยิ่ง

นับได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดนำเสนออารมณ์หวาดกลัวทั้งในแง่ดีคือทำให้เกิดความยับยั้งที่จะทำผิด และในแง่ลบคือทำให้เกิดความพะวัคพะวงและปรีวิตกจนขาดความสุข

1.2.1.6 อารมณ์รัก

“อารมณ์รัก” เป็นอารมณ์ในทางสร้างสรรค์ที่เกิดควบคู่ไปกับอารมณ์พึงพอใจ จัดเป็นอารมณ์รุ่มร่ามประเภทหนึ่ง ซึ่งวิธีปฏิบัติของอารมณ์รักอาจทำได้ 2 ทาง คือ เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ หากผู้ใดเกิดมาพร้อมกับความรักและความเอาใจใส่จากครอบครัวอย่างเต็มเปี่ยมก็จะทำให้รู้จักการถ่ายทอดความรักไปยังบุคคลอื่นได้ แต่หากผู้ใดไม่ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัวอย่างเต็มที่ก็จะไม่รู้จักการมอบความรักที่แท้จริงแก่ผู้อื่น ดังสาระเกี่ยวกับอารมณ์รักที่ปรากฏอย่างชัดเจนในวรรณกรรมเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอนเจ้าชายไมวิเศษคิดหาทางช่วยเหลือยักษ์ให้เป็นอิสระจากการถูกฤๅษีตาไฟพระอาจารย์ของตนสาปให้กลายเป็นหิน แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ อารมณ์รักจากบุคคลอื่นๆ ในสังคมที่ไม่ใช่คนในครอบครัว แต่เมื่อมีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยน้ำใจไมตรี อารมณ์แห่งความรักหรือความซาบซึ้งใจระหว่างกันก็สามารถเกิดขึ้นได้ ดังตัวอย่าง

“ฉันมาเอาใบสรพยาไปให้อาจารย์ก็เพื่อแลกกับของขวัญชิ้นหนึ่งอยู่แล้ว ดังนั้นฉันจึงไม่ควรจะ
ได้รับรางวัลอะไรมาไปกว่านี้” เจ้าชายยีนทราน

ยักษ์ได้ฟังก็ดึงตัวเจ้าชายมากอด เจ้าชายกอดตอบ แต่ที่เจ้าชายกอดนั้นเป็นเพียงเสียหึ่ง
ของต้นแขนยักษ์เท่านั้น ยักษ์ตั้งใจจะลูบศีรษะเจ้าชาย แต่เพียงปลายนิ้วเขาก็ใหญ่เกินกว่าศีรษะมนุษย์
เสียแล้ว น้ำตาของเจ้าชายปรึ้มออกมาคลอเบา นี่เป็นครั้งแรกที่มีคนแสดงความรักต่อเขาเช่นนี้
แต่ลูบยักษ์ไม่ใช่คน ดังนั้นฉันจึงเปลี่ยนข้อความนี้ใหม่ว่า นี่เป็นครั้งแรกที่มีสิ่งมีชีวิตแสดง
ความรักต่อเขา

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 143)

จากตัวอย่างสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นและเข้าใจถึงอารมณ์รักระหว่าง “เจ้าชาย” กับ “ยักษ์” ได้
ทั้งๆ ที่ตามขนบวรรณคดีแล้วทั้งสองจะต้องเป็นศัตรูกัน แต่ทั้งสองกลับเห็นอกเห็นใจและเกื้อกูลกัน
ทำให้เกิดมิตรภาพที่งดงามได้ ซึ่งการกระทำที่เกิดจากอารมณ์แห่งความรักนั้นนอกจากจะทำให้เกิด
มิตรภาพที่ดีระหว่างบุคคลแล้ว ยังทำให้เกิดความทรงจำที่ดีได้อีกด้วย ดังที่เจ้าชายไม่รู้สึก
ซาบซึ้งในความรักของ “ยักษ์” ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตเพียงชนิดเดียวที่แสดงต่อเขาด้วยการกอดและลูบ
ศีรษะ อันเป็นการกระทำที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกและความทรงจำอย่างมาก

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เจ้าชายไม่พิเศษ* ตอนที่เจ้าชายขอเป็นลูกของป้าจันเพราะตนเองนั้น
ขาดแม่คอยดูแลเอาใจใส่ ส่วนป้าจันก็ต้องพลัดพรากจากลูก เจ้าชายและป้าจันจึงได้รับการชดเชย
ความรัก ทำให้ชีวิตของทั้งคู่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างคำกล่าวของเจ้าชายที่ว่า

“ป้าต้องพลัดพรากจากลูก ส่วนฉันเองก็ไม่มีแม่ ขอให้ฉันได้เป็นลูกของป้าได้ไหม”

“เธอเป็นลูกของฉันหรือ” รอยยิ้มปรากฏขึ้นบนใบหน้าของนาง “โอ้ ลูกแม่ แม่รักลูกนะ”
แล้วนางก็กอดเจ้าชาย หยาดน้ำตาแม่จะรินลงมาเปื้อนแก้ม ขณะเดียวกันมันก็ขโมยจิตใจ
ของทั้งสอง ไม่มีใครรู้ว่ นางตั้งใจที่ได้เจ้าชายมาเป็นลูกบุญธรรม หรือคิดว่าเจ้าชายเป็นลูกแท้จริง
ที่พลัดพรากกันไปนาน แต่เรื่องนั้นก็ดูจะไม่ใช่อะไรสำคัญในเวลานี้

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 215-216)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นให้ผู้อ่านเข้าใจถึงอารมณ์แห่งความรักว่า ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์
นั้นก็คือการได้อยู่กับคนที่เรารักและมีความรักให้แก่เราด้วยความจริงใจ

1.2.1.7 อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น

“อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น” เป็นลักษณะอารมณ์ในเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากความ
สงสัยใคร่รู้ในสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งหากเด็กได้รับคำตอบจากการอารมณ์อยากรู้ อยากเห็นแล้วจะเป็น
การสนับสนุนการใช้เหตุผลของเด็กให้พัฒนาได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ยังจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การ
เรียนรู้ที่ดีในอนาคตต่อไปด้วย (สุชา จันทน์อม. 2541: 62) ดังสาระคำสอนเกี่ยวกับอารมณ์อยาก
รู้ อยากเห็นที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *สัมผัสวัง* *เจ้าชายไม่พิเศษ* และ *ปราสาท*
กระต่ายจันทร์

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *สัมผัสม่วง* แสดงถึงความอยากรู้อยากเห็นและช่างสงสัยของ “เด็กชายจ้อย” ที่ต้องการช่วย “ลุงเทิด” นักเขียนเรื่องสำหรับเด็กชื่อดังในการหาอาณาจักรของเหล่านักรบปราบฝันให้ได้ ดังตัวอย่างความคิดของเด็กชายจ้อยที่ว่า

นักรบปราบฝันช่างร้ายกาจเหลือเกิน จ้อยจะต้องรู้ให้ได้ว่าพวกเขาทำเช่นนี้เพื่ออะไร จ้อยจะช่วยลุงเทิดคิดค้นค้นหาอาณาจักรของพวกเขาให้ได้

“เอ๊ะ...แล้วทำไมลุงเทิดถึงได้ชักชวนแต่เด็กๆ เท่านั้นให้มาช่วยคิดค้น ค้นหาอาณาจักรของนักรบปราบฝันล่ะครับ”

“ก็เพราะว่าเด็กๆ เท่านั้นแหละที่ยังไม่ถูกปราบฝันไปจนหมดสิ้น บางคนอาจโดนมาบ้างนิดหน่อย ฝันของเขาอาจบิดเบี้ยวแหงวैयाไปบ้าง แต่ก็สร้างเสริมได้ไม่ยาก ที่สำคัญที่สุด...เพราะว่าเด็กๆ ทุกคนมี “ฝันมหาศาล” ติดตัวมาตั้งแต่เกิดแล้วนะสิ”

(ดาวกระจาย. 2546: 104)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจว่า อารมณ์ความอยากรู้อยากเห็นนำมาซึ่งการแสวงหาคำตอบที่ชัดเจนจากผู้ใหญ่ เช่นเดียวกับที่ “เด็กชายจ้อย” ได้รับจาก “ลุงเทิด” ก็จะได้ยิ่งเพิ่มพูนความรู้และจินตนาการให้กับเด็กๆ

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* จากเนื้อหาดอนที่เจ้าชายแสงอาทิตย์เกิดความอยากรู้อยากเห็นเรื่องถ้ำต้องห้ามของพระอาจารย์ที่เจ้าชายไมวิเศษเฝ้าอยู่ อีกทั้งยังอยากรู้อีกเรื่องที่เจ้าชายหายตัวไปจากบริเวณปากถ้ำที่พระอาจารย์สั่งให้ดูแล จึงย้อนกลับไปยังถ้ำอีกครั้ง ซึ่งผลของอารมณ์อยากรู้อยากเห็น อาจทำให้เกิดโทษได้ ดังตัวอย่าง

ขณะที่คิดไปเพลินๆ นี่เอง เจ้าชายซึ่งเดินออกมาถึงปากถ้ำก็เห็นร่างของเจ้าชายแสงอาทิตย์อยู่ตรงหน้า! เขาคงย้อนกลับมาค้นหาเจ้าชายอีกรอบ เมื่อต่างมองหน้าต่างฝ่ายก็ตกใจ และแล้วสิ่งแรกที่เจ้าชายนี้บอกกว่าตนเองควรทำก็คือ การท่องคำสาป...และแล้วร่างของเจ้าชายแสงอาทิตย์ก็กลายเป็นหินในทันใด !

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 89)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจถึงขอบเขตของความอยากรู้อยากเห็นว่า ควรจะมีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องที่สมควรและเหมาะสม และต้องไม่ละเมิดคำสั่งหรือข้อปฏิบัติของสังคมเพราะอาจเกิดผลเสียแก่ตนเอง ดังเช่นที่เจ้าชายแสงอาทิตย์ถูกสาปให้กลายเป็นหินและภายหลังก็ถูกลงโทษจากท่านอาจารย์ด้วย

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความอยากรู้อยากเห็นได้ ทำให้ “จันทร์เจ้า” เดินทางเข้าไปยังบ้านตรงข้ามเพื่อสำรวจหาที่มาของเจ้าของเสียงประหลาดคล้ายเสียงช้าง ตามคำบอกกล่าวของ “จิ้งจกพูดได้” ดังตัวอย่างที่ว่า

ผมเดินตามจิ้งจกตัวนั้นไปอย่างว่าง่าย ทั้งที่ในใจรู้สึกกลัวมาก เพราะผมไม่รู้ว่ามีกำลังเผชิญกับอะไรอยู่ แต่ในความน่ากลัวนั้นก็มีเรื่องที่ชวนให้ค้นหาคำตอบอยู่ด้วยและความอยากรู้อยาก

เห็นของผมก็มีมากกว่าความกลัวหลายเท่าตัว — จิ้งจกตัวนั้นพาผมเดินไปหยุดที่ด้านหลังของตัวบ้าน บริเวณนั้นมีหญ้าและไม้เลื้อยขึ้นรกเต็มไปหมดจนมองไม่เห็นผนังบ้าน

(จันท์เจ้า. 2545: 49)

ความคิดของจันท์เจ้าแสดงให้เห็นให้อ่านเข้าใจอารมณ์อย่างรู้ยากเห็นที่อยู่ภายในจิตใจได้สำนึกของมนุษย์ โดยมีอำนาจเหนือความกลัวและทำให้เกิดความพร้อมที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ ได้

จากตัวอย่างเกี่ยวกับอารมณ์ของตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมแต่ละเรื่องสะท้อนให้อ่านเห็นและเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของลักษณะอารมณ์ต่างๆ อันเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านในการเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง และเข้าใจข้อดีข้อเสียของอารมณ์ต่างๆ รวมทั้งเป็นแบบอย่างในการจัดการหรือควบคุมอารมณ์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อตนเองในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

1.2.2 มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง

ความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง เป็นส่วนสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์หรือการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนอย่างมาก เพราะหากเรารู้จักเชื่อมั่นในความคิดที่ถูกต้องอย่างเหมาะสมและรู้จักภาคภูมิใจในตนเองแล้ว ก็จะมีส่งผลผลักดันให้มีความกล้าในการกระทำสิ่งต่างๆ และสิ่งต่างๆ ที่เรากระทำก็จะประสบผลสำเร็จได้ไม่ยากนัก ดังที่ปรากฏสาระเรื่องดังกล่าวในวรรณกรรม 4 เรื่อง ได้แก่ *ปราชญ์กระต่ายจันท์* *ครุฑน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *เด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันท์* ตอนที่คุณพลายซากำลังสอนให้แจ่มแจ๋วและจันท์เจ้ารู้จักเชื่อมั่นในพลังของตนเอง ดังบทสนทนาระหว่างแจ่มแจ๋วกับคุณพลายซากว่า

“อ้าว! แล้วพวกเราจะได้หรือคะ” แจ่มแจ๋วร้อง

“ทำได้สิ—เธอต้องเชื่อในพลังของเธอนะ เพราะพวกเธอไม่ใช่มนุษย์ธรรมดา ปกติมนุษย์ทั้งนี้แอนเดอร์ธาลและโฮโมซาเปียนส์มีพลังอยู่ในตัวที่มากมายมหาศาลอยู่แล้ว และก็มีความที่เหมือนกัน แม้ขนาดของสมองจะต่างกันบ้างก็ไม่มากนัก ยิ่งถ้าอยู่ในวัยเด็กแล้วละก็แทบไม่มีความแตกต่างเลย เธอเคยคิดไหม ทำไมแอนเดอร์ธาลถึงเจริญกว่าโฮโมซาเปียนส์ก็เพราะโฮโมซาเปียนส์มักแต่คิดว่าเรื่องต่างๆ เป็นไปไม่ได้ และไม่มีความอดทนที่จะพยายามทำมัน ถึงได้ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไป และใช้ความสามารถที่มีไปในทางที่ไร้ประโยชน์อื่นๆ

(จันท์เจ้า. 2545: 80-81)

คำกล่าวของคุณพลายซากนั้นแสดงให้เห็นให้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของการรู้จักเชื่อมั่นในตนเอง เพราะหากเราเชื่อมั่นในสิ่งที่เราคิดหรือกระทำแล้ว จะส่งผลให้มีความมุ่งมั่นทำสิ่งที่คิดให้เป็นผลสำเร็จได้ ดังเช่นที่คุณพลายซากสอนให้ทั้งจันท์เจ้าและแจ่มแจ๋วเชื่อในพลังของตนเอง แทนที่จะคิดอย่างโฮโมซาเปียนส์ว่าสิ่งที่เราจะทำนั้นเป็นไปไม่ได้ ความคิดเช่นนี้เป็นการบั่นทอนกำลังใจของตนเอง ไม่ให้มีความกล้าและแรงผลักดันในการกระทำสิ่งที่มุ่งหวังให้สำเร็จได้

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* มีบทเพลงของเหล่าสัตว์ที่มีความแปลกแยกจากพวกปรากฏในเรื่อง เพื่อให้เห็นว่าสัตว์เหล่านี้ดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขเพราะไม่สนใจที่จะต้องเหมือนใคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“จิบ...จิบ...ก้ำบ...ก้ำบ...
 กูก...กูก...เอ็ก...อ้อ...เอ็ก...เอ็ก...
 เรามันพวกนอกคอก เรามันไม่เหมือนใคร
 ถึงไม่สำคัญ ถึงไม่ยิ่งใหญ่
 แต่เราไม่สนใคร
 เพราะพวกเรานั้นเป็นสุขใจ”

(คอยนุช. 2545: 24)

จากบทเพลงข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเราทุกคนควรรู้จักเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งสิ่งที่ตนเองคิดเป็นอยู่และกระทำ ดังเช่นที่สัตว์ทั้งสามรู้ตัวว่ามีลักษณะไม่เหมือนใคร แต่ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นปมด้อยและยังมีความสุขกับสิ่งที่ตนเองเป็นและสิ่งที่ตนเองกระทำได้แม้จะไม่ใช่ที่ยอมรับของบุคคลอื่นๆ ในสังคมก็ตาม

ตัวอย่างที่ 3 อีกตัวอย่างจากเรื่อง *ครุฑน้อย* ที่ปรากฏในตอนครุฑน้อยพบกับเปิดหนุ่มที่มีลักษณะแตกต่างจากเปิดทั่วไปคือว่ายน้ำไม่ได้ แต่เปิดหนุ่มนี้ยังรู้สึกภูมิใจในตนเอง ดังตัวอย่าง

ส่วนเปิดหนุ่มผู้มุ่งมั่นในความเชื่อว่า เหตุใดเราจะปล่อยให้ตัวเองยอมรับในสิ่งที่เห็นและเป็นอยู่ การที่มันว่ายน้ำไม่ได้ ก็ไม่ได้หมายความว่ามันไม่เท่าเทียมหรือไม่ดีเท่าเปิดอื่นตลอดชีวิตของการเป็นเปิดที่ไม่แตะต้องน้ำ ก็ไม่ได้ทำให้มันขาดหรือสูญเสียโอกาสดีๆ ไป

(คอยนุช. 2545: 23)

ความเชื่อมั่นของเปิดหนุ่มที่ว่า ไม่จำเป็นที่เปิดทุกตัวจะต้องเหมือนกัน เน้นย้ำให้ทั้งครุฑน้อยและผู้อ่านเห็นได้ถึงความสำคัญของการรู้จักภูมิใจในสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ โดยไม่คิดว่าความแตกต่างที่ตนเองมีนั้นเป็นปมด้อยหรือทำให้เขาขาดโอกาสกระทำการสิ่งดีๆ ต่างๆ ในชีวิต

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เจ้าชายไมวิเศษตัดสินใจที่จะไม่ใช้ผ้าห่มวิเศษที่สามารถทำให้เจ้าชายกลายเป็นเทวดารูปงาม ซึ่งเจ้าชายได้รับมาจากสำนักฤๅษีตาไฟในป่าหิมพานต์ ดังตัวอย่างบทสนทนาระหว่างเจ้าชายไมวิเศษกับขอมานน้อย เพื่อนคู่คิดของเจ้าชายที่พบระหว่างเดินทางในป่าหิมพานต์ ที่ว่า

เจ้าชายเห็นว่าข้อเสนอแนะของขอมานน้อยมีเหตุผลแต่เรื่องของเรื่องก็คือ พวกนั้นจะยอมให้ตนเองติดตามไปด้วยหรือไม่

“แค่ใช้ผ้าห่มวิเศษนั้นก็เรียบร้อยแล้ว” ขอมานน้อยบอก

“ไม่ ฉันคิดว่าจะไม่ใช่ของวิเศษนั้นอีกแล้ว ฉันจะลองไปขอพวกเขาดูทั้งอย่างนี้”

“ฉันไม่เข้าใจพี่ชายเลยจริงๆ!” ขอมานน้อยทำท่าละเหี่ยใจ แต่ก็ยังวิ่งตามเจ้าชายไป

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 166-167)

การที่เจ้าชายไม่ใช้ผ้าห่มพิเศษเพราะยินดีที่จะให้ผู้อื่นรับรู้และยอมรับตัวตนที่แท้จริงของเรา ดีกว่าจะเปลี่ยนตนเองให้ถูกใจผู้อื่น นับเป็นการสอนให้เด็กและเยาวชนรู้จักเคารพตนเองอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 5 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ดังตอนที่แม่ถามเด็กชายเดี่ยวว่าเขาจะรู้สึกอย่างไรเพื่อน ๆ หรือไม่หากจำเป็นต้องรับทุนการศึกษาเพราะที่บ้านมีฐานะค่อนข้างยากจนมาก ดังบทสนทนาระหว่างสองแม่ลูกที่ว่า

“แม่ก็ว่าจะมาถามเดี๋ยวดูว่า เดี่ยวจะ...จะอายเพื่อน ๆ ไหมถ้าต้องขอทุนการศึกษา เพราะฐานะเราไม่ค่อยดีเท่าไร” แม่พูดเสียงเบา แต่โอบกอดเขาแน่นขึ้นกว่าเก่า

“ถ้าได้ทุนการศึกษา ผมก็จะได้เรียนหนังสือต่อไปใช้ไหมครับแม่”

“ใช่จะ...แต่ต้องเป็นเด็กดี ตั้งใจเรียน ขยัน และไม่เกเรด้วย”

...เท่านั้นหรือ เดี่ยวคิดว่าเขาทำได้สบายมากอยู่แล้ว เขายังคิดไปถึงการเรียน “คอมพิวเตอร์” ด้วย หากได้รับทุนการศึกษา จะทำให้เขาเข้าใจเรื่องยาก ๆ ที่แม้แต่ครูประจำชั้นและครูใหญ่ก็ยังไม่รู้ว่าจะสอนอย่างไรได้ดีขึ้นหรือเปล่านะ

แต่นั้นไม่ใช่เรื่องที่จะกังวลใจในตอนนี ในเมื่อเขาสามารถหาเงินมาได้ตั้ง 82 บาท 50 สตางค์ เป็นค่าจ้างครูสอน “คอมพิวเตอร์” แล้วนี่นะ เดี่ยวคิดอย่างสุขใจก่อนตอบแม่ว่า

“ผมไม่อาย ไม่กลัวหรอกครับแม่ ในเมื่อ...ในเมื่อไม่ได้ทำอะไรผิดหรือชั่วร้าย”

(ดรราย. 2547 : 168-169)

คำตอบของเด็กชายเดี่ยวเน้นย้ำว่า การยอมรับความช่วยเหลือของบุคคลอื่นไม่ใช่เรื่องน่าอาย เพราะความจนไม่ใช่เรื่องผิดหรือชั่วร้าย นอกจากนั้นเดี่ยวยังภูมิใจที่เพราะความจนทำให้เขาพยายามหารายได้ด้วยความสามารถของตนเอง เดี่ยวจึงภูมิใจในตัวเองมาก

1.2.3 มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

“ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น” ถือเป็นลักษณะอันดีที่บุคคลพึงแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้วยการนึกถึงจิตใจของบุคคลอื่น ๆ เป็นสำคัญนอกเหนือจากการคิดถึงตนเอง ดังตัวอย่างจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่ปรากฏสาระคำสอนเรื่องดังกล่าว 4 เรื่อง คือ *เจ้าชายไมวิเศษ* *ปราสาทกระต่ายจันทร์* *เด็กหญิงนางฟ้า* และ *เด็กหญิงสวนกาแฟ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เมื่อเจ้าชายรู้ความจริงจากลุงยักษ์ว่า ลุงยักษ์ถูกฤษีตาไฟสาปให้กลายเป็นหินอยู่ที่หุบเหวยักษ์นานถึง 20 ปี จึงชวนนึกถึง “เจ้าชายแสงอาทิตย์” ที่ตนเคยสาปให้กลายเป็นหินเช่นกัน ดังความคิดของเจ้าชายที่ว่า

เจ้าชายได้ฟังก็สลดใจ นึกถึงเหตุการณ์ตอนที่ตนเองเผลอใช้คำสาปทำให้เจ้าชายแสงอาทิตย์กลายเป็นหิน และอาจารย์ก็ไม่ได้ลงโทษเขาในเรื่องนี้ ยิ่งเมื่อเงยหน้าขึ้นมองเห็นหยาดน้ำตาของยักษ์ เจ้าชายก็รู้สึกเจ็บปวด ประหนึ่งว่าตนเองเป็นผู้สาปยักษ์ให้ทรมานอยู่อย่างนี้ วิชาที่เรียนไว้ทำร้ายผู้อื่น เช่นนี้ไม่ดีเลย

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 125)

ความรู้สึกเจ็บปวดของ “เจ้าชายไมวิเศษ” นั้น แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และสำนึกผิดเมื่อตระหนักว่าตนเป็นผู้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ดังเช่นเจ้าชายไมวิเศษที่คิดว่าตนทำให้เจ้าชายแสงอาทิตย์ทุกข์ทรมานเช่นเดียวกับที่ลุงยักษ์รู้สึก

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ปรากฏในตอน “จันทร์เจ้า” รับหน้าที่ปลูกผักและดอกไม้ในสวนตอนปิดเทอม แต่พอเขาได้เริ่มพรวนดินก็รู้ว่าการทำสวนนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายดังที่คิดไว้ ทำให้รู้สึกเห็นอกเห็นใจชีวิตของชาวนาชาวสวน ดังตัวอย่างคำกล่าวของจันทร์เจ้าคือ

ผมเพิ่งเข้าใจความยากลำบากของคนที่ทำนาทำสวนวันนี้อย่างเดียว ตอนแรกผมคิดว่าการปลูกผักไม่ใช่เรื่องยากอะไร แต่ผมรู้แล้วละว่าผมคิดผิด ตอนนี้มีผมพองไปหมดจากการจับเสียม ขุดดิน และผมก็เหนื่อยมาก

(จันทร์เจ้า. 2545: 17)

การเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของ “จันทร์เจ้า” เกิดจากการตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกับผู้อื่น เหมือนกับที่ “จันทร์เจ้า” ลองปลูกผักทำให้เขาเข้าใจความรู้สึกของเกษตรกรผู้ทุกข์ยากกว่าจะสร้างผลผลิตผลทางการเกษตรมาสู่ผู้บริโภคได้

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* เด็กชายเดี่ยวเข้าใจความรู้สึกของลูกหมาหากต้องปล่อยให้พวกมันนอนอยู่บนพื้นหญ้าที่ชื้นแฉะ มันอาจจะเป็นหวัดและทรมานเหมือนเมื่อตอนที่เขาเป็นหวัดได้ ดังตัวอย่าง

ถึงแม้เขาจะอยากเห็นตอนที่นางฟ้า “เสก” อยู่เหมือนกัน แต่คำพูดของเด็กหญิงทำให้เขาฉุกคิดไปถึงลูกหมาพวกนั้นมากกว่า ถ้าขึ้นปล่อยให้มันนอนอยู่บนพื้นดินพื้นหญ้าแฉะๆ ใต้ต้นมะละกอ มดอาจมารุมกัดมันได้ ไม่อีกทีก็อาจหนาวและไม่สบายได้ เดี่ยวยังจำความรู้สึกตอนที่เป้นหวัด และมีน้ำมูกอัดแน่นอยู่ในรูจมูกจนต้องหายใจทางปากได้ดีว่าทรมานเพียงใด

(ดาราบาย. 2547: 40-41)

ความคิดเด็กชายเดี่ยวแสดงให้เห็นถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเข้าใจจิตใจและเห็นใจผู้ที่ต้องเผชิญเหตุการณ์เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่ตนเคยประสบ แม้จะเป็นสัตว์ตัวเล็กๆ ก็ตาม

ตัวอย่างที่ 4 จากการกระทำของ “พ่อจา” พ่อของ “น้องมุก” ในเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ที่นำสุนัขจรจัดที่กำลังจะถูกฆ่าเพราะนิสัยชอบลักขโมยมาเลี้ยง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นั่นไปเอาหมาใครมาเล่า ที่อยู่นี่หุ่ขำวันละสองหม้อจะไม่พอกินอยู่แล้ว” พ่อ นั่งลงแล้วบอก “อีกตัวหนึ่งจะเป็นไรไป หมาใครก็ไม่ว่า ไม่มีเจ้าของ มันมาเที่ยววนเวียนอยู่ฝ่ายเขา (ฟากเขา) แถวสวนพืชนั่นแหละ ลักกินขโมยกินเขาไปทั่ว ใครตากปลาตากเนื้ออะไรไว้มันกินหมด ช่วงหลังนี้หนักขึ้น ไก่เขาหายไปหลายตัว แต่คืน (เมื่อคืน) เจอกำลังไล่กัดไก่ที่สวน

พื้นบพอดิ”

พ่อหันไปมองไอ้ตัวดำ “ตอนไปเจอ เขาเอาใส่กระสอบแล้ว”

พ่อพูดแค่นั้นน้องมุกก็เข้าใจ บางทีที่สวนอย่างนี้ หมากอกลูกมากเฟ้นพานไปสวนโน้นสวนนี้ ไส้กินไก่อจนโดนยาเบื่อก็มี บางทีก็ถูกจับใส่กระสอบแล้วตีจนตาย น้องมุกมองเจ้าดำก็สงสารแล้วหันไปสบตาแม่

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 53)

จากตัวอย่างแสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความเห็นอกเห็นใจและความเมตตาต่อผู้ยากไร้ ดังเช่นสุนัขจรจัดที่พ่อจ่านำมาตัวนี้ เนื่องจากสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตต่างรักชีวิตของตัวเองด้วยกันทั้งสิ้นความเห็นอกเห็นใจที่ตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องมีให้แก่กันหรือมีให้แก่สัตว์ตักยานั้น ทำให้ผู้อ่านคือเด็กและเยาวชนได้ย้อนมองตัวเองและการปฏิบัติของตนต่อคนหรือสัตว์ต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดสำนึกเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นผ่านการรับรู้เรื่องราวของตัวละครเหล่านี้

1.3 มีจริยธรรมคุณธรรม

คำว่า “คุณธรรม” ตามความหมายของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 7) คือวิธีแห่งการปฏิบัติดีปฏิบัติงามปฏิบัติตามครรลองของการแสดงออกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ดังที่ ไสว มาลาทอง (2542: 5-6) ให้คำจำกัดความไว้โดยสรุปว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ หรือหลักธรรมคำสอนอันเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของมวลมนุษย์ “จริยธรรม” มาจากคำ 2 คำ คือ “จริย” แปลว่า ความประพฤติ และ “ธรรม” แปลว่า คุณความดี เมื่อรวมกันจึงแปลได้ว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติหรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” จึงมีความหมายใกล้เคียงและคาบเกี่ยวกัน คือเน้นไปที่การปฏิบัติตนในทางที่ดี

คุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ด้านจริยธรรมคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ทั้ง 7 เรื่อง แบ่งประเภทได้ดังต่อไปนี้

1.3.1 ความมีเมตตากรุณา

“ความมีเมตตากรุณา” คือ ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขและคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ จัดอยู่ในจริยธรรมขั้นพื้นฐาน (ไสว มาลาทอง. 2542: 203) โดยยึดจากเบญจศีลหรือศีล 5 ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เรียกว่า “มนุษย์ธรรม” อันเป็นธรรมที่ควบคู่ไปกับเบญจธรรม 5 สาระคำสอนในเรื่อง “ความเมตตากรุณา” ปรากฏอย่างชัดเจนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ 2 เรื่อง คือ *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ปรากฏในตอนที่พระราชาชักชวนลูกๆ ออกไปล่าสัตว์แต่เจ้าชายไมมีความสามารถทางด้านนี้เลย เมื่อต้องรับหน้าที่เป็นผู้เก็บสัตว์ที่เจ้าชายองค์อื่นๆ ยังได้ จึงเกิดความเมตตาสงสารเหล่าสัตว์ที่ถูกยิง ดังตัวอย่าง

เจ้าชายตามเข้าไปในพุ่มไม้ก็พบกระต่ายตัวน้อยถูกลูกศรปักขาเล็กๆ สองข้าง ทำให้มันขยับวิ่งหนีไม่ได้ เลือดไหลอาบท่วม ภาพที่เห็นทำให้เจ้าชายต้องเบือนหน้าหลบ เมื่อหันกลับมามองกระต่ายอีกครั้ง เจ้าชายก็ทำท่าลังเลอยู่ครู่หนึ่งก่อนจะเดินเข้าไปหากระต่ายน้อยที่กำลังดิ้นสุดแรง

เจ้าชายอุ้มกระต่ายขึ้นมาในวงแขน มือข้างหนึ่งพยายามดึงลูกศรออกจากร่างของกระต่าย

“ไม่ต้องดิ้นไป ฉันไม่ปล่อยให้แกตายหรอก” เจ้าชายว่า

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 13)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านรู้จักและเข้าใจลักษณะของบุคคลที่มีเมตตากรุณาต่อผู้ที่เดือดร้อนหรือได้รับบาดเจ็บ และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนนั้น

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ปรากฏในตอนที่พักของน้องมุกไปเก็บหมาจรจัดชื่อ “ปุย” มาเลี้ยงไว้ แล้วเอาใจใส่ดูแลมันด้วยความรัก ความเมตตาจนทำให้เจ้าปุยกลายเป็นหมานิสัยดีไม่ลั๊กเล็กลขโมยน้อยเหมือนตอนที่เป็นหมาจรจัด ดังที่บรรยายว่า

คนที่เคยเห็นปุยแล้วมาเจอที่สวนพ่อต่างก็สงสัย ว่าพ่อเลี้ยงอย่างไร เจ้าหมาตัวร้ายถึงเปลี่ยนไปได้ถึงเพียงนี้ แม่น้อยจะหัวเราะแล้วบอกไปว่า “อย่าถามตำ เลี้ยงธรรมดาๆ นี่แหละ พ่อ น้องมุกเขาเก่ง เลี้ยงหมาเสียหมาทุกตัว” น้องมุกมองหมาแต่ละตัวก็เห็นจะจริงตามแม่ว่า เพราะพ่อนั้นเลี้ยงหมาตามสบาย อยากร่วงอยากเล่นอะไรก็ทำ หมาส่วนใหญ่จึงขี้เล่นและว่าง่าย ใจดี พ่อห้ามอะไรก็หยุดไม่ต้องตี น้องมุกคิดว่าเพราะมันรู้ว่าพ่อรักมัน และหมาเหล่านั้นก็รักพ่อ และรักนั้นก็ต่อมาถึงแม่กับน้องมุกด้วย

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 54-55)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจถึงความเมตตากรุณาได้ชัดเจนขึ้น จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของ “ปุย” หมาที่พ่อของน้องมุกเก็บมาเลี้ยง เมื่อพ่อของน้องมุกเมตตาต่อปุย ปุยก็สัมผัสได้ถึงความรักดีและพร้อมทำดีตอบพ่อของน้องมุก เพราะสัตว์ไม่ต่างจากคนที่มีจิตใจสัมผัสความรู้สึกได้ ทำให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านได้เรียนรู้ว่า ความเมตตาและความเข้าใจธรรมชาติของผู้อื่นอาจเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยของบุคคลหรือแม้แต่สัตว์ได้

1.3.2 การใช้วาจาดี

การใช้วาจาดี คือ การรู้จักเลือกใช้คำพูดที่ถูกต้อง ไพเราะ และเหมาะสมกับกาลเทศะ รวมถึงบุคคลที่จะต้องสนทนาด้วย เพื่อจะได้ส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดพบว่า มีลักษณะของการใช้วาจาดีอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1. การใช้วาจาที่เหมาะสม 2. การไม่พูดปด และ 3. การรักษาคำพูด ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้หากผู้ใดปฏิบัติตามก็อาจส่งผลให้ประสบแต่สิ่งที่ดีในชีวิตได้ เพราะการใช้วาจาเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้นๆ ในการดำเนินชีวิตในสังคม ดังรายละเอียดและตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรม

ทั้งหมด 6 เรื่อง คือ มัจฉานุผจญภัย ครุฑน้อย สัมผัสวัง เด็กหญิงนางฟ้า เด็กสวนกาแฟ และ เจ้าชายไมวิเศษ กล่าวคือ

1.3.2.1 การใช้วาจาที่เหมาะสม

การใช้วาจาที่เหมาะสม คือ การรู้จักเลือกใช้คำพูดให้เหมาะกับกาลเทศะ สถานการณ์ และบุคคล ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ มัจฉานุผจญภัย ครุฑน้อย และเจ้าชายไมวิเศษ

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง มัจฉานุผจญภัย จากตอนที่พระฤาษีขันติหรือพระไววิกที่ปลอมตัวมา กำลังชี้แนะมัจฉานุให้รู้จักใช้วาจาที่อ่อนหวาน ดังข้อความว่า

“ข้าชื่อฤาษีขันติเรียกข้าท่านตากี้ได้ โอโสน้อย...เจ้าเป็นเด็กกว่าข้าหัก พูดจาอ่อนหวานจะไม่ ดีกว่านี้ฤา...หากทำตัวน่ารักคนที่เป็นผู้ใหญ่กว่าย่อมเอ็นดู อยากได้อะไรจะง่ายกว่าแข็งขันใส่ หากเจ้าใช้ปัญญาอันปราดเปรื่องของเจ้าตรองดูก็จะเห็นว่าจริงใช่ไหม...”

(ขจิตกาล. 2547: 71)

คำสอนของพระฤาษีขันตินั้น เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความสำคัญของการรู้จักใช้วาจา ที่ดีอย่างชัดเจน เนื่องจากการใช้วาจาที่ดีนั้นนอกจากจะไพเราะเสนาะหูทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟังแล้ว ยัง ช่วยให้การเจรจาในเรื่องต่างๆ เช่น การขอร้องหรือไหว้วานให้ผู้อื่นทำสิ่งใดให้ นั้น เป็นเรื่อง ที่ง่ายดายขึ้น เพราะวาจาที่ดีเป็นสิ่งที่ส่งให้ผู้พูดดูน่าเอ็นดู รักใคร่และเป็นที่ยอมรับแก่ผู้พบเห็นเสมอ

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง ครุฑน้อย เมื่อปู่ของกินรีน้อยแนะนำให้กินรีน้อยรู้จักใช้วาจาให้ ดี เพราะวาจาที่ไม่ดีของเรานั้นอาจจะไปกระทบความรู้สึกของผู้อื่นได้โดยง่าย ดังตัวอย่างบทสนทนา ระหว่างปู่กับกินรีน้อย

“ปู่ว่าเจ้าเป็นครุฑที่สวยงามที่สุดที่ปู่เคยเห็น”

“สวยที่ไหนกันคะปู่ ตัวดำป็นขนาดนี้ไม่เห็นจะสวย สู้พวกครุฑสีแดงก็ไม่ได้ แถมยังบินไม่ได้อีก ใช่ไหมครุฑน้อย” กินรีน้อยโผล่ออกมาโดยไม่ยังคิดตามนิสัยของเธอ จนปู่ต้องตักเตือน

“กินรีน้อย เจ้าไม่ควรพูดกับเพื่อนของเจ้าแบบนั้น การที่เจ้าเห็นว่าครุฑสีแดงสวยก็เพราะ ว่าเจ้ายังไม่เคยเห็นครุฑสีดำมาก่อนเลยต่างหาก...”

(คยณช. 2545: 71-72)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจถึงการรู้จักใช้วาจาหรือคำพูดที่เหมาะสม เนื่องจากการใช้วาจานั้นควรรู้จักคิดหรือไตร่ตรองให้ดีก่อนที่จะกล่าวสิ่งใดออกมา เพราะหากกล่าวออกมา โดยที่ไม่ทันยั้งคิด เมื่อไปกระทบกับจิตใจหรือความรู้สึกของผู้ฟังแล้ว อาจทำให้ผู้พูดกับผู้ฟังหมาง ใจกัน เช่นเดียวกับที่กินรีน้อยพูดโผล่ออกมาโดยไม่ยังคิดเกี่ยวกับลักษณะที่แตกต่างจากครุฑตัว อื่นๆ ของครุฑน้อย อันเป็นปมด้อยของครุฑน้อยอยู่แล้ว อาจทำให้ครุฑน้อยเกิดความสะเทือนใจ ดังนั้นการรู้จักเลือกใช้วาจาที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดปัญหาการกระทบกระทั่งกันในสังคม

ตัวอย่างที่ 3 ในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* จากตอนที่เจ้าชายไมวิเศษได้พบกับราชสีห์ทั้งสี่ที่เคยยิ่งใหญ่ที่สุดในป่าหิมพานต์แต่บัดนี้กลับกลายเป็นสิงโตธรรมดาที่ปราศจากสง่าราศี ดังตัวอย่าง

“ว่าแต่เกิดอะไรขึ้นหรือ ทำไมพวกท่านจึงกลายเป็นแบบนี้” เจ้าชายเลี้ยงที่จะใช้คำว่า *น่าสังเวช* ความรู้สึกกลัวที่มีต่อเหล่าราชสีห์จึงจางลงอย่างมาก เจ้าชายไม่รู้ว่าจะเกิดเหตุอะไรขึ้น แต่ก็เห็นใจราชสีห์ทั้งสี่อย่างบอกไม่ถูก

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548 : 54)

การหลีกเลี่ยงไม่ใช้ว่าจากที่จะทำให้ร้ายจิตใจหรือการกล่าวซ้ำเติมผู้อื่นของเจ้าชายไมวิเศษนั้น จัดเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เป็นการรู้จักใช้ว่าจากที่เหมาะสม และควรคิดไตร่ตรองก่อนที่จะกล่าวสิ่งใดให้รอบคอบ ไม่ให้คำกล่าวของตนนั้นไปกระทบกระเทือนจิตใจของผู้ฟังอันจะทำให้ผู้ฟังหมดกำลังใจ ท้อแท้หรือสิ้นหวังได้

1.3.2.2 การไม่พูดปด

“การไม่พูดปด” เป็นอีกข้อหนึ่งของ “เบญจศีล” อันเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่เด็กและเยาวชนควรได้รับการปลูกฝัง อาจกล่าวได้ว่าการพูดโกหกถือเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำสิ่งเลวร้ายทั้งปวง สารคำสอนที่แสดงให้เห็นโทษภัยของการโกหกมีปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *สัสมิม่วง มัจฉานุผจญภัย เจ้าชายไมวิเศษ และเด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 เป็นการล้อเลียนให้เห็นลักษณะบุคคลที่มีนิสัยชอบโกหก ดังตัวอย่างจากเรื่อง *สัสมิม่วง* ในตอนที่ผู้เขียนแนะนำตัวละครนักรบปราบผืนที่ชื่อ “โกหกพกลม”

“ช่วยเก็บลมที่ท่านพามาให้ตีหน่อย ท่านโกหกพกลม” พอลมสงบ นักรบที่อยู่ภายในโพรงอยู่ก่อนแล้วจึงได้มองเห็นผู้มาใหม่ นักรบผู้นี้มีรูปร่างคล้ายเลข ๖ เขาแบกเป้หลัง สะพายกระบี่ และหอบหัวถุงพะรุงพะรังมาด้วย ทั้งเป้ ถุง และกระบี่ทุกใบมีลมบรรจุอยู่จนโป่งพอง

โอ...ข้าขอโทษที่ทำความเดือดร้อนให้ทุกท่าน” *โกหกพกลม* บอกเพื่อนนักรบ แม้ว่าใจจริงเขาจะไม่รู้สึกอย่างนั้นเลย

(ดาวกระจาย. 2546: 82)

บุคลิกของนักรบปราบผืน “โกหกพกลม” นั้น เสียดสีให้ผู้อ่านเห็นว่า บุคคลประเภทนี้ไม่มีความจริงใจต่อผู้อื่น และเลือกที่จะแสดงในเรื่องที่ตนได้ผลประโยชน์ ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักนิสัยของคนประเภทนี้

ตัวอย่างที่ 2 แสดงให้เห็นถึงข้อเสียของการโกหก หรือ พูดปด จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ดังตอนที่ “มัจฉานุ” รู้ว่าตนเองถูกพระนารถฤาษีหลอกให้ไปทดสอบความสามารถกับพระฤาษีขันทิ แล้วจากนั้นจะได้พบกับพระมารดา คือ “นางสุพรรณมัจฉา” แต่เมื่อทดสอบการตกน้ำให้เต็มตุ้มเรียบร้อยแล้วกลับเพ่งรู้ว่าตนจะต้องอยู่เพื่อทดสอบต่ออีกหลายเดือน มัจฉานุจึงเกิดความไม่พอใจและเสียความรู้สึกที่ถูกปิดบังความจริงอย่างมาก ดังตัวอย่าง

(ชศิตกาล. 2547: 80)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านรู้ถึงคุณสมบัติอันดีของผู้ที่รู้จักรักษาคำพูด และการยึดมั่นในคำสัญญาอันนำมาซึ่งการมุ่งมั่นไม่ย่อท้อในการทำงาน

ตัวอย่างที่ 2 จากคำกล่าวของ “ลุงเทิด” ในเรื่อง *สัมสึม่วง* ลุงเทิดไม่ต้องการผิดสัญญาที่ให้ไว้กับเด็กๆ ว่า หนังสือเล่มใหม่ของลุงเทิดกำลังจะเสร็จสมบูรณ์ แต่ลุงเทิดถูกนักบรรณารักษ์รุกรานจึงเกรงว่าจะเขียนหนังสือเสร็จไม่ทัน ทำให้ลุงเทิดกังวลใจว่าจะเป็นการไม่รักษาคำพูดของตัวเอง ดังตัวอย่าง

“ฉันกลัวเหลือเกินว่า หนังสือเรื่องใหม่จะเสร็จไม่ทันตามที่สัญญาไว้ **ฉันไม่อยากผิดสัญญากับเด็กๆ เลยนะจ้อย** ให้ฉันผิดสัญญากับผู้ใหญ่สัก 500 คน ยังดีกว่าให้ฉันต้องมาผิดสัญญากับเด็กๆ แค่นคนเดียว”

“แต่ฉันก็แค่ครั้งแรกครั้งเดียวไม่ใช่หรือครับ ลุงเทิด”...

“ไม่ได้ครั้งเดียว **ครั้งเดียวก็ไม่ได้เด็ดขาด** แล้วถ้าหากฉันยอมให้มีครั้งแรกได้ **เดี๋ยวมันก็ต้องมีครั้งที่สองครั้งที่สามตามมาอย่างแน่นอน**” จ้อยอยากให้พ่อมาได้ยินคำพูดของลุงเทิดเหลือเกิน

(ดาวกระจาย. 2546: 114)

คำกล่าวของลุงเทิดเป็นตัวอย่างอันดีในการสอนให้ผู้อ่านรู้ว่า “คำพูด” หรือ “คำสัญญา” เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม แม้คำสัญญานั้นจะให้ไว้กับ “เด็ก” ก็ตาม เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่บริสุทธิ์ จริใจและมีจินตนาการเต็มเปี่ยม หากถูกทำลายความคิดฝันด้วยการผิดคำสัญญาใดๆ ก็จะทำให้เด็กไม่เชื่อถือผู้ใหญ่ ต่อไปเมื่อผู้ใหญ่สอนสิ่งสิ่งใดก็จะไม่เชื่อฟังส่งผลให้กลายเป็นคนที่ดื้อดึงและไม่ไว้วางใจผู้อื่น

1.3.3 ความเพียร

“ความเพียร” เป็นสาระคำสอนด้านจริยธรรมคุณธรรมที่ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดได้สอดแทรกอยู่ในตัวบทของวรรณกรรมเพื่อต้องการปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชนผู้อ่าน เนื่องจากหากผู้ใดรู้จักใช้ความเพียรพยายามในการกระทำสิ่งต่างๆ ความสำเร็จก็จะบังเกิดได้โดยง่าย ดังสาระเรื่องความเพียรที่ปรากฏในวรรณกรรมอย่างชัดเจน 5 เรื่อง คือ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* *ปราสาทกระต่ายจันทร์* *ครูทน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *มัจฉาผจญภัย*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ตอนที่ “ฟีมอ” ฝึก “น้องมุก” ให้เขียนหนังสือและบวกเลข ดังตัวอย่างการสอนของฟีมอที่ว่า

“ทำไมจะไม่ได้ ค่อยๆ ทำสิ ค่อยๆ คิด เดียวก็ทำได้” แล้วฟีมอก็ “ค่อยๆ” จับมือให้น้องมุก คัดข้าวๆ พอเริ่มได้ก็ปล่อย พอเห็นน้องเบื่อก็เริ่มให้บวกเลขง่ายๆ ด้วยการนับนิ้ว พักหนึ่งน้องมุกก็เริ่มสนุก ฟีมอเลยส่งกระดาษตรงหน้าให้ น้องมุกรับมาแล้ว “ค่อยๆ” บวกลบไปเรื่อยๆ พักหนึ่งเสร็จ ครูฟีมอตรวจ แล้วให้ดาวตั้งสามดวง “แปลว่า ดีมาก” ฟีมอบอก น้องมุกได้ดาวก็ยิ้มอย่างภูมิใจ ฟีมอบอก

“เห็นไหม ค่อยๆ เดี๋ยวก็ทำได้”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 69)

จากคำกล่าวของ “พีโม” ข้างต้น สอนให้ผู้อ่านรู้ว่า เมื่อเราต้องการทำสิ่งใดหากมีใจจดจ่อแล้ว ความพากเพียรหมั่นฝึกฝน ความสำเร็จก็อยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม และความสำเร็จที่ได้ก็จะยังนำความภาคภูมิใจมาสู่ผู้ปฏิบัติด้วย

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ปรากฏในตอนที “จันทร์ธา” แม่ของสองพี่น้อง “จันทร์เจ้า” และ “แจ่มแจ้ว” กำลังคิดหาหนทางไม่ให้ต้นไม้ย้ายไปจากโลกมนุษย์ เนื่องจากภูมมนุษย์คอยทำลาย ดังบทสนทนาของแม่ จันทร์เจ้า และแจ่มแจ้วที่ว่า

“ไม่รู้สิลูก—แต่พวกเราก็ไม่มีวิธีอื่นที่ดีกว่านี้ คงต้องเสี่ยง...เพราะเวลาก็มีไม่มาก” แม่บอกขริ้มๆ

“ถ้าไม่สำเร็จล่ะละ—” ผมขมวดคิ้ว

“เราก็จะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาต้นไม้ไว้ คงต้องต่อสู้กัน แม่อาจจะแจ้งเรื่องนี้ให้ชาวโฮมชาเป็นสรู้” แม่ตอบ

(จันทร์เจ้า. 2545: 133)

คำกล่าวของ “จันทร์ธา” แสดงให้เห็นถึงความเพียรพยายามและความมุ่งมั่นที่จะดำรงรักษาต้นไม้ไว้แม้จะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งเป็นตัวอย่างอันดีในการสอนให้ผู้อ่านมีความเพียรในการปฏิบัติสิ่งใดๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ให้สำเร็จ แม้จะเหนื่อยยากก็ต้องพยายามอย่างไม่ลดละ

ตัวอย่างที่ 3 แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของความเพียรพยายามได้อย่างดี จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอนที่ “เจ้าชาย” ฝึกเรียนโยนบ่วงบาศ ซึ่งเจ้าชายก็ได้หัดเรียนรู้ไปเรื่อยๆ จนสามารถปฏิบัติได้สำเร็จ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครั้งแรกที่เจ้าชายโยนบ่วงบาศไปนั้นผิดเป้าหมาย แทนที่จะคล้องศีรษะเจ้าชายหำกลับไปคล้องที่หูแทน พอลองใหม่ครั้งที่สอง คราวนี้ตรงเป้าหมาย บ่วงบาศคล้องผ่านศีรษะลงไปถึงลำตัวและรวบเอาแขนทั้งสองไว้ เจ้าชายยิ้มแต่แล้วก็ต้องหุบยิ้ม เมื่อเจ้าชายหำดินเพียงสองที บ่วงบาศก็คลายออกอย่างง่ายดาย

เจ้าชายลองใหม่เป็นครั้งที่สาม คราวนี้จึงประสบความสำเร็จ เจ้าชายหำดินเท่าไรก็ไม่อาจทำให้บ่วงบาศหลุดออก ตรงกันข้าม ดูเหมือนว่ามันจะรัดแน่นขึ้นๆ ทุกครั้งที่ดินเสียด้วยซ้ำ

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548 : 70-71)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของความเพียรพยายามในการฝึกฝน เพราะในโลกนี้ไม่มีผู้ใดที่จะเก่งกาจมาแต่กำเนิด ดังนั้นหากผู้อ่านหมั่นเพียรฝึกฝนในการเล่าเรียน หรือการทำงานใดๆ ก็จะมีผลสำเร็จเป็นที่น่าภาคภูมิใจได้ในที่สุด

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ดังตอนที่ครุฑน้อยเฝ้าพยายามอดทนรอคอยตาแก่ครุฑที่ตนนึกว่าเป็นครุฑผู้วิเศษที่สามารถสอนตนบินได้ด้วยความอดทนและไม่ย่อท้อ

เป็นเวลาเจ็ดวันแล้วที่ครุฑน้อยเฝ้าเลือกนั่งนอนอยู่หน้าโพรงที่ปากของตาแก่ครุฑ ทุกวันเมื่อ

ตาแก่ครุฑออกจากโพรงเพื่อไปตกปลา ครุฑน้อยก็จะเดินตามไปที่ลำธารแล้วนั่งรออยู่ใกล้ๆ ถ้าวันใดที่ตาแก่ครุฑไม่ได้ออกไปตกปลา เอาแต่เก็บตัวอยู่แต่ในโพรง ครุฑน้อยก็จะนั่งรออยู่ที่หน้าโพรงตลอดทั้งวันด้วยความอดทน

(คถุข. 2545: 81)

จากการกระทำของครุฑน้อยที่นั่งเฝ้ารอตาแก่ครุฑที่หน้าที่พักและติดตามตาแก่ครุฑไปทุกหนทุกแห่งถึงเจ็ดวัน ทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ดีถึงความเพียรในการรู้จักอดทนรอคอย สุดท้ายแล้วผลของการเพียรรอคอยก็ไม่ได้ทำให้ครุฑน้อยผิดหวัง เพราะแม้ตาแก่ครุฑจะไม่ได้สอนครุฑน้อยจนบินได้ แต่ตาแก่ครุฑก็สอนให้ครุฑน้อยพบกับความสามารถที่แท้จริงของตัวเองคือ การดำเนิน นิ่งเอง

ตัวอย่างที่ 5 ในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ตอนที่พระฤาษีขึ้นดิมอบบททดสอบแก่มัจฉานุด้วยการตักน้ำให้เต็มตุ่ม แต่มัจฉานุกลับใช้ฤทธิ์เดชมากมายจนตุ่มน้ำแตก พระฤาษีขึ้นดิมจึงค่อยๆ สอนให้มัจฉานุเรียนรู้ถึงเพียรพยายามด้วยความอดทน ดังตัวอย่าง

“กษัตริย์...เอ๋ย ตาไม่โกหกหรือ จงไปลองเถาะเด็กน้อย...ค่อยๆ เรียนรู้ไปอย่างอดทนทุก ๆ อย่างมีธรรมชาติของมัน อ่านหนังสือย่อมรู้หนังสือ ลงมือทำอะไรย่อมรู้สิ่งนั้น เจ้าจงดูเถาะว่าตุ่มนั้นเป็นอย่างไร น้ำในลำธารนั้นเป็นอย่างไร เราต้องเดินแบบไหน เราต้องเทแบบไหน อดทน...อดทน...จนรู้จักของมัน เมื่อนั้นเราจะทำหรือสร้างสรรค์ต่อย่อมได้ตั้งใจ”

(ขคิตกาล. 2547: 89)

คำสอนของพระฤาษีขึ้นดินั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นมัจฉานุเข้าใจถึงขั้นตอนการตักน้ำให้เต็มตุ่มด้วยความตั้งใจแล้ว ยังสอนให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดีถึงการรู้จักพยายามด้วยการอดทนรอคอยสิ่งใด ๆ อีกด้วย ดังคำกล่าวของพระฤาษีที่ว่า “จงลองไปเถาะเด็กน้อย...ค่อยๆ เรียนรู้ไปอย่างอดทนทุก ๆ อย่างมีธรรมชาติของมัน อ่านหนังสือย่อมรู้หนังสือ ลงมือทำอะไรย่อมรู้สิ่งนั้น” เพราะไม่ว่าผลสำเร็จใดๆ ในชีวิตนั้นย่อมไม่มีทางที่จะได้มาอย่างง่ายดาย ทว่าต้องอาศัยระยะเวลาและการรู้จักเพียรรอคอย ผลที่ได้จากความพยายามจึงจะสำเร็จและเกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้เพียรพยายามรอคอยด้วย

หากเด็กและเยาวชนรู้จักนำแบบอย่างของตัวละครต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดในเรื่องของการรู้จักเพียรพยายามและอดทนมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันนั้น ก็จะส่งผลดีต่อการกระทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตจนสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจในตนเอง

1.3.4 การมีความหวังในชีวิต

“การมีความหวังในชีวิต” เป็นเสมือนแรงบันดาลใจของผู้คนให้ก้าวเดินต่อไปบนโลกที่มีแต่ความสับสนวุ่นวายได้อย่างไม่ย่อท้อ เป็นการให้กำลังใจตนเองอย่างหนึ่งซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่มักสอดแทรกสาระคำสอนในด้านนี้เอาไว้อย่างแนบเนียน ดังสาระคำสอนเรื่องการมีความหวังในชีวิตที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *เด็กหญิงนางฟ้า* *ครุฑน้อย* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ตอนที่เด็กหญิงยืมเงินในกล่องสังกะสีของแม่ไปเป็นทุนในการขายข้าวเกรียบว่าว โดยหวังว่าจะได้กำไรมาคืนในกล่องสังกะสีเพื่อเป็นค่าครูสอนคอมพิวเตอร์ช่วยแม่ของเขา ดังตัวอย่าง

ทุกก้าวที่สาวเท้าออกวิ่งนั่นเอง เตียวปลอบใจตัวเองว่า **เขาต้องอดทนกับความรู้สึก “ไม่ดี” นี้ไปอีก 4-5 ชั่วโมง แล้วคืนนี้ละ เขจะมีเงินไปใส่คืนในกล่องสังกะสี** ทั้งยังอาจมีกำไรเพิ่มขึ้น มาด้วยหัวใจของเด็กๆ ชุ่มชื้นขึ้นมาทีเดียวเมื่อนึกมาถึงตรงนี้ เขาตั้งใจว่าจะยังไม่ให้เงินกำไรมานี้แก่แม่ในคืนแรกแต่จะขายต่อไปเรื่อยๆ จนงานวัดหมดนั่นแหละ เขาจึงจะรวบรวมเงินทั้งหมดให้แม่

(ดาราราย. 2547: 123)

ตัวอย่างความคิดของ “เด็กชายเดี่ยว” แสดงให้เห็นว่าหากมนุษย์ทุกคนมีความหวังในการดำเนินชีวิตแล้ว ก็จะมีกำลังใจเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ตนเองทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้สำเร็จได้

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ครูทนาย* แสดงให้เห็นถึงความหวังของ “ครูทนาย” ที่ตั้งใจจะบิให้สำเร็จและได้รับการยอมรับจากสังคมที่คอยประณามความแปลกแยกของเขา ดังตัวอย่าง

ในวันที่มันสำเร็จวิชาบิน มันจะบินกลับมาด้วยปีกทั้งสองของมัน และมันจะบินไปทั่วหมู่บ้านเพื่อประกาศให้ครูทุกคนรู้ว่ามันประสบความสำเร็จในการเป็นครูทนายสมบูรณ์แล้ว ตามกฎของหมู่บ้าน มันคงได้รับการต้อนรับให้กลับไปอยู่ในเขตชุมชน และได้รับเชิญเข้าร่วมสังคมครูทนายเหมือนเช่นครูทนายตัวอื่นๆ

(คอยนุช. 2545: 61-62)

จากตัวอย่างความคิดของ “ครูทนาย” สอนให้ผู้อ่านรู้ว่า บางครั้งการอยู่อย่างมีความหวังหรือความฝันในชีวิตก็สามารถทำให้ผู้ที่ไม่มีปด้อยหรือขาดโอกาสที่ดีในสังคม มีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตอยู่ต่อไปท่ามกลางสังคมที่โหดร้ายในความเป็นจริงได้อย่างไม่ย่อท้อ เพราะฉนั้นครูทนายกำลังฝันถึงวันที่มันประสบความสำเร็จวิชาบิน

ตัวอย่างที่ 3 จาก *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอนที่พระราชินีชมเชยพิเศษ บิดาของเจ้าชายเรียกโอรสหลวงเข้ามาตรวจดวงชะตาของเจ้าชายว่า เพราะเหตุใดเจ้าชายจึงมีความแปลกประหลาดจากบุคคลทั่วไปในเมืองที่ต้องมีของวิเศษคู่กายมาตั้งแต่แรกเกิด แต่เจ้าชายกลับไม่มีสิ่งใดที่พิเศษติดตัวมาเลย ดังบทสนทนาระหว่างพระราชากับโอรสหลวงที่ว่า

“เราคงทำอะไรมากไปกว่านี้ไม่ได้หรอกพะย่ะค่ะ นอกจากเฝ้ารอตุ๊กตาเดบิโตของเจ้าชายไม่แน่ว่า บางทีเจ้าชายอาจหาสิ่งอื่นมาชดเชยความบกพร่องของตนเองได้ หรือไม่ก็อาจมีเทวดานำของวิเศษมาให้เจ้าชายเมื่อถึงวันเกิดครบสิบขวบก็ได้”

“ก็ควรจะเป็นอย่างนั้น” พระราชินีพูดปลอบใจตัวเอง “ถึงแม้เขาจะเกิดมาโดยไม่มีอะไรติดตัว แต่เขาก็อาจเป็นเจ้าชายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคตได้ ชาวบ้านธรรมดาที่ร่ำเรียนวิชาจนเจนจบก็ยังมีโอกาสเป็นเจ้าของของวิเศษสักชิ้น หรือยังอาจได้ครองรักเมืองนี้มา เรื่องแบบนี้เคยมีตัวอย่างให้เห็นกัน เยอะแยะแล้วไม่ใช่หรือ” พระราชินีกล่าวโดยยังไม่หมดความหวังเสียทีเดียว

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 24-25)

ตัวอย่างคำกล่าวของโหราหลวงนั้นเป็นเสมือนหนึ่งคำปลอบใจให้พระราชามีความหวังในชีวิตและมีความหวังในตัว “เจ้าชาย” มากขึ้นด้วย ทำให้ผู้อ่านเห็นว่า “การอยู่อย่างมีความหวัง” นั้น เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงหัวใจของมนุษย์ให้เข้มแข็งและพร้อมจะเผชิญกับสิ่งต่างๆ ในอนาคต และหากผู้ใดปราศจากซึ่งความหวังในการมีชีวิตแล้ว ก็ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้นั้นเป็นไปอย่างแห้งแล้งหรืออยู่ไปเพียงวันๆ ไม่มีจุดหมายใดในชีวิตที่ชัดเจน

1.3.5 การพึ่งตนเอง

“การพึ่งตนเอง” เป็นคุณสมบัติที่พึงมีในเด็กและเยาวชนที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม เพราะหากรู้จักการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ผลงานที่ออกมาจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองด้วย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ *เด็กหญิงนางฟ้า* *มัจฉานุผจญภัย* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์*

ตัวอย่างที่ 1 จากคำกล่าวของ “เด็กหญิงฟ้า” ในเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ตอนที่เด็กชายณัฐ และเด็กหญิงนุ่นเพื่อนของเด็กชายเดี่ยวขอร้องเด็กหญิงนางฟ้าให้ช่วยเสกถุงมือวิเศษให้เด็กชายเดี่ยวเพื่อเขาจะได้ทำงานช่วยแม่เป็นค่าเรียนพิเศษได้ เป็นคำกล่าวกระตุ้นให้ผู้อ่านนึกคิดและเห็นคุณค่าของความสามารถที่แต่ละคนย่อมมีอยู่แล้ว ดังตัวอย่าง

“ทำไมต้องรอนางฟ้าเสกด้วยล่ะ ทำไมไม่ทำเอง แม่ของฟ้าบอกว่า ทุกคนมีมือวิเศษ มีวิชาวิเศษ หัวใจวิเศษอยู่แล้ว ไม่ต้องไปขอใครที่ไหนอีกหรอก มันทำได้หมดทุกอย่างเลย ถ้าหัดทำ ถ้าตั้งใจทำ”

(ดาราราย. 2547: 91)

ตัวอย่างคำกล่าวข้างต้นสอนให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสามารถของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัว แต่มนุษย์มักจะลืมนึกและคิดแต่หวังรอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือสิ่งที่มองไม่เห็น ซึ่งแท้จริงแล้วมนุษย์นั้นมีความสามารถที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างที่ใจปรารถนาด้วยตนเอง ตามที่แม่ของเด็กหญิงนางฟ้าบอกว่า ทุกคนมีมือ ขา และใจที่วิเศษ สามารถทำทุกอย่างได้เองถ้าหัดทำและตั้งใจทำ

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอนที่ “มัจฉานุ” ออกเดินทางจากเมืองบาดาลสู่ป่าหิมพานต์เพียงลำพังเพื่อตามหานางสุพรรณมัจฉาผู้เป็นมารดา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มัจฉานุเดินวกไปวนมาชมธรรมชาติตรงโน้นตรงนี้จนดวงอาทิตย์ตรงหัว แล้วค่อยไปทางทิศตะวันตกท้องเริ่มร้องโครก ค่อยนึกขึ้นได้ว่าตัวกำลังเดินทาง เนื่องจากถ้ำตอนนี้อยู่วังแก้วบาดาลพวกนางก้านจะยกอาหารคาวหวานมาให้เป็นการบอกเวลาโดยอัตโนมัติ เจ้าลิงน้อยจำได้ว่ากำลังจะไปหาแม่ ดังนั้นจึงเลิกเถลไถลแล้วตั้งใจว่าจะกินอาหารกลางวันก่อนจะรีบเร่งเดินทางให้ถึงหิมพานต์เสียที

(ขจิตกาล. 2547: 42)

จากตัวอย่างทำให้ผู้อ่านได้ข้อคิดว่า มนุษย์นั้นเมื่อยามที่ต้องอยู่เพียงลำพังก็ย่อมต้องรู้จักพึ่งตนเองเช่นเดียวกับที่ “มัจฉานุ” ต้องกำหนดเวลารับประทานอาหารกลางวันเอง เนื่องจากไม่มีผู้ใดมาคอยรับใช้เหมือนอยู่ที่วังแก้วบาดาล หากผู้ได้รู้จักการพึ่งตนเองเช่นนี้ก็จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการดำเนินชีวิตในสังคมด้วย

ตัวอย่างที่ 3 เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจความสำคัญของการพึ่งพาตนเอง จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ดังตอนที่ “จันทร์เจ้า” บอกเล่าเรื่องราวของพ่อที่ทิ้งมรดกให้เขาและ “แจ่มแจ๋ว” ก่อนเสียชีวิต เพื่อให้ทั้งสองได้เล่าเรียนจนจบปริญญาตรีได้

และถ้าพวกเราอยากเรียนต่อสูงกว่านั้น ก็ให้หาเงินเอาเอง เพราะถึงตอนนั้นพวกเราก็โตแล้วต้องหัดพึ่งตัวเองบ้าง แต่ผมว่าไม่ต้องรอให้ถึงตอนโตเราก็ได้พึ่งตัวเองแล้วละอะ เพราะเวลาแม่เริ่มเขียนงานอะไรสักอย่าง ท่านจะไม่สนใจทุกสิ่งรอบตัว เราจะต้องทำอาหารรับประทานกันเอง ดูแลตัวเอง ทำความสะอาดบ้าน และต้องดูแลแม่ด้วยอะ

(จันทร์เจ้า. 2545: 14)

ตัวอย่างคำกล่าวของ “จันทร์เจ้า” แสดงให้ผู้อ่านรู้จักพึ่งตนเอง โดยเริ่มจากการทำในสิ่งง่าย ๆ เช่นการดูแลตนเองก่อน แล้วจึงจะพัฒนาเป็นการดูแลผู้อื่นต่อมาได้ ซึ่งจะช่วยให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ได้

1.3.6 การทำความดี

“การตั้งมั่นอยู่ในความดี” เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพราะความดีเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม อีกทั้งความดียังจะติดตัวผู้กระทำไปตลอดชีวิต ซึ่งแม้ไม่มีผู้ใดล่วงรู้แต่ตนเองย่อมรู้อยู่เสมอจึงเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง ดังตัวอย่างของสาระคำสอนเรื่องการทำความดีที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *เด็กหญิงนางฟ้ามัจฉานุผจญภัย* *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และ *สัสมิม่วง*

ตัวอย่างที่ 1 เป็นเสมือนข้อเตือนใจในการทำความดีของมนุษย์จากคำถามที่ “เด็กหญิงฟ้า” จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ถาม “เด็กชายเดี่ยว” เมื่อเห็นคนเข้าโบสถ์กันมากมายในวันพระดังตัวอย่าง

“เดี่ยว คนมาทำอะไรกันเยอะแยะนะ”

ฟ้ากระตุกแขนเสื้อเด็กชาย บัญไปไปยังโบสถ์เบื้องหน้า

“วันนี้วันพระมัง” พูดแล้วเด็วยกนิกได้ทันทีว่าวันนี้เป็นวันพระ เพราะแม่บอกเขาไว้เมื่อคืน

“วันพระแล้วทำไมคนต้องมาที่โบสถ์กันเยอะแยะอย่างนี้ด้วยล่ะ”

“เขาก็กมาไหว้พระกันนะสิฟ้า”

“ไหว้พระเฉพาะวันพระหรือเดี่ยว”

เดี่ยวไม่มีคำตอบให้เพื่อนหญิงของเขาในทันที

(ดาราฉาย. 2547: 76)

ตัวอย่างคำถามของ “เด็กหญิงฟ้า” เป็นสิ่งสะท้อนใจที่ผู้เขียนต้องการบอกกล่าวแก่ผู้อ่าน ให้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงของการทำความดี หรือ การทำบุญให้ไว้พระผ่านคำถามของเด็กหญิง เล็กๆ ว่า แท้จริงแล้วการทำความดีนั้นไม่จำเป็นต้องทำเพียงวันเดียวหรือในเทศกาลสำคัญเท่านั้น แต่มนุษย์ควรกระทำความดีในทุกวันและทุกเวลาต่างหากจึงได้ชื่อว่าเป็นคนดีที่แท้จริง

ตัวอย่างที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความดีจากเรื่อง *ปราสาทกระต่าย จันทร* ดังตอนที่จันทรเจ้าและแจ่มแจ้วทำความรู้จักกับร้านหนังสือมหัสจรรย์ที่ไม่คิดราคาหนังสือ เป็นเงินแต่คิดเป็นความดีแทน

“ร้านหนังสือมหัสจรรย์เขาไม่คิดราคาหนังสือเป็นเงินหรอกนะ แต่เขาคิดเป็นความดีที่ บอกว่าหนึ่งความดีหาร้อยชีวิตก็หมายถึง พวกเธอต้องทำความดีหนึ่งครั้งเพื่อช่วยชีวิตหาร้อย ชีวิต”

“โอโห! แล้วใครจะทำได้ละ ทำความดีครั้งเดียวช่วยคนตั้งหาร้อยคน” แจ่มแจ้วร้อง “หาร้อยชีวิต นะจ๊ะ ไม่ใช่หาร้อยคน..ไม่ว่าเธอจะช่วยต้นไม้ สัตว์ คน แต่ละอย่างก็นับเป็นหนึ่งชีวิตทั้งนั้น เธออาจจะปลูกต้นไม้หาร้อยต้น หรือช่วยมดสักรังหนึ่ง เธอก็จ่ายหนี้ค่าสมัครสมาชิกได้แล้ว” เขาอธิบายอย่าง ใจดี

(จันทรเจ้า. 2545: 64-65)

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ถึงวิธีการหรือขั้นตอนในการกระทำความดีจาก พฤติกรรมของตัวละคร เพราะผู้เขียนเรื่อง “ปราสาทกระต่ายจันทร” ยกตัวอย่างการทำความดีที่ ง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อนจนเกินไป และเด็กๆ สามารถทำได้ในชีวิตประจำวันด้วย แม้การ กระทำความดีดังตัวอย่างจะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อย แต่ถ้าทุกคนช่วยกันทำวันเล็กลงวันละน้อยก็ถือว่าบน โลกนี้จะมีผู้กระทำความดีเพิ่มขึ้นและเป็นประโยชน์อีกมากมาย นับว่าผู้เขียนสามารถยกตัวอย่าง การกระทำความดีให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างชัดเจนและแนบเนียน

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ส้มส้มม่วง* เมื่อเด็กชายจ้อยเก็บต้นฉบับงานเขียนของลุงเทิดที่ถูก ฉีกทิ้งเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยได้ในสวนหลังบ้าน และมุ่งมั่นที่จะนำต้นฉบับเหล่านั้นไปคืนลุงเทิดให้ได้ ดังข้อความที่ว่า

คืนนั้นทั้งคืนจ้อยนอนไม่หลับ เผาครุ่นคิดถึงแต่เศษกระดาษต้นฉบับหนังสือเรื่องใหม่ ของลุงเทิดที่ตนเองเก็บไว้ เขาลุกจากเตียง เดินไปที่หน้าต่างห้องนอน ทอดตามองผ่านเงาตะคุ่มไป ยังสำนักพิมพ์ แผลงเตาทอง แสงไฟจากบ้านหลังนั้นยังคงสว่าง และสาตออกมาในความมืดมิดข้าง นอก รวกับจะส่งสัญญาณมาบอกจ้อยว่า เห็นไหมล่ะว่าลุงเทิดกำลังค้นหาต้นฉบับที่หายไปด้วยความ กังวลจนไม่เป็นอันหลับอันนอน...ก็ต้นฉบับที่จ้อยเก็บเอาไว้แน่แหละ...

จ้อยกลับมาล้มตัวนอนอีกครั้ง ถอดแว่นตาวางไว้ที่หัวเตียง หลับตาแล้วบอกตัวเองว่า พรุ่งนี้ละ เราจะนำกระดาษเหล่านี้ไปคืนลุงเทิด

(ดาวกระจาย. 2546: 36-37)

ตัวอย่างความว้าวุ่นและกังวลใจของเด็กชายจ้อยนั้น สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของการทำความดี เนื่องจากหากผู้ใดตั้งมั่นที่จะทำความดีแล้วยังไม่อาจทำได้เต็มที่ ก็จะทำให้ผู้นั้นเกิดความกังวลใจถึงผู้ที่อาจตกอยู่ในความเดือดร้อนและยังไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือได้ แต่หากเมื่อใดที่ผู้นั้นสามารถกระทำความดีเป็นผลสำเร็จ นอกจากผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจะพ้นทุกข์แล้ว ตัวผู้กระทำความดีเองก็จะรู้สึกสุขใจและอิ่มใจไปด้วย ซึ่งความสุขใจนั้นเองถือเป็นผลลัพธ์ที่ดีอย่างยิ่ง

1.3.7 การรู้จักสำนึกผิด

“การรู้จักสำนึกผิด” เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพราะจะเป็นการสอนให้บุคคลต่าง ๆ รู้จักยอมรับความจริงในชีวิตที่สามารถเกิดทั้งสิ่งดีและสิ่งไม่ดีขึ้นได้ในชีวิต หากรู้จักยอมรับความจริงและสำนึกในความผิดที่ตนกระทำ ก็เปรียบเสมือนการให้อภัยและให้โอกาสตนเองในการเริ่มต้นกระทำการสิ่งต่าง ๆ ใหม่อีกครั้ง ซึ่งจัดว่าเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ ดังสาระคำสอนเรื่องการรู้จักสำนึกผิดที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *ปราชญ์กระต่ายจันทร์ มัจฉานุผจญภัย และครุฑน้อย*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ตอนเริ่มเรื่องที่จันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วเพิ่งรู้จักกับคุณพลายชา แล้วคุณพลายชาแนะนำตัวให้เด็ก ๆ รู้จักว่าตนเองนั้นกลายร่างเป็นช้างได้และกินผักที่จันทร์เจ้าปลูกไว้ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ก่อนอื่นฉันต้องขอโทษเธอด้วยนะจันทร์เจ้า เพราะฉันกินผักที่เธอปลูกไว้หลังบ้านไปหมดแล้ว คือฉันโดนขังมาหลายวัน แล้วก็...เอ่อ...หิวมาก เธอก็รู้ว่าช้างนะกินมากแค่ไหน

อ้อ ! ฉันลืมแนะนำตัวไป ฉันชื่อพลายชา” เขาพูดพร้อมกับยิ้มยั้งฟัน

(จันทร์เจ้า. 2545: 57)

การกระทำของคุณพลายชา นั้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจได้ดีถึงการรู้จักสำนึกในความผิดของตน โดยไม่ได้ถือว่าตนเองเป็นผู้เก่งกาจ มีความสามารถหรือมีวิยวุฒิที่มากกว่าแต่อย่างใด ทว่าเมื่อรู้ตัวว่าตนเองกระทำผิดโดยการไปเก็บผักที่ไม่ใช่ของตนกินจนหมดนั้น ก็ต้องรู้จักที่จะยอมรับกับความผิดที่ตนได้กระทำลงไป

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอนท้ายเรื่องที่มัจฉานุเริ่มรู้สึกสำนึกตนได้ว่าที่ผ่านมาตนนั้นทำไม่ดีกับผู้ที่รักและหวังดีกับเขาคือพระไวยวิกเป็นอย่างมาก

เมื่อมัจฉานุเดินทางมาถึงอาศรมของพระฤาษีขันติ เขาเห็นพระไวยวิกนั่งอยู่ชานเรือน แต่ภาพด้านข้างของพระองค์ทำให้เจ้าลูกลิงน้อยรู้สึกสะเทือนใจ ไหล่ที่เคยผึ่งผายของอาของพระไวยวิกห่อลงนิดหนึ่ง ดวงตาลูบตามองพื้น รัศมีสีนวลที่เคยสดใสก็มัวหมองแทบจะไม่เหลือ... มัจฉานุรู้มาตลอดว่าพระองค์เป็นหนึ่งผู้ที่รักและหวังดีกับเขาเสมอ เขาเอง...ที่เป็นเด็กไม่ดี ทำให้พระองค์เสียใจ

คิดได้ดังนั้น บุตรชายหนูมานจึงเหาะเข้าไปหาเจียบ ๆ กราบลงที่เท้า ทำให้อีกฝ่ายสะดุ้งรู้ตัว

“หม่อมฉันพระราชทานอภัยเจ้าพี่...ที่บอกว่าเกลียดนั้นไม่เป็นความจริง”

(ขจิตกาล. 2547: 138)

แม้มัจฉานุจะมีความสามารถเหนือเด็กในวัยเดียวกันอย่างมาก จนทำให้กลายเป็นเด็กที่มั่นใจในตัวเองสูง หยิ่งผยองและก้าวร้าวจนเกินเหตุ แต่เมื่อมัจฉานุเห็นบุคคลอันเป็นที่รักของตนเกิดความสลดหดหู่ใจยิ่งนักเพราะการกระทำของเขา จึงทำให้มัจฉานุรู้จักทบทวนการกระทำของตน จนรู้สึกสำนึกในความผิดที่เคยกระทำมาทั้งหมดได้ ซึ่งตัวอย่างการรู้จักสำนึกตนของมัจฉานุน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนให้รู้จักสำนึก ยอมรับและขอโทษในสิ่งที่ตนทำผิดพลาดไป เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* เมื่อครุฑน้อยพบกับกินรีน้อยเป็นครั้งแรก แล้วครุฑน้อยรู้จักสำนึกผิดที่ไปลองจับปีกของกินรีน้อยโดยไม่ได้รับอนุญาต ดังตัวอย่างคำกล่าวขอโทษของครุฑน้อยที่ว่า

“ผมขอโทษ... แต่ว่าผมไม่ใช่โมยนะ ผมซื้อครุฑน้อยกำลังจะเดินทางไปหาผู้เฒ่าครุฑผู้วิเศษ เพื่อให้ท่านสอนบิน ผมเห็นปีกของเธอสวย จึงคิดว่าน่าจะเป็นของผู้เฒ่า ก็เลยอยากลองจับดูเท่านั้น”

(คอยนุช. 2545: 69)

จากตัวอย่างข้างต้นมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อใดที่เราละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ก็ตาม สิ่งที่เราพึงกระทำก็คือ การรู้จักขอโทษหรือรู้สึกสำนึกในความผิดของตนที่ได้ล่วงละเมิดสิทธิส่วนตัวของผู้อื่นด้วยความจริงใจ เพราะหากเรารู้จักที่จะสำนึกตนและขอโทษผู้อื่นแล้ว ก็จะทำให้ผู้ที่ชุ่นเคืองใจจากการกระทำของเรา รู้สึกผ่อนคลายและพร้อมที่จะเปิดใจให้อภัย เพราะรับรู้ถึงความจริงใจของเราได้

การรู้จักสำนึกผิดจึงเป็นคุณธรรมประการสำคัญที่ควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมของเด็กและเยาวชนต่อไป

1.3.8 การเชื่อฟังคำสั่งสอนหรือตักเตือนของผู้ที่ปรารถนาดี

“การเชื่อฟังคำสั่งสอนหรือตักเตือนของผู้ที่ปรารถนาดี” ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่นๆ ในสังคมนั้น เป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงระลึกถึง เนื่องจากผู้ปรารถนาดีต่อเรานั้นส่วนมากมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่า จึงย่อมมองเห็นชีวิตในมุมมองต่างๆ ได้อย่างรอบคอบกว่าเรา ดังนั้นเราจึงควรรับฟังคำตักเตือนหรือคำสอนสิ่งนั้นๆ พร้อมทั้งนำเอาสิ่งต่างๆ ที่ผู้ปรารถนาดีมอบให้ไปปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวเราในอนาคต ดังตัวอย่างของสาระคำสอนในด้านดังกล่าวที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 4 เรื่อง คือ *สัสมิม่วง มัจฉานุผจญภัย ปราสาทประต่ายจันทร์ และเด็กหญิงสวนกาแฟ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *สัสมิม่วง* แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนที่ดีควรจะเชื่อฟังผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่มีความปรารถนาดีต่อเราอย่างแท้จริง แม้บางครั้งอาจจะดูและจุกจิกไปบ้าง เช่นเดียวกับ “แม่ของเด็กชายจ้อย” ในตอนที่จ้อยรีบเก็บหนังสือทันทีที่แม่สั่ง ดังตัวอย่าง

คราวนี้จ้อยแทบจะหัวเราะออกมาทีเดียว ไม่นึกโกรธนึกเบียดแม่เหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา
จะมีคำพูดติดปากเสมอว่า

“อย่านะ อย่าวิ่ง อย่ากระโดด อย่าไปทางนั้น อย่าไปทางนี้”

วันนี้เดี๋ยวนี้ จ้อยคิดว่าเขารู้แล้วว่า นั่นไม่ใช่คำพูดของแม่หรอก แต่เป็นคำของ **อย่า**
เสียง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง และ หงุดหงิด งุ่นง่าน ต่างหากละ

(ดาวกระจาย. 2546: 106-107)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ของผู้ใหญ่ที่ต้องการให้ลูกหลานมีระเบียบวินัยและรู้จักหน้าที่ของตน แม้บางครั้งท่านอาจมีน้ำเสียงหงุดหงิดใส่เราบ้างเมื่อเราไม่ปฏิบัติตาม แต่แท้จริงแล้วก็เพียงเพื่อต้องการให้ลูกหลานได้ดี ดังนั้นลูกหลานจึงควรเชื่อฟังเพราะเมื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่แล้วก็จะเกิดผลดีแก่ตัวเราเอง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ตอนที่มัจฉานุถูกพระนารถฤๅษีตักเตือนให้รู้จักมีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตนกับผู้ใหญ่

“ท่านรู้จักขำรี ฤๅษี”

“พูดจาไม่มีสัมมาคารวะ เป็นเด็กไม่ดี ต้องโดนแขกหัวทิ่มหนึ่ง” จบคำก็ตัวดำมืดในอากาศ
มัจฉานุรู้สึกเหมือนโดนอะไรบางอย่างตกละเอียดลงกระหม่อมอย่างแรง

โปก !

“โอย !”

เจ้าลิงน้อยเจ็บหัวแทบแทบน้ำตาเล็ดต้องเอาสองมือบีบจุดเจ็บไว้แน่น “ทำอะไรเข้าหาตาแก่ !”

“ทำโทษนะสิ เจ้านี้ไม่มีใครสั่งสอนหรือไง ว่ากล่าวกับผู้ใหญ่ต้องอ่อนน้อมถ่อมตนเพียง
ไหน หา”

(ขจิตกาล. 2547: 62)

จากการกระทำและคำกล่าวตักเตือนของพระฤๅษีแสดงให้เห็นว่า หากเด็กและเยาวชนเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ที่มีความปรารถนาดี สิ่งดีๆ ก็เกิดขึ้นแก่ตัวเรา แต่หากเด็กคนใดที่ดื้อดึง ไม่เชื่อฟังคำตักเตือนของผู้ใหญ่ก็อาจจะถูกกระทำดังที่มัจฉานุโดนก็เป็นได้

ตัวอย่างที่ 3 ในเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ตอนที่ยายดาราที่อยู่บ้านตรงข้ามครอบครัว “จันทร์เจ้า” ถูก “ตัวกูนี่” เข้าสิงจึงทำให้เห็นผิดเป็นชอบ แต่ทุกคนรวมทั้งคุณพลายซาก็พยายามที่จะส่งความปรารถนาดีให้ยายดารารับรู้ ดังข้อความว่า

“ดารา—ยังไม่สาย ตัวกูนี่ยังครอบครองร่างคุณได้ไม่หมด—รีบกลับใจ คิดถึงทุกคนที่คอยดูแล
คุณเมื่อก่อนสิ ทุกคนรัก ไม่ว่าจะเป็นผม จันทรา หรือแม้แต่ผอ—โดยเฉพาะจันทรา เธอไม่เคยทอดทิ้งคุณเลย...เธอดูแลคุณมาตลอด—แต่ลูกของคุณต่างหากที่ทำร้ายคุณ และทอดทิ้งอย่าง
ไม่ไยดี” คุณพลายซาก็พยายามพูดอย่างยากเย็น

(จันทร์เจ้า. 2545: 187)

คำกล่าวของคุณพลายชานั้น แสดงให้เห็นถึงความรักและความปรารถนาดีที่ตนเองมีต่อยายดารา และต้องการให้ยายดารา กลับตัวกลับใจเป็นคนดี ซึ่งหากยายดาราเชื่อฟังความปรารถนาดีของคุณพลายชาก็จะทำให้ยายดารามีชีวิตที่ดีขึ้นและไม่ตกเป็นทาสของ “ตัวกู่นี้” ที่มีแต่จะนำความเสื่อมเสียและความชั่วร้ายครอบงำยายดารา เช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนถ้าหากเชื่อฟังคำสั่งสอนหรือตักเตือนของบุคคลที่ปรารถนาดีก็จะนำความรุ่งเรืองมาสู่ชีวิตด้วย

ตัวอย่างที่ 4 เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงผลดีของการเชื่อฟังคำสั่งสอนหรือการตักเตือนของบุคคลที่ปรารถนาดีต่อตัวเรา จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* เมื่อน้องมุกและพีโมขึ้นไปเดินบนกาแฟที่ตากไว้ ดังตัวอย่าง

พ่อกับแม่จะห้ามหนักห้ามหนาไม่ให้น้องมุกขึ้นไปเดินบนกาแฟที่ตากไว้ เพราะมันจะลื่นมาก ทำให้เราลื่นกันกระแทกหรือปากฉีกได้ทีเดียว

อย่างเมื่อวานขึ้นน้องมุกลงไปบ้านย่า พีโมชวนน้องมุกแอบย่องขึ้นไปเดินเอียงซ้ายเอียงขวาอยู่บนลานตากกาแฟหน้าบ้าน “เดินสิหมีมุก เดิน ไม่ลื่นหรอก เห็นไหม พี่ยังเดินได้เลย”

น้องมุกเห็นพีโมเดินอยู่สองรอบไม่ลื่น ก็ลองเดินดูบ้างตอนแรกก็ค่อยๆ ก้าว “เดินเร็วๆ เลย ช้าๆ อย่างนั้นเดี๋ยวลื่น” ไม่ทันขาดคำคนที่ “เดินเร็วๆ” นั้นก็ร้อง “ว้าย” แล้วก็ล้มดังพลັก ห่างกันไม่ถึงนาทีน้องมุกก็รู้สึกว้าวุ่นกาแฟกลมๆ เล็กๆ นั้น พร้อมใจกันหมุนอยู่ใต้ฝ่าเท้าจนลื่นดังพลັกตามพีโมไปอีกคน ทั้งนางแบบตัวเล็กตัวใหญ่เลยกันเขียวไปหลายวันทีเดียว

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 118-119)

จากตัวอย่างความดีดั่งและไม่เชื่อฟังคำตักเตือนเรื่องที่พ่อกับแม่ห้ามไม่ให้ขึ้นไปเดินบนกาแฟที่ตากไว้ของพีโมและน้องมุกทำให้สองพี่น้องต้องล้มลงนั้น เป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงให้เห็นถึงโทษของการไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนหรือตักเตือนของบุคคลที่ปรารถนาดีต่อเรา

1.3.9 การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

“การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน” นั้น เป็นคุณลักษณะอันดีที่เด็กและเยาวชนควรปฏิบัติ เพราะการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมจำเป็นต้องรู้จักการเสียสละ และนึกถึงทั้งจิตใจ ความคิด รวมถึงประโยชน์ที่สังคมโดยรวมจะได้รับก่อน และหากเมื่อสังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ต่างๆ แล้ว สิ่งดีๆ ก็จะค่อยๆ กลับคืนสู่ตัวเราได้ไม่ยาก ดังตัวอย่างสาระเรื่องการนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนที่ปรากฏในวรรณกรรม 4 เรื่อง คือ *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* *ครุฑน้อย* *สัมสัมวง* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ตอนที่คุณพลายชานะนำจันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วถึงดาวซุณาที่ต้นไม้กำลังจะอพยพไป ทั้งนี้ยังแนะนำวิธีให้เด็กทั้งสองรับรู้ว่าจะสามารถย้ายไปอยู่ที่ดาวแห่งนี้ได้อย่างไรด้วยดังตัวอย่าง

“ดาวซุณาใหญ่กว่าโลกสี่เท่า เรื่องที่อยู่ไม่ต้องห่วงหรอก และพวกเธอก็ไม่ต้องกลัว พวกเธอ

สองคนช่วยฉันทำงาน ถือเป็นความดีความชอบ นอกจากนี้ยังมีพลังพิเศษ ฉันจะขอร้องทนายผู้นำซึ่งเป็นตาของเธอให้พวกเขากลับไปอยู่ที่มิดิทุติยะได้ ส่วนแม่ของพวกเขาจะจับอลันคาและเหล่าปีศาจทำหน้าที่เป็นนักรบที่ดีมาเกือบสิบปี และเป็นลูกสาวของทนายผู้นำด้วย ก็คงไม่ยากถ้าจะกลับไป

“หนูไม่ได้หวังเรื่องนั้นนะคะ ที่หนูห่วงคือมนุษย์คนอื่น ๆ และยังมีพวกสัตว์อีก คุณไม่นึกถึงพวกเขาหรือคะว่าจะอยู่อย่างไร” แจ่มแจ้วถามเสียงเครียด

(จันทร์เจ้า. 2545: 110-111)

จากคำกล่าวของแจ่มแจ้วนั้นแสดงให้เห็นให้อ่านเข้าใจถึงความเป็นห่วงเป็นใยและนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมของแจ่มแจ้ว ซึ่งเด็กและเยาวชนควรนำมาเป็นแบบอย่าง เนื่องจากแจ่มแจ้วอยู่บนโลกนี้จนเกิดความผูกพันกับที่อยู่อาศัยและมนุษย์ร่วมโลก จึงมีจิตสำนึกในการคิดถึงคนหมู่มากที่กำลังร่วมชะตากรรมอันโหดร้ายเมื่อสิ่งมีชีวิตมากมายกำลังจะทั้งโลกและย้ายไปอยู่ดาวซุนา โดยเหลือมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตเดียวที่อยู่บนโลกนี้ ซึ่งจากคำกล่าวของแจ่มแจ้วที่ว่าตนเป็นห่วงมนุษย์คนอื่น ๆ และพวกสัตว์ยังเน้นให้อ่านเห็นถึงการรู้จักนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่านึกถึงแต่ตนเอง

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* ตอนที่ครุฑน้อยดำน้ำเพื่อไปช่วยครุฑตัวอย่างจากการต่อสู้กับ “นาค” แสดงให้เห็นถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของตนเอง ดังข้อความว่า

วินาทีนั้นเองมันเกิดความคิดว่า นี่คงเป็นท่าครุฑยุดนาคที่หายสาบสูญไปนานแล้ว แต่ครั้งนี้ไม่ได้เกิดขึ้นบนห้วงนภาภาค หากเป็นใต้ห้วงมหานที ครุฑน้อยรีบคลาญอู้งเท้าออกแล้วว่ายหลบนาคด้วยหัวเกรงว่า ท่าครุฑยุดนาคของมันจะกลายเป็นชนวนที่ทำให้เกิดสงครามระหว่างครุฑกับนาคอีกครั้ง

(คอยนุช. 2545: 118)

สำนึกของครุฑน้อยนั้นระลึกละเอียดตลอดเวลาว่า แม้นกำลังจะทำในสิ่งที่แทบไม่มีครุฑตัวใดเคยทำได้จริง ๆ มาก่อน คือการต่อสู้ด้วยท่าครุฑยุดนาค แต่ครุฑน้อยก็ไม่ได้เห็นแก่ความภาคภูมิใจส่วนตัวดังที่ครุฑตัวอย่างทั้งหลายเคยคิด ครุฑน้อยกลับคำนึงถึงส่วนรวม คือ เกรงว่าการโจมตีนาคด้วยท่าครุฑยุดนาคอาจเป็นชนวนของสงครามระหว่างครุฑและนาคได้ ครุฑน้อยจึงเสี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับนาค และหลบหนีไปเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของสังคม “ครุฑ”

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ส้มส้ม่วง* เมื่อเด็กชายจ้อยเก็บต้นฉบับของลุงเทิดนักเขียนชื่อดังได้ที่สวนหลังบ้านและร้านรอนที่จะนำต้นฉบับไปคืนลุงเทิด ดังตัวอย่างที่ว่า

ยิ่งคิดว่าเศษกระดาษเหล่านี้คือต้นฉบับหนังสือเรื่องใหม่ ใจจ้อยก็ยิ่งรอนรน ไม่เพียงแต่เขาเท่านั้นที่อาจจะไม่ได้อ่านหนังสือแสนสนุกของลุงเทิดเรื่องนี้ แต่ยังรวมถึงเด็ก ๆ อีกตั้งมากมายที่ชื่นชอบหนังสือของลุงเทิดเช่นเดียวกับเขาด้วย... จ้อยควรจะนำกระดาษเหล่านี้ไปคืนลุงเทิดโดยเร็วที่สุด !

(ดาวกระจาย. 2546: 38)

ความคิดของเด็กชายจ้อยแสดงให้เห็นถึงการนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม เพราะถ้าเขาไม่รีบนำต้นฉบับไปคืนลูกเทิดนั้นไม่เพียงแต่เขาจะไม่ได้อ่านหนังสือดีๆ ของลูกเทิดเท่านั้น แต่เด็กชายจ้อยยังคำนึงถึงเด็กๆ อีกหลายต่อหลายคนที่จะต้องไม่ได้อ่านหนังสือดีๆ เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันดีควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพื่อสังคมในวันข้างหน้าเมื่อเด็กๆ เติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่มีแต่ความเกื้อกูลผู้อื่นแล้วความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนจะได้ลดน้อยลง

ตัวอย่างที่ 4 เรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ตอนที่ลุงยักษ์ที่เจ้าชายไมวิเศษเคยช่วยชีวิตไว้กลับมาช่วยชีวิตเจ้าชายด้วยการให้เจ้าชายเด็ดใบสรพยาไปใช้จนหมดต้น ทั้งๆ ที่แท้จริงแล้วใบสรพยานั้นกว่าจะผลิใบได้อีกครั้งกว่าร้อยปีทีเดียว แต่ลุงยักษ์เห็นแก่ชีวิตของผู้ที่เคยมีพระคุณแก่ตน จึงไม่คิดเสียดาใบสรพยาแม้แต่น้อย ดังตัวอย่าง

“ลุงบอกว่าเด็ดใบสรพยาลงมาหมดทั้งต้น ถ้าอย่างนั้นการผลิใบครั้งหน้าก็อาจกินเวลานานกว่าหนึ่งร้อยปีนะสิ ฉันต้องขอโทษลุงจริงๆ”

“อย่าคิดมากเลยเจ้าชาย ขอแค่เธอปลอดภัย ฉันก็พอใจแล้ว ใบสรพยาหรือว่าของวิเศษใด ๆ ก็ไม่มีค่าเท่ากับชีวิตของเธอหรอกนะ” แล้วเขาก็หยิบใบสรพยาสีเขียวที่ซุกอยู่ใต้ขนมาใส่ปากเจ้าชายกับขทานน้อย

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 201-202)

จากตัวอย่างการกระทำของลุงยักษ์แสดงให้เห็นถึงการเสียสละอันยิ่งใหญ่ เพราะใบสรพยานั้นมีคุณสมบัติพิเศษ เป็นใบไมวิเศษที่หากใครกินเข้าไปจะทำให้แปลงร่างเป็นนกได้ และกว่าจะผลิใบแต่ละครั้งใช้เวลานานเป็นร้อยปี แต่ด้วยความที่เห็นแก่มนุษยธรรมจึงยอมเสียสละใบสรพยาเพื่อแลกกับชีวิตของเจ้าชายไมวิเศษที่มีค่าและสามารถทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นได้อีกมากมาย

จากตัวอย่างที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นเสมือนเครื่องยืนยันให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจถึงลักษณะและความสำคัญของการนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนว่า เป็นเรื่องที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เพราะหากขาดจิตสำนึกเกี่ยวกับส่วนรวมแล้ว ผู้คนก็จะเกิดความเห็นแก่ตัวและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไม่สงบสุข

1.3.10 การวางตัวให้เหมาะสม มีมารยาท

“การวางตัวให้เหมาะสมมีมารยาท” เป็นสิ่งที่ดีที่เด็กและเยาวชนพึงกระทำ เพราะมารยาทที่ดีงามบ่งบอกถึงการอบรมสั่งสอนหรือปลูกฝังที่ดีจากครอบครัว ซึ่งหากประพฤติตนได้ดีก็จะเป็นที่ยกย่องชื่นชมทั้งต่อตัวเองและวงศ์ตระกูลด้วย แต่หากประพฤติตนไม่เหมาะสมทั้งตนเองและครอบครัวก็จะเป็นที่เสื่อมเสียได้ ดังสาระเรื่องการวางตัวให้เหมาะสมที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* *เด็กหญิงนางฟ้า* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์*

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* จากตอนที่มีแขกมาบ้านแล้วยาวนานให้พี่โมหยิบหมาก่อ่นมาให้แขก แต่พี่โมวิ่งเสียงดังจนทำให้ย่าต้องอบรมครั้งใหญ่ ได้แสดงสาระในเรื่องของการรู้จักวางตัวให้เหมาะสม มีมารยาทที่ดี ดังตัวอย่าง

เวลาแขกไปใครมา ยาก็จะเรียกกินหมาก ถ้าเป็นคนที่ถูกคอมมาก ๆ ย่าจะเรียกหลาน “เอาหมากอ่อนมาที” พี่โมที่นอนดูทีวีอยู่บนบ้านก็จะได้ที่ รับประทานขนมขบเคี้ยวลงบันไดโครมๆ เอาหมากอ่อนวางพรตลงในเขี่ยน ให้ย่าได้เอ็ดลั่นๆ “วิ่งกิ้งๆ ลงมาเหมือนม้าดีดกะโหลก วางของพรตพรตไม่มีกิริยา ถ้าโดนหัวผู้ใหญ่เข้าจะว่าไง” น้องมุกนั่งดูตูดนี้อยู่ข้างย่าก็แอบยิ้ม นึกแล้วว่าอย่าต้องพูดแบบนี้ เพราะย่าเคยบอกจนจำได้ขึ้นใจแล้วว่า

“คนเราไม่รวยก็เป็นผู้ดีได้แหละลูก จะเดินเหินลูกหนึ่งให้ดูมีกิริยาไม่ใช่โครมครามตึงตึงเหมือนไม่เคยมีใครอบรม”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 27-28)

คำสอนของย่านั้นถึงแม้จะดูเป็นเรื่องน่าเบื่อในสายตาของเด็กๆ แต่ก็แสดงให้เห็นว่า การวางตัวให้เหมาะสมและมีมารยาทที่ดีเป็นสิ่งที่พึงกระทำ เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากทั้งยังสามารถทำได้ด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อรู้จักวางตัวให้ดีแล้วทั้งผู้กระทำและครอบครัวก็จะเป็นที่นิยมและยกย่องของบุคคลที่พบเห็น

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ดังตัวอย่างตอนที่เด็กชายเดี่ยวกำลังอยู่กับแม่ตามลำพัง แล้วเด็กหญิงนางฟ้าก็รู้จักที่จะปลุกตัวออกมาไม่เข้าไปรบกวนเวลาส่วนตัวระหว่างการสนทนาของเด็กชายเดี่ยวและแม่

เดี่ยวเห็นแม่กำลังนั่งนับเงินจากถุงผ้าหิ้วอยู่ทีพื้นหน้าตู้ที่แม่เก็บกล่องลังกะสีนั้นละ หัวใจเขาเต้นไม่เป็นสำ ซ่าเลื่องมองไปทางเพื่อนนางฟ้าซึ่งยังคงนั่งเล่นดอกไม้ในตะกร้าอยู่ที่ห้องด้านนอก **ฟ้าคงรู้ว่านี่คือเวลาที่เขาคงจะอยู่กับแม่เพียงลำพัง**

(ดาราฉาย. 2547: 165)

ตัวอย่างการกระทำของเด็กหญิงนางฟ้าถือว่าการกระทำที่ถูกต้องตามมารยาทสังคม เนื่องจากทุกครอบครัวย่อมต้องมีเวลาหรือสถานที่ส่วนตัวในการพบปะพูดคุยระหว่างกัน ซึ่งในกรณีนี้แม่ต้องการคุยกับเด็กชายเดี่ยวเรื่องเกี่ยวกับทุนการศึกษาที่ทางโรงเรียนเสนอให้เด็กชายเดี่ยว และเด็กชายเดี่ยวก็ต้องการสารภาพเกี่ยวกับเรื่องที่เขาคิดหาเงินช่วยแม่และมีเรื่องกับเด็กชายแก้วที่เป็นอันธพาล ซึ่งบุคคลที่มีไซคนในครอบครัวก็ย่อมต้องเข้าใจถึงความเป็นส่วนตัวนั้น จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีมารยาท วางตัวเหมาะสมและได้รับการอบรมมาเป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ 3 ในเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* เมื่อแจ่มแจ้วกำลังอบรมจันทร์เจ้าให้คำนึงถึงมารยาทเวลาที่มีแขกมาเยี่ยมหรืออาศัยอยู่ที่บ้านของตน ดังคำกล่าวของแจ่มแจ้วที่ว่า

“นายควรอาบน้ำแปรงฟันให้เสร็จเรียบร้อยโดยเร็วนะ การที่นายลงมาจากห้องโดยยังมีซี้ตาติดเต็มตาแบบนี้ มันเสียมารยาทมากเลยรู้ไหม น่ายายจริง ๆ เรากำลังมีแขก และนายไม่ควรทำให้เขาคิดว่า เราไม่ได้รับการอบรมที่ดีพอ—แม่จะเสียชื่อได้”

(จันทร์เจ้า. 2545: 56)

คำกล่าวของแจ่มแจ้วนั้นถือเป็นคำกล่าวของผู้ที่ได้รับการอบรมให้รู้จักการวางตัวอย่างเหมาะสมและมีมารยาทสังคมที่ดี ซึ่งนอกจากจะเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ที่ปฏิบัติดังเช่นจันทร์เจ้าที่อาจจะ

โดนผู้มาเยือนกล่าวหาว่าได้รับการอบรมมาไม่ดีแล้ว ยังอาจส่งผลกระทบให้พ่อแม่เสื่อมเสียชื่อเสียงในฐานะที่เป็นผู้อบรมสั่งสอนเรามาได้ไม่ดีอีกด้วย

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจึงสะท้อนให้ผู้อ่านตระหนักดีถึงผลดีของการรู้จักวางตัวให้เหมาะสมและมีมารยาทอันดี เพราะนอกจากจะส่งผลดีต่อตัวของผู้ปฏิบัติแล้ว ยังอาจส่งผลต่อเนื่องถึงครอบครัวหรือผู้ที่อบรมได้เช่นเดียวกัน

1.3.11 การเตรียมความพร้อม

“การเตรียมความพร้อม” ในการกระทำสิ่งต่างๆ ในชีวิต เป็นประโยชน์แก่บุคคลในทุกระดับชั้นและทุกช่วงวัย เนื่องจากหากรู้จักการเตรียมความพร้อมรับมือกับอุปสรรคหรือปัญหาที่จะต้องเผชิญในการทำหน้าที่การงานแล้ว การงานต่างๆ ก็จะสามารถได้อย่างเรียบร้อยและผู้ที่กระทำก็จะมีรู้สึกตระหนกเมื่อต้องประสบกับสภาวะที่เป็นปัญหาคือ เนื่องจากมีการเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งต่างๆ อยู่แล้ว ดังสาระเรื่องการเตรียมความพร้อมที่ปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่อง *ปราชสาทกระต่ายจันทร์*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราชสาทกระต่ายจันทร์* ดังที่ปรากฏในตอนจันทร์เจ้าเตรียมตัวอย่างดี ทั้งเตรียมอุปกรณ์เพื่อใช้ในยามคับขัน และเตรียมความพร้อมเรื่องเครื่องแต่งกาย ก่อนออกจากบ้านไปทำภารกิจสำคัญในการช่วยโลกโดยไม่บอกให้ใครรับรู้

กลางดึกคืนนั้น หลังจากที่แน่ใจว่าทุกคนนอนหลับกันหมดแล้ว ผมก็จัดการเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวใหม่ทันที ผมใส่เสื้อสีเหลืองนวลที่แม่ซื้อให้เป็นของขวัญวันเกิดเมื่อปีที่แล้ว สวมกางเกงยีนตัวเก่ง และใส่รองเท้าผ้าใบที่คุณพลายขาให้ ผมหยิบมีดพกใส่กระเป๋า พร้อมกับสวมแหวนที่แลกกับคุณพลายขา มันหดขนาดจนเข้ากับนิ้วของผม และมีรูปแบบเปลี่ยนไปตามที่ผมสั่ง จนกลายเป็นแหวนเงินธรรมดาที่ดูไม่มีอะไรแปลกประหลาด ผมหยิบของวิเศษเด็กเล่นทั้งสามชิ้นที่เป็นของแถมใส่ลงกระเป๋าด้วยเพราะมันอาจช่วยผมได้ในยามคับขัน ผมเดินไปตรวจดูสมุดบันทึกอีกครั้ง เพื่อให้แน่ใจว่ามันกำลังบันทึกทุกอย่างอยู่ และหยิบกล่องไม้ที่วางอยู่บนโต๊ะใกล้ๆ กัน มาด้วย ก่อนจะค่อยๆ ย่องออกมาจากห้องและตรงดิ่งไปที่หลังบ้าน

(จันทร์เจ้า. 2545: 140-141)

การกระทำของจันทร์เจ้านั้นถือเป็นการรู้จักเตรียมความพร้อมที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพและรัดกุมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อรู้ว่าตนจะต้องออกเดินทางไปไกลบ้านและอาจจะต้องเสี่ยงอันตรายนานปีประการ จันทร์เจ้าก็รู้จักที่จะ “บันทึก” รายการสิ่งของสำคัญต่างๆ ไว้มั่นไม่ให้หลงลืมและจัดเตรียมสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบเพื่อใช้ระหว่างทางเมื่อเกิดเหตุการณ์จำเป็นขึ้น อาทิ เตรียมมีดพก แหวนวิเศษของคุณพลายขา และของเล่นวิเศษมากมายที่อาจเป็นประโยชน์ได้

1.3.12 การรู้จักประมาณตน

“การรู้จักประมาณตน” เป็นคุณสมบัติที่เด็กและเยาวชนพึงมี เนื่องจากการทำอะไรสักอย่างก็ตาม หากผู้กระทำรู้จักกำลังความสามารถของตนก็จะทำให้งานนั้นราบรื่นเรียบร้อย แต่หากผู้กระทำไม่รู้จักประมาณความสามารถของตน กระทำในสิ่งที่เกินกำลังความสามารถก็จะเป็นประโยชน์และอาจเกิดอุปสรรคนานัปการที่ต้องเผชิญก็เป็นได้ ดังสาระเรื่องการรู้จักประมาณประมาณตนที่ปรากฏในวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ เด็กหญิงนางฟ้า เด็กหญิงสวนกาแฟ และเจ้าชายไมวิเศษ

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง เด็กหญิงนางฟ้า ดังที่ปรากฏในตอนเด็กชายเดี่ยวกำลังใคร่ครวญว่า การขายลูกโป่งเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าเรียนคอมพิวเตอร์จากแม่จะเหมาะสมกับเขาหรือไม่

เดี๋ยวคิดว่าตัวเองคงเป็นคนขายลูกโป่งไม่ได้แน่ๆ เขาตัวเล็กแล้วก็ผอมเกินไป คงไม่มีแรงมากพอจะเหนี่ยวรั้งเจ้าลูกโป่งเรียวแรงเยอะเหล่านั้นได้แน่ หากลองไปขอจับเชือกดู ลูกโป่งใบใดหลายสิบใบเหล่านั้นก็คงจะพาเขาลอยลี้วไปบนฟ้าได้อย่างไม่ยากเย็นเลย ไม่ดีแน่ๆ ถ้าเกิดอุบัติเหตุเช่นนั้นจริง ใครจะดูแลแม่ ใครช่วยแม่เด็ดกำมะลิติงกลีบดอกกุหลาบ และใครจะคอยหวดให้แม่ในวันที่แม่ปวดหลังปวดไหล่ล่ะ

(ดรรชนี. 2547: 137)

เด็กชายเดี่ยวรู้จักที่จะประมาณความสามารถของตัวเองเป็นอย่างดีว่า แท้จริงแล้วตนเองนั้นเหมาะกับการขายลูกโป่งมากมายหรือไม่ เพราะเมื่อพิจารณาจากรูปร่างของตนกับพวกลูกโป่งแล้วก็พบว่าตนเองคงจะไม่มีเรียวแรงพอที่จะเหนี่ยวลูกโป่งมากมายเช่นนั้นได้อย่างแน่นอน ซึ่งเมื่อเด็กชายเดี่ยวรู้จักพิจารณาพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเช่นนี้แล้ว ก็จะทำให้เกิดผลดีคือทำให้เขาตัดสินใจเลือกเปลี่ยนไปขายข้าวเกรียบวาวแทน และถึงแม้จะไม่ประสบความสำเร็จนักแต่อย่างน้อยเขาก็ได้พยายามทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระของแม่เรื่องค่าเรียนพิเศษคอมพิวเตอร์

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง เด็กหญิงสวนกาแฟ จากตอนที่ย่าพาน้องมุก พี่โมและเพื่อนไปอาบน้ำที่ท่า ก็แสดงให้เห็นถึงการรู้จักประมาณตนได้เช่นกัน ดังตัวอย่างที่ว่า

พี่ๆ ผู้ซืนทางทั้งหลายตั้งหลักที่หัวตลิ่ง แล้วถลาพรวดเดียวถึงหาดข้างล่างอย่างสวยงามราวกับนกก็พายิมนาสติกลีลา แต่เด็กเห็นอาบน้ำกร้อทุกวันอย่างน้องมุก ความชำนาญยังไม่ถึงขั้น จึงต้องค่อยๆ เกาะกิ่งไม้ต้นข้างๆ ทางตามย่ำลงไปอย่างช้าๆ กว่าจะลงถึงหาด พี่โมกับเพื่อนๆ ก็ลงไปร้องว๊าดๆ ว๊าดๆ อยู่ในน้ำเรียบร้อยแล้ว

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 83)

น้องมุกนั้นรู้จักประมาณความสามารถของตนเองเป็นอย่างดี เนื่องจากตนเองยังเป็นเด็กอยู่ แล้วก็ไม่เคยอาบน้ำที่ท่าที่มีกระแสน้ำเชี่ยวมาก่อน น้องมุกจึงรู้ว่าตนเองไม่ควรจะรีบร้อนว่ายน้ำอย่างสนุกสนานเช่นเดียวกับพี่ๆ และค่อยๆ ตามย่ำไปโดยการเกาะขอบตลิ่งไปก่อน ซึ่งลักษณะการรู้จักประมาณตนเช่นนี้ถือเป็นตัวอย่างอันดีแก่ผู้อ่าน เพราะหากผู้ใดไม่รู้จักประมาณตนหรือตั้งตนอยู่ในความประมาทก็อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะสิ่งที่ตนไม่ชำนาญได้

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ก็แสดงให้เห็นถึงการรู้จักประมาณตนในอีกลักษณะหนึ่ง ในตอนที่พระราชบิดาสินใจจะมอบม้าแก่เจ้าชายไมวิเศษในการเดินทางเพื่อไปศึกษา ยังป้าหิมพานต์แต่เจ้าชายกลับไม่รับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ป้าหิมพานต์อยู่ทางทิศตะวันตกของดินแดนแสนวิเศษ อันที่จริงใช้เวลาเดินทางไม่นานนักหากขี่ม้าไป และพระราชาก็เห็นแก่ความเป็นพ่อเป็นลูกจึงคิดจะมอบม้าชั้นดีให้ แต่เจ้าชายไม่รับ เพราะขี่ม้าไม่เป็น และการเดินทางโดยการจูงม้านั้นก็ไม่สู้จะสะดวกเท่าไร ด้วยเหตุนี้เจ้าชายจึงออกเดินทางโดยลำพัง

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 47)

เหตุผลที่เจ้าชายไมวิเศษไม่รับม้าที่พระราชบิดาพระราชทานให้นั้นก็เนื่องมาจากเจ้าชายรู้จักประมาณความสามารถของตนเป็นอย่างดีว่า ตนเองนั้นไม่มีความสามารถในการขี่ม้า หากเอาม้าไปด้วยจะเป็นการไม่สะดวกเสียมากกว่าการเดินเท้าไป

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงผลดีอันเกิดจากการรู้จักประมาณตน เพราะเมื่อรู้จักประมาณตนก็จะทำให้ความมุ่งหมายและการงานต่างๆ ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ทว่าเมื่อใดไม่รู้จักการประมาณตนก็จะทำให้เกิดอุปสรรคนานัปการในการทำงานเนื่องจากความไม่พร้อมของตนเองได้

1.4 มีความรับผิดชอบตามวัย

“ความรับผิดชอบ” ตามความหมายของกระทรวงศึกษาธิการ (2521: 20-21) หมายถึงเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำการใดๆ หรือมีหน้าที่อะไรก็พยายามทำการหรือหน้าที่นั้นๆ อย่างเต็มความสามารถ ความรับผิดชอบจึงจัดว่าเป็นสาระคำสอนที่สำคัญในการปลูกฝังแก่เยาวชน ดังตัวอย่างจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทรีอะวอร์ดที่เน้นสาระคำสอนในเรื่องความรับผิดชอบทั้งหมด 4 เรื่อง คือ *เจ้าชายไมวิเศษ* *เด็กหญิงสวนกาแฟ* *เด็กหญิงนางฟ้า* และ *ส้มส้มวง*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของเจ้าชายไมวิเศษ เมื่อครั้งที่ถูกพระฤาษีลงโทษให้ดูแลบริเวณปากถ้ำลึกกลับเป็นเวลาหนึ่งเดือน ตลอดระยะเวลาที่พระฤาษีไม่อยู่ที่สำนัก ความรับผิดชอบของเจ้าชายเห็นได้ดังนี้

เจ้าชายใช้เวลาเกือบทั้งหมดไปกับการหักล้างถางพง ตัดหญ้า และงานอื่นๆ ที่อาจารย์ไม่ได้สั่งโดยไม่เข้าไปวุ่นวายในถ้ำดังกล่าวเลย ถ้ำที่ดูเหมือนว่าจะต้องมีความสำคัญต่อชีวิตของเจ้าชาย หากใครคาดหมายว่าเจ้าชายจะต้องรู้ว่าภายในถ้ำมีอะไรและคิดหาทางเข้าไปดูละก็ผิดถนัด เพราะเจ้าชายไม่ได้สงสัยและสนใจเลย เจ้าชายไม่เคยตั้งคำถามกับตัวเองว่า เหตุใดพระฤาษีจึงสั่งห้ามทุกคนเข้าไปในถ้ำดังกล่าว รู้แต่เพียงว่า เมื่ออาจารย์สั่งว่า “ไม่” ก็แปลว่า “ไม่” เรื่องขัดคำสั่งมิได้อยู่ในหัว

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 81-82)

ตัวอย่างข้างต้นสอนให้ผู้อ่านเห็นตัวอย่างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมาย โดยรู้จักการทำหน้าที่นั้นๆ อย่างเต็มความสามารถ และไม่ละเมิดข้อปฏิบัติใดๆ ซึ่งหากปฏิบัติได้ดังตัวอย่างของ “เจ้าชายไมวิเศษ” ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูงและเป็นที่น่าเชื่อถือ

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* แสดงให้เห็นถึงการรู้จักรับผิดชอบตนเองของ “น้องมุก” ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงการปฏิบัติกิจวัตรของน้องมุกว่า

แม่ห้อยหัดให้น้องมุกแต่งตัวเอง ใส่ชุดนักเรียนทาแป้งหน้าขาว เสริ้งแล้วน้องมุกก็กินข้าว แล้วเอาข้าวกล่องใส่กระเป๋ามาไปกินที่โรงเรียน

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 173)

จากตัวอย่างหน้าที่ของ “น้องมุก” ถือว่าเป็นการสอนผู้อ่านเรื่องของความรับผิดชอบตามวัยของตัวละครได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังให้รู้จักรับผิดชอบตนเองตั้งแต่ยังเล็กโดยเริ่มตั้งแต่อายุยังน้อย เพื่อจะได้เติบโตขึ้นอย่างมีวินัยและพัฒนาตนเองให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่สูงขึ้นในอนาคตได้

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* เป็นตอนที่เด็กหญิงฟ้าทำกล่องซึ่งเป็นบ้านของลูกหมากรอกหนึ่งเสียหายตอนที่ตนหล่นลงมาจากท้องฟ้า เธอแสดงความเป็นห่วงเป็นใยกับสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนที่ว่า

“จริงสิ...กล่อง!” เด็กหญิงทำตาโตราวกับว่าเพิ่งนึกอะไรขึ้นมาได้ หลังจากวางลูกหมาสีขาวลายจุดดำไว้บนพวงหญาที่ลู่เอนและราบเป็นช่อง ทางเดียวกับที่มันเดินเตาะแตะออกมาหาเธอนั่นเอง

“อะไร?” นุ่นถามเสียงดัง

“บ้านกล่องของลูกหมานะ เมื่อกี้ตอนฉัน “หล่น” ลงมาฉันทำบ้านกล่องของพวกมันพังไปแถบหนึ่งละ” ...“บ้านมันพังแล้ว คินนี่มันจะนอนยังงัย”...

“เมื่อกี้ที่กองขยะเห็นมีทิ้งอยู่กล่องนึง” เดี่ยวบอก

“งั้นเธอพาฉันไปหน่อยได้ไหม เราไปเอากล่องมาให้ลูกหมากันดีกว่านะ”

(ดาราฉาย. 2547: 39-40)

จากการกระทำของ “เด็กหญิงฟ้า” แม้ว่าจะยังเป็นเด็กแต่ “เด็กหญิง” นางฟ้าก็ยังรู้จักสำนึกในความผิดของตน พร้อมทั้งคิดจะรับผิดชอบสิ่งที่ตนกระทำให้ด้วยการตามหากกล่องใหม่เพื่อเป็นที่อยู่ใหม่ให้กับลูกหมา จึงถือว่าเป็นตัวอย่างอันดีให้ผู้อ่านเรียนรู้ที่จะตระหนักถึงเรื่องของ “ความรับผิดชอบ”

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *ส้มสีม่วง* เมื่อ “นักรบช่างมันเถอะ” ถูกห้ามไม่ให้เอ่ยชื่อ “อาณาจักรจตุจุฑา” ของเหล่านักรบปราบฝัน แม้ว่าจะมีแต่เพียงเหล่านักรบด้วยกันอยู่ในโพรงไม้ซึ่งใช้เป็นศูนย์บัญชาการนี้ก็ตาม และถึงแม้ “นักรบช่างมันเถอะ” จะมีความเคลือบแคลงสงสัยในเหตุผลที่ห้ามเอ่ยชื่ออาณาจักรอยู่บ้าง แต่เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่ต้องเดือดร้อนหากมีผู้ล่วงรู้นามของอาณาจักรของพวกเขา เขาจึงปฏิบัติตาม ดังตัวอย่าง

“โอ๊ะ! อย่า...อย่านะ! ท่านช่างมันเถอะ อย่าได้เอ่ยนามอาณาจักรของพวกเราออกมาโดยเด็ดขาด” ผู้อาวุโสอย่าเสี่ยงร้องห้ามเสียงหลงทีเดียว

“ถูกของท่านผู้อาวุโส ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ข้าคิดว่าถ้าไม่จำเป็น อย่าเอ่ยชื่ออาณาจักรของพวกเราออกมาอย่างเด็ดขาด” นายพล ชี้เกียจคิด ชี้เกียจฝัน บอกเหล่านักรบ “ทำไมล่ะ...ที่ศูนย์บัญชาการนี้ก็มีแต่พวกเราทั้งนั้น” ช่างมันเถอะสงสัย เขารู้ดีว่าการเอ่ยนามอาณาจักรออกมานั้นเป็นเรื่องสำคัญ ยิ่งใหญ่เกินกว่าจะกล่าวถึงอย่างพร่ำเพรื่อได้ แต่ภายในโพรงซึ่งใช้เป็นศูนย์บัญชาการแห่งนี้ก็มีแต่เหล่านักรบปราบผีทั้งนั้น

(ดาวกระจาย. 2546: 86)

ความคิดของ “นักรบอาวุโสอย่าเสี่ยง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง” เป็นตัวอย่างอันดีของการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม โดยรู้จักหน้าที่และรับผิดชอบการกระทำของตนเองไม่ให้ส่งผลกระทบใดๆ ต่อส่วนรวม เพราะหากใครก็ตามเอ่ยชื่ออาณาจักรออกมาแล้วถ้ามีผู้ใดล่วงรู้ ก็อาจทำให้อาณาจักรของบรรดานักรบปราบผีตกอยู่ในอันตรายได้ ดังนั้นเหล่านักรบปราบผีจึงจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของอาณาจักรร่วมกัน เช่นเดียวกับที่นักรบอย่าเสี่ยง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงทุกท่วงนักรบช่างมันเถอะไม่ให้เอ่ยชื่ออาณาจักรถึงแม้จะอยู่ในศูนย์บัญชาการที่มีแต่เหล่านักรบด้วยกัน

1.5 รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน

การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน คือการรู้จักใคร่ครวญหรือไตร่ตรองก่อนที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดๆ ด้วยเหตุผล เพื่อผลของการกระทำจะได้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง จากการพิจารณาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อะวอร์ดพบว่า การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การนำเสนอการแก้ปัญหาที่ผ่านมาเป็นบทเรียน และการใคร่ครวญสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบคอบ ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดความคิดและการกระทำที่ประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ สัมสีม่วง เด็กหญิงนางฟ้า มัจฉาผจญภัย เจ้าชายไม่พิเศษ และครุฑน้อย ที่จะวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.5.1 การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นหรือการเปิดกว้างทางความคิดโดยปราศจากอคติและยึดความคิดของตนเป็นที่ตั้ง จะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่กว้างไกลและมีมุมมองที่ในการตัดสินใจสิ่งต่างๆ ได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังสาระคำสอนในเรื่องการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 4 เรื่อง คือ สัมสีม่วง เด็กหญิงนางฟ้า มัจฉาผจญภัย และเจ้าชายไม่พิเศษ

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง สัมสีม่วง ที่สนับสนุนประเด็นนี้เห็นได้จากในตอนท้ายของเรื่องที่เด็กชายจ้อยครุ่นคิดถึงคำพูดของหัวหน้านักรบปราบผี ดังตัวอย่าง

จ้อยคิดต่อไปว่า จริงๆ แล้วการที่พ่อไม่ได้มาอยู่รวมบ้านใหม่กับจ้อย พี่จิว และแม่ด้วยนั้น ก็อาจจะเป็นเพราะว่า พ่อกำลังเดินทางไปทำงานสำคัญอะไรสักอย่าง อาจจะเป็นการหาทางเปิดโปงความจริงเรื่องอาณาจักรก้านส้มเขียวหวานให้คนบนโลกนี้ได้รับรู้ก็เป็นได้ จ้อยไม่ได้บอกเรื่องนี้กับแก้ว เขาคิดว่าอาจจะต้องครุ่นคิดให้มากกว่านี้... ความจริงมีหลายอย่างมากมาย **อย่างที่ท่านนายพล ชี้เกียจคิดชี้เกียจฟัน พูด มันอาจจะมามีทางเป็นไปได้อื่น ๆ อีกก็ได้ นอกจากที่เขาคิด**

(ดาวกระจาย. 2546: 175)

ตัวอย่างความคิดของจ้อยแสดงให้เห็นว่า ความจริงต่างๆ บนโลกนี้ยังมีอีกมากมาย นอกเหนือจากสิ่งที่เขาคิด ซึ่งลักษณะความคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เด็กชายจ้อยเปิดกว้างทางความคิดและยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ดังเช่นที่เขายอมรับฟังความคิดของท่านนายพลชี้เกียจคิดชี้เกียจฟัน

เมื่อจ้อยรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้จ้อยไม่ปิดกั้นความคิดของตัวเองในเรื่องของ “พ่อ” เขาจึงไม่ตัดสินใจในด้านเดียวอย่างที่เคยตัดสินใจเรื่องที่พ่อไม่ได้มาอยู่รวมบ้านใหม่กับแม่และเขา แต่จ้อยเปิดมุมมองทางความคิดหลากหลายขึ้นว่า พ่ออาจจะมีเหตุผลของพ่อหรืออาจจะกำลังช่วยเขาอยู่ หรืออาจเป็นเหตุผลอื่นๆ ก็เป็นไปได้

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ตอนเด็กชายเดี่ยวสอนให้เด็กหญิงฟ้า ผู้เป็นนางฟ้าจริงๆ ลองกินไอศกรีม การกระทำของเด็กหญิงฟ้าในฉากนี้แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างทางความคิดและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ ดังบทสนทนาระหว่างเด็กชายเดี่ยว เด็กชายณัฐ และเด็กหญิงนางฟ้า

“ร้อนอะไรกัน นี่ไอติมนะ เย็นจะตายไป” ณัฐหัวเราะลั่น

“แต่มันร้อนนี่ โอ๊ย...ล้นชาไปหมดเลย”

เด็กหญิงนางฟ้าพยักหน้ายอมรับ

“ลองดูใหม่สิ ค่อยๆ เอาลิ้นแตะๆ ก่อนนะ” เดี่ยวคิดว่าไอศกรีมแท่งสีฟ้าของเพื่อนหญิงคนใหม่อาจจะเย็นจัดจนติดปากติดลิ้นเธอ เหมือนที่เขาเองก็เคยเจอแบบนั้น

ฟ้าลองทำตามคำแนะนำของเดี่ยวย่างແຫງ ๆ แต่คราวนี้ความร้อนที่สัมผัสปากและลิ้นอยู่เมื่อครู่กลับกลายเป็นความเย็นและความหวานมาแทนที่

“ไม่ร้อนแล้วละเดี่ยว อืม...อร่อยจัง”

(ดาราราย. 2547: 52)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การกินไอศกรีมของเด็กหญิงนางฟ้าเปรียบได้กับการลองให้โอกาสใหม่ๆ กับตัวเอง ดังนั้นการรู้จักให้โอกาสตัวเองเพื่อที่จะลองสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์หรือเป็นความรู้ใหม่นั้นจึงไม่ใช่เรื่องเสียหายหรือน่าเกรงกลัว โดยเฉพาะหากรู้จักรับฟังคำแนะนำหรือคำตักเตือนของผู้ที่มีประสบการณ์จากเรื่องนั้นๆ มาก่อนจะยิ่งทำให้การเรียนรู้หรือกระทำสิ่งนั้นๆ สมฤทธิ์ผลขึ้น

ตัวอย่างที่ 3 แสดงให้เห็นความสำคัญของการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้เช่นกัน จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอนพระไววิกกำลังหาวิธีเปลี่ยนนิสัยที่ก้าวร้าวและชอบก่อความวุ่นวายของมัจฉากับอิสราสุรราชของครักษ์คู่ใจ หลังจากที่มัจฉานุอาละวาดกับเหล่าทหารยามหน้าประตูเมืองเพราะไม่พอใจที่ปลาหมึกยักษ์ไม่ยอมให้มัจฉานุเข้าไปในเรืออับปางซึ่งเป็นบ้านของมัน

อิสราสุรฟังแล้วรู้สึกเหนื่อยอยู่คราครัน เนื่องจากเขาต้องเป็นผู้รับบทหนักยามมัจฉานุอาละวาด พระไววิกก็ได้แต่เห็นใจราชของครักษ์...พระองค์จึงลงทบทวนเรื่องเมื่อครู่อย่างละเอียด ก่อนจะรำพึงออกมาเมื่อเห็นหนทาง... “...ข้าว่าความเห็นเจ้าไม่ไร้สาระเสียทีเดียวหรอกอิสราสุร”

“พระเจ้าข้า?”

“ข้ามีวิธีตัดสินมันแล้ว เจ้าลูกชายกำแหงหนุมาน”

(ขจิตกาล. 2547: 26)

ถึงแม้จะเป็นพี่น้องกันแต่พระไววิกไม่ได้เข้าข้างมัจฉานุ พระองค์กลับฟังความคิดเห็นและเข้าอกเข้าใจความรู้สึกของอิสราสุร ราชของครักษ์คนสนิทที่มักจะเป็นผู้รองรับอารมณ์ของมัจฉานุอยู่ตลอด คำรำพึงของพระไววิกแสดงให้เห็นถึงทัศนคติถึงความสำคัญของการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความคิดที่แจ่มชัดขึ้นโดยไม่ตัดสินปัญหาแต่เพียงมุมของตนแล้ว ยังเป็นการใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่นด้วย ซึ่งการรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นนั้นมีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จไปด้วยดีได้

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สำคัญกับการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น ดังตอนท้ายของเรื่องที่เจ้าชายได้คุยกับอดีตขุนวังที่โดนเนรเทศออกจากเมืองมาเหมือนเจ้าชาย

ทุกครั้งที่คุยกัน เจ้าชายก็รู้สึกว่าตัวเองเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกมากขึ้น แต่อดีตขุนวังก็ไม่ได้พูดแต่ฝ่ายเดียว เขารับฟังความคิดเห็นหลายๆ อย่างของเจ้าชาย แม้จะมีบางเรื่องที่ทั้งสองเห็นไม่ตรงกันก็ตาม

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548 : 229)

จากความรู้สึกของเจ้าชายที่มีต่อการสนทนากับอดีตขุนวังนั้น แสดงให้เห็นว่าเข้าใจถึงประโยชน์ที่แท้จริงของการรู้จักแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดหรือประสบการณ์กับบุคคลอื่น ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล เนื่องจากผู้ใดที่ขาดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ กับบุคคลอื่นแล้ว หรือไม่ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นๆ แล้ว ก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ไม่กว้างไกลและมองเห็นสิ่งต่างๆ แต่เพียงด้านมุมเดียว จนทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ที่เปิดกว้างได้ และกระทำสิ่งใดๆ ไม่สำเร็จเท่าที่ควรนัก

1.5.2 การนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียน

ประสบการณ์ชีวิตถือเป็นบทเรียนสำคัญในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของเด็กและเยาวชน เพราะหากเด็กและเยาวชนรู้จักการนำสิ่งต่างๆ ที่ตนเคยประสบมาหรือได้รับรู้มาประยุกต์หรือปรับใช้

ให้เหมาะสมกับชีวิตในปัจจุบันของตน หรือนำประสบการณ์หรือข้อผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้นมาเป็นข้อเตือนใจไม่ให้เกิดความผิดพลาดพลั้งนั้นอีก ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมเขชนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง ปรากฏสาระเรื่องดังกล่าวในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *ครุฑน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *สัสมังว*

ตัวอย่างที่ 1 จากตัวอย่างเรื่อง *ครุฑน้อย* ตอนที่ครุฑน้อยพบกับกนิรีน้อยและปู่ โดยปู่ของกนิรีน้อยมีลักษณะที่ค่อนข้างแปลกกว่ากนิรีทั่วไป เพราะปู่ของกนิรีน้อยอยู่ห่างไกลจากชุมชน กนิรีและปลูกผักผลไม้กินเอง กนิรีน้อยจึงเล่าที่มาของการที่ปู่คิดปลูกผลไม้กินเองให้ครุฑน้อยฟัง

เรื่องมันยาว เมื่อก่อนท่านก็อยู่ในหมู่บ้านหอรอก แต่พอพ่อกับแม่ของฉันเสียชีวิตเพราะไปกินผลไม้ป่าที่เป็นพิษเข้า ท่านก็เลยเกิดความคิดประหลาดว่า พวกกนิหรกนิรีย่างเราน่าจะปลูกผักผลไม้กินเอง ไม่น่าจะต้องไปเก็บจากในป่ากินให้เป็นอันตราย ตั้งแต่นั้นท่านก็เลยเพาะไถ่หนั้นปลูกไถ่หนั้น ผสมพันธุ์ต้นอะไรต่อมิอะไรปนเปไปหมด

(คอยนุช. 2545: 71)

จากตัวอย่างกรณีของปู่กนิรีน้อยนั้นแสดงให้เห็นให้ผู้อ่านได้เรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียน เนื่องจากผู้ที่เคยประสบกับเหตุการณ์อันเลวร้ายจะเรียนรู้เพื่อป้องกันและหาวิธีแก้ปัญหาไม่ให้เกิดสิ่งผิดพลาดพลั้งดังเช่นในอดีต เช่นเดียวกับที่ปู่ของกนิรีน้อยคิดปลูกผลไม้ไว้กินเองให้ปลอดภัยเพราะพ่อแม่ของกนิรีน้อยเคยโดนพิษจากผลไม้ป่าจนเสียชีวิตแล้ว

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เมื่อกล่าวถึงเจ้าชายแสงอาทิตย์เคยถูกเจ้าชายไมวิเศษสาปให้กลายเป็นหิน จากที่เจ้าชายแสงอาทิตย์เคยชอบกลั่นแกล้งเจ้าชายไมวิเศษกลับไม่กลั่นแกล้งเจ้าชายเหมือนเดิม ทำให้เจ้าชายเมืองอื่นๆ ที่เคยรวมหัวกับเจ้าชายแสงอาทิตย์กลั่นแกล้งเจ้าชายไมวิเศษเกิดความสงสัย ดังข้อความว่า

เรื่องนี้ทำให้บรรดาเจ้าชายหลายคนพากันแปลกใจ เมื่อบางครั้งที่พวกเขาทำท่าว่าจะหาเรื่องเจ้าชาย แต่เจ้าชายแสงอาทิตย์กลับห้ามโดยอ้างว่าเจ้าชายจากดินแดนแสนทุรกันดารนั้นไม่มีค่าคู่ควรกับการที่พวกตนจะต้องไปเสียเวลาด้วย ทำให้บรรดาเจ้าชายเชื่อนั่นและพรรคพวกพากันสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้นกับเจ้าชายแสงอาทิตย์และเจ้าชาย

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 100-101)

การกระทำของเจ้าชายแสงอาทิตย์แสดงให้เห็นถึงการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อป้องกันตัวเองจากอันตราย เพราะเจ้าชายแสงอาทิตย์เคยพลาดพลั้งถูกเจ้าชายที่ไม่มีคามวิเศษใดๆ สาปให้กลายเป็นหิน เจ้าชายแสงอาทิตย์จึงนำประสบการณ์เลวร้ายที่เคยประสบมาใคร่ครวญแล้วว่าตนไม่ควรไปหาเรื่องเจ้าชายไมวิเศษอีกจะได้ไม่เกิดเหตุการณ์เลวร้ายซ้ำเติม

ตัวอย่างที่ 3 ซึ่งให้เห็นถึงการรู้จักนำประสบการณ์ที่เคยประสบมาเป็นบทเรียนได้เป็นอย่างดี ดังการกระทำของเด็กหญิงแก้วในเรื่อง *สัสมังว* ที่รู้จักใช้อุบายโดยนำสิ่งที่ตนเองและครอบครัวเคยประสบมาใช้ในการค้นหาเหล่าบรรดานักบรพราหมณ์ ที่ว่า

“ลองวิธีนี้ดูไหมล่ะจ้อย” แก้มไม่รอให้จ้อยตอบ แต่หันไปมองรอบบริเวณโคนต้นไม้ใหญ่

“หนูรู้แหละว่าพวกท่านอยู่แถวนี้ ท่านนายพลขี่เกี้ยวคิด ขี้เกียจฝัน และเหล่านักรบปราบฝัน”

จู่ๆ แก้มก็พูดขึ้นมาด้วยเสียงดัง ก่อนหันมากระซิบบอกจ้อยว่า เธอจำมาจากตอนที่คุณนายเจ้าของบ้านมายืนทวงค่าเช่าบ้านอยู่ที่หน้าบ้าน ในขณะที่แม่ พ่อ พี่ชายแก้มและแก้มหลบอยู่ในบ้านที่ปิดสนิทนั่นเอง

(ดาวกระจาย. 2546:145)

ตัวอย่างการใช้อุปมาของเด็กหญิงแก้ม จัดเป็นการนำเอาบทเรียนหรือประสบการณ์ที่เคยประสบมาประมวลและปรับใช้กับสิ่งที่เผชิญ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างของการรู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่จำเป็นได้

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นว่าเมื่อใดที่เราจักนำประสบการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิตแล้ว สิ่งผิดพลาดที่เคยเกิดก็จะไม่เกิดขึ้นซ้ำอีก และบางครั้งประสบการณ์จากสิ่งที่เคยประสบอาจเป็นส่วนช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตต่อไปได้ด้วย ซึ่งถือเป็นลักษณะอันดีของการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน

1.5.3 การใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ

“ความรอบคอบ” เป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงตระหนักเป็นอย่างมาก เพราะในการทำงานใดๆ ก็ตามถ้าผู้กระทำรู้จักคิดอย่างความรอบคอบ รวมทั้งใส่ใจในการทำงานด้วย งานที่ออกมาก็จะสำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ ดังสาระคำสอนในเรื่องความรอบคอบที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* เมื่อสองพี่น้องฝาแฝด “จันทร์เจ้า” และ “แจ่มแจ้ว” เตรียมตัวเดินทางไปยังบ้านตรงข้ามเพื่อค้นหาต้นตอของเสียงประหลาดที่ดังไปถึงบ้านของพวกเขา แต่ก่อนออกจากบ้านเด็กทั้งสองได้เตรียมการต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ ดังนี้

ผมชวนแจ่มแจ้วเดินสำรวจรอบบริเวณบ้านเพื่อดูว่ามีส่วนไหนที่จะพอมองเห็นข้างในตัวบ้านได้บ้าง แต่เธอขออนั่งรออยู่หน้าบ้านตรงที่ไฟสว่าง เพื่อผมถูกคุณยายคนนั้นจับได้ อ้อ!

ผมลืมนอกไปซะว่าแจ่มแจ้วแบกเอาจอบมาด้วย เธอบอกว่าเมื่อฉุกเฉินพวกเราจะต้องมีข้ออ้าง และไม่โดนข้อหาบุกรุกบ้านคนอื่น เธอรอบคอบมากเลยใช้ไหมฮะ นอกจากนี้เธอยังเขียนติดไว้ที่ประตูหน้าบ้านอีกว่าพวกเราสองคนไปไหน และทำอะไร เพื่อแม่กลับมาหรือเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้พวกเรากลับบ้านไม่ได้จะได้มีคนรู้และมาช่วยเราได้ โทรศัพท์ของแม่ก็อยู่กับเธอ เธอบอกว่าเอาไว้โทรศัพท์แจ้งตำรวจถ้าคุณยายคนนั้นเป็นคนร้ายจริง ผมต้องยอมรับว่าเธอเตรียมตัวได้ดีกว่าผมมาก เธอคิดในสิ่งที่ผมคิดไม่ถึงเสมอ แต่ผมยังไม่ยอมรับหรอกนะฮะว่าเธอเก่งกว่าผม

(จันทร์เจ้า. 2545: 46)

ตัวอย่างการเตรียมการของ “แจ่มแจ้ว” ถือได้ว่าแจ่มแจ้วเป็นบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบอย่างมาก ทั้งรู้จักเตรียมใจไปบ้านตรงข้ามเพื่อจะได้เป็นข้ออ้างไม่โดนข้อหาบุกรุกบ้านคนอื่น และเตรียมโทรศัพท์ของแม่ไปด้วยหากเกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้น ซึ่งความละเอียดรอบคอบนี้เป็นคุณสมบัติอันดีที่ทุกคนพึงมีไม่ว่าจะอยู่ในภาวะเหตุการณ์ปกติในชีวิตประจำวันหรือในภาวะเหตุการณ์ไม่ปกติดังเช่นในเรื่อง ปราสาทกระต่ายจันทร์ เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

ตัวอย่างที่ 2 เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นให้อ่านรู้จักมีความละเอียดรอบคอบเช่นเดียวกับ “เจ้าชาย” ใน *เจ้าชายไมวิเศษ* ที่ก่อนจะออกเดินทางไปศึกษายังสำนักฤาษีต่างๆ ตามที่พระราชเชิมขัติวิเศษผู้เป็นบิดาต้องการ เจ้าชายต้องพิจารณาลักษณะสำคัญและผลสำเร็จจากการศึกษาของสำนักฤาษีต่างๆ ด้วยความละเอียดรอบคอบจาก “หนังสือรวมสำนักฤาษี” เสียก่อนจึงจะตัดสินใจเลือก “สำนักฤาษีตาไฟ” ซึ่งเหมาะสมกับความต้องการของตนเองมากที่สุด ดังตัวอย่างความรอบคอบของเจ้าชาย

“ที่นี่เป็นสำนักฤาษีที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงที่สุดในป่าหิมพานต์ อยู่ในป่าลึกในเขตรถการเป็นสำนักฤาษีที่ทวยเทพและพระราชจากดินแดนต่าง ๆ นิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษา สำนักแห่งนี้มีชื่อเสียงอย่างมากในการฝึกฝนทักษะให้เจ้าชายทั้งหลายออกไปประกอบวีรกรรมด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเจ้าหญิง การกอบกู้บ้านเมือง การแสวงหาของวิเศษ การแข่งกีฬา หรือเติมพันการปราบยักษ์ และการสร้างเมือง...”

เจ้าชายอ่านมาถึงตรงนี้ก็รู้สึกตื่นเต้นและคิดว่าคงไม่มีสำนักฤาษีใดจะเหมาะกับตนเท่ากับที่นี่อีกแล้ว แม้สำนักฤาษีทุกแห่งจะมีการมอบใบอนุญาตการประกอบวีรกรรมภายหลังสำเร็จวิชา แต่ไม่มีสำนักฤาษีใดที่เน้นการสอนให้ลูกศิษย์ออกสร้างวีรกรรมทุกประเภทดังเช่นสำนักฤาษีตาไฟเลย

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 44)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นให้อ่านเห็นถึงความรอบคอบในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับตัวเราก่อนจะเลือกสิ่งใด ๆ เพราะหากไม่มีความรอบคอบในการตัดสินใจก็อาจจะได้สิ่งที่ไม่เหมาะสมกับความต้องการที่แท้จริงของตนเองและจะไม่เกิดประโยชน์ต่อเราก็เป็นได้

1.6 การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

“ความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น” เป็นสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ที่สำคัญอีกประการที่จะช่วยสร้างสังคมให้มีความสุขสงบได้ หากผู้คนในสังคมปลูกฝังให้มีน้ำใจแก่กัน สังคมก็จะมีแต่มิตรไมตรีและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างสาระคำสอนเรื่อง “ความมีน้ำใจ” ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์วอร์ดทั้งหมด 4 เรื่อง คือ ปราสาทกระต่ายจันทร์ ครุฑน้อย เด็กหญิงนางฟ้า และเด็กหญิงสวนกาแพ

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ตอนที่กล่าวถึงโลกว่ามี 2 มิติ และมีมนุษย์อาศัยอยู่ด้วยกัน 2 จำพวก คือ มนุษย์โฮโมซาเปียนส์และมนุษย์นีแอนเดอร์ธาล ดังตัวอย่าง คือ

ระยะแรกที่พวกเขาไปอยู่ต่างมิติ มนุษย์โฮโมซาเปียนส์และนีแอนเดอร์ธาลไม่ได้ติดต่อกัน ต่างฝ่ายต่างมีวิวัฒนาการของตนเอง จนกระทั่งเมื่อหมื่นกว่าปีก่อนพวกเขาหันมาติดต่อกันอีกครั้ง เพราะนีแอนเดอร์ธาลมีวิวัฒนาการก้าวหน้าไปมาก และได้สร้างสิ่งพิเศษที่มีพลังสูงไว้คอยรับส่งและรวบรวมพลังงานเพื่อเชื่อมมิติทั้งสองขึ้นมา นั่นก็คือ แก้วผลึกไฟ และ แก้วผลึกน้ำแข็ง พวกเขาได้มอบแก้วผลึกไฟให้กับมนุษย์โฮโมซาเปียนส์ และช่วยสร้างความเจริญ ตลอดจนสร้างสรรค์เทคโนโลยีจนเกิดดินแดนที่มีความเจริญขั้นสูงสุด นั่นก็คือ แอตแลนติส

(จันทร์เจ้า. 2545: 69-70)

คำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงควมมีน้ำใจระหว่างมนุษย์ 2 มิติ ที่ต้องการให้อีกมิติหนึ่งมีความเจริญที่ทัดเทียมกัน จึงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางเทคโนโลยีจนก่อให้เกิดมิตรภาพอันดีระหว่างมิติทั้งสอง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ในตอนครุฑน้อยต้องการเดินทางไปยังมหานครเพื่อพัฒนาฝีมือดำน้ำ แต่กลับพบกลุ่มครุฑเกรเกกำลังกระพือปีกแหวกมหานครที่สีทันดรอยู่ ทั้งหมดกำลังอ่อนแรงและร่วงหล่นสู่มหานครที่มี “นาค” อาศัยอยู่ ครุฑน้อยจึงลงไปช่วยครุฑทั้งสามแม้จะเป็นศัตรูกัน ดังตัวอย่างว่า

เป็นครั้งแรกที่ครุฑน้อยได้เห็นท้องน้ำถูกกระแสนลมแหวกออกจนเกือบถึงบาดาล และเป็นครั้งแรกอีกเช่นกันที่มันได้เห็นนาค ศัตรูของครุฑ แต่แล้วอารามตกใจที่เห็นครุฑทั้งสามร่วงหล่นจมหายไป ในท้องทะเล ทำให้มันลืมหืมตา ร้องออกมาที่ซ่อนแล้วกระโดดตามลงไปในมหานครที่สีทันดรทันที

(คายนุช. 2545: 117)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงควมมีน้ำใจและความช่วยเหลือของ “ครุฑน้อย” ที่ไม่รังรอในการช่วยเหลือครุฑเกรเกทั้งสาม แม้ว่าพวกมันจะเคยกลั่นแกล้งครุฑน้อย เพราะครุฑน้อยตระหนักดีว่า ครุฑทั้งสามไม่ได้มีจมูกหุบได้และปีกเหมือนครีปปลาที่เอื้อต่อการอยู่ในน้ำเหมือนตน

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ซึ่งไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสตามนโยบายพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ในเรื่องคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงควมมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันในครอบครัว อันเป็นคุณลักษณะอีกประการหนึ่งที่เด็กและเยาวชนพึงปฏิบัติอย่างยิ่ง เช่น ตอนที่คุณครูใหญ่มาบอก “แม่ของเด็กชายเดี่ยว” ให้ผู้ปกครองจ่ายค่าสอนคอมพิวเตอร์เพิ่ม ซึ่งเดียวรู้ว่า เป็นภาระหนักของแม่ทำให้เด็ยคิดจะช่วยเหลือแม่เพื่อหารายได้อีกทางหนึ่ง ดังความคิดของ “เด็กชายเดี่ยว” ที่ว่า

เด็ยคิดว่าเขาคงต้องทำอะไรสักอย่าง เพื่อให้เงินในกล่องสังกะสีใบนั้นเพิ่มพูนขึ้นมา

ด้วย ไม่ใช่เป็นที่หยิบมาใช้แต่ฝ่ายเดียวอีกต่อไป เขาไม่ใช่ลูกหมาเล็กๆ ได้แต่นอนรอกินอาหารจากแม่หมาที่ไปเหินหนีเหินสาเหมาให้อีกแล้ว เขาโตแล้วเป็นนักเรียนชั้น ป.4 แล้ว

(ดรรชนี. 2547: 83)

จะเห็นได้ว่าความคิดของ “เด็กชายเดี่ยว” สอนให้ผู้อ่านรู้ถึงความมีน้ำใจช่วยเหลือบุคคลในครอบครัวเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการเลี้ยงดูลูกหลาน ซึ่งหากผู้ใดประพฤติตนได้ดังนี้ก็จัดว่าเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

ตัวอย่างที่ 4 เป็นอีกตัวอย่างที่ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลแต่ผู้ด้อยโอกาสเท่านั้น แต่เป็นการถ่ายทอดให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะของคนไทยที่มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เสมอ จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ตอนที่มีการจัดงานแต่งงานของคนในหมู่บ้าน ดังตัวอย่าง

เวลาบ้านใครมีงานบุญงานบวช หรืออย่างลูกสาวป้าสาวน้อยจะแต่งงาน ทั้งชาวบ้านทั้งญาติมิตรก็จะมาช่วยกันคนละไม้คนละมือ ผู้หญิงก็ผ่านเครื่องแกง หั่นผักหั่นหมู ทำปลา ส่วนหน้าที่หุงข้าวเป็นของผู้ชาย เพราะต้องหุงในกระทะใบใหญ่และก่อก้อนเส้าหลายกอง ส่วนแม่ครัวนั้นใครถนัดผัดถนัดแกงแบบไหนก็ทำไป เสร็จแล้วก็มาชิม แล้วก็ชมก็ติกัน เสียงมีดไม้ครกสาก เสียงล้างซามตั้งครั่งคร้างปิกปิกพลางเพ่ง รวมกับเสียงแว๊ดๆ ของแม่ครัวใหญ่ที่มาคุมงานร้องหาน้ำตาลน้ำปลาดังสับสนไม่รู้เสียงอะไรเป็นเสียงอะไร

(เม น้อยนาเวศ. 2546 : 91)

คำกล่าวข้างต้นเป็นข้อสนับสนุนให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะพื้นฐานของคนไทยที่มีมิตรจิตมิตรใจต่อกันได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการที่คนในหมู่บ้านมาช่วยงานกันคนละไม้คนละมือแสดงถึงบรรยากาศของสังคมที่เป็นมิตรต่อกันและการช่วยเหลือกัน ซึ่งบรรยากาศแบบนี้ยังปรากฏอยู่ในสังคมต่างจังหวัดของไทย

จากตัวอย่างสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์นั้น ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะอันดีงามซึ่งเหมาะสมสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติแก่เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง อย่างไรก็ตามวรรณกรรมทำหน้าที่ได้เพียงแค่เป็นการจำลองโลกในมุมหนึ่งให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนผู้อ่านเองที่จะเป็นผู้เลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมเหล่านั้น เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของพวกเขาต่อไป

2. สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม

คำว่า “สังคม” นั้น อาจสรุปได้ตามที่ทัศนีย์ ทองสว่าง (2549: 2) กล่าวว่า “สังคม คือ กลุ่มคนมากกว่า 2 คนขึ้นไปมาอยู่รวมกันเป็นระยะเวลายาวนาน ในพื้นที่หรือขอบเขตที่กำหนด ประกอบด้วยสมาชิกทุกเพศทุกวัยที่มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีระเบียบแบบแผนหรือวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเอง สามารถเลี้ยงตนเองได้...” เมื่อทราบความหมายโดยรวมของสังคมดังนี้แล้ว จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึง

องค์ประกอบอื่นๆ ในสังคมและสภาพของสังคมในแง่มุมต่างๆ ทั้งที่เป็นด้านบวกอันควรนำมาเป็นแบบอย่าง รวมถึงด้านลบที่ควรนำมาเป็นอุทธาหรณ์และหลีกเลี่ยงการปฏิบัติ เพื่อจะได้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงผู้คนที่มีความหลากหลาย จนสามารถนำสิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนรู้จากสังคมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดหลายเรื่องได้สอดแทรกสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมไว้อย่างแยบคายผ่านกลวิธีการนำเสนอที่สนุกสนาน อันประกอบไปด้วยสาระสำคัญ 3 ประเด็น คือ 1. การยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม 2. การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม และ 3. การจัดการกับปัญหา ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่เด็กและเยาวชนควรได้เรียนรู้ผ่านเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ จากวรรณกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม

การยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม จัดเป็นสาระประการสำคัญให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และสามารถนำไปปรับใช้ได้ เมื่อต้องอยู่ร่วมกับคนหมู่มากในสังคมและจำเป็นต้องรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ เมื่อมนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม การที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างตามความปรารถนาของตนและโน้มน้าวให้บุคคลอื่นๆ ในสังคมเห็นคล้อยตามและพร้อมที่จะปฏิบัติไปกับเราเสียทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องยาก แต่หากเราเข้าใจและรู้จักยอมรับสภาพที่เกิดขึ้น โดยไม่ตั้งต้นที่จะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลอื่นให้เข้ากับเราแต่เพียงฝ่ายเดียว ก็จะส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดความสุขและความสงบสุขได้

สภาพความเป็นจริงในสังคมเป็นสิ่งที่วรรณกรรมเยาวชนจำลองให้เด็กและเยาวชนได้ทำความเข้าใจผ่านฉาก บรรยายกาศและตัวละครในแต่ละเรื่อง โดยสภาพความเป็นจริงในสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกเรื่องนั้น ได้แก่ สังคมที่ต้องอาศัยประสบการณ์ในการเรียนรู้ และการแบ่งชนชั้นทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 สังคมที่ต้องอาศัยประสบการณ์ในการเรียนรู้

สุพิศวง ธรรมพินทา (2540: 30-31) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสังคมและความจำเป็นของสังคมต่อมวลมนุษย์โดยสรุปได้ว่า สังคมประกอบไปด้วยกลุ่มคน สถานที่ ช่วงเวลาและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ด้วยเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ สภาพธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) ที่แตกต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่นๆ ในด้านของความรู้สึกนึกคิดและลักษณะของการอยู่ร่วมกัน และเหตุผลประการที่สอง คือ ความอยู่รอดและความยืนยาวของชีวิตมนุษย์บนโลก (Human Survival) เนื่องจากมนุษย์มีสรีระที่อ่อนแอกว่าสัตว์ทั่วไป จึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเพื่อระดมความคิด คัดค้านและพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อความอยู่รอดของตนเอง

จากบทสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของสังคมและความจำเป็นที่มนุษย์ต้องมีสังคม ทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ว่า แม้สังคมจะเกิดจากการรวมกลุ่มของมนุษย์ก็จริง แต่ทว่าเมื่อเกิดการรวมตัวของมนุษย์จำนวนมากสังคมก็ขยายขึ้นเรื่อยๆ จากครอบครัวเล็กๆ เป็นหมู่บ้าน จากหลายหมู่บ้านเป็นจังหวัด จากหลายจังหวัดเป็นประเทศ และจากหลายประเทศรวมเป็นโลก จะสังเกตได้ว่าเมื่อมีการขยายขอบเขตของสังคม ประชากรในสังคมก็ย่อมมีมากขึ้นตามลำดับไปด้วย การที่มนุษย์จะเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมอื่นๆ ที่อยู่ต่างที่ต่างถิ่นหรือต่างครอบครัวจึงเป็นเรื่องยาก

ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์แต่ละเรื่องพยายามนำเสนอให้ผู้อ่านได้รู้จักและเรียนรู้ว่า การจะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข คนในสังคมต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคมหลายเรื่อง และต้องอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตจึงจะทำให้การเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่องพบว่า มีวรรณกรรม 5 เรื่อง ได้แก่ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* *เจ้าชายไมวิเศษ* *สัมสีม่วง* *ครุฑน้อย* และ *เด็กหญิงนางฟ้า* ที่กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับสังคมที่ต้องอาศัยประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยกล่าวถึงรายละเอียดทั้งเรื่องของสังคมกว้างใหญ่มีอะไรให้ต้องเรียนรู้อีกมาก สังคมไม่ได้มีเพียงมุมเดียว สังคมแห่งการแลกเปลี่ยน สังคมที่ตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก และสังคมมีผู้เห็นแก่ประโยชน์ตน ดังรายละเอียด คือ

2.1.1.1 สังคมกว้างใหญ่มีอะไรให้ต้องเรียนรู้อีกมาก ข้อนี้จัดเป็นสภาพหนึ่งของสังคมที่ควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพื่อจะได้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ดังที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ตอนที่แจ่มแจ๋วพบว่าจันทร์เจ้ามีความสามารถในการปลูกต้นไม้อย่างมาก ดังบทสนทนาระหว่างสองพี่น้องที่ว่า

“นายน่าจะยอมรับพรสวรรค์ที่นายมี ดีกว่าจะมาคาดเดาและให้ร้ายคนอื่นอย่างนี้ นายไม่ดีใจหรือที่นายมีนิ้วหัวแม่มือสีเขียว—มันน่าตื่นเต้นออก” แจ่มแจ๋วพูดอย่างอ่อนใจ

“แต่มันเป็นไปไม่ได้—มันไม่มีเหตุผล...” ผมบ่น

“มีสิ เพียงแต่เหตุผลนั้นมันอยู่นอกเหนือความสามารถของเรารู้ได้เท่านั้นเอง และไม่มีอะไรในโลกนี้เป็นไปไม่ได้ด้วย--

(จันทร์เจ้า. 2545: 40)

คำกล่าวของแจ่มแจ๋วนั้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจว่า แท้จริงแล้วมนุษย์ยังต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในสังคมและโลกอีกมากมาย รวมทั้งยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างในโลกที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมหรือกะเกณฑ์ได้ และที่สำคัญยิ่งก็คือไม่มีสิ่งใดในโลกที่เป็นไปไม่ได้ด้วย ดังที่จันทร์เจ้ามีนิ้วหัวแม่มือสีเขียว อันเป็นพรสวรรค์ของผู้ที่ปลูกต้นไม้ได้งดงามและรวดเร็ว โดยที่เขาเองไม่คาดคิดมาก่อนจึงไม่ยากเชื่อในความพิเศษที่กำลังได้รับนั้น

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ดังตอนที่เจ้าชายอ่านตำราเพื่อศึกษาเกี่ยวกับป้าหิมพานต์ก่อนออกเดินทางจากเมืองไปศึกษาต่อเพราะถูกเนรเทศ

ไม่ต้องบอกก็คงต้องเดากันได้ว่าเจ้าชายจะตื่นตะลึงและดีใจขนาดไหน ที่ได้เห็นของวิเศษนับร้อยชนิดเรียงรายอยู่ตรงหน้า ของวิเศษเหล่านี้มีการจัดแบ่งประเภทเป็นอย่างดี เป็นต้นว่า หมวด เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ได้แก่ เสื้อเกราะทรงพลั้งระดับเจ็ดดาว ผ้าคลุมวิเศษ ถุงเท้าวิเศษ รองเท้าวิเศษ สร้อยและกำไลวิเศษ หมวดอาวุธวิเศษก็มีอาวุธนานาชนิด ทั้งตรีศูหา จักร สังข์ พระขรรค์ คันศร หอก กระบอง หรือหมวดยาวิเศษที่บรรจุอยู่ในขวดนานาชนิด เจ้าชายรู้จักของวิเศษเหล่านี้ไม่น้อย แต่ก็ยังมีอีกมากที่เจ้าชายไม่รู้จักและในหนังสือ 100 อันดับของวิเศษแสนวิเศษไม่ได้กล่าวถึง

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 88)

อาการของเจ้าชายไมวิเศษแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ยังมีสิ่งต่างๆ อีกมากมายบนโลกใบนี้ที่เจ้าชายรวมทั้งบุคคลอื่นๆ ไม่รู้จัก นอกเสียจากจะเรียนรู้ที่จะเปิดโลกทัศน์ของตนเองจากการอ่านหนังสือหรือการค้นคว้าด้วยสื่ออื่นๆ เป็นต้น

2.1.1.2 สังคมที่ไม่ได้มีเพียงด้านมุมเดียว ก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นไม่น้อยในการปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักเปิดโลกทัศน์ในการมองสิ่งต่างๆ รอบตัว อันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนรู้จักยอมรับสิ่งต่างๆ ที่อาจขึ้นได้และใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังสาระที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ *สัมผัสม่วง ครุฑน้อย* และ *เด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *สัมผัสม่วง* ตอนที่หัวหน้านักปราบฝืนเผชิญหน้ากับเด็กชายจ้อย และเด็กหญิงแก้ว แสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของสังคมที่ไม่ได้มีเพียงมุมเดียว ดังตัวอย่าง

“ก็เพราะพวกท่านอยู่กันแต่บนโลกนะสิ... ต้องออกมาเยือนนอกโลกก่อนถึงจะมองเห็นอาณาจักรอันสวยงามของเราได้”

“ออกไปยืนข้างนอกโลกหรือคะ”

“ใช่แล้ว...แล้วท่านจะมองเห็นเรา...รวมถึงความจริงอื่นๆ อีกมากมายกายกองทีเดียว”

(ดาวกระจาย. 2546: 165)

บทสนทนาระหว่างเด็กชายจ้อย เด็กหญิงแก้วและหัวหน้านักปราบฝืนนั้น แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและการพร้อมที่จะเปิดใจยอมรับกับสิ่งแปลกใหม่ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เพราะสังคมหรือโลกในปัจจุบันนั้นไม่ได้มีเพียงมุมเดียว เด็กและเยาวชนจึงควรเรียนรู้ถึงสภาพของสังคมในมุมที่แปลกออกไปด้วย

ตัวอย่างที่ 2 จากบทบรรยายเรื่อง *ครุฑน้อย* เมื่อกล่าวถึงสถานที่ที่ครุฑน้อยมักจะไปหลบอยู่เสมอ คือ ลานครุฑสถูจร อันเป็นศูนย์รวมของสัตว์นานาชนิดที่มีลักษณะผิดแผกจากพวก

ดังเช่นครุฑน้อย ก็เป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงให้เห็นให้อ่านเข้าใจถึงลักษณะของสังคมทั่วไปที่ไม่ได้มีเพียงมุมเดียว ดังบทบรรยายที่ว่า

ลานครุฑสัญจร เป็นสถานที่ที่ครุฑน้อยมักแอบหลบมาเที่ยวเล่นตั้งแต่เริ่มถูกรังเกียจจากครุฑเด็กด้วยกัน ที่นั่นมันมักจะได้พบกับเพื่อนแปลกๆ อยู่เสมอ นั่นเพราะบริเวณนี้จะมีสัตว์นานาชนิดเดินทางผ่านมาพักชั่วคราวก่อนจะเดินทางต่อไปยังหมู่บ้านอื่นที่นี่ ความแปลกประหลาดของมันซึ่งถือเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจสำหรับครุฑด้วยกัน กลับกลายเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับเพื่อน ๆ ต่างชนิดเหล่านี้

(คอยนุช. 2545: 20)

จากตัวอย่างข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นให้อ่านเห็นว่า แท้จริงแล้วในสังคมไม่ได้ประกอบไปด้วยทุกสรรพสิ่งที่เป็ระบบระเบียบหรือมีแบบแผนชัดเจนเพียงอย่างเดียว แต่ในสังคมยังมีสภาพอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากความคุ้นเคยที่เด็กและเยาวชนเคยรับรู้หรือสัมผัสด้วย

ตัวอย่างที่ 3 แสดงให้เห็นถึงอีกมุมมองหนึ่งของสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของเด็กชายณัฐ

“เตี้ยเราเคยเล่าว่า มีโรงงานบางแห่งเขาก็รับเด็กทำงานเหมือนกันนะเตี้ย แต่เตี้ยบอกว่าพวกนั้นเอาเปรียบ แล้วก็ใช้แรงงานเด็ก...” ณัฐพยายามนึกถึงถ้อยคำของเตี้ยที่เล่าให้แม่และพี่ๆ ของเขาฟัง

(ดาราราย. 2547: 87)

ตัวอย่างคำบอกเล่าของเด็กชายณัฐ แสดงให้เด็กและเยาวชนรับรู้ถึงสภาพของสังคมในอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่สวยงามนัก เป็นสังคมในมุมแห่งการเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งสังคมในมุมนี้จัดเป็นด้านมืดที่เด็กและเยาวชนควรรับรู้และไม่ประพฤติดนเอารัดเอาเปรียบเช่นนี้ด้วย เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาของสังคมอย่างไม่มีวันจบสิ้น

2.1.1.3 สังคมแห่งการแลกเปลี่ยน เป็นสาระคำสอนด้านสังคมที่สอดแทรกให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ที่จะยอมรับกฎหรือสภาพความเป็นจริงในสังคมเรื่องการต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากหรือการสูญเสียก่อนที่จะประสบความสำเร็จได้ ดังตัวอย่างสาระที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 2 เรื่อง คือ *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์*

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ปรากฏในตอนที่เจ้าชายไมวิเศษไม่มีทองคำสำหรับจ่ายค่าของวิเศษเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสำนักฤาษีดาไฟ ดังตัวอย่างคำกล่าวของพระฤาษีที่ว่า

“อาจารย์ขอรับ ถ้าหากว่าฉันไม่มีทองคำสำหรับจ่ายค่าของวิเศษล่ะ จะทำอย่างไรดี” ฤาษีเหลือบตามองต่ำมาที่เจ้าชาย แล้วกระซุบกระซิบเบาๆ

“หมายความว่าเจ้ามีทองคำไม่ถึงสามพันเหรียญอย่างนั้นใช่ไหม”

“ใช่แล้วขอรับ”

“ถ้าอย่างนั้นเจ้ามีสักสองพันเหรียญไหม ข้าอาจะพอหาของวิเศษสักชิ้นให้เจ้าได้ แต่ก็แน่นอน

ว่ามันคงไม่ดีเลิศเท่าของวิเศษอื่นๆ หรือคะ”

“คือว่าขอให้มันเป็นของวิเศษ ฉันก็พอใจแล้วขอรับ แต่ปัญหาก็คือ สองพันเหรียญฉันก็มีไม่ถึง”

“ถ้าอย่างนั้นเจ้าพอจะมีสักเท่าไร” ฤาษีอดรนทนไม่ไหว

“ความจริงคือฉันไม่มีทองคำติดตัวเลย”

“นี่คิดจะเอาของวิเศษกันโดยไม่ลงทุนเลยหรือไง ไม่มีสำนักไหนเขาให้ของวิเศษกันเปล่า ๆ

หรือคะจะบอกให้!” ฤาษีเริ่มอารมณ์ไม่ดี “ของพวกนี้นะ ข้าต้องใช้ความพยายามสักแค่ไหนกว่าจะได้มา รู้ไหม”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 104)

ตัวอย่างบทสนทนาระหว่างพระฤาษีกับเจ้าชายไมวิเศษนั้น แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพสังคมในปัจจุบันที่ไม่มีสิ่งใดได้มาโดยง่าย หรือหากได้มาก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ เช่นเดียวกับที่เจ้าชายต้องการของวิเศษเมื่อจบการศึกษาก็ต้องจ่ายเป็นทองคำเพิ่ม นอกเหนือจากค่าเล่าเรียนเพื่อแลกเปลี่ยน หากเจ้าชายไม่มีทองคำก็เท่ากับการศึกษาที่ผ่านมาของเจ้าชายแทบไร้ความหมาย ดังคำที่พระฤาษีกล่าวกับเจ้าชายว่า “ไม่มีสำนักไหนเขาให้ของวิเศษกันเปล่า ๆ หรือคะจะบอกให้!” ซึ่งคำกล่าวนี้อยู่สะท้อนและเสียดสีให้ผู้อ่านเห็นสภาพของสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นกับวงการการศึกษาด้วยว่า แม้กระทั่งเป็นเรื่องการศึกษาหาความรู้ก็ยังต้องมีการแลกเปลี่ยนด้วยเงินทองเป็นสำคัญ

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* เมื่อจันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วเดินทางไปยังดวงจันทร์เพื่อนำอัญมณีทั้งห้ามาช่วยชาวโลกแต่ต้องผ่านด่านทดสอบมากมาย ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพของสังคมแห่งการแลกเปลี่ยน ดังตัวอย่าง

“ผู้ที่ต้องการมณีทั้งห้าไม่ว่าจะเพียงชิ้นเดียวหรือทั้งหมด จะต้องผ่านการทดสอบทั้งทางจิตใจและร่างกายจากที่นี่ ซึ่งไม่เคยมีใครผ่านการทดสอบมาก่อน พวกเจ้าจะทำได้หรือ”

“แต่พวกเราแค่ขอยืมนะคะ ไม่ได้เอาไปเลย—ให้พวกเรายืมเถอะค่ะ” แจ่มแจ๋วอ้อนวอน

“ไม่ว่าเจ้าจะยืมหรือเอาไปเลย เจ้าก็ต้องเข้ารับการทดสอบ—ว่าอย่างไร เจ้าจะยินยอมหรือไม่—แต่เราขอเตือนไว้ก่อนว่า มีมนุษย์ ลันคาและสิ่งมีชีวิตมากมายต้องเอาชีวิตมาทิ้งเพื่ออัญมณีทั้งห้านี้เด็กน้อยทั้งสอง ถ้าเจ้าเปลี่ยนใจตอนนี้ก็ยังไม่สาย” เสียงนั้นขู่

“ผมจะเข้ารับการทดสอบค่ะ” ผมร้องตอบ

“หนูด้วยค่ะ” แจ่มแจ๋วร้องตาม

(จันทร์เจ้า. 2545: 149)

จากตัวอย่างข้างต้นเน้นให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่า สภาพสังคมที่แท้จริงนั้นเมื่อบุคคลใดต้องการสิ่งที่มีค่าและสำคัญมากของผู้อื่นมาครอบครอง ก็ย่อมต้องยอมรับกติกาของการแลกเปลี่ยนในสังคมด้วย ดังที่จันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วยอมรับข้อตกลงในการทดสอบก่อนที่จะได้อัญมณีทั้งห้ามาช่วยชาวโลก แม้ว่าการกระทำนั้นจะเสี่ยงอันตรายเพียงใดก็ตาม

2.1.1.4 สังคมที่ตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก เป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าใจและเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้ ดังสาระเรื่องดังกล่าวที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง ได้แก่ *ครูทน้อย* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 สภาพสังคมที่ตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอกนั้น แสดงให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างเด่นชัดในเรื่อง *ครูทน้อย* ตอนที่ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพความเป็นอยู่ของครูทน้อยในสังคมครูทว่า

จากครูทกำพร้าที่หน้าสงสาร กลายเป็นครูทประหลาดอัปลักษณ์ มันเริ่มถูกกีดกันออกจากกลุ่ม จนต้องกลายเป็นครูทหัวเดียวกระเทียมลีบ ไม่มีใครคบหาในที่สุด จุดเปลี่ยนแปลงในชีวิตของครูทน้อยและเรื่องราวของครูทน้อยและเรื่องของเราริเริ่มขึ้นตรงนี้แหละ
(คอยนุช. 2545: 16)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าเพียงแคครูทน้อยมีลักษณะภายนอกไม่เหมือนกับครูททั่วไป คือไม่มีลำตัวสีแดงและบินไม่ได้อย่างองอาจ ก็ทำให้ครูทน้อยเป็นที่รังเกียจของสังคมครูท เช่นเดียวกับสังคมทั่วไปในปัจจุบันที่มองคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก เช่น หน้าตา การแต่งกาย หรือฐานะความเป็นอยู่ ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลถึงการปิดกั้นความสามารถของผู้ด้อยโอกาสในสังคม ไม่ให้บุคคลเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นหรือความสามารถใดๆ เพียงเพราะความแตกต่างระหว่างบุคคลเท่านั้น

เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับรู้ถึงสภาพสังคมที่เป็นอยู่เช่นนี้ อาจทำให้รู้จักเปลี่ยนแง่มุมในการมองบุคคลที่แตกต่างและให้โอกาสเขาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เพื่อสังคมที่เราอยู่อาศัยจะได้เกิดความเท่าเทียมและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่แท้จริงได้

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ขณะที่เจ้าชายไมวิเศษไม่มีทองคำจ่ายค่าของวิเศษให้พระอาจารย์ แต่เจ้าชายอยากได้ของวิเศษเป็นอย่างมากจึงตัดสินใจทำงานแลกเปลี่ยนแทน เพื่อเน้นให้ผู้อ่านเห็นสภาพสังคมที่มุ่งให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอกของคน ดังตัวอย่าง

แม้จะยังนึกไม่ออกว่าตนเองจะได้ประโยชน์อะไรจากของวิเศษชิ้นนี้บ้าง แต่นี่ก็เป็นของวิเศษชิ้นแรก ของวิเศษที่เป็นของเขาเอง หากนี่ไม่ใช่เรื่องที่ทำให้เจ้าชายดีใจที่สุดแล้ว เขาก็คงไม่เหมาะที่จะเกิดมาในดินแดนแสนวิเศษ ดินแดนที่คุณค่าของคนถูกวัดด้วยของวิเศษ และไม่เหมาะกับการออกมาล่าเรียนที่สำนักฤๅษีตาไฟเป็นเวลาหลายปีเช่นนี้

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 104)

การยอมรับงานทุกอย่างเพื่อให้ได้ของวิเศษของเจ้าชายนั่น แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพของสังคมที่พิจารณาสิ่งต่างๆ แต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก ดังเช่นเจ้าชายไมวิเศษที่เกิดมาอย่างธรรมดาโดยปราศจากของวิเศษ ก็ยังอยากเป็นเจ้าของของวิเศษสักชิ้นแม้จะยังไม่รู้ว่าจะนำของ

วิเศษขึ้นนั้นๆ มาใช้ประโยชน์อะไร แต่หากขึ้นชื่อว่าของวิเศษก็อาจทำให้เจ้าชายเป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้นได้

2.1.1.5 สังคมที่มีผู้เห็นแก่ประโยชน์ตน เมื่อเด็กและเยาวชนเข้าใจสภาพของสังคมดังกล่าวแล้ว อาจทำให้เด็กและเยาวชนสามารถรับสภาพความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นแบบคาดไม่ถึงได้ เมื่อมีการนำผลประโยชน์ส่วนตนมาเป็นที่ตั้ง โดยเรียนรู้และรู้จักที่จะไม่ยึดติดกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสิ่งต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเข้มแข็ง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 2 เรื่อง คือ *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* เมื่อจันทร์เจ้าเผชิญหน้ากับเหล่าคนร้ายที่บุกรุกป่า โดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้รู้เห็นเป็นใจ ดังตัวอย่าง

“ในเมื่อเอ็งเห็นทุกอย่าง เอ็งก็ไม่ควรปากโป้ง สอดรู้สอดเห็นตีนกถึงต้องมาตายฟรี” ลั่นเสียงชายคนนั้น ผมก็รู้สึกว่ามีอะไรกลมๆ เย็นเฉียบมาจ่ออยู่ที่ท้ายทอยของผมทันที—ผมเข้าใจเรื่องทั้งหมดแล้ว ที่แท้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ร่วมมือกับพวกคนร้าย มิน่าพวกเขาถึงกล้าขนย้ายกันออกอาจขนาดนี้ ผมไม่น่าโง่หลงกลเขาเลย

(จันทร์เจ้า. 2545: 96-97)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมในอาชีพนี้เห็นแก่ประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง จึงมิได้ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเมื่อมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง

ตัวอย่างที่ 2 แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพสังคมที่ตระหนักแต่ประโยชน์ตนมากยิ่งขึ้นจากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ตอนที่เจ้าชายไมวิเศษแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอดีตขุนวังที่ถูกเนรเทศออกจากเมืองมาเช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวของขุนวังที่ว่า

“ฉันตั้งใจจะบอกเธอว่า การที่เราพูดถึง “ความจริง” นั้น มันไม่ใช่ความจริงแท้หรอกแต่มันขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้สร้างความจริงนั้นขึ้นมา และเป็นความจริงในมุมมองของใครต่างหาก เรื่องของวิเศษของเธอก็เหมือนกัน”

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 184)

จากคำกล่าวของอดีตขุนวังนั้น เตือนสติให้เจ้าชายไมวิเศษรวมทั้งผู้อ่านตระหนักว่าแท้จริงแล้วสิ่งต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งถูก ผิด ดีหรือชั่วนั้น ขึ้นอยู่กับบุคคลสำคัญในสังคมเป็นผู้กำหนดโดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้งมากกว่า ดังนั้นสิ่งต่างๆ ในสังคมก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตราบใดที่ทุกสิ่งในสังคมถูกกำหนดขึ้นจากความคิดของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คงที่เสมอไป

เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับรู้ถึงสภาพทั่วไปที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมปัจจุบัน ผ่านการถ่ายทอดในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแต่ละเรื่อง ทั้งเรื่องของสังคมที่กว้างใหญ่มีอะไรให้ต้องเรียนรู้อีกมาก สังคมไม่ได้มีเพียงมุมเดียว สังคมแห่งการแลกเปลี่ยน สังคมที่ตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก รวมทั้งสังคมที่มีผู้เห็นแก่ประโยชน์ตน เด็กและเยาวชนก็จะสามารถนำสิ่งต่างๆ ที่ได้รับรู้ไปทบทวนเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญ เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้เรียนรู้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างเหมาะสมและมีความสุขต่อไป

2.1.2 การแบ่งชนชั้นในสังคม

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่จะเป็นสังคมเปิด ซึ่งหมายถึงสังคมที่เปิดโอกาสให้บุคคลในสังคมสามารถเลื่อนฐานะได้ตามความสามารถ ซึ่งต่างจากสังคมปิดซึ่งบุคคลต่างๆ แทบไม่อาจเลื่อนชั้นความเป็นอยู่ได้เพราะถูกสังคมกำหนดไว้แล้ว ดังเช่นระบบวรรณะในประเทศอินเดีย แต่ถึงอย่างไรสังคมไทยก็ยังมีการแบ่งชนชั้นในสังคมกันอยู่อย่างเห็นได้ชัด ดังที่ ทศนิษฐ์ ทองสว่าง (2549: 44-49) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นทางสังคมไทย โดยสรุปได้ว่า “เกณฑ์ในการจัดลำดับชั้น ได้แก่ ทรัพย์สินสมบัติและรายได้ ครอบครัวและวงศ์ตระกูล สถานที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่อาศัย อาชีพ การศึกษา และศาสนา...”

เมื่อสภาพสังคมยังมีการจัดลำดับชั้นด้วยปัจจัยต่างๆ อยู่ นั่นจึงส่งผลให้ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดได้พยายามถ่ายทอดและสอดแทรกสาระเกี่ยวกับการแบ่งชนชั้นในสังคมให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้ เพื่อจะได้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมเมื่ออยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมต่อไป ซึ่งสาระดังกล่าวปรากฏอย่างเด่นชัดในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด 3 เรื่อง ได้แก่ *เด็กหญิงนางฟ้า* *ครูหน้อย* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ตอนเริ่มเรื่องที่เด็กชายเดี่ยวเปรียบเทียบกับชุดของตนเองกับนักเรียนรุ่นพี่ที่ถือคทาในงานกีฬาของโรงเรียน ดังข้อความที่ว่า

เดี่ยวมองเสื้อ กางเกง รองเท้า ถุงเท้า ที่นักเรียนรุ่นพี่คนนั้นสวมใส่อยู่ว่าดีใจ เพราะว่ามันเป็นสีขาวทั้งหมด ตั้งแต่เกิดมาเดี่ยวยังไม่เคยมีเสื้อและกางเกงสีขาวอย่างนั้นมาก่อนเลย เด็กชายก็ลองมองกางเกงนักเรียนกับเสื้อยืดสีขาวมีรูปเครื่องบินที่หน้าอกของตัวเอง เมื่อวานหลังสอบเสร็จคุณครูประจำชั้นประณมสีของเดี่ยวบอกว่า วันพรุ่งนี้นักเรียนจะแต่งตัวอย่างไรมาโรงเรียนก็ได้ เดี่ยวนึกถึงเสื้อยืดมีรูปเครื่องบินตัวนี้ทันที...แต่เสื้อสีขาวตัวที่ดีที่สุดของเดี่ยวลบกลายเป็นสีน้ำตาลอ่อนๆ ไปเลย เมื่อเทียบกับเสื้อสีขาวของนักเรียนที่ถือคทาคนนั้น

(ดาราราย. 2547: 10)

จากตัวอย่างการแต่งกายของเด็กชายเดี่ยว แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพของบุคคลที่จัดเป็นชนชั้นระดับล่าง ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยเฉพาะในเรื่องของเครื่องแต่งกาย ทำให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ชนชั้นนี้ได้เพียงแต่มองความเป็นอยู่ที่ดีของคนในระดับอื่น

ดังเช่นที่เด็กชายเดี่ยวเปรียบเทียบกับเสื้อสีขาวของเขาซึ่งบัดนี้กลายเป็นสีน้ำตาลอ่อนๆ ต่างจากเด็กที่ถือคทาตัวแทนโรงเรียน

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง *ครุฑน้อย* จากตอนเริ่มเรื่องที่บรรยายถึงสภาพความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูที่ครุฑน้อยได้รับจากแม่ครุในสถานเลี้ยงครุฑกำพร้า ดังบทบรรยายว่า

แม้ว่าแม่ครุหรือหญิงชราครุฑจะเฝ้าป้อนหนอนป้อนน้ำแก่ครุฑน้อยเท่าที่นางจะ निकออกบ้างหลงลืมไปบ้าง และเท่าที่ทารกน้อยจะยื้อแย่งมาได้แต่ละมื้อจากครุฑกำพร้าผู้หิวโหยด้วยกัน แต่ครุฑน้อยของเราก็คงสามารถรอดชีวิต เติบโตมาอย่างมิได้ล้มป่วยหรือพิการแต่อย่างใด เพียงสภาพของมันไม่ได้ต่างไปจากเมื่อ 3 ปีก่อนเท่าไรนัก

(คอยนุช. 2545: 15)

จากตัวอย่างคำบรรยายข้างต้นสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นล่างที่แร้นแค้น ทำให้การเลี้ยงดูเด็กโดยเฉพาะเด็กที่กำพร้าให้เติบโตใหญ่นั้นเป็นเรื่องที่ไม่ประณีตพิถีพิถันและไม่เอาใจใส่สัก เป็นเพียงแค่การเลี้ยงดูให้มีชีวิตรอดไปวันๆ เท่านั้น ซึ่งหากเปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูในสถานเลี้ยงครุฑกำพร้าของแม่ครุกับการเลี้ยงดูครุฑอื่นๆ ในหมู่บ้าน เช่น ครุฑตัวอย่างหรือครุฑดีเด่นก็จะเห็นถึงความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ตัวอย่างที่ 3 เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นจากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ดังตอนที่เจ้าชายไมวิเศษกำลังตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในสำนักฤาษี แต่ติดตรงที่ค่าเล่าเรียนค่อนข้างสูงกว่าที่บุคคลทั่วไปจะสามารถเข้าศึกษาได้

เจ้าชายอ่านแล้วก็รู้สึกสนใจที่จะเข้าเรียนในสำนักฤาษีแห่งนี้ แต่ปัญหาอยู่ตรงที่เขาไม่แน่ใจว่าเสด็จพ่อจะยินยอมจ่ายให้เขาในราคาสูงเช่นนี้หรือไม่

“สงสัยจริงว่าพวกชาวบ้านดินแดนของเรจะมีโอกาสเล่าเรียนในสำนักฤาษีที่ดิลิธแบบนี้ได้อย่างไรกัน”

เขาคิดว่ายิ่งสำนักมีชื่อเสียงเท่าใด ค่าเล่าเรียนก็ยิ่งแพงขึ้นเท่านั้น

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 42-43)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมโดยสะท้อนออกมาในเรื่องของการศึกษา ซึ่งหากผู้ใดที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีก็จะสามารถเล่าเรียนในสถานศึกษาที่ดีและมีชื่อเสียงได้ แต่สถานศึกษาที่ดีนั้นก็ย่อมมีค่าเล่าเรียนราคาสูงตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเสมือนเป็นการปิดกั้นโอกาสสำหรับบุคคลระดับล่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนักไม่ให้ได้เล่าเรียนในสถานศึกษาที่ดีและเป็นที่ยอมรับได้

เมื่อเด็กและเยาวชนรับรู้ถึงสภาพการแบ่งชนชั้นและความเหลื่อมล้ำในสังคมดังตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแล้ว ก็จะส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความเข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลที่อยู่ในระดับที่แตกต่างกัน และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่มีฐานะด้อยกว่าตน โดยพร้อมที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลทุกระดับชั้นด้วยความเข้าใจและจริงใจอย่างแท้จริง

2.2 การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม

การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม คือ การเผชิญหน้าและเรียนรู้ลักษณะหรืออุปนิสัยของบุคคลต่างๆ ในสังคม ซึ่งนับเป็นวิธีสำคัญในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างเหมาะสม เพราะในสังคมต่างมีทั้งบุคคลที่มีลักษณะนิสัยหรือบุคลิกที่ดีและไม่ดีปะปนกันไป ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความรู้จักปรับตัวและปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็กและเยาวชนในการอยู่ร่วมกับบุคคลแต่ละประเภทนั้นด้วย จึงจะก่อให้เกิดความสุขได้

ดังตัวอย่างต่อไปนี้ซึ่งแสดงให้เห็นประเภทของบุคคลในสังคมที่มีลักษณะต่างๆ กัน 9 ลักษณะ ได้แก่ บุคคลประเภทผัดวันประกันพรุ่ง หวาดระแวง เสียดสีแดกดันหรือไม่จริงจัง เกียจคร้าน ขาดจินตนาการ มีอำนาจหรืออิทธิพลในสังคม เชื้อมั่งนินทาตนเองเกินไป อหังการ และต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้งหมด 6 เรื่อง คือ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* *เจ้าชายไมวิเศษ* *ส้มสีม่วง* *ครุฑน้อย* *เด็กหญิงนางฟ้า* และ *มัจฉานุผจญภัย* ซึ่งเด็กและเยาวชนควรรับรู้และพินิจนำลักษณะต่างๆ เหล่านั้นมาเป็นแบบอย่างในการกระทำหรือหลีกเลี่ยงการกระทำในลักษณะที่ไม่ดีต่างๆ เพื่อจะได้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง

2.2.1 บุคคลประเภทผัดวันประกันพรุ่ง

บุคคลประเภทที่มีนิสัยชอบ “ผัดวันประกันพรุ่ง” เป็นบุคคลประเภทหนึ่งในสังคมที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กและเยาวชน เมื่อใดที่บุคคลติดนิสัยชอบผัดวันประกันพรุ่งแล้วจะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตในชีวิตประจำวันได้

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *ส้มสีม่วง* จากตอนที่เด็กชายจ้อยพบกับลุงเทิดนักเขียนในดวงใจ และได้สนทนากันเกี่ยวกับเรื่องการเลื่อนออกหนังสือให้เด็กๆ ได้อ่าน ดังบทสนทนาระหว่างลุงเทิดกับเด็กชายจ้อยที่ว่า

“แต่เลื่อนไปสักหน่อยก็ไม่ใช่ไรนี่ครับ” จ้อยพยายามปลอบใจ

“ไม่เป็นไร?” ลุงเทิดย้ำคำของจ้อยด้วยเสียงสูง “นี่ ช่างมันเถอะได้แผลงฤทธิ์ใส่เธอไปเสียแล้วหรือ โอ...ซักจะกำแหงมากขึ้นทุกวันแล้ว ตูสิ...พวกเขาเริ่มคืบคลานขยับมาปราบฝันของเด็กอย่างเธอกันแล้ว หรือนี่...ช้าไม่ได้แล้ว ชี้เกียจไม่ได้แล้ว ปล่อยปละละเลยไม่ได้แล้วเห็นทีฉันจะต้องรีบลงมือทำงานเสียที”

(ดาวกระจาย. 2546: 64)

จากตัวอย่างคำกล่าวของลุงเทิดแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของบุคคลประเภทชอบผัดวันประกันพรุ่งได้เป็นอย่างดี เพราะบุคคลที่ชอบผัดวันประกันพรุ่งมักจะไม่เห็นความสำคัญของปัจจุบัน และมักชอบใช้คำพูดที่ว่า “ช่างมันเถอะ” หรือ “ไม่เป็นไร” อยู่เสมอ ซึ่งหากติดนิสัยนี้ต่อไปจะทำให้เกิดผลเสียตามมาอีกหลายประการ เช่น เกิดความเกียจคร้านในหน้าที่การงานจนไม่อาจทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังที่ลุงเทิดคิดว่านักรบช่างมันเถอะ หนึ่งในบรรดานักรบปราบฝันกำลังแผ่อิทธิพลเรื่องของการผัดวันประกันพรุ่งให้กับเด็กชายจ้อย จนลุงเทิดจำเป็นต้องเร่งมือทำงานเขียนเรื่องเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับนักรบปราบฝันให้เด็กๆ รับรู้

2.2.2 บุคคลประเภทหวาดระแวง

บุคคลประเภทที่มีนิสัยชอบ “หวาดระแวง” หรือ ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจใครนอกจากตัวเองนั้น จัดเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลอีกประเภทที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะอาจจะเกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ดังที่ปรากฏในตอนพระราชนิพนธ์ให้เจ้าชายไมวิเศษไปหุบเหวยักษ์เพื่อนำใบสรพยามาให้พระราชนิพนธ์ว่า

เมื่อเจ้าชายทวนให้พระราชนิพนธ์ฟังอย่างครบถ้วนถูกต้อง พระราชนิพนธ์ก็บอกให้ทั้งสองรออยู่ตรงนั้นก่อน แล้วเขาก็เดินหายไป ไม่นานก็กลับมาพร้อมกับรองเท้าวิเศษที่จะช่วยให้เหาะเหินเดินอากาศได้คู่หนึ่ง

“แต่พวกเรามีกันสองคนนะ” ขอทานน้อยแย้ง

“สำหรับเจ้าไม่ต้องหอรอก” พระราชนิพนธ์มองขอทานน้อยราวกับกลัวว่าเรื่องทั้งหมดจะเป็นการหลอกลวง เขาจำเป็นต้องได้ใครสักคนเป็นตัวประกัน

ด้วยเหตุนี้เจ้าชายจึงต้องรับรองเท้าวิเศษมาเพื่อออกเดินทางไปหุบเหวยักษ์ตามลำพัง

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 137)

จากตัวอย่างการกระทำของพระราชนิพนธ์ที่ต้องให้ขอทานน้อยเป็นตัวประกันในระหว่างที่เจ้าชายไมวิเศษเดินทางไปยังหุบเหวยักษ์นั้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่มีความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลาและไม่รู้จักไว้เนื้อเชื่อใจบุคคลอื่น เพราะเกรงว่าบุคคลอื่นจะมาทำร้ายหรือหักหลังตน ซึ่งลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้นำมาซึ่งความเดือดร้อนให้ทั้งแก่บุคคลรอบข้างและตนเอง เพราะบุคคลที่อยู่ท่ามกลางบุคคลที่มีนิสัยหวาดระแวงตลอดเวลาจะมีความสุขเพราะไม่ได้รับความจริงใจในการอยู่ร่วมกัน ส่วนตัวของบุคคลที่หวาดระแวงเองก็มีความสุขในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม เพราะมีแต่หมกมุ่นกับความคิดว่าบุคคลอื่นจะคอยมาทำร้ายตน

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *สัมผัสม่วง* ที่สะท้อนและเสียดสีให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะของบุคคลประเภทหวาดระแวงและไม่ไว้เนื้อเชื่อใจใครอย่างชัดเจน ในตอนที่เหล่านักบรรบารบผืนกำลังหารือกันเกี่ยวกับเรื่องลึกลับที่เกิดขึ้นเขียนหนังสือ ดังตัวอย่าง

“ก็เพราะเราร้อนใจนะสิ เราไม่ชอบเลยที่เห็นลึกลับเกิดขึ้นเขียนหนังสืออย่างนี้ ยิ่งได้ต้นฉบับคืนมาแล้วด้วย ต้องหาทางทำอะไรสักอย่างหนึ่งแล้วละ ที่จะไม่ให้ลึกลับเปิดโปงอาณาจักรของเราได้เมื่อเรื่องที่แล้วที่เขาเขียนถึงกองทัพบรรบารบผืนของพวกเรานะ เราก็พลาดไปครั้งหนึ่งแล้วที่สกัดกั้นเขาไม่ทันสินะ...ที่นักบรรบ *ไมไว้เนื้อเชื่อใจ* ไปปล่อยฤทธิ์ไว้มากมาย ในตอนนั้น ใครๆ ที่ได้อ่านจึงพากันพูดแต่ว่าจริงหรือ? จริงหรือ?”

“จริงหรือ?” เสียงนั้นดังมาจากด้านในสุดของโพรง นักบรรบ *ไมไว้เนื้อเชื่อใจ* ไม่ค่อยปรากฏตัวให้ใครเห็น เพราะแม้แต่ตัวเขาเอง เขายังไม่อยากจะเชื่อเลยว่าเขามีตัวตนอยู่จริง

(ดาวกระจาย. 2546: 83)

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงบุคลิกและลักษณะของคนที่ไม่รู้จักไว้เนื้อเชื่อใจใคร โดยนำเสนอผ่านลักษณะของหนึ่งในบรรดานักบรพบาณที่ชื่อ “นักบรพบาณไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ” ที่แม้แต่ตัวเขาเองก็ยังไม่เชื่อเลยว่าตนเองนั้นมีอยู่จริง ซึ่งคนประเภทนี้มีแต่ความหวาดระแวงอยู่เสมอจนไม่มีความสุขในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นเมื่อเด็กและเยาวชนเรียนรู้ถึงลักษณะนิสัยของบุคคลประเภทนี้แล้วก็ควรที่จะรู้จักการวางตนให้ห่างไกลจากบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าว เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิต

2.2.3 บุคคลประเภทเสียดสีแตกดัน ไม่จริงใจ

บุคคลประเภทชอบพุดจา “เสียดสีแตกดัน” และไม่จริงใจนั้น จัดเป็นกลุ่มบุคคลอีกประเภทที่ไม่น่าคบหาสมาคมด้วย เนื่องจากบุคคลประเภทนี้จะไม่จริงใจกับผู้อื่นและพร้อมที่จะใช้วาจาเสียดสีให้บุคคลรอบข้างที่ตนไม่พึงใจเกิดความเจ็บช้ำน้ำใจหรือเสียความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *สัสมังว* ที่ผู้เขียนได้บรรยายถึงลักษณะของบุคคลประเภทชอบเสียดสีแตกดัน โดยกล่าวให้เห็นถึงลักษณะของนักบรพบาณเสียดสีแตกดันที่มีลักษณะพิเศษ คือ ชอบเอาลำตัวไปดันคนอื่น ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจและเทียบเคียงได้กับนิสัยชอบเสียดสีของคน ดังตัวอย่าง

นักบร *เสียดสี แตกดัน* ถอดเสื้อคลุมออก เผยให้เห็นเนื้อตัวที่ดูคล้ายแท่งสีเทียนของเขา เป็นสีเทียนที่มีหลายสีปะปนและทออยู่ในแท่งเดียว หน้าซำยังบิดเบี้ยว โยโย่ ไม่กลมกลึงเหมือนสีเทียนทั่วไป เพราะว่าเขชอบเอาลำตัวไปดันคนอื่นนั่นเอง

(ดาวกระจาย. 2546: 81)

ตัวอย่างข้างต้นแม้จะเป็นเพียงแค่การบรรยายเปรียบเทียบลักษณะของบุคคลประเภทชอบเสียดสีแตกดัน กับนักบรพบาณ แต่ผู้เขียนกลับสอดแทรกให้ผู้อ่านได้เห็นลักษณะพิเศษที่โดดเด่นของบุคคลประเภทนี้ คือ การชอบเสียดสีหรือแตกดันบุคคลอื่นๆ ซึ่งจัดเป็นลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาในสังคม เพราะหากในสังคมใดมีบุคคลประเภทชอบเสียดสีแตกดันอยู่มาก ก็จะทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ไม่สงบสุข และหาความจริงใจจากผู้ใดในสังคมไม่ได้เลย

2.2.4 บุคคลประเภทเกียจคร้าน

บุคคลประเภทที่มีนิสัย “เกียจคร้าน” เป็นลักษณะนิสัยอีกประเภทหนึ่งที่เด็กและเยาวชนพึงหลีกเลี่ยง เพราะหากเด็กและเยาวชนติดนิสัยเกียจคร้านแล้ว ก็จะส่งผลให้ขาดความรับผิดชอบจนหน้าที่การงานต่างๆ ของตนอาจไม่สำเร็จลุล่วงไปได้ ซึ่งนอกจากนี้ยังอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของตนเองในสังคมด้วย

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *สัสมังว* ดังตอนที่ผู้เขียนบรรยายถึงลักษณะของหนึ่งในบรรดานักบรพบาณที่ชื่อ “นักบรพบาณเกียจคร้าน” ดังตัวอย่างที่ว่า

“ขี้เกียจ ตัวเป็นชน เป็นอีกหนึ่งในบรรดาหัวหน้ากรบที่ควบคุมไพร่พลหลายชีวิตมาปราบฝัน
ผู้คนบนโลกนี้ ความร้ายกาจของเขาก็คือ ความขี้เกียจที่เขาชอบปล่อยฤทธิ์ร้ายให้แก่ช่านอยู่ใน
เนื้อตัวผู้คนจนไม่อยากจะคิดฝันถึงสิ่งใด เขามีบ้านพักตากอากาศอยู่ที่นาฬิกาปลุก ทุกเช้าเวลาเสียง
นาฬิกาปลุกดัง แล้วมีมือใครเอื้อมมากดปุ่ม ขี้เกียจ ตัวเป็นชน ก็จะสลัดขนยาวเพื่อย ปล่อยฤทธิ์
ขี้เกียจ ง่วงงุนให้คนคนนั้นตะแคงหน้าลงซุกหมอนนอนต่อ จนหลายคนไปเรียนไม่ทัน ไปทำงาน
สาย และถูกดุ นั่นละ...ขี้เกียจ ตัวเป็นชน นิ่งหัวเราะท้องคัดท้องแข็งทีเดียว”

(ดาวกระจาย. 2546: 69-70)

จากคำบรรยายเกี่ยวกับ “นักรบขี้เกียจตัวเป็นชน” นั้นสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะและ
ผลเสียของบุคคลที่ชอบเกียจคร้านได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเมื่อผู้ใดเกิดความเกียจคร้านจนติดเป็น
นิสัยแล้วก็จะทำให้ผู้นั้นขาดความคิดฝันและไม่อยากทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

2.2.5 บุคคลประเภทขาดจินตนาการ

บุคคลประเภท “ขาดจินตนาการ” ก็เป็นอีกลักษณะนิสัยหนึ่งที่เด็กและเยาวชนควร
ได้ศึกษาและเรียนรู้จากพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง เพราะแท้จริงแล้วจินตนาการคือสิ่งที่ช่วยให้
เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือมุมมองใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิต เมื่อบุคคลใดที่มีจินตนาการเต็มเปี่ยม
อยู่ในหัวใจแล้ว บุคคลนั้นๆ ก็มีความสุขในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม แต่หากบุคคลใด
ที่ขาดจินตนาการก็จะไม่พร้อมเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่หรือเรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ อันจะเป็น
ประโยชน์แก่ทั้งตนเองและสังคมได้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ดังที่ปรากฏในตอนเด็กชายเดี่ยวจินตนาการว่า
ตนเองได้สวมถุงมือสีขาวเช่นเดียวกับเด็กนักเรียนที่ถือคทาในงานโรงเรียน ดังตัวอย่างความคิด
ของเด็กชายเดี่ยว

เดี่ยวคิดเพราะถ้าหากจู่ๆ นางฟ้าเสกให้มือของเขามีถุงมือสีขาวสวมในพริบตาละก็ อาจมีใครสัก
คนมองเห็นปาฏิหาริย์นี้ และเดี๋ยวก็คงหาคำตอบที่ดีไม่ได้...จะมีใครยอมเชื่อหรือ หากเดี๋ยวบอก
ว่านางฟ้าเสกให้ล่ะ

(ดาราฉาย. 2547: 15)

ความคิดของเด็กชายเดี่ยวที่ว่า “จะมีใครยอมเชื่อเขาหรือไม่หากเขาบอกว่านางฟ้าเป็นผู้
เสกถุงมือให้เขา” นั้น สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่า ในสังคมปัจจุบันมีผู้คนจำนวนมากที่ไม่เห็นคุณค่าใน
เรื่องของจินตนาการหรือความคิดสร้างสรรค์จึงทำให้บุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลที่ขาดจินตนาการ
และส่งผลทำให้เห็นจินตนาการของผู้อื่นเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ จนบางครั้งอาจทำให้ผู้ที่มี
จินตนาการเกิดความรู้สึกแปลกแยกและหมดความมั่นใจที่จะมีความคิดสร้างสรรค์ต่อไปได้

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง *สัมผัสวัง* แสดงให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของคนที่ขาดจินตนาการได้เป็น
อย่างดี ในตอนที่เด็กชายจ้อยค้นพบว่าอาณาจักรของเหล่านักรบปราบฝันคืออาณาจักรก้าน
สัมผัสหวานนั่นเอง ดังข้อความว่า

จ้อยถอนหายใจยาวยืตออกมา ในที่สุด สิ่งที่เขาคิดฝันก็เป็นความจริง!

อาณาจักรของนักรบปราบฝันคืออาณาจักรก้านส้มเขียวหวานจริงๆ

“ทำไมล่ะคะ” แก้มถามด้วยความสงสัย

“เพราะว่าเขาถูกปราบฝันไปจนหมดสิ้นแล้วละสิ ท่านก็คงจะรู้กระมังว่า คนที่ไม่มีความฝันเหลืออยู่เลยนะ จะเป็นคนที่แข็งแกร่งต่าง เย็นชาเพียงใด เขาจะอยู่แต่กับความจริงเพียงอย่างเดียวที่ว่า โลกมีลักษณะกลมและป่องตรงกลางเหมือนผลส้ม หากเขา รู้ความจริงอีกอย่างเหมือนที่ท่านจ้อยและท่านแก้มรู้ว่า โลกมีลักษณะกลมและป่องตรงกลางเหมือนผลส้ม “ที่มีก้าน” ละก็ เขาก็ คงจะยอมรับไม่ได้ และคงจะทำลายอาณาจักรของเราเสียย่อยยับทีเดียว”

(ดาวกระจาย. 2546 : 160)

คำกล่าวของท่านนายพลนักรบปราบฝันนั้น ยิ่งตอกย้ำให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะของบุคคลที่ขาดจินตนาการได้อย่างชัดเจนว่า บุคคลประเภทนี้นอกจากจะเป็นคนแข็งแกร่ง เย็นชา อยู่แต่กับความเป็นจริงจนไม่มีความคิดฝันแล้ว ยังไม่ยอมรับความคิดฝันหรือจินตนาการของบุคคลอื่นๆ อีกด้วย ดังที่หากมนุษย์รู้ว่าแท้จริงแล้วโลกไม่ได้มีลักษณะกลมและป่องตรงกลางเหมือนผลส้มดังที่เคยได้รับรู้ ก็คงจะไม่ยอมรับและหาหนทางทำลายอาณาจักรก้านส้มเขียวหวานของเหล่านักรบปราบฝันอย่างแน่นอน

2.2.6 บุคคลประเภทมีอำนาจหรือมีอิทธิพลในสังคม

บุคคลที่ “มีอำนาจหรือมีอิทธิพลในสังคม” นั้น เป็นประเภทบุคคลที่จัดว่าสามารถให้ทั้งคุณและโทษกับบุคคลอื่นๆ ได้ ทั้งนี้เพราะอำนาจนั้นหากใช้ในทางที่ถูกที่ควรก็จะเกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากรวมทั้งตนเอง ทว่าผู้ที่มิอำนาจแต่ไม่รู้จักใช้อำนาจไปในทางที่ถูกที่ควรก็อาจเกิดผลร้ายต่อบุคคลทั่วไปได้ ดังนั้นเด็กและเยาวชนควรจะได้รับรู้ถึงลักษณะของบุคคลประเภทดังกล่าวเพื่อศึกษาและเรียนรู้ที่จะเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้ที่มิอำนาจหรืออิทธิพลในสังคมต่อไป รวมถึงรู้จักการวางตัวหากเมื่อใดที่ต้องกลายมาเป็นผู้ที่มีอำนาจหรืออิทธิพลในสังคมด้วย

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* ที่แสดงให้เห็นลักษณะของคนที่ใช้อำนาจในที่ที่ไม่ถูกไม่ควร ดังตอนที่มีการตั้งกฎใหม่เพื่อมอบสิทธิพิเศษให้กับครุฑที่ประสบความสำเร็จในการบินที่ว่า

แม้ว่าเมื่อตอนที่เริ่มเปลี่ยนกฎใหม่ๆ จะมีครุฑหลายตัวทักท้วงอยู่บ้างในเรื่องครุฑที่ประสบความสำเร็จในการบินจะได้รับสิทธิพิเศษ แต่เมื่อไม่ได้รับความสนใจจากหัวหน้าหมู่บ้านและกรรมการที่ลวนแล้วแต่เป็นญาติพี่น้องของครุฑที่ประสบความสำเร็จทั้งสิ้น เสียงเรียกร้องจึงกลายเป็นเสียงบ่นพึมพำที่เงียบหายไปเองในที่สุด

(คอยนุช. 2545: 105-106)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจในทางที่ผิดด้วยการใช้สิทธิพิเศษในความเป็นญาติพี่น้องของบุคคลที่ทำงานในหน่วยงานที่สำคัญของบ้านเมือง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของบุคคลประเภทมีอำนาจหรืออิทธิพลในสังคม ดังตอนที่เจ้าชายไมวิเศษแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอดีตขุนวัง

“ถูกแล้ว พระราชาจะเป็นคนผิดได้อย่างไร ในเมื่อเขามีอำนาจทั้งหมดอยู่ในมือ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในเมือง ไม่ว่าจะฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลหรือมีโจรผู้ร้ายชุกชุม เขาก็จะบอกว่าเป็นอาเพศ แล้วก็...”

“โยนความผิดให้คนอื่น!” เจ้าชายพูดสวนขึ้นมาทันที

“เธอเข้าใจอะไรๆ ได้เร็วมาก เจ้าชาย” อดีตขุนวังกล่าวขึ้นชม “ทุกสิ่งทุกอย่างที่ออกมาจากปากของพระราชา เราก็มักจะเชื่อโดยสมัครใจ หรือไม่ก็ถูกบังคับให้เชื่อว่ามันเป็นความจริงความดีงาม และอะไรก็ตามที่แปลกปลอมไปจากสิ่งที่เขาพูด เราก็มักจะถูกทำให้เชื่อว่ามันเป็นความจริงหรือไม่ก็ความเลวร้าย สมควรจะถูกกำจัดไป เพื่อให้ความเชื่อแบบเก่าที่ทุกคนเชื่อกันยังคงดำรงอยู่ได้”

“ฉันพอจะเข้าใจแล้ว ก็เหมือนกับในเมืองของฉัน พวกเราเชื่อกันว่าของวิเศษคือสิ่งดีงามที่ทุกคนต้องมี ดังนั้นเมื่อฉันเกิดมาโดยไม่มีของวิเศษ ทุกคนจึงเชื่อกันว่าฉันเป็นกาลกิณีนั่นใช่ไหม” อดีตขุนวังผงกศีรษะ

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 183)

คำกล่าวของอดีตขุนวังนั้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจนถึงบุคคลที่มีอำนาจในสังคมว่าแท้จริงแล้วบุคคลที่มีอำนาจนั้นมักจะใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโยนความผิดของตนเองให้กับผู้อื่น เพราะเมื่อมีอำนาจอยู่ในมือแล้วหากต้องการที่จะทำอะไรก็ย่อมทำได้ตามอำเภอใจ ความคิดและการกระทำของบุคคลที่มีอำนาจเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่ต้อง ซึ่งเด็กและเยาวชนไม่ควรนำมาเป็นแบบอย่างเพียงเพื่อหวังความสบายในการดำรงชีวิตในสังคมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหากผู้คนในสังคมคิดถึงแต่ความสะดวกจากการมีอำนาจแล้ว สังคมก็จะมีแต่ความสับสนวุ่นวายและไม่สงบสุขเพราะทุกคนไม่อยู่ในกฎระเบียบแห่งความถูกต้องของสังคม

ตัวอย่างที่ 3 ในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* จากตอนที่มัจฉานุโกรธเพราะนารถาษีและฤาษีขันตีที่ให้ตนทำบททดสอบแต่ไม่ยอมปล่อยให้ไปหานางสุพรรณมัจฉาพระมารดาสักที่จึงหนีไป ทำให้พระนารถาษีไคร้ครวญถึงนิสัยของมัจฉานุที่มีกำลังอำนาจมากทั้งที่ยังเป็นเด็ก ว่า

พระนารถาษีเห็นดีเห็นงาม เพราะในสายตาของมัจฉานุ คงมองตาแก่หม่นหม่นเสียผู้นี้เป็นคนใจร้ายที่คิดจะตีแม่ลูกให้แยกกัน มัจฉานุไม่มีนายอย่างหนุมาน ทั้งยังอ่อนวัยกว่าตั้งมาก ตัวมีฤทธิ์ปานนั้น หากถูกชักจูงไปในทางร้ายคงเป็นภัยมหันต์แน่นอน

(ชคิตกาล. 2547: 100)

ลักษณะนิสัยของมัจฉานุตามความคิดของพระนารถาษีข้างต้น แสดงให้ผู้อ่านตระหนักได้เป็นอย่างดีว่า ผู้ใดที่มีกำลังความสามารถหรืออำนาจมากเช่นเดียวกับมัจฉานุ หากไม่รู้จักใช้อำนาจในทางที่ถูกที่ควรหรือไม่มีผู้ชักจูงไปในทางที่ดี ก็มีแต่จะใช้อำนาจนั้นในทางที่ไม่ดี ไม่เกิด

ประโยชน์แก่ตนเอง โดยเฉพาะผู้ที่เป็เด็กและมีอำนาจล้นเหลือแต่ยังขาดความยั้งคิดหรือการไตร่ตรองที่ตืออย่างมัจฉานุยอมอาจทำให้เกิดโทษภัยแก่ตนเองได้มากกว่าประโยชน์หากไม่รู้จักใช้อำนาจของตน

2.2.7 บุคคลประเภทเชื่อมั่นในตนเองเกินไป

บุคคลประเภทที่มีนิสัยเชื่อมั่นในตนเองเกินไป หรือ ยึดมั่นในความเชื่อของตนอย่างไม่มีวันเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่มักยึดติดกับสิ่งที่เป็ของตนจนหลงลืมมองบุคคลอื่นๆ หรือ ไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคม ซึ่งบุคคลประเภทนี้เป็บุคคลประเภทหนึ่งที่เด็กและเยาวชนควรหลีกเลี่ยงที่จะยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะอาจทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากมีความเชื่อมั่นในตนเองเกินไป ดังตัวอย่างบุคคลประเภทเชื่อมั่นในตนเองเกินไปที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *สัสมังว* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *สัสมังว* ในตอนที่กล่าวถึงนักรบที่ชื่อ “ท่านอาวุธ โยธาเสียง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง” ดังบทบรรยายที่ว่า

“ลงมาเถอะ ลงมา ท่านช่างมันเถอะ ข้าละเสียไว้สัเหลือเกินอย่าทำอย่างนี้เลย”

“แหม...ท่านอาวุธฯ ชาตินี้ใจคอท่านจะไม่ยอมเสียง ยอมเปลี่ยนแปลงทำอะไรบ้างเลยหรือใจเอาเถอะ...เอาเถอะ...อย่าเพ่งทำทำเหมือนจะหัวใจวายตายเลย เดียวข้าจะลงไปแล้วละ แต่ขอรูปที่เจ้าคนวาดรูปประกอบเขาวาดตัวข้าสักหน่อยก่อน”

...

“แล้วข้าละ ช่างมันเถอะ พวกนี้วาดรูปข้าเป็นอย่างไรบ้าง”

“อยากรู้ละสิ...ท่านอาวุธฯ ทำไมไม่ขึ้นมาดูเองละ”

“ไม่ละ...ข้าไม่ยอมเสียง ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง อยู่อย่างนี้แหละดีแล้ว”

“ได้สิ นั้นใจ เจ้าเด็กแว่นกำลังจะพลิกเปิดหน้าใหม่แล้ว เดียวข้าจะบรรยายให้ท่านฟังนะ”

...

“เวลาเดินไปไหนมาไหน ท่านอาวุธฯ โยธาเสียง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง จะค่อยๆ เดินไปอย่างช้าๆ ไม่ใช่เพราะเขาอายุมากเท่านั้น แต่เป็นเพราะเขาไม่ชอบความเปลี่ยนแปลงทุกชนิดและตัวเขาเองก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงรูปทรงอื่นได้อีกแล้ว เป็นได้แต่เพียงแต่งทึบตัน หนาหนักมั่นคง และเขาจะไม่ชอบใจด้วย หากเห็นใครที่คิดแปลดแตกต่างออกไปจากเดิม รวมทั้งการถกเถียงหาทางเป็นไปได้อื่นๆ และทำสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา เขาจะปวดร้าวใจอย่างหนักทีเดียว”

(ดาวกระจาย. 2546: 72-73)

ลักษณะของนักรบโยธาเสียง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้เขียนได้สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นลักษณะและผลเสียของบุคคลประเภทนี้ได้เป็นอย่างดีว่า เมื่อบุคคลประเภทนี้ต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็จะไม่เปิดใจยอมรับและไม่มีความสุขกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ที่แสดงให้เห็นถึงบุคคลที่ถูกปลูกฝังความเชื่อจนไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความคิดของตน ดังบทสนทนาระหว่างเจ้าชายไมวิเศษกับเจ้าหญิงที่ว่า

“ฉัน เอ้อ ในเมื่อฉันเป็นเนื้อคู่ของเจ้าชาย ฉันก็ต้องติดตามท่านไป ไม่ว่าท่านจะเดินทางขึ้น
เขาลงห้วยอย่างไรฉันก็จะตามไป” เจ้าหญิงบอกตามตรง ใบหน้าของเธอยังไม่หายแดงระเรื่อ

“ฉันตั้งใจว่าจะเดินทางตระเวนสร้างวีรกรรมในป่าหิมพานต์สักหน่อย” เจ้าชายบอก

“เมื่อมีชื่อเสียงแล้ว ฉันจึงค่อยกลับดินแดนแสนวิเศษ”

“ท่านจะออกเดินทาง ต่อสู้กับสัตว์ร้ายอย่างนั้นหรือ ช่างกล้าหาญเสียจริง” เจ้าหญิง
หลับตาพริ้มเหมือนอยู่ในโลกแห่งความฝัน เธอเห็นภาพเจ้าชายถือดาบต่อสู้กับยักษ์ร้ายเพื่อ
ปกป้องเธอ แม้ยักษ์ตัวใหญ่จะน่ากลัว แต่ก็ไมอาจต้านทานความกล้าหาญของเขาได้ ยักษ์ถูก
ฟันขาดเป็นสองท่อน แล้วเขาก็โผล่จากอดทั้งที่แขนข้างหนึ่งมีเลือดไหลอาบ “ท่านคงจะมีของ
วิเศษมากมาย และสร้างวีรกรรมไปทั่ว”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 154)

ลักษณะของเจ้าหญิงจากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นให้อ่านเข้าใจว่าเป็นบุคคลประเภทยึดมั่น
ในความเชื่อที่ตนเองเคยรับรู้มาอย่างไม่ยอมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความเชื่ออันเป็นแบบแผนใน
เรื่องของการครองคู่ระหว่างเจ้าชายกับเจ้าหญิง ซึ่งเจ้าชายที่ถูกต้องตามแบบแผนในความคิดของ
เจ้าหญิงนั้นต้องเป็นเจ้าชายที่มีของวิเศษ และก่อวีรกรรมมากมายจนเป็นที่ยอมรับ ดังนั้นเจ้าหญิง
จึงคิดฝันถึงการดำเนินชีวิตของเจ้าชายไม่วิเศษในการเดินทางสร้างวีรกรรมโดยมีเจ้าหญิงเคียงคู่
ตัวอย่างนี้สะท้อนว่าสังคมตั้งแบบแผนความคิดให้คนจดจำไม่หลุด คนที่ยึดติดกับกรอบเกณฑ์ของ
สังคมจึงเดือดร้อนเพราะกรอบเกณฑ์เหล่านั้นทำให้ไม่เป็นอิสระในตัวเอง เช่นเจ้าชายก็ต้อง
เดือดร้อนหาของวิเศษเพราะสังคมบอกว่าคนวิเศษต้องมีของวิเศษ เจ้าหญิงก็เชื่อแบบคนอื่น ๆ

2.2.8 บุคคลประเภทมีนิสัยอันธพาล

บุคคลประเภทที่มีนิสัยอันธพาลนั้น จัดเป็นลักษณะนิสัยที่เด็กและเยาวชนไม่ควร
นำมาเป็นแบบอย่างอย่างยิ่ง เพราะบุคคลที่มีลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้มักจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน
ทั้งกับตนเอง ผู้อื่น และทำให้สังคมไม่มีความสุขสงบสุขอยู่เสมอ ดังตัวอย่างบุคคลนิสัยอันธพาลที่
ปรากฏในวรรณกรรมอย่างเด่นชัด 2 เรื่อง คือ *ครุฑน้อย* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* จากตอนที่ครุฑน้อยเห็นครุฑเกรไปฝึกบินที่ผาครุฑบิน
แต่ครุฑเกรไม่สามารถบินไปถึงยอดผาได้ ดังบทบรรยายที่ว่า

แต่สำหรับครุฑเกรที่แอบเข้าไปฝึกบินที่ผาครุฑบินนั้น ทันทิที่มันบินกลับลงมาด้วยความ
ผิดหวังที่ไม่สามารถทะยานขึ้นไปจนถึงยอดหน้าผาได้ พวกมันก็เริ่มรู้สึกว่าหมู่บ้านแห่งนี้ไม่
ควรมีครุฑที่ชื่อว่าครุฑน้อยอีกต่อไป ด้วยเพราะมีเพียงครุฑน้อยเท่านั้นที่ล่วงรู้ความลับอันลี้มเหลว
ของพวกมัน

(คอยหนู. 2545: 53)

เมื่อครุฑเกรพบว่าครุฑน้อยล่วงรู้ความลับเหลวในการบินของตนที่ไม่อาจบินไปจนถึงยอด
ผาได้ ทำให้ครุฑเกรหาวิธีกำจัดครุฑน้อยออกไปจากหมู่บ้าน ซึ่งการกระทำของครุฑเกรนั้นเป็น

ลักษณะของบุคคลที่เป็นอันธพาล เพราะไม่รู้จักยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับตนเองแต่กลับหาทางที่จะกำจัดบุคคลที่พบเห็นความผิดพลาดของตนให้พ้นทาง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่เป็นอันธพาลอย่างแท้จริง ดังตอนที่บรรดาเจ้าชายคุยกันถึงเรื่องการจะนำวิชาสาปให้เป็นหินมาใช้โดยที่ผู้ถูกสาปไม่ได้มีความผิดใดๆ และพระราชาผู้สอนก็ได้ห้ามไม่ให้ใช้คำสาปนี้แล้ว ดังตัวอย่าง

“แต่ว่าท่านอาจารย์สั่งห้ามมิใช่หรือว่า ห้ามใช้วิชานี้รังแกกันเอง แล้วเราก็ไม่รู้วิธีคลายคำสาปด้วย” เจ้าชายอีกคนว่าแต่ก็ถูกเจ้าชายแสงอาทิตย์ขัดจังหวะเสียก่อน

“เฮ้ย จะไปกลัวอะไรล่ะ ก็ถ้าเราสาปให้เขาแข็งเป็นหินไปแล้ว จะเอาขาที่ไหนเดินไปฟ้องอาจารย์ได้ ถ้าฉันไม่พูดเราทุกคนไม่พูด อาจารย์ก็ไม่มีทางรู้ ส่วนเรื่องคลายคำสาปนั้นก็ไม่ต้องสนใจเลย ถ้าเขาหายตัวไปนานๆ อาจารย์ก็คงเลิกสนใจเขาไปเองแหละ”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 83)

คำกล่าวของเจ้าชายแสงอาทิตย์นั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่มีนิสัยอันธพาลได้อย่างชัดเจน เนื่องจากบุคคลประเภทนี้จะไม่รู้จักเกรงกลัวสิ่งใดและพร้อมที่จะละเมิดกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ ด้วย ดังที่เจ้าชายแสงอาทิตย์ไม่สนใจว่าผู้ถูกสาปจะต้องเดือดร้อนเพียงใด คิดแต่เพียงว่าเมื่อผู้นั้นถูกสาปแล้วก็จะไม่สามารถเดินไปบอกพระราชาถึงการละเมิดข้อห้ามของเขาได้

ลักษณะของบุคคลประเภทนี้ไม่สมควรอย่างยิ่งที่เด็กและเยาวชนจะนำมาเป็นแบบอย่างรวมถึงเด็กและเยาวชนควรเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตให้ห่างไกลหรือไม่เผชิญหน้ากับบุคคลประเภทนี้

2.2.9 บุคคลประเภทต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม

บุคคลที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น จัดเป็นประเภทบุคคลที่น่าสงสารและน่าเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุคคลประเภทนี้รู้สึกแปลกแยก จึงพร้อมที่จะเปลี่ยนตนเองให้เป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคมได้ตลอดเวลา แต่แท้จริงแล้วบุคคลเหล่านี้ควรได้รับการแนะนำให้รู้จักภาคภูมิใจในตนเองและแสดงความสามารถของตนเองออกมาให้บุคคลอื่นๆ ในสังคมได้รับรู้มากกว่าจะประพฤติดนตามกระแสของสังคมจนไม่เหลือความเป็นตัวเองอยู่เลย ดังตัวอย่างลักษณะของบุคคลที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *ครุฑน้อย* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *ครุฑน้อย* ดังที่ปรากฏในตอนครุฑน้อยคุยกับสัปเหร่อครุฑถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

“ผมแค่อยากเหมือนครุฑตัวอื่น ๆ เท่านั้นเองครับ โดยเฉพาะเรื่องบินนี่ บินไม่ได้ผมคงไม่สามารถเป็นครุฑที่สมบูรณ์ ครุฑจะทำอะไรได้อีกถ้าไม่ได้บิน...”

ครุฑน้อยตอบเสียงเศร้า

(คอยนุช. 2545: 72)

จากตัวอย่างความคิดของครุฑน้อยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของบุคคลที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของคนอื่น เนื่องจากครุฑน้อยมีลำตัวเป็นสีดำและไม่สามารถบินได้ดังเช่นครุฑทั่วไปจึงเกิดปมด้อย ครุฑน้อยจึงพยายามอย่างมากที่จะฝึกบินให้ได้เพราะต้องการเป็นครุฑที่สมบูรณ์เหมือนครุฑตัวอื่นๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงของตนเอง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ตอนที่เจ้าชายไมวิเศษเห็นของวิเศษนานาชนิดที่พระฤาษีมีไว้สำหรับมอบให้ลูกศิษย์ในวันที่สำเร็จการศึกษาจากสำนักฤาษี แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคม ดังข้อความว่า

แน่นอนว่าการได้เห็นของวิเศษจำนวนมากมากับตาตัวเองเช่นนี้ เจ้าชายย่อมคิดฝันไปว่า ถ้าตนเองผ่านการทดสอบและได้เล่าเรียนวิชาจนสำเร็จแล้ว ตนคงจะได้รับของวิเศษเช่นนี้บ้าง

ส่วนความรู้สึกอย่างที่สองก็คือ เจ้าชายยังรู้สึกเลื่อมใสในตัวฤาษีที่มีของวิเศษจำนวนมากมาย มีหน้าซำยังเป็นที่ของวิเศษชั้นดีที่ติดอันดับของวิเศษแสนวิเศษเสียด้วย อีกทั้งท่านฤาษียังมีลูกศิษย์ลูกหาเป็นเหล่าเจ้าชายจากแคว้นต่างๆ จำนวนมาก ภาพของฤาษีที่อยู่ตรงหน้าเจ้าชายคือผู้ทรงภูมิ น่าเชื่อได้ว่าเป็นฤาษีที่เก่งที่สุดในป่าหิมพานต์อย่างที่เจ้าจอบอก อย่างน้อยก็วัดได้จากการที่ท่านฤาษีมีของวิเศษมากมาย และเป็นฤาษีแห่งสำนักที่ได้ชื่อว่ายอดเยี่ยมที่สุดในป่าหิมพานต์ จนตัวเขาเองอดคาดหวังไว้ไม่ได้ว่า สักวันหนึ่งตนคงจะได้เป็นเจ้าชายที่ยิ่งใหญ่ และสร้างวีรกรรมสำคัญๆ ให้ทุกคนได้ประจักษ์

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 63)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าคนเป็นเหยื่อทางความคิดของสังคมที่คอยบงการให้คิดอยาก คิดทำ คิดมีตามที่สังคมกำหนด ดังความคิดของเจ้าชายที่เมื่อได้เห็นของวิเศษมากมายที่ตนไม่เคยมี ตั้งแต่เกิดจึงทำให้อดหวังไม่ได้ว่า สักวันหนึ่งตนอาจจะมีของวิเศษและเป็นเจ้าชายที่ยิ่งใหญ่ได้เหมือนกัน

2.3 การจัดการกับปัญหา

การรู้จักจัดการกับปัญหามีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชนควรเรียนรู้เพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงในการปะทะกันด้วยอารมณ์เมื่อเกิดความขัดแย้งทางความคิดขึ้น ซึ่งลักษณะของการจัดการกับปัญหาที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์นั้น แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การเลี่ยงปัญหา และการเผชิญหน้ากับปัญหา ดังที่จะวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.3.1 การเลี่ยงปัญหา

การเลี่ยงปัญหา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการหลีกเลี่ยงการปะทะกันทางอารมณ์ได้ทางหนึ่ง เมื่อต้องเผชิญกับสภาวะการณ์ที่คับขันและรุนแรงจนแทบจะไม่อาจควบคุมสถานการณ์ได้ แม้ว่าวิธีการดังกล่าวหลายคนในสังคมอาจกล่าวหาว่าเป็นวิธีของคนที่ย่อแอไม่รู้จักการเผชิญหน้ากับความเป็นจริง แต่ทว่าถ้าจำเป็นต้องเผชิญหน้าแล้วอาจเกิดความสูญเสียหรือเสียหายอันใหญ่

หลวง การไม่เผชิญหน้ากับปัญหา คือ การหลีกเลี่ยงการปะทะ เพื่อตั้งหลักและนำปัญหาต่างๆ มาขบคิดให้ถี่ถ้วนก่อนที่จะตัดสินใจแก้ไขก็จะเป็นวิธีการในการอยู่ร่วมกับบุคคลคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นอย่างดี ดังสาระคำสอนด้านการจัดการปัญหาด้วยวิธีเลี่ยงปัญหาที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *ครุฑน้อย* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *ครุฑน้อย* จากเนื้อหาตอนที่ครุฑน้อยโดนครุฑตัวอื่นๆ ตั้งข้อรังเกียจ เพราะมันมีลักษณะที่แตกต่างจากพวก ดังตัวอย่าง

ครุฑน้อยไม่เข้าใจว่าเหตุใดจุมูกและขนสีดำของมันจึงทำให้ครุฑอื่นๆ ตั้งข้อรังเกียจ เมื่อถูกว่าร้ายอย่างหนักจนไม่กล้าสู้หน้าใครแล้ว มันจึงเลือกหลบเลี่ยงใช้เส้นทางที่ไม่มีครุฑอื่นผ่านเข้ามาแทน

(คอยนุช. 2545: 19)

วิธีการแก้ปัญหของครุฑน้อยที่เลือกหลบเลี่ยงใช้เส้นทางเดียวกับครุฑตัวอื่นๆ นั้น แสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า ครุฑน้อยเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยการหลีกเลี่ยงซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการกับปัญหาเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าอันจะก่อให้เกิดการกระทบกระทั่ง ทั้งนี้เพราะหากเกิดการเผชิญหน้าขึ้นบ่อยครั้งก็จะมีส่งผลให้ตัวครุฑน้อยเองเกิดความรู้สึกเศร้าใจและมีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมของตนเองต่อไปได้

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เมื่อกล่าวถึงขณะที่เจ้าชายไมวิเศษกำลังศึกษาอยู่ที่สำนักฤๅษีตาไฟในป่าหิมพานต์ แต่เจ้าชายกลับเลือกที่จะใช้เวลาว่างแตกต่างจากเจ้าชายเมืองอื่นๆ ซึ่งมักจะชอบหาเรื่องเจ้าชายไมวิเศษอยู่เสมอ ดังบทบรรยายที่ว่า

ในระหว่างที่เจ้าชายบางคนเที่ยวเล่นชนและเจ้าชายอีกบางคนท่องตำรา แต่เจ้าชายจากดินแดนแสนวิเศษของเรากลับใช้เวลาทั้งหมดอยู่หน้าถ้ำต้องห้าม อันที่จริงเจ้าชายไม่ได้ถูกลงโทษให้ต้องอยู่เฝ้าถ้ำทั้งวันคืน แต่เป็นด้วยความสมัครใจของเจ้าชายเอง เนื่องจากการหลบมาอยู่คนเดียวอย่างนี้ทำให้เจ้าชายหลบเลี่ยงการมีเรื่องกระทบกระทั่งกับเจ้าชายอื่นๆ โดยเฉพาะเจ้าชายแสงอาทิตย์ได้เป็นอย่างดี

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 81)

ตัวอย่างการกระทำของเจ้าชายไมวิเศษนั้นเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดถึงความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าเพื่อลดการปะทะ โดยการที่เจ้าชายไมวิเศษหลบเลี่ยงการเผชิญหน้ากับเจ้าชายเมืองอื่นๆ เพราะอาจทำให้เกิดความเดือดเนื้อร้อนใจระหว่างการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เกิดประโยชน์อันใดได้

2.3.2 การเผชิญหน้ากับปัญหา

การเผชิญหน้ากับปัญหา เป็นคุณสมบัติสำคัญที่เด็กและเยาวชนควรเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการกับปัญหา เนื่องจากเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วสิ่งที่ควรกระทำตามมาก็คือการแก้ไข ซึ่งในบางกรณีการเลี่ยงปัญหาก็ไม่อาจช่วยให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้น อีกทั้งอาจทำให้ปัญหา

เกิดยึดเยื่อเรื่อรังจนส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตในด้านอื่นๆ ได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเผชิญหน้ากับปัญหาก็ควรกระทำด้วยความละมุนละม่อม ไม่ใช่มุ่งแต่จะเผชิญหน้าด้วยความรุนแรงจนเกิดความขัดแย้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์พบลักษณะการเผชิญหน้าเป็น 2 รูปแบบ คือ การเผชิญหน้าด้วยการใช้เหตุผล และการเผชิญหน้าด้วยการมองโลกในแง่ดี อันจะเป็นวิธีที่ทำให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพและไม่เกิดความรุนแรงใดๆ ขึ้น ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

2.3.2.1 การเผชิญหน้าด้วยการใช้เหตุผล

เมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตแล้วรู้จักคิดหาเหตุผลที่แท้จริงเพื่อนำมาไตร่ตรองประกอบการแก้ปัญหา นับเป็นการจัดการกับปัญหาที่น่ากระทำอย่างยิ่ง เพราะหากผู้ใดที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาแล้วมัวแต่หมกมุ่นกับปัญหาจนไม่เป็นอันทำอะไร ก็จะทำให้เกิดแต่ผลเสียต่อทั้งสภาพจิตใจและไม่เกิดสติปัญญาที่ถ่องแท้ในการแก้ปัญหา แต่หากผู้ที่ประสบปัญหารู้จักใคร่ครวญหาเหตุผลที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นก็อาจทำให้เกิดสติและปัญญาในการคิดแก้ปัญหาต่อไปได้ ดังสาระด้านการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยการใช้เหตุผลที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* และ *เจ้าชายไมวิเศษ*

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ดังปรากฏในตอนนี้น้องมุกอยากมีทีวีที่บ้านหากพ่อสร้างบ้านใหม่ในสวนกาแฟเสร็จ แต่แท้จริงแล้วไม่อาจทำได้ ดังตัวอย่าง

น้องมุกคิดไว้ในใจแล้วว่า พ่อทำบ้านใหม่เมื่อไร จะให้แม่ซื้อโทรทัศน์เครื่องใหญ่ๆ ให้ พ่อบอกแม่ แม่ก็หัวเราะแล้วว่า

“ยังไม่ได้ทำปีนี้หรอกลูก ต้องรอให้พ่อขายกาแฟก่อน แต่ถ้าซื้อทีวี น้องมุกจะเสียปลั๊กตรงไหนดีนะ แม้ว่าน้องมุกไปดูบ้านย่ำอย่างเดิมแหละดีแล้ว”

น้องมุกจึงนั่งไป น้ันสินะ บ้านที่สวนกาแฟยังต้องตามตะเกียงอยู่เลย “แล้วเมื่อไรไฟฟ้าจะมาล่ะแม่”

แม่น้อยหัวเราะอีก “ก็ต้องรอพ่อเป็นรัฐมนตรีก่อนนั่นแหละ” น้องมุกหันงอ แม่ชอบพูดเล่นอย่างนี้เรื่อยเชียว

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 38)

ตัวอย่างการกระทำและคำพูดของแม่น้อยแสดงให้เห็นถึงการรู้จักสอนลูกให้มีเหตุผล ไม่เอาแต่อารมณ์และความต้องการของตนเป็นใหญ่แบบที่เด็กในวัยเดียวกับน้องมุกมักชอบเอาแต่ใจตนเองโดยไม่ฟังเหตุผล ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพและทำให้เด็กเกิดความเข้าใจโดยง่าย ทั้งนี้แม่น้อยรู้จักใช้อารมณ์ขันแฝงการอธิบายเหตุผลด้วย ก็ยังทำให้ไม่เกิดความตึงเครียดจากสถานการณ์ที่ต้องแก้ปัญหาในครอบครัว

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ดังบทสนทนาระหว่างเจ้าชายไมวิเศษกับอดีตขุนวังเรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปลูกฝังความเชื่อในเรื่องของวิเศษที่ว่า

“แล้วเป็นไปได้ไหมที่คนในเมืองของฉันทจะเลิกให้ความสำคัญกับของวิเศษ” เจ้าชายถาม
 “มันก็ขึ้นกับพระราชและชาวเมืองคนอื่น ๆ ถ้าพวกเขายอมรับคนที่เกิดมาและใช้ชีวิตโดยไม่มี
 ของวิเศษ พวกเขาก็จะยินยอมให้คนเหล่านี้อยู่ในดินแดนแสนวิเศษได้ แต่ถ้าพวกเขาไม่ยอมรับ และ
 เชื่อมมันว่าเป็นความผิดร้ายแรงเหมือนอย่างที่เราประสบมา เธอก็มีทางเลือกเพียงสองทางเท่านั้น”
 “อะไรบ้างล่ะ”

“หนึ่งก็คือต่อสู้เพื่อเปลี่ยนความเชื่อนั้น และสองก็คือหนีออกมา เพราะที่นั่นไม่มี
 ที่ให้เธออยู่อีกแล้ว” อดีตขุนวังตอบน้ำเสียงเรียบเฉย ส่วนเจ้าชายก็รับฟังด้วยความเข้าใจ
 (ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 230)

จากตัวอย่างสะท้อนให้ผู้อ่านตระหนักถึงการรู้จักคิด พิจารณาและไตร่ตรองด้วยเหตุผลถึง
 การแก้ปัญหา โดยเลือกสรรหนทางที่เป็นประโยชน์ที่สุดแก่ตนเอง รวมทั้งยอมรับในสิ่งที่เลือกด้วยความ
 เข้าใจและไม่นำมาเป็นปัญหาให้ครุ่นคิดจนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตได้

2.3.2.2 การเผชิญหน้าด้วยการมองโลกในแง่ดี

การรู้จักมองโลกในแง่ดีจัดเป็นวิธีการเผชิญหน้ากับปัญหาที่เด็กและเยาวชนควร
 เรียนรู้ ทั้งนี้เพราะไม่ว่าปัญหาจะหนักหนาเพียงใด แต่ถ้าเรารู้จักเปลี่ยนมุมมองของความคิดโดย
 มองว่าปัญหานั้นๆ เป็นเรื่องธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคน และไม่ใช่ว่าเรื่องเลวร้ายที่สุดในชีวิต
 ซึ่งหากรู้จักแก้ปัญหาด้วยการมองโลกในแง่ดีเช่นนี้ก็จะทำให้มีกำลังใจในการจัดการกับปัญหาต่อไป
 ดังลักษณะการเผชิญหน้าด้วยการมองโลกในแง่ดีที่ปรากฏในวรรณกรรม 2 ลักษณะ คือ การให้
 กำลังใจตนเอง และการให้กำลังใจผู้อื่น ดังต่อไปนี้

2.3.2.2.1 การให้กำลังใจตนเอง

การรู้จักให้กำลังใจตนเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบุคคลในการดำเนินชีวิต
 เพราะสภาพสังคมในปัจจุบันเต็มไปด้วยความรีบเร่ง การเอาตัวรอดและการแก่งแย่งชิงดีกันเป็น
 ส่วนใหญ่ ดังนั้นหากบุคคลใดที่อยู่ในสังคมและมีจิตใจที่อ่อนไหวเปราะบางจนเกินไป ทั้งยังมอง
 โลกในแง่ร้ายก็จะยิ่งบั่นทอนกำลังใจให้แย่แย่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่องานทั้งร่างกาย หน้าที่การงานและ
 การดำรงชีวิต หากบุคคลใดรู้จักการบริหารจิตใจให้เข้มแข็งด้วยการให้กำลังใจตนเองอย่างสม่ำเสมอ
 โดยไม่คิดจะเหยียบย่ำหรือซ้ำเติมตนเองเมื่อเกิดความผิดพลาดและพร้อมที่จะชื่นชมตนเองเมื่อ
 ประสบผลสำเร็จในชีวิต ก็เท่ากับเป็นการรู้จักปรับตัวปรับใจให้เข้ากับสภาพสังคมและบุคคลที่อยู่
 ร่วมกันในสังคม รวมถึงรู้จักจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วย ดังสาระคำสอนเรื่องการให้
 กำลังใจตนเองที่ปรากฏในวรรณกรรมอย่างเด่นชัด 3 เรื่อง คือ *ครุฑน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ
เด็กหญิงนางฟ้า

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* ดังตอนที่ครุฑน้อยพยายามปีนป่ายขึ้นไปพิงครุฑบิน
 เพื่อแอบฝึกบินให้ได้ดังครุฑทั่วไป

แม้ว่ามันจะต้องสูญเสียพลังกำลังใจอย่างมากในการปีนป่ายก็ตาม แต่กลับทำให้อู่เล็บของมันแข็ง

แกร่งและเกาะเกี่ยวได้คล่องแคล่วว่องไวขึ้น จนทำให้การปีนป่ายในระยะเวลาต่อมาเป็นเรื่องง่ายขึ้นสำหรับมัน

“ถึงฉันบินไม่ได้ แต่อย่างน้อยฉันก็คงจะเป็นครุฑที่ปีนป่ายเก่งที่สุดในหมู่บ้านแน่ๆ”

(คอยนุช. 2545: 66)

ตัวอย่างคำกล่าวของครุฑน้อยแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ครุฑน้อยจะมีความปรารถนาที่จะเป็นที่ยอมรับในสังคมครุฑ เพราะตนเองมีลักษณะแปลกแยกจากครุฑตัวอื่นๆ จนรู้สึกเป็นปมด้อยในชีวิต แต่ครุฑน้อยก็ยังรู้จักที่จะให้กำลังใจตนเองว่าแม้มันจะบินไม่ได้อย่างครุฑทั่วไป แต่มันก็มีความสามารถไม่แพ้ใครตรงที่เป็นครุฑที่ปีนป่ายเก่งที่สุดในหมู่บ้าน ซึ่งความคิดของครุฑน้อยนั้นถือเป็นลักษณะการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยการให้กำลังใจตนเองเพื่อพร้อมจะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เมื่อเจ้าชายไมวิเศษได้เข้าศึกษาที่สำนักฤาษีตาไฟในป่าหิมพานต์เรียบร้อยแล้ว ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าถึงถึงความสำคัญของการมองโลกในแง่ดีด้วยวิธีสร้างกำลังใจให้ตนเอง ดังข้อความว่า

การอยู่ในสำนักฤาษีได้สร้างความแปลกใหม่แก่ชีวิตเจ้าชายจากดินแดนแสนวิเศษอย่างมาก ที่นี้มีกฎระเบียบเข้มงวด ผู้ฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษอย่างหนัก ในยามที่เจ้าชายรู้สึกคร่ำครวญกับการเรียน เจ้าชายจะบอกตัวเองว่าอีกไม่นานก็จะได้ออกประกอบวีรกรรมแล้ว เมื่อคิดแบบนี้ก็ช่วยให้เจ้าชายสบายใจขึ้น

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 67)

ความคิดของเจ้าชายไมวิเศษสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่า เมื่อใดที่ใครก็ตามจะต้องไปอยู่ในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยทั้งบรรยากาศและกฎระเบียบ แต่หากรู้จักให้กำลังใจตนเองโดยนึกถึงผลสำเร็จหลังจากต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากหรือไม่คุ้นเคยแล้ว ก็จะทำให้บุคคลนั้นๆ เกิดกำลังใจดำเนินชีวิตต่อไปและพร้อมจะปรับตัวให้อยู่ในสังคมใหม่ได้ไม่ยาก

ตัวอย่างที่ 3 แสดงให้ผู้อ่านเห็นได้ชัดเจนถึงความสำคัญของการรู้จักให้กำลังใจตนเองในเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ตอนที่เด็กชายเดี่ยวอนุญาตให้เด็กหญิงนางฟ้ามาค้างคืนที่บ้าน แต่เด็กหญิงนางฟ้าอยากได้หมอนกระต่ายไว้นอนด้วยเหมือนเวลาที่อยู่กับครอบครัว ดังตัวอย่าง

เดี๋ยวหันรีหันขวาง เหลือบไปเห็นหมอนรูปสี่เหลี่ยมที่แม่ใช้หนุนหลังเวลานั่งฟังผาบ้าน

“เฮ้อ...เอานี่ไปกอดก่อนนะ”

ฟ้ารับไปถือไว้ กลิ่นหอมสะอาดก็จริง แต่กลิ่นไม่เหมือนหมอนกระต่ายของเธอ แต่เอา

เถอะ...ถึงอย่างไรก็ดีกว่าไม่มีอะไรกอดเลย

(ดาราราย. 2547: 63)

ด้วยน้ำใจของเด็กชายเดี่ยวที่หาหมอนของแม่มาให้เด็กหญิงกอดนอนแทนหมอนกระต่ายที่เด็กหญิงเคยใช้ ทำให้เด็กหญิงนางฟ้าซาบซึ้งถึงน้ำใจของเด็กชายเดี่ยวและพร้อมที่จะปรับตัวให้อยู่

โดยปราศจากครอบครัวและหมอนที่ตนเองรักได้ ด้วยการให้กำลังใจตนเองว่าอย่างน้อยก็ยังดีกว่าไม่มีอะไรให้เธอทอดเลย

2.3.2.2.2 การให้กำลังใจผู้อื่น

จากที่กล่าวไว้แล้วว่าหากบุคคลได้รู้จักดูแลตนเองได้เป็นอย่างดีทั้งสภาพร่างกายและจิตใจแล้ว ก็จะมีส่งผลให้บุคคลนั้นๆ มีกำลังใจและแรงใจที่จะดูแลใส่ใจความรู้สึกนึกคิดของบุคคลรอบข้าง ซึ่งการรู้จักให้กำลังใจผู้อื่นจัดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญไม่น้อยในการจัดการกับปัญหาด้วยการมองโลกในแง่ดี ดังสาระเรื่องการให้กำลังใจผู้อื่นที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ *เด็กสวนกาแฟ* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *เด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 ในเรื่อง *เด็กสวนกาแฟ* ดังคำกล่าวของพ่อจาขณะที่พ่อจาปลอบใจพีโมถึงเหตุการณ์ที่พีโตและพีโมรถว่าจต้องเข้าโรงพยาบาลทั้งคู่

แปลกที่คราวนี้พีโมไม่เถียงยาเหมือนเคย แต่หันมาบ่นอุ้อกับพ่อจาว่า “โมบอกแล้วว่าจะขับให้พีโตก็ไม่ยอม แหมเห็นทุกที่เมาอ๊อยิ่งกว่านี้ไม่เห็นจะล้มเลย” พ่อจัมมองดูหัวปูดๆ ของพีโมแล้วบอก “โมไม่เป็นไรก็ดีแล้วละลูก พีโตอยู่ใกล้หมอ คงไม่เป็นไรหรอก”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 137)

คำปลอบใจของพ่อจาแสดงให้เห็นว่าพ่อจารู้จักให้กำลังใจผู้อื่น เห็นได้จากคำกล่าวของพ่อจาที่ว่า “โมไม่เป็นไรก็ดีแล้วละลูก พีโตอยู่ใกล้หมอ คงไม่เป็นไรหรอก” เพราะเมื่อใดที่เกิดความผิดพลาดขึ้นแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องซ้ำเติมหรือตอกย้ำความผิดพลาดนั้นๆ ให้ผู้กระทำผิดพลาดไปเกิดความรู้สึกเจ็บช้ำน้ำใจจนเสียกำลังใจในการดำเนินชีวิต แต่หากรู้จักการให้อภัยและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ความผิดพลาดเดิมๆ ที่เคยเกิดขึ้นก็จะไม่บังเกิดขึ้นอีก เพราะผลของความเห็นอกเห็นใจที่บุคคลมีให้แก่กันในสังคม จะทำให้คนที่เคยทำผิดพลาดมีกำลังใจที่จะคิดทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อไป

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เมื่อเจ้าชายไมวิเศษตั้งคำถามกับแม่นมถึงความผิดปกติของตนที่เกิดมาโดยปราศจากของวิเศษดังเช่นบุคคลอื่นๆ ในดินแดนแสนวิเศษ ดังบทบรรยายที่ว่า

“ทำไมฉันถึงไม่มีของวิเศษอย่างใครคนอื่นเขาบ้างล่ะ”

แม่นมก็ไม่เข้าใจเหตุผลเช่นกัน นางเชื่อว่าเป็นเรื่องของความบกพร่องทางร่างกาย นางปลอบประโลมเจ้าชายว่า ในภายภาคหน้าเมื่อเล่าเรียนสำเร็จ ได้รับอนุญาตให้ประกอบวีรกรรมแล้ว เจ้าชายก็จะมีโอกาสเดินทางแสวงหาของวิเศษได้เอง เจ้าชายจึงคลายโศกเศร้าได้
ชั่วขณะ

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 25-26)

คำตอบของแม่นมจัดว่าเป็นการกระทำที่ช่วยปลอบประโลมให้เจ้าชายไมวิเศษเกิดกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป ด้วยใจรอคอยถึงวันที่ตนจะได้ออกไปประกอบวีรกรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งของ

วิเศษเหมือนกับคนอื่นๆ ในดินแดนแชนนิส ซึ่งการรู้จักให้กำลังใจของแม่นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ต่อทัศนคติและการปรับตัวให้มีความสุขในสังคมของเจ้าชายไมวิเศษ

ตัวอย่างที่ 3 เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการรู้จักให้กำลังใจผู้อื่น จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ในตอนเด็กหญิงนางฟ้าให้กำลังใจเด็กชายเดี่ยวไม่ให้ท้อแท้กับการพยายามทำงานเพื่อช่วยแม่หาเงินมาจ่ายค่าเรียนคอมพิวเตอร์ ดังตัวอย่าง

“เราเป็นเพื่อนกันนะเดี่ยว” นิ้วก้อยของเดี่ยวเกี่ยวเข้ากับนิ้วก้อยสีฟ้าแนบแน่น เพื่อนหญิงของเขายิ้มกว้าง นัยน์ตาเป็นประกาย

ก่อนหน้านี้น้ำฟ้าเคยตามแม่กับป้าลงมา “ทำงาน” เหมือนกัน ภาพที่แม่และป้าเข้าไปอยู่เคียงข้างคนทุกข์เศร้าที่ริมถนนแล้วโอบบ่าลอบประโลมนั้น ยังคงอยู่ในความทรงจำของเด็กหญิงไม่คลาย แม้ว่าชายคนนั้นไม่มีที่ท่าว่าจะรับรู้เลยสักนิดว่า แม่กับป้าของฟ้าจับมือเขากุมเอาไว้ทั้งสองข้างเพื่อถ่ายทอดกำลังใจ

ฟ้ารู้สึกดีใจขณะเกี่ยวก้อยกับเดี่ยว นี่เป็นครั้งแรกที่เธอจะได้ถ่ายทอด “กำลังใจ” ให้แก่ใครสักคน และคนคนนั้นคือเดี่ยว เพื่อนของเธอนั่นเอง...เธอหวังว่าหัวใจเขาจะรู้สึกได้ถึงความรัก ความปรารถนาดี และกำลังใจที่เธอมอบให้

(ดรรชนี. 2547: 106-107)

เพียงแค่คำพูดว่า “เราเป็นเพื่อนกันนะเดี่ยว” ของเด็กหญิงนางฟ้า ก็เปรียบได้กับการมอบกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ให้กับเพื่อนในยามที่ท้อแท้และสิ้นหวัง แล้วยิ่งเด็กหญิงนางฟ้าใช้การกระทำด้วยการเกี่ยวนิ้วก้อยกับเด็กชายเดี่ยวด้วย ก็ยิ่งเป็นการเน้นย้ำให้ผู้อ่านเล็งเห็นถึงคุณค่าของการให้กำลังใจแก่ผู้อื่นโดยไม่จำเป็นต้องมีคำพูดใดๆ มากมาย แต่เพียงแสดงออกถึงความรู้สึกอย่างจริงใจให้ผู้ที่กำลังหมดหวังรับรู้ว่ามีเพื่อนอยู่เคียงข้างเพื่อเป็นกำลังใจ ก็เพียงพอสำหรับให้บุคคลนั้นมีพลังในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความสับสนวุ่นวายต่อไป

3. สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว

ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกปี มักมุ่งเน้นการสอดแทรกสาระคำสอนในด้าน “ครอบครัว” เป็นอันดับต้นๆ เนื่องจากครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญและยังเป็นสังคมแห่งแรกในการเรียนรู้ของเด็ก โดยมีพ่อแม่และบุคคลภายในบ้านทำหน้าที่เสมือนครูผู้สอนและอบรมบ่มนิสัย (อบรม สนิทบาล. 2536: 24-25) ฉะนั้นหากการปลูกฝังและการอบรมสั่งสอนในครอบครัวเริ่มต้นได้ดี ถูกต้องและเข้าใจซึ่งกันและกัน ชีวิตของเด็กที่กำลังจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตก็จะมีทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิตด้วย ในที่นี้ผู้ศึกษาแบ่งสาระคำสอนด้านครอบครัวที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดตามลำดับ ได้ทั้งหมด 2 หัวข้อ ได้แก่ 1. ความรักและความผูกพันในครอบครัว 2. บทบาทและหน้าที่สมาชิกในครอบครัว ดังที่จะกล่าวต่อไป คือ

3.1 ความรักและความผูกพันในครอบครัว

ความรักและความผูกพันเป็นพื้นฐานสำคัญของครอบครัว ที่สมาชิกในทุกครอบครัวควรตระหนักและพึงมี เพื่อจะได้ทำให้ครอบครัวมั่นคงและอบอุ่นไปด้วยความรักความเข้าใจได้ อันจะเป็นภูมิคุ้มกันใจของเด็กและเยาวชนที่สำคัญก่อนที่จะพวกเขาจะออกไปอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมภายนอกต่อไป ดังภาพความรักและความผูกพันที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 4 เรื่อง คือ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* *มัจฉานุผจญภัย* *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และ *เด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* แสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันอย่างมากของคนในครอบครัว เมื่อยามที่สมาชิกในครอบครัวต้องประสบกับอันตราย ดังที่พ่อจาและน้องมุกห่วยไปฟีโตและฟีโมลูกพี่ลูกน้องของน้องมุกหลังจากรู้ว่าเกิดอุบัติเหตุ ดังตัวอย่าง

“รู้พันนี้ คินั่นรั้งไว้ให้นอนเสียที่สวนก็คงไม่เกิดเรื่อง” พ่อพูดอย่างเสียใจ วันนั้นยาเองเห็นว่ามิดคำ จึงคิดว่าฟีโตกับฟีโมคงค้างที่สวนเหมือนเคย ก็ไม่ได้เอะใจอะไร ฟีโมบอกว่า “ฟีจ๋าไม่ค่อยได้มันมิดแล้วนะ รู้แต่ว่ารถมันล้มวูบตั้งแต่บนหัวเขา พอหล่นลงมาก็เห็นเหมือนฟีโตกับรถยังไปต่อแล้วก็ไม่รู้สึกอะไร” น้องมุกมองหัวปูด ๆ เขียว ๆ ของฟีโมแล้วก็สงสาร “เจ็บไหมฟีโม” ฟีโมคลำหัวตัวเอง “แค่นี้หิดหน่อย ฟีโตสิ เมื่อไรจะพันก็ไม่รู้”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 136)

ความเสียใจและรู้สึกผิดของพ่อจาที่ไม่ยอมรั้งให้ทั้งฟีโตและฟีโมนอนค้างที่บ้านสวนนั้น แสดงให้ผู้อ่านรับรู้ได้ถึงความรักความห่วงใยอันเปี่ยมล้นที่คนในครอบครัวมีให้แก่กัน อีกทั้งยังไม่ซ้ำเติมเมื่อเกิดเหตุร้ายขึ้น แต่พร้อมจะช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ซึ่งความเข้าใจในครอบครัวเช่นนี้ถือเป็นความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นของสมาชิกในครอบครัว

ความห่วงใยและความสงสารที่น้องมุกมีให้ฟีโม ก็ถือว่าเป็นพื้นฐานความรักในครอบครัวได้เช่นกันเพราะเป็นความรักระหว่างพี่น้องญาติสนิท นอกจากนี้คำพูดเป็นห่วงเป็นใยของฟีโมที่คำนึงถึงฟีโตก็ยิ่งเน้นย้ำถึงความรักความผูกพันของครอบครัวบ้านสวนกาแฟได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งความรักความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นที่มีในครอบครัวใด สมาชิกในครอบครัวนั้นๆ ก็จะเป็นบุคคลที่มีภูมิคุ้มกันทางใจดีและมีความมั่นคงทางใจสูง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ชี้นำให้ผู้อ่านเห็นถึงความรักความผูกพันระหว่างพี่น้อง คือ “มัจฉานุ” และ “พระไววิก” ที่ถึงแม้จะไม่ได้เป็นพี่น้องแท้ๆ แต่ก็มี ความผูกพันและความห่วงใยกันมาก ดังบทสนทนาระหว่างพระไววิกกับมัจฉานุที่ว่า

“นี่แหละน้องพี่ ความจริงเจ้ายังเด็กนัก ถึงจะมีผละกำลังยิ่งใหญ่ ก็เกรงจะพบบภัยได้ง่าย เพราะโดนหลอกลวง การนี้ที่พี่เป็นห่วงจึงอยากจะสอนสั่งเจ้าไว้บ้าง อยากฟังคำกษัตริย์หรือไม่เล่า”

ถึงอย่างไรก็มีแต่พระเชษฐาที่ดูแลเขาแทนพ่อกับแม่เสมอมา แม่มัจฉานุจะอารมณ์ร้ายด้วยพระนางตนในฤทธิจริงดังใครๆ ว่า แต่ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและรู้จักรักใคร่ก็มีอยู่ในสันดาน เจ้าลิงน้อยใคร่อยากไปหาแม่ไวๆ ดังลมพุงไม่ปาน แต่พระไววิกอยู่ข้างหลังก็ห่วงด้วยเช่นกัน

**“ไม่ว่าคำของกษัตริย์องค์ไหน ถ้าหม่อมฉันไม่มีใจยอมรับ ไหนเลยจะฟัง เจ้าพี่ทรงรู้ว่า
หม่อมฉันฟังเจ้าพี่”**

(ยคิตกาล. 2547: 36)

คำกล่าวเตือนของ “พระไวยวิก” และความคิดคำนึงของ “มัจฉานุ” แสดงให้ผู้อ่าน
เข้าใจถึงสายใยความรักและความผูกพันของคนในครอบครัวได้อย่างดียิ่ง เพราะด้วยความรักที่เต็ม
เปี่ยมของพระไวยวิกจึงส่งผลให้มัจฉานุที่ภายนอกดูก้าวร้าวไม่ฟังใคร กลับเชื่อฟังและเคารพ
พระไวยวิกด้วยใจจริง

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ก็แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความรัก
ความผูกพันในครอบครัวอย่างชัดเจน ดังตอนที่จันทร์เจ้าและแจ่มแจ้วกำลังจะฝ่าด่านในปราชญ์
กระต่ายจันทร์เพื่อนำของวิเศษมาช่วยโลกให้ได้

“เออ จันทร์เจ้า เราถามอะไรหน่อย ถ้าหากว่านายตกอยู่ในอันตราย และมีเราคนเดียวที่ช่วยนาย
ได้ แต่ถ้าเราช่วยนายเราก็เสี่ยงอันตรายเหมือนกัน นายจะยังร้องให้เราช่วยไหม”

“ไม่มีทาง--เรอก็รู้ว่าเราไม่ยากติดหนี้บุญคุณเธอ” ผมตอบไม่ตรงกับใจ ที่จริงผมไม่อยาก
ให้เธอตกอยู่ในอันตรายมากกว่า

(จันทร์เจ้า. 2545: 163)

บทสนทนาของสองพี่น้องหากฟังเพียงผิวเผินอาจนึกว่าเป็นการประชดประชันหรือล้อเล่น
กันตามปกติวิสัยของพี่น้อง แต่แท้จริงแล้วผู้เขียนได้ซ่อนน้ำเสียงของความเป็นห่วงเป็นใยและความ
รักระหว่างพี่น้องให้ผู้อ่านได้สัมผัสอย่างกินใจ ดังความคิดของจันทร์เจ้าที่ว่า เขาไม่อยากให้แจ่ม
แจ้วตกอยู่ในอันตรายนั่นเอง ซึ่งลักษณะบทสนทนาดังกล่าวอาจแสดงถึงความรักความผูกพันของ
อีกหลายครอบครัวที่มักไม่แสดงออกว่ารักกัน แต่ความรู้สึกที่แท้จริงแล้วมีความผูกพันและความรัก
ฝังลึกอยู่ในจิตใจของสมาชิกในครอบครัวนั้นๆ จนพร้อมที่จะปกป้องและช่วยเหลือกันและกันเมื่อ
ยามที่บุคคลในครอบครัวตกอยู่ในอันตราย

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* เมื่อเด็กชายเดี่ยวพาเพื่อนคือเด็กหญิงนางฟ้ามา
พักอาศัยที่บ้านตอนที่เด็กหญิงนางฟ้ายังไม่สามารถกลับบ้านบนฟ้าได้ เพราะยังไม่ถึงกำหนดเวลา
ทั้งๆ ที่แม่มองไม่เห็นเด็กหญิงนางฟ้า แต่เด็กชายเดี่ยวกลับกังวลใจแสดงอาการผิดปกติเพราะ
เหมือนเป็นการโกหกไม่บอกให้แม่รู้ความจริง ซึ่งแม่ของเด็กชายเดี่ยวก็สามารถเห็นความผิดปกติ
เล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กชายเดี่ยวได้จนเกิดความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของลูกชาย ดัง
ข้อสังเกตของแม่ซึ่งเน้นให้ผู้อ่านเห็นถึงความรักและความห่วงใยที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมี
แก่ลูกหลาน ดังตัวอย่าง

“ไม่เป็นไรนี่ลูก ตัวก็ไม่ร้อน ทำไมทำหน้าแปลกๆ อย่างนั้นล่ะ” แม่เสยเส้นผมที่ลู่ระ
หน้าผากของเขাইอย่างเบามือ

“ผมเหนียวเซียว วันนี้สระผมด้วยนะเดี๋ยว”

“อะ...ฉันเดี่ยวผมมานะครับแม่”

“จะ...แม่ตั้งข้าวแล้ว อีกเดี๋ยวคงสุก แม่จะไปอุ่นไข่พะโล้ละ เดี่ยวอาบน้ำเสร็จแล้วจะได้มากินข้าว
กัน

(ดาราราย. 2547 : 60)

จากตัวอย่างทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ถึงความรักของแม่ที่มีให้แก่ลูกอย่างมาก แม้แต่อาการ
ผิดปกติเพียงเล็กน้อยผู้ใกล้ชิดก็สามารถจับสังเกตความผิดปกตินั้นได้ด้วยความเป็นห่วงเป็นใย

จากตัวอย่างที่กล่าวมาเน้นย้ำให้ผู้อ่านเข้าใจและตระหนักดีว่า ความรักความผูกพันเป็น
ปัจจัยสำคัญของสถาบันครอบครัวที่ควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เพราะหากครอบครัวใดที่มี
พื้นฐานในเรื่องของความรักความเข้าใจกันอย่างเปี่ยมล้น ทั้งความเข้าใจธรรมชาติของผู้ใหญ่
ความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก และการให้ความสำคัญในเรื่องของความรักความผูกพันในครอบครัว
แล้ว เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกคนสำคัญในครอบครัวก็จะมีพื้นฐานและวุฒิภาวะทางอารมณ์และ
จิตใจที่สมบูรณ์ มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตและมีความสุขกับการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันต่อไป
ด้วย จึงพร้อมที่จะออกไปเผชิญกับสภาวะการณ์ต่างๆ ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง

3.2 บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

บทบาทของบุคคลในสังคม คือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือหน้าที่ที่สังคมได้กำหนด
ขึ้นไว้ให้บุคคลตามสถานภาพต่างๆ ถือเป็นแนวทางปฏิบัติ บทบาทในสังคมของบุคคลจึงแตกต่างกัน
กันไปตามสถานภาพ เช่นเดียวกับสมาชิกในครอบครัวต่างก็ต้องมีบทบาทและหน้าที่ของตน
แตกต่างกันไปเพื่อทำให้เกิดความรักและความเข้าใจในครอบครัว ดังที่จะแบ่งบทบาทของสมาชิก
ในครอบครัวออกเป็น 2 ลักษณะ คือ บทบาทและหน้าที่ของผู้ใหญ่ในครอบครัว และบทบาทและ
หน้าที่ของลูกหลานในครอบครัว กล่าวคือ

3.2.1 บทบาทและหน้าที่ของผู้ใหญ่ในครอบครัว

ผู้ใหญ่ในครอบครัว เช่น พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย หรือญาติคนอื่นๆ จัดเป็นบุคคลที่มี
บทบาทและหน้าที่สำคัญในครอบครัวในการดูแลบุตรหลานด้วยความรัก ความอบอุ่นได้ หากผู้ใหญ่
ในครอบครัวมีเหตุผลและพร้อมที่จะเข้าใจสมาชิกทุกคน ครอบครัวก็จะสงบสุขและเปี่ยมไปด้วย
ความรักและความเข้าใจ ดังนั้นผู้อ่านจึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ปฏิบัติของผู้ใหญ่ใน
ครอบครัวหรือจริยธรรมที่ดีของพ่อแม่ หรือ ผู้ใหญ่ในครอบครัว คือ หลักธรรมในทศกสำหรับบิดา
มารดาอนุเคราะห์บุตรหลาน 5 ประการด้วย (ไสว มาลาทอง. 2542: 213) ได้แก่

1. ห้ามปรามมิให้ลูกกระทำชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. หาภรรยา (คู่ครอง) ที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์สมบัติ (มรดก) ให้ในโอกาสอันควร

หลักดังกล่าวทั้ง 5 ประการนี้เป็นแนวทางอันดีที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวพึงปฏิบัติต่อบุตรหลานด้วยความปรารถนาดี เพื่อประโยชน์ของบุตรหลานเป็นสำคัญ ดังที่ปรากฏบทบาทและหน้าที่ของผู้ใหญ่อย่างชัดเจนในวรรณกรรมทั้งหมด 4 เรื่อง คือ *มัจฉานุผจญภัย* *สัมสีม่วง* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *เด็กหญิงนางฟ้า*

ตัวอย่างที่ 1 ข้อปฏิบัติข้อแรกของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่พึงมี คือ “การห้ามปรามลูกกระทำชั่ว” ดังที่ปรากฏในตอนท้ายของเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* เมื่อมัจฉานุสำนึกได้ถึงความต้อรับและความร้ายกาจของตนเองจึงเข้าไปขอโทษพระไวยวิก ซึ่งเป็นยิ่งกว่าพ่อแม่ของมัจฉานุ เพราะเลี้ยงดูมัจฉานุแทนบิดาและมารดามาตั้งแต่เด็ก คือ หนูมาน และนางสุพรรณมัจฉา

“หม่อมฉันขอพระราชทานอภัยเจ้าพี่...ที่บอกว่าเกลียดฉันไม่เป็นความจริง”

เจ้านครบาลรีบดึงร่างเล็กๆ ตรงหน้าเข้ามากอดอย่างรักใคร่ “...พี่ไม่มีญาติที่ไหนแล้ว เจ้ารู้ไหมมัจฉานุ พี่แค่อยากให้คนอื่นเลิกกลัวเจ้า อยากให้พวกเขารักเจ้าที่เป็นเด็กดีเท่านั้นเอง

(ขจิตกาล. 2547: 138)

จากบทสนทนาของมัจฉานุและพระไวยวิก แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความปรารถนาดีของผู้ใหญ่ คือ พระไวยวิกเลี้ยงดูมัจฉานุมาจนเสมือนคนในครอบครัว ได้ปฏิบัติตามหน้าที่และจริยธรรมที่ติงามของผู้ใหญ่ โดยคอยพรั่สอนตักเตือนมัจฉานุเพราะต้องการให้ผู้ที่ยตนรักและเลี้ยงดูมาประพฤติตนไปในทางที่ดี ไม่เป็นที่รังเกียจหรือหวาดกลัวของบุคคลอื่น

ตัวอย่างที่ 2 ข้อปฏิบัติของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่พึงมีประการที่สอง คือ “การให้สอนลูกหลานตั้งอยู่ในความดี” ข้อนี้ปรากฏในตัวอย่างจากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอน “พระไวยวิก” ออกอุบายให้ “มัจฉานุ” ไปตามหาแม่ในป่าหิมพานต์เพียงลำพัง เพื่อเป็นการสอนให้มัจฉานุรู้จักเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากโลกภายนอก

“มันอาจจะน้อยใจข้าก็ได้ ถึงทำแกล้งประชด เอนะ ถ้ารู้จักควบคุมอารมณ์มันก็น่ารักน่าใคร่อยู่หรอก ที่ข้าทำก็เพราะหวังดีต่อเด็ก โตขึ้นจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี เขาเรียกว่าพ่อสิงโตต้องผลักลูกให้ตนเหวแล้วให้มันปีนขึ้นมาเอง

(ขจิตกาล. 2547: 34)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความปรารถนาดีที่ผู้ใหญ่มีให้แก่ลูกหลาน ด้วยการรู้จักใช้กลวิธีทางอ้อมสั่งสอนให้ลูกหลานตั้งตนอยู่ในความดี เพื่อประโยชน์ของลูกหลานในการดำเนินชีวิตต่อไปในสังคม

ตัวอย่างที่ 3 ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ใหญ่ในครอบครัวอันพึงปฏิบัติต่อบุตรหลานข้อสุดท้าย คือ “การมอบทรัพย์สินสมบัติ (มรดก) ให้ในโอกาสอันควร” จะเห็นได้จากตัวอย่างเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอนเริ่มเรื่องมีการอธิบายถึงดินแดนแสนวิเศษที่มีอาณาจักรเล็กลงเรื่อยๆ เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือ พระราชามีพระมเหสีและนางสนมเป็นจำนวนมาก ทำให้มีลูกๆ ซึ่งเป็นเจ้าชาย

และเจ้าหญิงมากตาม พระราชาจึงต้องแบ่งสรรปันส่วนทรัพย์สินหรือมรดกเป็นที่ดินแก่เจ้าชายต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงแก่เจ้าชายแต่ละองค์ต่อไป

การมีเมียมากก็ทำให้มีลูกมากตามไปด้วย และเมื่อลูก ๆ ที่เป็นเจ้าชายทั้งหลายเจริญวัยขึ้น พระราชาก็จำเป็นต้องแบ่งสมบัติและแบ่งดินแดนออกเป็นส่วน ๆ ให้เจ้าชายเหล่านั้นแยกย้ายกันไปครอง ยกเว้นเจ้าชายบางคนที่ยออกไปสร้างเมืองของตนเอง

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 13)

การกระทำของพระราชาแสดงให้เห็นแนวทางการปฏิบัติตนต่อบุตรหลาน ที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวพึงปฏิบัติด้วยความรักและห่วงใยบุตรหลานเพื่อสร้างอนาคตของพวกเขาต่อไป

นอกจากหลักธรรมในทิศทั้งหกแล้ว ผู้ใหญ่ในครอบครัวก็ยังบทบาทต่อบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวในอีกหลายด้าน ได้แก่

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ซึ่งแสดงให้เห็นถึง “ความมุ่งหวังของผู้เป็นพ่อแม่” ที่มีต่อลูกของตนไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพของคนธรรมดาหรือกษัตริย์ที่ได้ชื่อว่ามีคามวิเศษกว่ามนุษย์ปฤชชนทั่วไปก็มีความต้องการเดียวกัน ดังความคาดหวังที่ว่า

เจ้าชายเจ้าหญิงเหล่านี้เกิดมาพร้อมกับความหวังของพระราชาว่าจะเป็นผู้ปราดเปรื่อง ได้เล่าเรียนในสำนักฤาษีมีชื่อเสียง ได้สร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ ได้ครองเมืองตามครรลองชีวิตของการเป็นเจ้าชายที่ดี ส่วนเจ้าหญิงก็ได้รับการคาดหวังว่าจะได้คู่ครองเป็นเจ้าชายจากดินแดนอันยิ่งใหญ่

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 16)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจธรรมชาติของผู้ให้กำเนิดได้ดีในเรื่องของความคาดหวังให้ลูกของตนประสบความสำเร็จในชีวิตตามแบบแผนที่สังคมกำหนดว่าดี ทั้งด้านการเล่าเรียน การงาน การดำรงชีวิตและคู่ครอง

ตัวอย่างที่ 5 จากเรื่อง *ส้มสีม่วง* ในตอนที่เด็กชายจ้อยสันนิษฐานว่าแม่ต้องรู้จักนักรบเกลียดผักจึงมักเคี้ยวเขี้ยวให้เขารับประทานผักเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง ดังตัวอย่าง คือ

นี่ก็อีก ! ไซ้แล้ว ! จ้อยคิดด้วยความตื่นเต้น แม่ต้องรู้จักนักรบ *เกลียดผัก* แน่ ๆ เลยรู้ว่าเขาคอยยุแยงให้เด็ก ๆ ไม่ชอบกินผัก เพื่อจะได้ไม่มีริ้วแรงคิดฝัน แม่รู้ แม่จึงคอยบังคับให้เขากับพี่จิวกินผักทุกวัน...โอ...แม่อะ ชอบคุณนะครับแม่ จ้อยคิดอยู่ในใจก่อนบอกแม่ว่า

“วันนี้ผมจะกินแกงตำลึงกับผัดผักให้หมดเลย” นัยน์ตาจ้อยเป็นประกายทีเดียว

(ดาวกระจาย. 2546: 106)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านรู้ถึงธรรมชาติของผู้ใหญ่อีกข้อหนึ่งเป็นอย่างดี คือ “ความรัก ความห่วงใยและความปรารถนาดีที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก” โดยการปลูกฝังให้เด็กรู้จักการกินผักเนื่องจากจะทำให้สุขภาพแข็งแรงและส่งผลให้สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างที่ 6 เน้นให้ผู้อ่านเห็นถึง “ความรักและความห่วงใยที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีให้แก่ลูกหลาน” จนบางครั้งอาจกลายเป็นความจุกจิกน่ารำคาญในสายตาของเด็กๆ ไปบ้าง ดังตัวอย่างบทสนทนาของเด็กๆ ในเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ที่ว่า

“ใครว่า แม่ฉันไม่ค่อยให้ออกมาวิ่งกลางแดดเท่าไรหรอก แม่ฉันชอบห้ามอยู่เรื่อย อย่างนะอย่าวิ่ง อย่าไปทางนั้น อย่าทำอย่างนี้ อย่าชน อย่าตี้อ”

“เหมือนแม่หนูเลย” เด็กหญิงนุ่นบอก ยิ้มจนนัยน์ตาบิยบหยีลงไปอีก

(ดาราราย. 2547: 45)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการถ่ายทอดทางอ้อมและให้ผู้อ่านซึมซับถึงความห่วงใยและเอาใจใส่ของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีต่อเด็กอย่างมาก จึงมักห้ามปรามการกระทำที่ผู้ใหญ่เล็งเห็นว่าจะนำไปสู่อันตรายหรือการกระทำที่ไม่ดีได้ ผู้อ่านจึงควรทำความเข้าใจและยอมรับในธรรมชาติของผู้ใหญ่ในข้อนี้ เพราะทุกการกระทำที่แสดงความห่วงใยของผู้ใหญ่ล้วนแล้วแต่ปรารถนาดีต่อลูกหลานทั้งสิ้น

ตัวอย่างที่ 7 จาก *เจ้าชายไมวิเศษ* ที่ปรากฏในตอนพระราชกฤษฎีกาให้เจ้าชายออกจากเมืองเพื่อไปศึกษายังสำนักฤาษีที่มีชื่อเสียง ในป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการพิสูจน์ความสามารถของเจ้าชาย แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึง “ความรักและความทุ่มเท” ที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมีให้แก่ลูกหลาน ดังตัวอย่าง

คืนนั้น เจ้าชายแจ้งการตัดสินใจของตนเองแก่พระราชบิดา ผู้เป็นพ่อยินยอมให้เจ้าชายไปศึกษาที่สำนักฤาษีตาไฟ ถึงจะคิดว่าค่าสมครออกจะแพงอยู่สักหน่อย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับที่นี้เป็นสำนักฤาษีที่เก่าแก่ที่สุด มีชื่อเสียงที่สุด และดีที่สุดในป่าหิมพานต์แล้ว ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายก็ดูจะไม่สำคัญ

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 46)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านเข้าใจถึงความทุ่มเทของผู้เป็นพ่อแม่ที่พร้อมจะเสียเงินทองมากมายเพื่อสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าของลูก ซึ่งถ้าเป็นสิ่งที่ผู้ใดว่าดีที่สุดในเวลานั้นพ่อแม่พร้อมจะให้กับลูกของตนเสมอ ดังที่พระราชบิดายอมจ่ายค่าเล่าเรียนที่ค่อนข้างแพงเพื่อให้เจ้าชายได้ศึกษาที่สำนักฤาษีตาไฟอันมีชื่อเสียงที่สุดในป่าหิมพานต์

3.2.2 บทบาทและหน้าที่ของลูกหลานในครอบครัว

ลูกหลานก็เป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ซึ่งหากลูกหลานรู้จักและเข้าใจบทบาทที่แท้จริงของตนเอง รวมถึงเข้าใจเหตุผลและความจำเป็นต่างๆ ของผู้ใหญ่ในการตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวก็จะมีส่วนช่วยให้ครอบครัวเกิดความเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างบทบาทและหน้าที่ของลูกหลานในครอบครัวที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *มัจฉานุผจญภัย* *ส้มสีม่วง* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์*

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอนมัจฉานุพบพระมารดา คือ นางสุพรรณมัจฉา และต้องการให้มารดากลับไปอยู่กับตนที่เมืองแก้วบาดาล แต่เมื่อมารดาอธิบายถึงเหตุผลที่ไม่อาจกลับไปได้ มัจฉานุก็ยอมรับเหตุผลและการตัดสินใจของมารดา ซึ่งจากตัวอย่างแสดงให้เห็นผู้อ่าน “เข้าใจถึงปัญหาและเหตุผลในการตัดสินใจของผู้ใหญ่” ที่เราควรต้องเคารพ ดังข้อความว่า

ก่อนกลับไป มัจฉานุได้คุยกับแม่หลายเรื่อง รวมถึงเรื่องขอให้แม่ไปอยู่ด้วยที่เมืองแก้วบาดาล แต่แม่บอกว่าการจะออกจากเมืองผลึกมายานั้นไม่ง่าย เนื่องจากแม่ต้องรอให้พ่อมารับ จึงสมเหตุผลผลที่จะไป ความจริงมัจฉานุพอจะรู้เรื่องของผู้ใหญ่จากพระเชษฐาอยู่บ้าง แต่ก็อดไม่ได้ที่จะหวัง

(ขจิตกาล. 2547: 136)

จากตัวอย่างข้างต้นสอนให้ผู้อ่านทำความเข้าใจกับปัญหาและเหตุผลของผู้ใหญ่ และไม่เรียกร้องเอาแต่ความต้องการของตนโดยไม่สนใจเหตุผล เพราะจะสร้างความลำบากใจให้แก่ผู้ใหญ่ได้ เมื่อเด็กรู้จักที่จะยอมรับเหตุผลและการตัดสินใจของผู้ใหญ่ก็จะทำให้ชีวิตในครอบครัวมีความเข้าใจกันมากขึ้น ปัญหาความขัดแย้งกันก็จะลดลง

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *สัมผัสวัง* ตอนที่จ้อยพูดถึงพ่อขณะที่กำลังย้ายบ้านใหม่ว่าทำไมพ่อไม่ไปอยู่ด้วย แต่ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนจากแม่ ทว่าจ้อยก็ไม่คิดที่จะเข้าขี้และทำใจยอมรับว่าเป็นปัญหาของผู้ใหญ่ ก็เน้นให้ผู้อ่าน “เข้าใจถึงปัญหาและเหตุผลของผู้ใหญ่” ซึ่งบางครั้งก็เป็นเรื่องละเอียดอ่อนเกินกว่าที่ผู้ใหญ่จะอธิบายให้เด็กรับรู้ได้อย่างละเอียด ดังตัวอย่าง

พຽນີແລ້ວສີນະ ທີ່ຈ້ອຍ ແມ່ ແລະ ຟີຈິວ ຈະຍ້າຍໄປອຸ່ນບ້ານໃໝ່ດ້ວຍກັນ...ບ້ານທີ່ມີພໍ່
“ແລ້ວພໍ່ສະອະ”

“ອຸ່ຍຸ່ງເຣື່ອງຂອງຜູ້ໃຫຍ່ໄດ້ໃໝ່ຈ້ອຍ ອ່ານໜັງສືຂອງເຮົາໄປເຄືອ ອ້ອ...ແລ້ວຍັ້ນອ່ານໜັງສືເຣື່ອນ
ໃຫ້ເໝືອນອ່ານໜັງສືອ່ານເລ່ນພວກນີ້ຈະດີນະ”

นับแต่นั้นมา จ้อยก็เลิกถามเรื่องพ่อไปเลย เพราะเขาไม่อยากจะยินน้ำเสียงที่หงุดหงิด และมองเห็นหน้าตาที่เคร่งเครียดของแม่เหมือนเช่นทุกครั้งที่เขาถามถึงเรื่องนี้ มันคงเป็นเรื่องยากเกินความเข้าใจของเด็ก ๆ กระมัง แม่ถึงไม่ยอมบอก ทั้งเรื่องที่จู้จี้ พ่อก็หายตัวออกจากบ้านไป และเรื่องบ้านใหม่ที่ไม่มีพ่อ

(ดาวกระจาย. 2546: 11-12)

ตัวอย่างข้างต้นสอนให้ผู้อ่านรู้จักทำความเข้าใจผู้ใหญ่ว่า ผู้ใหญ่นั้นมีปัญหาและเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตที่ซับซ้อนมากกว่าความเข้าใจของเด็ก ดังนั้นเด็กๆ จึงควรเชื่อฟังและมีหน้าที่ไม่เพิ่มปัญหาหรือความกังวลใจให้กับผู้ใหญ่มากขึ้นจึงจะทำให้ครอบครัวเป็นสุขได้

ตัวอย่างที่ 3 แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพปัญหาและเหตุผลของผู้ใหญ่ จากคำกล่าวของ “จันทร์เจ้า” ตัวละครเอกของเรื่อง *ประสาทกระต่ายจันทร์* ที่กล่าวถึงแม่ของเขาซึ่งทั้งเพียงข้อความสั้นๆ ไว้ให้เขา กับพี่สาวก่อนที่จะออกจากบ้านเพื่อหาข้อมูลในการทำงานว่า

เป็นอย่างไรบ้างอะแม่ผม ทั้งลูกอายุสิบสองให้อยู่บ้านตามลำพังสองคน แจ่มแจ๋วเธอ

โมโหใหญ่เลยอะ เธอบ่นว่าถ้าโจรเข้าบ้าน แก๊สระเบิด หรือเกิดไฟไหม้ พวกเราจะทำอะไร พวกเราเป็นแค่เด็กตัวเล็กๆ เท่านั้นเอง แต่ผมว่าไม่จริงหรอกอะ แจ่มแจ๋วคนเดียวก็เกินพอในการดูแลบ้าน ผมว่าเธอทำหน้าที่นี้ได้ดียิ่งกว่าแม่เสียอีก เพราะปกติถึงแม่จะอยู่ แจ่มแจ๋วก็เป็นคนดูแลบ้านอยู่ดี ผมคิดว่าแม่คงจะรู้ดีเหมือนผม ถึงได้กล่าพล่อยให้เราอยู่เพียงลำพัง

(จันทร์เจ้า. 2545: 25)

จากตัวอย่างคำกล่าวของจันทร์เจ้าแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจเหตุผลและความจำเป็นของผู้ใหญ่ว่ามีภาระอื่นๆ ในการปฏิบัติ นอกเหนือจากการดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน และแสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กโตพอจะแบ่งเบาภาระบางส่วนของผู้ใหญ่ในครอบครัวได้ก็ควรกระทำ ไม่ควรทำตนให้วุ่นวายสร้างปัญหาหรือภาระเพิ่มแก่ผู้ใหญ่

“สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว” ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความรักและผูกพันหรือบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงความอบอุ่นและความเข้าใจในครอบครัวด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งหากเด็กและเยาวชนผู้อ่านเรียนรู้ที่จะนำข้อคิดหรือสาระที่ได้รับทั้งจากความคิด เหตุผล และการตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัวจากวรรณกรรมไปปรับใช้กับการอยู่ร่วมกับบุคคลในครอบครัวตนเองด้วยความรักและความเข้าใจ ก็จะส่งผลดีต่อพื้นฐานจิตใจของเด็กและเยาวชนต่อไปในการออกไปเผชิญหน้ากับสังคมภายนอก

จากการศึกษาสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง อาจกล่าวโดยสรุปได้อย่างชัดเจนตามตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 สารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ด

สารคำสอน รายชื่อ วรรณกรรม	ด้านคุณลักษณะของเด็กและ เยาวชนที่พึงประสงค์							ด้านการเรียนรู้ ทางสังคม			ด้าน ความสำคัญ ของ ครอบครัว	
	รู้จักเคารพสิทธิ	มีวิถีทางอารมณ์	มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	มีจริยธรรมคุณธรรม	มีความรับผิดชอบตามวัย	รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน	ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส	การยอมรับสภาพความเป็น จริงในสังคม	การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ของบุคคลในสังคม	การจัดการกับปัญหา	ความรักและความผูกพัน ในครอบครัว	บทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ในครอบครัว
เด็กหญิงนางฟ้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ส้มสีม่วง	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓			✓
ปราสาทกระต่ายจันทร์	✓	✓	✓	✓			✓	✓			✓	✓
เจ้าชายไม้วิเศษ		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓
ครุฑน้อย		✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓		
เด็กหญิงสวนกาแฟ		✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	
มัจฉาหนูผจญภัย	✓	✓		✓		✓			✓		✓	✓

จากตารางสรุปสารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ทั้งหมดจะพบว่า สารคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ปรากฏในวรรณกรรมทั้ง 7 เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ “การมีวิถีทางอารมณ์” และ “การมีจริยธรรมคุณธรรม” ที่ปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนให้ความสำคัญกับเรื่องของวิถีทางอารมณ์ และต้องการที่จะให้เด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ยิ่งหย่อนกว่ามีความสามารถด้านอื่นๆ ผู้เขียนจึงได้สอดแทรกในเรื่องของวิถีทางอารมณ์อย่างเด่นชัด ส่วนเรื่องการมีจริยธรรมคุณธรรมก็เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมคาดหวังจะให้เด็กและเยาวชนพึงตระหนักรู้เสมอ เพื่อเป็นการพัฒนาและยกระดับจิตใจของเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานทางจิตใจที่ดีได้เป็นประโยชน์ต่อทั้งตัวเด็กและเยาวชนเอง รวมถึงสังคมต่อไปด้วย สารในเรื่อง “การคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน” เป็นเรื่องที่ปรากฏในวรรณกรรมรองลงมา ซึ่งอาจเป็นเพราะเรื่องของการใช้เหตุผลและผลเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ของเด็กและเยาวชน ซึ่งหากเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังให้คิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านก่อน ก็อาจทำให้ขาดการไตร่ตรองหรือใคร่ครวญสิ่งต่างๆ จนเกิดการตัดสินใจผิดพลาดได้ ผู้เขียนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับสารในด้านนี้ค่อนข้างมาก ส่วนเรื่อง “การรู้จักเคารพสิทธิ” “มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น” “มีความรับผิดชอบตามวัย” และ “รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส” ปรากฏในวรรณกรรมในส่วนที่ใกล้เคียงกัน

สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคมปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่องเช่นเดียวกัน โดยผู้เขียนวรรณกรรมทุกเรื่องให้ความสำคัญทั้งกับเรื่องของ “การยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม” “การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม” และ “การจัดการกับปัญหา” โดยเฉพาะเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *ครุฑน้อย* ที่ปรากฏสาระคำสอนเกี่ยวกับสังคมครบทั้ง 3 หัวข้อ ซึ่งอาจเป็นวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องมีแนวความคิดเพื่อต้องการสะท้อนความเป็นจริงในสังคมให้ผู้อ่านรับรู้อย่างชัดเจนกว่าเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้เรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* เป็นการสะท้อนสภาพชีวิตของสังคมในระดับล่างแต่มีความมุ่งมั่นที่จะกระทำความดี ส่วนเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *ครุฑน้อย* เป็นเรื่องแนวเสียดสีล้อเลียนสังคมเป็นสำคัญ โดยผู้เขียนทั้งสองเรื่องใช้เค้าโครงจากวรรณคดีไทยแต่นำมาดัดแปลงเพื่อล้อเลียนสภาพสังคมในปัจจุบัน

ส่วน สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว เป็นสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้งหมด 6 เรื่อง ซึ่งคงเป็นเพราะ “ครอบครัว” เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งหากเด็กและเยาวชนผู้อ่านได้เห็นตัวอย่างที่ดีจากวรรณกรรมก็อาจจะค่อยๆ ซึมซับความอบอุ่นใจจากความรักความผูกพันของแต่ละครอบครัวในวรรณกรรมรวมถึงเข้าใจบทบาท หน้าที่และเหตุผลในการตัดสินใจใดๆ ของสมาชิกในครอบครัวด้วย แต่มีเพียงเรื่อง *ครุฑน้อย* เท่านั้นที่ไม่ปรากฏสาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว ทั้งนี้เพราะเรื่อง *ครุฑน้อย* มีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอเรื่องสังคมเป็นส่วนใหญ่

ถึงแม้วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดจะปรากฏสาระคำสอนอันเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนในหลายด้าน แต่ผู้เขียนวรรณกรรมแต่ละเรื่องก็ไม่ได้นำเสนอสาระคำสอนแก่เด็กและเยาวชนอย่างตรงไปตรงมาเพียงอย่างเดียว ทว่าผู้เขียนวรรณกรรมได้ใช้กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่น่าสนใจ เพื่อถ่ายทอดสาระคำสอนแก่ผู้อ่านอย่างแนบเนียนจนผู้อ่านอาจไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการสั่งสอน แต่ผู้อ่านจะค่อยๆ ซึมซับสาระอันเป็นประโยชน์นั้นๆ ไปโดยไม่รู้ตัว เพราะวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดไม่ใช่วรรณกรรมที่แต่งขึ้นเพื่อใช้สอน แต่มีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ดังที่จะกล่าวถึงเรื่องของกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดในบทต่อไป

บทที่ 4

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏใน วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพราะกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่เหมาะสมจะช่วยทำให้การนำเสนอสาระคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมดำเนินไปอย่างมีศิลปะ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับทั้งความบันเทิงและสาระ

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง พบว่ามีสาระคำสอนต่างๆ ที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารเพื่อให้แง่คิดหรือเป็นแนวทางอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน โดยแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ 1. กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ 2. กลวิธีการตั้งคำถาม 3. กลวิธีแสดงผลของการกระทำ 4. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน 5. กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ

การยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้แจ่มชัดขึ้น เพราะผู้อ่านสามารถถึงความคล้ายคลึงของเหตุการณ์และสาระที่แฝงในเหตุการณ์นั้นๆ มาช่วยในการคิด วิเคราะห์ และนำเหตุการณ์ที่ผู้เขียนยกตัวอย่างประกอบขึ้นมาเทียบเคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องราวนั้นได้ อันจะส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการสอดแทรกไว้ได้ดียิ่งขึ้น โดยอาจแบ่งกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในรูปแบบการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบได้ 2 ประเภท คือ 1. การยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันมาประกอบ และ 2. การยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติประกอบ ซึ่งกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนใน 2 ลักษณะดังกล่าวปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1.1 การยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันมาประกอบ

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในรูปแบบ การยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันมาประกอบ จัดเป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างชัดเจน เพราะการยกตัวอย่างจากเหตุการณ์ที่ผู้อ่านคือเด็กและเยาวชนสามารถประสบได้จริงในชีวิตประจำวัน จะส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจและตระหนักถึงสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ และสามารถนำสาระคำสอนนั้นๆ ไปปรับใช้ได้โดยง่าย โดยกลวิธีการยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงมาประกอบปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ในตอนครุฑน้อยค้นพบความสามารถพิเศษของตนเองคือการดำน้ำ ทำให้ครุฑน้อยเกิดความมุ่งมั่นและเพียรพยายามที่จะฝึกฝนตนเองให้รู้แจ้งในสิ่งที่ตนถนัด ดังบทบรรยายที่ว่า

ตลอดเวลาหลายเดือนครุฑน้อยเดินทางดำน้ำไปทั่ว ไม่ว่าจะเป็นทะเลสาบที่ไม่มีวันจมครุฑน้อยก็ยังถ่วงตัวเองด้วยหินเพื่อดำดิ่งลงไปชมความงาม หรือมหาสมุทรที่วาลึกที่สุดในโลกมันก็คิดค้นหาวิธีเก็บกักเอาอากาศบรรจุใส่ถัง แล้วต่อท่อเข้ากับจมูกที่หุบได้ ก่อนจะลงดำไปยังระดับความลึกที่ยังไม่เคยมีใครทำสำเร็จ หรือเมื่อดำลงในบึงบัว มันก็เด็ดสายบัวมาอมไว้ แล้วดำน้ำโดยให้ปลายข้างหนึ่งของ สายบัวโผล่พ้นน้ำ วิธีนี้มันใช้สำหรับฝึกฝนการหายใจทางปาก

(คอยนุช. 2545: 95-96)

จากตัวอย่างจะพบว่าผู้เขียนได้สอดแทรกสาระให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณลักษณะอันดีของครุฑน้อย คือ การรู้จักพัฒนาตนเอง ด้วยการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รวมถึงรู้จักปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งผู้เขียนใช้กลวิธีในการนำเสนอสาระคำสอนโดยการยกตัวอย่างเทียบเคียงการฝึกฝนดำน้ำของครุฑน้อยด้วยการใช้ถังออกซิเจนแบบประยุกต์กับการฝึกดำน้ำของมนุษย์จริง ๆ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเห็นถึงการรู้จักพัฒนาตนเองแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของความพยายามจากตัวอย่างความพากเพียรของครุฑน้อยด้วย

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ดังตอนที่อธิบายถึงลักษณะของการใช้ชีวิตที่บ้านสวนกาแฟของครอบครัวน้องมุก พ่อจาและแม่น้อย

ริมฝ้าอีกด้านหนึ่งที่ติดกับยุงข้าวเล็กๆ นั้น พ่อกันไว้เป็นที่วางหม้อไหจานชามและเครื่องครัวต่างๆ ของแม่ หม้อกระทะบ้านนี้ข้างในขาวสะอาด ข้างนอกดำปัดปีทุกใบ เพราะแม่หุงข้าวด้วยเตาฟืน ไม่ได้ใช้เตาแก๊สเหมือนบ้านย่า ฟืนที่หุงข้าวก็ไม่ต้องไปตัดไม้จากที่ไหนเป็นกิ่งกาแฟแห้งๆ หรือกิ่งไม้หักๆ จากในสวนที่พ่อตัดไม้ตัดมือมาเป็นของฝากสำหรับแม่แทนดอกไม้ทุกๆ เย็นนั่นเอง

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 37)

ตัวอย่างวิถีชีวิตที่บ้านสวนกาแฟนั้น ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีอธิบายให้ผู้อ่านเห็นรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตตัวละคร ซึ่งเทียบเคียงได้กับสภาพชีวิตจริงของคนในต่างจังหวัด ทั้งการจัดวางเครื่องครัวต่างๆ การใช้เตาฟืน หรือวิธีการหาฟืนมาทำเชื้อเพลิงในครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งลักษณะการนำเสนอสาระคำสอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมหรือวิถีชีวิตนั้น จำเป็นต้องอาศัยกลวิธีการนำเสนอสาระด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันมาประกอบเพื่อเป็นการขยายโลกทัศน์ของผู้อ่านให้เข้าใจเรื่องราวและความเป็นอยู่ของตัวละครที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้หากผู้อ่านเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่คุ้นเคยกับการใช้ชีวิตต่างจังหวัดหรือไม่เคยสัมผัสชีวิตแบบดั้งเดิมจะเกิดความเข้าใจสภาพชีวิตดังกล่าว แต่หากผู้อ่านเป็นเด็กที่คุ้นเคยกับสภาพความเป็นอยู่เช่นนี้แล้ว เมื่อเห็นวิถีชีวิตของตนปรากฏในวรรณกรรมก็อาจเกิดความภาคภูมิใจในตนเองยิ่งขึ้นได้

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* เมื่อมัจฉานุได้พบกับพระนางสุพรรณมัจฉา พระมารดาหลังจากที่ตื้นตันตามหาอยู่เป็นเวลานาน แต่กลับถูกพระนางสุพรรณมัจฉาตัดพ้อถึงการกระทำที่ผ่านมาของตน ซึ่งจัดเป็นการใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงให้ผู้อ่านเข้าใจว่า แม่ผู้รักลูกมักจะว่ากล่าวเพื่อสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี ดังคำกล่าวของพระนางสุพรรณมัจฉาที่ว่า

“...หากเจ้าคิดถึงแม่ ก็น่าจะจำได้ว่าแม่อยากให้เป็นเด็กดี แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมาแม่เจ้าทำตัวเกเรหนัก ไม่ว่าจะรังแกผู้น้อยกว่าอย่างฝูงลิงป่า ก้าวร้าวกับองค์พระอาทิตย์ที่เป็นผู้ใหญ่ และทำร้ายแม่ตานี ทั้งที่แม่หวังให้เจ้าเป็นเด็กดี แต่เจ้าไม่เคยทำ ดังนั้นเจ้าไม่เคยคิดถึงแม่จริง ...มัจฉานุ”

(ชิตกาล. 2547: 135)

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้ผู้อ่านเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้เป็นแม่ ซึ่งก็คือการอบรมสั่งสอนให้ลูกได้ดี ดังที่พระนางสุพรรณมัจฉาตัดพ้อเพื่ออบรมมัจฉานุให้รู้จักประพฤติดนให้เหมาะสม ด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในเรื่องมาประกอบให้มัจฉานุเห็นโทษของการประพฤติดนไม่ดีว่าอาจทำให้พ่อแม่เสียใจได้ นอกจากตัวอย่างจะทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงสาระด้านความสำคัญของครอบครัวในเรื่องบทบาทของความเป็นแม่แล้ว ผู้เขียนยังสอดแทรกให้ผู้อ่านตระหนักถึงหน้าที่สำคัญของลูกด้วยก็คือ ควรเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *ส้มสีม่วง* ดังที่ปรากฏในตอนเด็กชายจ้อยพบกระดาศที่ลุงเกิดนักเขียนคนโปรดเขียนไว้ที่สวนหลังบ้าน แล้วตัดสินใจว่าจะต้องนำไปคืนลุงเกิดเพราะเด็กชายจ้อยจำคำพูดของแม่ที่เคยบอกไว้ได้ว่า หากต้นฉบับที่แม่เขียนหายไปแม่จะเดือดร้อนจนทำงานไม่สำเร็จจากตัวอย่างคำพูดที่แม่เคยบอกไว้ ดังนี้

ปานนี้ลุงเกิดคงจะกระวนกระวายใจ ที่จู่ๆ ต้นฉบับหนังสือเรื่องใหม่ซึ่งเขาอุตส่าห์คิดและเขียนขึ้นมา ก็หายไป ที่สำคัญ ลุงเกิดอาจจะเขียนหนังสือต่อไปไม่ได้ เพราะจ้อยจำได้ แม่เคยบอกว่า “อย่ามายุ่งกับต้นฉบับพวกนี้เด็ดขาด ถ้าหากมันหายไปซักแผ่นเดียวละ แม่จะทำงานต่อไปไม่ได้เลย”

จ้อยควรจะได้นำกระดาศเหล่านี้ไปคืนลุงเกิด !

(ดาวกระจาย. 2546: 35)

การอ้างอิงคำกล่าวของแม่แสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องการรู้จักเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยการที่ผู้เขียนให้จ้อยย้อนนึกไปถึงคำพูดที่แม่เคยพูดกับเขา ดังคำที่แม่เคยกล่าวไว้เกี่ยวกับต้นฉบับว่า เมื่อต้นฉบับหายไปจะทำให้เดือดร้อนเพียงใด ทำให้เขาเข้าใจความรู้สึกของลุงเกิดและตัดสินใจจะนำต้นฉบับที่ตนพบไปส่งคืนลุงเกิด ซึ่งกลวิธีดังกล่าวนี้อาจส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นตามที่ผู้เขียนตั้งใจนำเสนอได้

ตัวอย่างที่ 5 ในเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ดังตอนที่เด็กชายเดี่ยวพาเด็กหญิงนางฟ้ามาอยู่ที่บ้านของเขาเพราะเด็กหญิงนางฟ้าไม่มีบ้านอยู่ แต่เมื่อแม่ของเด็กชายเดี่ยวไม่เห็นเด็กหญิงนางฟ้าจริงๆ เด็กชายเดี่ยวก็เกิดความกังวลว่าแท้จริงแล้วเด็กหญิงนางฟ้าเป็นคน นางฟ้า หรือผีกันแน่ เขาจึงพยายามหาเหตุผลเพื่อตอบข้อสงสัยและเรียกความเชื่อมั่นของตนเองให้กลับคืนมา

เด็กชายสลัดหัวไล่ความคตินั้นออกไปทันที เป็นไปไม่ได้ ผีที่ไหนจะกินไอศกรีมได้และผีก็ไม่น่าจะเล่นอยู่ใกล้กฎพระได้ถึงอย่างนั้น ที่สำคัญ เมื่อก็เขายังจับนิ้วก้อยสีฟ้าของเธอ มันไม่ได้หายวับไปไหน เหมือนที่แม่ก็จับต้องเนื้อตัวของเขาอยู่ในขณะนี้

(ดาราาราย. 2546: 60)

การคิดหาเหตุผลของเด็กชายเดี่ยวด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันมาประกอบ ดังที่เด็กชายเดี่ยวพยายามคิดหาเหตุผลต่างๆ นานาเพื่อสนับสนุนความคิดของตนว่าเด็กหญิงนางฟ้าก็ยังเป็นคนปกติเหมือนเขา เพราะยังกินไอศกรีมได้ ยังอยู่ใกล้พระได้ รวมทั้งยังจับต้องได้อยู่ ซึ่งจากตัวอย่างอาจทำให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะอันดีของการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน โดยไม่ปักใจเชื่อในสิ่งที่ตนยังไม่มั่นใจ ทั้งนี้การรู้จักคิดหาเหตุผลของเด็กชายเดี่ยวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากเด็กและเยาวชนผู้อ่านรู้จักนำไปประยุกต์ใช้

ตัวอย่างที่ 6 เป็นอีกตัวอย่างของการใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงมาประกอบการนำเสนอสาระคำสอน จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอนที่เจ้าชายไมวิเศษสำเร็จการศึกษาจากสำนักฤๅษีตาไฟ และคิดว่าตนเองกำลังจะได้รับของวิเศษดังที่ตั้งใจไว้ แต่พระฤๅษีตาไฟกลับประกาศว่า ถ้าใครต้องการของวิเศษจะต้องจ่ายทองคำเพิ่มทำให้เจ้าชายเกิดความผิดหวัง ดังตัวอย่างที่ว่า

“ฉันจะได้ของวิเศษชิ้นไหนนะ อยากรู้จริง” เจ้าชายนึกไปถึงพระขรรค์หรือเสื้อคลุมวิเศษอะไรทำนองนี้

แต่แล้วความฝันของเจ้าชายก็มีอันต้องพังทลายลง เมื่อฤๅษีประกาศว่า

“ใครต้องการของวิเศษ ขอให้ไปจ่ายสามพันเหรียญทองคำที่เจ้าจ้อ”

ทันทีที่ได้ยินคำประกาศดังนี้ เหล่าเจ้าชายก็ออกความเห็นกันแข็งแะ

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 62)

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนได้อย่างชัดเจน ด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่พระฤๅษีขอเพิ่มค่าของวิเศษกับบรรดาเจ้าชาย โดยไม่ได้รับไว้ตั้งแต่ต้น ได้ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น การที่ผู้ประกอบการมักขึ้นราคาสินค้าเมื่อรู้ว่าสินค้าของตนกำลังเป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจ ยอมรับและเรียนรู้สภาพความเป็นจริงของสังคมในอีกรูปแบบหนึ่งที่เด็กและเยาวชนผู้อ่านจะต้องพบเจอในชีวิตจริงต่อไป

ตัวอย่างที่ 7 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ในตอนที่คุณพลายซาเพื่อนของแม่ช่วยสองพี่น้องจันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วออกมาจากบ้านตรงข้าม ซึ่งเป็นบ้านของคุณยายดาราผู้ถูก “ตัวกู่นี้” สิงและจะทำร้ายเด็กทั้งสอง หลังจากนั้นคุณพลายซาจึงขังคุณยายดาราเอาไว้ไม่ให้ออกมาทำร้ายใครๆ อีก แต่แจ่มแจ๋วส่งสารคุณยายดาราจึงขอร้องให้คุณพลายซาปล่อยคุณยายดารา ดังตัวอย่าง

“หนูอยากให้คุณปล่อยคุณยายดารานะคะ คือแก่แก่แล้ว คุณขังไว้อย่างนั้น ไม่มีอาหาร ไม่มีคนดูแล และยังบาดเจ็บอีก น่าสงสาร ถึงแก่จะทำร้ายคุณ แต่ตอนนี้คุณก็ปลอดภัยแล้ว และแกก็คงจะทำอะไรคุณไม่ได้อีก ปล่อยแกเถอะนะคะ หนูขอร้อง”

แจ่มแจ๋วพูดอ่อนหวาน

(จันทร์เจ้า. 2545: 81)

คำขอร้องของแจ่มแจ๋วแสดงให้เห็นถึงน้ำใจและการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้ที่อ่อนแอกว่าได้อย่างชัดเจน โดยผู้เขียนใช้การยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตมนุษย์ คือ ลักษณะของคนแก่ที่ขาดผู้ดูแลอีกทั้งยังถูกกักขังซึ่งเป็นภาพที่น่าเวทนายิ่งนัก มาประกอบให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสงสารและเห็นอกเห็นใจคุณยายดาราร่วมไปกับแจ่มแจ๋วด้วย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเนื้อเรื่องมาประกอบเพื่อถ่ายทอดสาระคำสอน อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันมาประกอบสามารถใช้กับการนำเสนอสาระคำสอนได้ทุกด้าน ทั้งด้านคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรู้จักเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเรียนรู้ทางสังคม และด้านความสำคัญของครอบครัว เนื่องจากสาระคำสอนในทุกด้านที่ผู้เขียนกล่าวถึงนี้ บางครั้งจำเป็นต้องอาศัยการอธิบายหรือยกตัวอย่างโดยใช้เรื่องราวต่างๆ ไม่ซับซ้อนและใกล้ตัวเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวและคติที่สอดแทรก ทั้งนี้เมื่อผู้อ่านเคยสัมผัสเหตุการณ์คล้ายๆ กับที่เกิดขึ้นกับตัวละครจึงจะทำให้เข้าใจความคิดของตัวละครและสาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้ชัดเจนขึ้น

1.2 การยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติประกอบ

การยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติประกอบ เป็นอีกกลวิธีหนึ่งในการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทรีอะวอร์ดนี้เช่นเดียวกัน แต่กลวิธีการนำเสนอโดยยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติประกอบมีความแตกต่างจากการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันมาประกอบ ตรงที่การยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติจะทำให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านได้ร่วมใช้จินตนาการไปกับผู้เขียน โดยเหตุการณ์ที่ยกมาประกอบการอธิบายเรื่องราวจะเป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือเป็นเหตุการณ์ในจินตนาการของผู้เขียนที่ถ่ายทอดมายังความคิดของตัวละครเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการสอดแทรกแล้ว ผู้อ่านยังอาจรู้สึกสนุกสนานหรือรู้สึกมีส่วนร่วมไปกับการจินตนาการเหตุการณ์

ต่างๆ ประกอบความเข้าใจเพิ่มอีกด้วย โดยกลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติประกอบปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่อง ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ในตอน “แจ่มแจ้ว” และ “จันทร์เจ้า” พี่น้องฝาแฝดกำลังเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันเกี่ยวกับสิทธิพิเศษในการสมัครเป็นสมาชิกร้านหนังสือมหัศจรรย์ ดังที่มดยักษ์พนักงานร้านหนังสือมหัศจรรย์กำลังนำเสนอสิทธิพิเศษของลูกค้าแก่จันทร์เจ้าและแจ่มแจ้ว

“โอ้! จริงเลยครับ คุณจันทร์เป็นสมาชิกร้านหนังสือมหัศจรรย์อยู่ เธอเป็นลูกค้าที่น่ารักมาก ไม่เคยค้างชำระเลย ผมคิดว่าคุณหนูทั้งสองก็น่าจะเป็นด้วย สมาชิกจะได้สิทธิพิเศษ คือ ได้รับส่วนลดจากราคาปก บริการส่งถึงที่ และรับหาหนังสือให้เวลาที่พวกมันหนีเที่ยวซึ่งนอกจากจะใช้นี้ยังมีสัญลักษณ์แสดงความเป็นสมาชิกรุ่นใหม่ล่าสุด คือ แว่นตากรอบเขียวซึ่งนอกจากจะใช้สั่งหนังสือแล้ว ยังใช้แทนกล้องส่องทางไกล กล้องถ่ายรูป กล้องจุลทรรศน์ ใช้หาดำแหน่งสิ่งที่เราต้องการ และยังใช้แทนแว่นตารธรรมดาได้อีก ถ้าหากคุณมีปัญหาด้านสายตา เห็นไหมครับว่ามันพิเศษแค่ไหน คุณหนูทั้งสองควรรีบสมัครเสียตั้งแต่วันนี้นะครับ” มดยักษ์ตัวหนึ่งในกลุ่มอธิบายยาวเหยียด...

“ขอเวลาปรึกษากันสักครู่ครับ” ผมหันไปพูดกับมดยักษ์เหล่านั้น...

“เราว่ามาทำใจกันใหม่ดีกว่า คิดว่านี่เป็นเรื่องสนุกที่คนอื่นไม่มีวันได้เจอสิ คิดว่าใครๆ ก็ต้องอิจฉาที่พวกเราได้มีประสบการณ์แปลกๆ ได้เจอเรื่องที่มหัศจรรย์--เออ...คิดไปคิดมากก็น่าตื่นเต้นดีนะ” ผมเริ่มสนุกกับเรื่องที่ได้เจอ

(จันทร์เจ้า. 2545: 63)

ตัวอย่างข้างต้นใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติหรือสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นประกอบความคิดของตัวละคร คือ การที่มดยักษ์มารับสมัครสมาชิกร้านหนังสือมหัศจรรย์และกล่าวถึงสิทธิพิเศษของร้านด้วยการมอบแว่นกรอบเขียวที่สามารถทำได้แทบทุกอย่างให้สมาชิกใหม่เป็นของกำนัล เพื่อแทรกสาระด้านสังคมในเรื่องการจัดการกับปัญหาด้วยการมองโลกในแง่ดีแก่ผู้อ่าน โดยให้เห็นว่าแม้ตัวละครในเรื่องจะต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นได้ แต่เมื่อรู้จักเปลี่ยนมุมมองให้เห็นเรื่องเหนือจริงของร้านหนังสือมหัศจรรย์เป็นประสบการณ์แปลกใหม่ที่น้อยคนนักจะพบเจอ ก็จะช่วยให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนรู้จักปรับเปลี่ยนมุมมองของตนเมื่อจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เพราะเหตุการณ์สมมติเปรียบได้กับจินตนาการซึ่งไม่ใช่เรื่องจริง จึงอาจช่วยให้ผู้อ่านเกิดความหวังและเรียนรู้ที่จะมองโลกในแง่บวกได้

ตัวอย่างที่ 2 จาก *เด็กหญิงนางฟ้า* ในเนื้อเรื่องตอนที่ “เด็กชายเดี่ยว” พาเด็กหญิงนางฟ้าที่ไม่มีบ้านบนโลกมนุษย์มาอยู่ที่บ้านของเขาก่อน แล้วเด็กหญิงนางฟ้าจึงได้ยินเสียงในใจของแม่เด็กชายเดี่ยวที่กำลังจู่ดรูปให้พระขอพรให้เด็กชายเดี่ยว ดังตัวอย่าง

ฟ้าได้กลิ่นหอมเย็นลอยอวล มองเห็นจุดสีแดง 3 จุดในเงาสลัว ในความเงิบ เธอได้ยินเสียง...เสียงในใจที่ดังชัดเจน

‘เจ้าประคุณ ขอให้ลูกชายยังมีแรงทำงาน มีเงินส่งเสียเลี้ยงดูลูกจนโต ขอให้เดี๋ยวได้เรียนสูง ๆ เรียนเก่ง ๆ ตั้งใจเรียนหนังสือ พ้นปากเหยี่ยวปากกา เป็นคนดี เป็นที่พึ่งของแม่ด้วยเถิด’

(ดรรชนี. 2547: 64)

ตัวอย่างข้างต้นจากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติที่แม่ของเด็กชายเดี่ยวต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคต คือ ความต้องการให้เด็กชายเดี่ยวเป็นคนดีและเป็นที่ยึดของแม่ได้ มาเสนอสาระด้านครอบครัวให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นถึงความรักที่ผู้เป็นแม่มีให้ต่อลูกทั้งในปัจจุบันที่ยอมทำงานเหน็ดเหนื่อยเพื่อส่งเสียให้ลูกเรียนหนังสือ อีกทั้งยังปรารถนาจะให้ลูกได้ดีในวันข้างหน้าอีกด้วย ซึ่งจากตัวอย่างอาจช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรักและความปรารถนาดีที่คนในครอบครัวมีให้แก่กันด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 3 เรื่อง *สัมผัสม่วง* แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงการใช้กลวิธีการยกตัวอย่างสมมติหรือเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงเป็นสื่อในการสอดแทรกสาระเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม จากตอนที่เด็กชายจ้อยแอบมุดหัวเข้าไปในสำนักพิมพ์แมลงเต่าทองของลุงเทิดโดยพลการ เพื่อต้องการนำต้นฉบับงานเขียนของลุงเทิดที่นักบรรณาธิการไปกลับมาคืนลุงเทิด ดังบทบรรยายที่ว่า

ดูสิ...แค่มองเห็นว่าเนื้อตัวมอมแมมเลอะเทอะแมยยังบ่น แล้วนี่ถ้าหากแม่รู้ว่าเขาแอบมุดหัวเข้าไปในเขตสำนักพิมพ์แมลงเต่าทองของลุงเทิด แม่จะบ่นเขามากยิ่งยาวเพียงใดกันนะ เผลอ ๆ อาจจะมีมาตรการลงโทษตามมาด้วยก็ได้...เขาแทบไม่อยากคิดถึงเรื่องนั้นเลย

(ดาวกระจาย. 2546: 43)

ผู้เขียนใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติขึ้นประกอบสาระคำสอนในเรื่องการรู้จักสำนึกผิดให้ผู้อ่านได้รับทราบ โดยให้เด็กชายจ้อยจินตนาการถึงผลลัพธ์ที่อาจเกิดตามมาเมื่อมีผู้รู้ถึงการทำความผิดด้วยการบุกเข้ายังสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของสถานที่ ดังที่เด็กชายจ้อยนึกถึงคำบ่นหรือมาตรการลงโทษที่แม่อาจใช้กับเขา เหตุการณ์นี้นอกจากผู้เขียนจะสอดแทรกสาระเรื่องการรู้จักสำนึกผิดหรือละอายต่อการกระทำผิดแล้ว การคาดการณ์ในทางเลวร้ายในความคิดของเด็กชายจ้อย ยังแฝงสาระเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์อีกประการ คือ การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านด้วยการนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียนอีกด้วย เนื่องจากสิ่งที่เด็กชายจ้อยคิดมาจากการที่เด็กชายจ้อยเคยถูกแม่ว่ากล่าวจึงกลัวจะถูกว่าอีก จัดเป็นการแทรกสาระให้ผู้อ่านเข้าใจและเรียนรู้ที่จะนำบทเรียนที่เคยเกิดแล้ว มาเป็นประสบการณ์เพื่อจะได้พยายามไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีขึ้นซ้ำ

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* แสดงให้ผู้อ่านเข้าใจอารมณ์ความสงสัยใคร่รู้ของมนุษย์ ผ่านกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติหรือเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นมาประกอบ ดังตอนที่เจ้าจ้อพาเจ้าชายจากเมืองต่าง ๆ ที่กำลังจะเข้ารับการทดสอบให้เข้าเรียนที่สำนักฤาษีตาไฟเยี่ยมชมสำนักฤาษี ในระหว่างที่พระฤาษีกำลังมอบของขวัญพิเศษให้กับศิษย์ที่จบการศึกษาแล้ว เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นผลสำเร็จจากการศึกษาที่สำนักฤาษีแห่งนี้ ดังตัวอย่าง

“นี่เป็นของวิเศษสำหรับเจ้า” พระฤๅษีกล่าว “มันเป็นผอบวิเศษ ช่างในนี้มีสิ่งพิเศษอยู่ ข้าเชื่อว่าเจ้าจะต้องพอใจ แต่มีข้อแม้ประการเดียวก็คือ เจ้าต้องรอให้กลับถึงบ้านถึงเมืองของตัวเองเสียก่อน จึงค่อยเปิดผอบนี้ เข้าใจไหม”

เจ้าชายคนนั้นตอบว่า “เข้าใจขอรับท่านอาจารย์” แล้วเอื้อมมือไปรับผอบวิเศษมา แต่ในใจกลับคิดว่า ทันทีที่พ้นเขตสำนักอาจารย์ เขาจะเปิดผอบออกดูทันที ไม่รอจนกลับถึงเมืองหรือ (ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 62)

ความคิดของเจ้าชายจากเมืองหนึ่งขณะที่กำลังรับของวิเศษนั้น เป็นลักษณะของมนุษย์ที่อยู่ในอารมณ์อยากรู้ อยากเห็น ซึ่งจัดเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ โดยผ่านกลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติที่ยังไม่เกิดขึ้น ดังที่เจ้าชายคิดว่าจะเปิดผอบทันทีเมื่อพ้นเขตสำนักพระอาจารย์ ทั้งๆ ที่ตอนแรกกับปากกับพระอาจารย์เอาไว้ว่าจะเปิดเมื่อกลับถึงบ้านถึงเมืองของตน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ โดยผู้เขียนนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นถึงอารมณ์ความอยากรู้ อยากเห็นของตัวละคร ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่า ความอยากรู้ อยากเห็นเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพราะหากมนุษย์ไม่เกิดความสงสัยใคร่รู้ก็จะไม่เกิดประสบการณ์หรือการเรียนรู้สิ่งใดๆ เพิ่ม นอกจากการเรียนรู้ในรูปแบบของการรับฟังแต่เพียงผู้รู้เท่านั้น จะไม่มีความกระตือรือร้นในการค้นคว้าหาเหตุผลหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตัวอย่างที่ 5 เรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ในตอนที่พระไวยวิกกำลังวางแผนตัดสินใจมัจฉานุ โดยตั้งใจจะส่งพระราชสาส์นไปยังพระนารทฤๅษีที่ป่าหิมพานต์เพื่อให้ช่วยเตรียมการครั้งนี้ด้วย จากนั้นมหาเสนาบดีฝ่ายขวาจึงรับอาสาสร้างพระราชสาส์นถวาย ก็เป็นอีกตัวอย่างที่ผู้เขียนใช้การยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติมาประกอบให้เข้าใจสาระที่สอดแทรกไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

...มหาเสนาบดีฝ่ายขวาซึ่งกราบทูลพระไวยวิกไปแล้วว่าจะร่างพระราชสาส์นถวาย หยิบปากกาหมึกซึมขึ้นมาด้ามหนึ่งแล้วเลียบตามนิสสัย ก่อนจะเตรียมจดถ้อยคำของกษัตริย์ลงในกระดาษ

พระไวยวิกเห็นมหาเสนาบดีเลียบปากกาดังนั้นจึงคิดไปว่าถ้าคนอ่านเขาได้กลิ่นแปลก ๆ คงไม่ดี...

ข้าว่าข้าเขียนเองดีกว่า ส่งกระดาษกับปากกามาให้ เอาปากกาที่เจ้าเลียบเก็บไปไว้แล้วหาปากกากับหมึกกันน้ำมาให้ข้าด้วย เปียกน้ำจะได้ไม่เสียหาย

(ชิตกาล. 2547: 29-30)

จินตนาการของพระไวยวิกที่คิดว่าหากผู้รับสาส์นได้กลิ่นน้ำลายของมหาเสนาบดีคงไม่ใช่เรื่องดี เป็นการใช้เหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงมาสอดแทรกสาระให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเรื่องการมีจริยธรรมคุณธรรม โดยผู้เขียนนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของการวางตัวที่ไม่เหมาะสมของมหาเสนาบดี คือ การเลียบปากกาต่อหน้าผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใหญ่ในที่สาธารณะ ซึ่งถึงแม้จะเป็นกริยาที่คุ้นเคยแต่ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่เหมาะสม และอาจถูกปฏิเสธไม่ให้ร่วมงานสำคัญๆ อีก

ก็เป็นได้ ตัวอย่างข้างต้นจัดเป็นแบบอย่างให้เด็กและเยาวชนรู้จักเลือกที่จะปฏิบัติตนให้เหมาะสม และมีมารยาทได้อีกด้วย

ตัวอย่างที่ 6 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* ก็เป็นอีกตัวอย่างของการใช้กลวิธีการยกตัวอย่าง เหตุการณ์สมมติมาประกอบการนำเสนอสาระคำสอน จากตอนที่ครุฑน้อยออกจากหมู่บ้านครุฑเพื่อออกตามหาครุฑแม่ผู้วิเศษ ที่จะช่วยฝึกให้มันบินได้ ระหว่างการเดินทางครุฑน้อยจึงจินตนาการถึงการได้เป็นครุฑปกติเหมือนครุฑทั่วไปที่บินได้และมีขนสีดำ ดังตัวอย่างที่ว่า

...อีกไม่นาน เมื่อมันพบครุฑแม่ผู้วิเศษ มันจะขอให้ท่านสอนบิน และเปลี่ยนขนสีดำของมันให้เป็นสีแดง คราวนี้แหละ มันจะได้เหมือนครุฑอื่นทั่วไปเสียที คิดได้เช่นนั้นมันจึงตัดสินใจว่าจะไม่ร้องเพลงของพวกนอกคอกอีก

(คอยนุช. 2545: 66)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจถึงคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ด้านการมีจริยธรรมคุณธรรม ในเรื่องการมีความหวังในชีวิตจากความคิดของครุฑน้อย เนื่องจากครุฑน้อยมีลักษณะแตกต่างจากครุฑทั่วไป คือ บินไม่ได้และมีขนสีดำ ซึ่งโดยปกติแล้วครุฑจะต้องมีขนสีแดงและบินได้อย่างสง่างาม ทำให้ครุฑน้อยไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมครุฑ ดังนั้นเมื่อครุฑน้อยได้ข่าวว่ามีครุฑผู้วิเศษอยู่ในป่าลึก มันจึงออกเดินทางตามหาครุฑผู้วิเศษด้วยความหวังว่าจะให้ครุฑผู้วิเศษเปลี่ยนแปลงมันให้กลายเป็นครุฑปกติเสียที ซึ่งผู้เขียนใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงมานำเสนอสาระผ่านความคิดของครุฑน้อย เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจสภาพของผู้ที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป อีกทั้งยังสอดแทรกให้ผู้อ่านเห็นตัวอย่างอันดีของการอยู่อย่างมีความหวังในชีวิต อันจะทำให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและพร้อมที่จะทำตามความหวังหรือความฝันต่อไป

ตัวอย่างที่ 7 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ในขณะที่น้องมุกมาอยู่บ้านย่าแล้วเกิดพายุกระหน่ำที่จังหวัดชุมพรบ้านของน้องมุกและทุกคนในครอบครัว จนทำให้เกิดความเสียหายอย่างหนัก ผู้คนในละแวกบ้านจึงชักชวนย่าให้ไปอยู่ในที่ที่ปลอดภัยกว่า ดังคำบรรยายที่ว่า

...พอฟ้าเริ่มมืด ก็ต้องแปลกใจที่มีเงาตะคุ่มๆ พร้อมเสียงคนเดินมาจากหมู่บ้านข้างล่างเต็มไปด้วยหมอก ทุกดวงตานั้นแดงก่ำ “จะไปอยู่ที่ดอนโรงพัก บ้านไต้มันลุ่ม น้ำขึ้นมิดหมดแล้ว” น้องมุกฟังแล้วขนลุก หันไปมองย่า “ไปโต๊ะ แขนง (รีบ) เผื่อลมมันหวนมาอีกเล่า” ย่าตอบคำ

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 186)

การตัดสินใจย้ายไปอยู่ที่อื่นของย่าสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านด้วยการนำประสบการณ์ที่เคยผ่านมาเป็นบทเรียน เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดซ้ำอีก ดังที่ย่าตัดสินใจย้ายไปอยู่ที่ดอนโรงพักเพราะเป็นที่สูงกว่าบ้านย่า โดยผู้เขียนใช้การยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงจากคำพูดของย่าที่ว่า “ไปโต๊ะ แขนง (รีบ) เผื่อลมมันหวนมาอีกเล่า” ให้ผู้อ่าน

ตระหนักว่า ถึงพายุจะยังไม่พัดมาอีกครั้งแต่ก็ไม่ควรประมาท เพราะไม่รู้ว่าเมื่อไรพายุร้ายจะหวนกลับมาทำลายบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและขวัญกำลังใจของคนในหมู่บ้านอีก

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สมมติมาประกอบการนำเสนอสาระคำสอน เป็นวิธีที่ผู้เขียนใช้นำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมทุกเรื่อง แต่โดยส่วนใหญ่มักใช้นำเสนอสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ทั้งเรื่อง การมีจริยธรรมคุณธรรม การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ เนื่องจากสาระคำสอนด้านดังกล่าวในบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยเหตุการณ์สมมติต่าง ๆ หรือจินตนาการของตัวละครมาประกอบเพื่อให้ผู้อ่านได้ร่วมจินตนาการตามตัวละคร ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่าผู้เขียนไม่สนใจสอนผู้อ่านมากไป

ทั้งนี้สรุปได้ว่าผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ทั้ง 7 เรื่องเลือกใช้กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์สมมติมานำเสนอสาระคำสอน เนื่องจากเป็นกลวิธีการทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้ง่าย ชัดเจน และไม่ซับซ้อนจนเกินไป ทั้งนี้กลวิธีดังกล่าวสามารถนำมาเสนอสาระคำสอนได้ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ด้านการเรียนรู้ทางสังคม และด้านความสำคัญของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องของการมีจริยธรรมคุณธรรม และการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน

2. กลวิธีการตั้งคำถาม

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในรูปแบบของการตั้งคำถาม เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนใช้นำเสนอสาระคำสอน จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดทั้งหมด อาจแบ่งกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้วยการตั้งคำถามได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1. การตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนา 2. การตั้งคำถามเพื่อดึงความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน ซึ่งกลวิธีการตั้งคำถามปรากฏในวรรณกรรมจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เจ้าชายไมวิเศษ มัจฉานุผจญภัย ปราสาทกระต่ายจันทร์ สัมผัสม่วง และเด็กหญิงสวนกาแฟ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนา

การตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนานี้ระหว่างตัวละคร เป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนรูปแบบหนึ่งที่ผู้เขียนนำเสนอสาระคำสอนในเรื่องที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น คุณธรรมและจริยธรรม และการเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ในตอน “บทสนทนานระหว่างชายสองคน” ดังที่เจ้าชายไมวิเศษสนทนากับอดีตขุนวังถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่พระราชหัตถ์หรือผู้มีอำนาจในแผ่นดินมักกระทำเมื่อเกิดความผิดพลาดหรือเรื่องเลวร้ายในเมืองขึ้น ที่ว่า

“แล้วทำไมเราถึงต้องถูกขับไล่ออกมาด้วยล่ะ” เจ้าชายถาม

อดีตขุนวังหัวเราะเบาๆ ก่อนจะอธิบายให้เจ้าชายฟัง
 “นี่ไม่ใช่เรื่องยากอะไรเลย ฉันจะพูดให้เธอเข้าใจ ก่อนอื่น ไหนเธอลองบอกมาซิว่า ใครเป็นใหญ่และมีอำนาจสั่งการทุกสิ่งทุกอย่างในเมือง”

“แน่นอน ก็พระราชโอรสไง !”

“แล้วพระราชโอรสมีหน้าที่อะไร” อดีตขุนวังถามต่อไปอีก

“ก็ดูแลความสงบสุข ปกครองบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็น” เจ้าชายตอบ

“แล้วถ้าเกิดเรื่องเลวร้ายที่อาจทำให้บ้านเมืองไม่สงบสุขขึ้นมาล่ะ พระราชโอรสจะทำอย่างไร”

“พระราชโอรสก็ต้องจัดการเอาตัวคนผิดมาลงโทษ”

“แล้วคนคนนั้นเป็นใครกันล่ะ...ใช่พระราชโอรสหรือเปล่า”

เจ้าชายคิดตามคำถามของอดีตขุนวัง และแล้วไม่นานก็ดูเหมือนว่าเจ้าชายจะเข้าใจเรื่องเกือบทั้งหมดแล้ว

(ปริดา อัครจันทโชติ. 2548: 182)

ตัวอย่างการตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยระหว่างเจ้าชายกับอดีตขุนวังที่ถูกพระราชโอรสออกจากเมืองนี้ ผู้เขียนให้ชายสองคนสนทนาโต้ตอบกัน แต่ขณะเดียวกันผู้เขียนค่อยๆ ให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้อ่านค่อยๆ ประมวลคำตอบเอง ซึ่งกลวิธีดังกล่าวนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนด้านสังคมในอีกแง่มุมหนึ่งเกี่ยวกับผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลว่า บุคคลเหล่านี้มักจะไม่ค่อยยอมรับความผิดที่ตนกระทำ แต่กลับมุ่งหวังที่จะหาผู้กระทำความผิดแทนตนเพื่อรักษาเกียรติยศและชื่อเสียงของตน

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ที่แสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนในเรื่องการรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นโดยผ่านกลวิธีการตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัย ดังตอนที่พระไวยวิกตั้งคำถามเพื่อจะสั่งสอนมัจฉานุให้รู้จักเคารพสิทธิของปลาหมึกยักษ์ที่อาศัยอยู่ในเรืออับปาง

มัจฉานุใช้หางปลาที่มีเกล็ดสีน้ำเงินของตนสะบัดโบกแหวกสายน้ำเข้ามาตามรับสั่งหน้าตายงูบุดบั้ง
 ดึงดึงฟองฟ้ายเสียงดังอย่างไม่เกรง

“อ้ายหมึกยักษ์นั้นมันแกล้งพ่นน้ำให้ขุ่น หม่อมฉันแค่อยากจะเข้าไปดูข้างในเรืออับปางกันทั้ง-
 น้าว่ามีอะไร !”

“พอเขาไม่ยอมเจ้าเลยทะเลาะกัน?”

“นั่นสิพระเจ้าค่ะ มีอย่างไหน แค่อเข้าไปดูข้างในจะมาห้าม!”

“แล้วเรืออับปางนั้นมีใช้บ้านมันหรืออะไร?”

คำพูดของพระไวยวิกทำเอามัจฉานุสะอึก

(ชจิตกาล. 2547: 24)

ผู้เขียนใช้กลวิธีการตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนาระหว่างพระไวยวิกกับมัจฉานุ แต่ไม่ใช่เป็นการตั้งคำถามเพื่อจะรับรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่การตั้งคำถามของพระไวยวิกสะท้อนให้ผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนด้านคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องการรู้จัก

เคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย ดังที่พระไวยวิกตั้งคำถามแก่มัจฉานุว่า แล้วเรืออับปางที่มัจฉานุอยากเข้าไปนั้น ไม่ใช่บ้านของปลาหมึกยักษ์ที่มันควรหวงแหนหรือ ซึ่งนับว่ากลวิธีการตั้งคำถามนี้เป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ผู้อ่านสามารถเข้าถึงสาระที่ผู้เขียนตั้งใจสอดแทรกไว้ได้วิธีหนึ่งมิใช่การสอนแบบตรงไปตรงมาแต่คล้ายกับเป็นการค่อยๆ ให้อ่านรู้จักประมวลความคิดจนได้คำตอบที่ผู้ตั้งคำถามต้องการ

2.2 การตั้งคำถามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน

การตั้งคำถามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน เป็นกลวิธีอันชาญฉลาดที่ผู้เขียนมีเจตนาให้ผู้อ่านเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวและมีส่วนร่วมต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้เขียนตั้งคำถามให้ผู้อ่านขบคิดหรือทบทวนเรื่องราวด้วยการใช้คำถามที่อาจไม่ต้องการคำตอบเสมอไป แต่เพื่อเป็นการกระตุ้นและเชื่อมโยงให้ผู้อ่านตระหนักถึงสาระคำสอนที่ผู้เขียนสอดแทรกไว้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* เมื่อจันทร์เจ้าได้รับหน้าที่จากคุณพลายซาเพื่อนของแม่ให้ช่วยโปรยผงมายาไปทั่วป่าในยามค่ำคืนที่มีดมืดมิด โดยที่จันทร์เจ้าไม่รู้ว่าผงมายาจะทำให้ต้นไม้เคลื่อนที่และสามารถย้ายออกจากโลกมนุษย์ไปอยู่ดาวดวงอื่นได้ ดังบทบรรยายว่า

บรรยาการรอบตัวดูน่ากลัวเนื่องจากความมืดมิดที่ปกคลุมไปทั่ว ไม่มีแสงไฟแม้เพียงเล็กน้อย แต่ขณะเดียวกันก็เป็นข้อดี เพราะความมืดทำให้ผมได้เห็นสิ่งที่สวยงามที่สุด คือท้องฟ้าที่เต็มไปด้วยดวงดาวมากมายส่องประกายระยิบระยับ ทำให้ตัวผมรู้สึกเหมือนถูกล้อมรอบด้วยดวงดาว ทั้งที่ความจริงแล้วมันอยู่ไกลแสนไกล ผมเห็นดาวตกพุ่งลงสู่พื้นโลกหลายดวงเป็นภาพที่สวยงามมาก ผมไม่เคยสังเกตมาก่อนเลยว่า ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ศิลปะที่งดงามขนาดนี้ไว้บนท้องฟ้า ผมอาจเคยมองดาวบนฟ้ายามค่ำคืน แต่กลับไม่เคยเห็นสิ่งเหล่านี้เลย คนอื่น ๆ จะเป็นเหมือนผมไหมนะ หรือมีผมคนเดียวที่ไม่เคยสังเกตเห็น

(จันทร์เจ้า. 2545: 91-92)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนเลือกใช้กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนแบบการตั้งคำถามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน โดยถามว่า “คนอื่น ๆ จะเป็นเหมือนผมไหม” ซึ่งเป็นการถามให้ผู้อ่านนึกคิดถึงสาระคำสอนที่ผู้เขียนได้สอดแทรกเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมในเรื่องการจัดการกับปัญหาด้วยการมองโลกในแง่ดี รวมถึงการให้ผู้อ่านรู้จักซาบซึ้งในความงามของธรรมชาติรอบตัวเช่นเดียวกับตัวละคร

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *ส้มส้มม่วง* จากเนื้อเรื่องตอนที่เด็กชายจ้อย พี่สาวและแม่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่บ้านใหม่ และเด็กหญิงจิวพี่สาวก็เล่นทายว่าบ้านที่เพิ่งย้ายมานี้ติดกับบ้านของใคร ดังความคิดของเด็กชายจ้อยที่ว่า

“...เล่นเป็นเด็กไปได้หน้าจิว แม่จะไปรู้ได้ไง” แม่บ่นอย่างไม่จริงจังนัก และพี่จิวก็ดูจะไม่โกรธ เพราะรู้ว่าแม่มักมีคำพูดทำนองนี้ติดปากเสมอ แม้หลายครั้งจ้อยนึกอยากถามแม่เหมือนกันว่า เล่นเป็นเด็กแล้วมันไม่ดีตรงไหน?

(ดาวกระจาย. 2546: 27)

ตัวอย่างคำถามของเด็กชายจ้อยนั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมกับการคำถามที่ว่า “เล่นเป็นเด็กแล้วมันไม่ดีตรงไหน” เนื่องจากเด็กและเยาวชนมักจะติดนิสัยชอบเล่นชอบทายแต่ก็ถูกผู้ใหญ่เห็นเป็นเรื่องไร้สาระ ผู้เขียนจึงใช้วิธีการตั้งคำถามที่มีลักษณะใกล้เคียงกับวัยของเด็ก มานำเสนอสาระด้านครอบครัวในเรื่องความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวว่า ผู้ใหญ่มักจริงจังไม่ค่อยชอบการเล่นสนุกมากนัก เมื่อเด็กรับรู้ธรรมชาติของผู้ใหญ่ในข้อนี้ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจ รู้จักกาลเทศะ และอยู่ร่วมกับผู้ใหญ่อย่างมีความสุขมากขึ้น

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ดังที่ปรากฏในตอนกำลังจะเกิดพายุใหญ่ทำให้ห้องมุกกังวลถึงทุกคนในครอบครัว ที่ว่า

ความกลัวหลังท่วมมาจนหัวใจหดเหลือนิดเดียว ทั้งกลัวตาย ทั้งกลัวคนที่รักจะตายพอกับแม่
และน้องที่สวนจะเป็นอย่างไร จะได้เจอกันอีกไหมก็ไม่รู้

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 184)

การตั้งคำถามของน้องมุกที่ว่า “จะได้เจอกันอีกไหมก็ไม่รู้” แม้จะเป็นการตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่เป็นการตั้งคำถามที่สะกิดใจผู้อ่านอย่างยิ่ง เพราะผู้อ่านอาจเกิดความรู้สึกร่วมได้หากสมมติตนเองให้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์เดียวกับตัวละครในเรื่อง ซึ่งกลวิธีการตั้งคำถามแบบนี้เป็นกลวิธีแบบคายที่ผู้เขียนสามารถใช้สร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่านให้เข้าถึงสาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัวในเรื่องความรักความผูกพันและความห่วงใยซึ่งกันและกัน

ตัวอย่างที่ 4 ในเรื่อง *สัมผัสม่วง* จากตอนที่เด็กชายจ้อยเริ่มตระหนักถึงความร้ายแรงของกองทัพรอบผืน โดยผู้เขียนใช้กลวิธีการตั้งคำถามเพื่อดึงความรู้สึกร่วมของมนุษย์ให้ร่วมรับรู้และคิดถึงเรื่องการถูกรบผืนหรือถูกทำลายจินตนาการจากคำถามของเด็กชายจ้อย ดังตัวอย่างข้อความว่า

นี่ผู้ครอบตัวจ้อยถูกรบผืนกันไปบ้างหรือเปล่านะ พวกเขารับรู้ถึงอันตรายใหญ่หลวงนี้
กันบ้างหรือเปล่า

และจะทำอย่างไรจึงจะนำผืนกลับมาคืนมาได้?

ที่สำคัญที่สุดก็คือ จ้อยอยากรู้เหลือเกินว่า นักรบรบผืนปอกลอกเอาความฝันจากผู้คนไปทำ
อะไร

ลุงเทิดน่าจะตอบคำถามเหล่านี้ให้จ้อยได้หรือน่า

(ดาวกระจาย. 2546: 97)

คำถามของเด็กชายจ้อยเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้สอดแทรกสาระให้ผู้อ่านรู้จักการคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน ด้วยการสังเกต คิด และระแวงระวังเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่แน่ใจว่าไว้วางใจ ดังที่

เด็กชายจ้อยและเด็ก ๆ ทุกคนเผชิญหน้าอยู่กับความเสี่ยง ที่กองทัพปราบปรามอาจจะมารุกราน ความคิดฝันและจินตนาการของตนได้

จากการยกตัวอย่างกลวิธีการตั้งคำถามเพื่อนำเสนอสาระคำสอนนั้น จะเห็นได้ว่า กลวิธีดังกล่าวนี้เหมาะจะใช้กับการนำเสนอสาระคำสอนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ด้านการเรียนรู้ทางสังคม และด้านความสำคัญของครอบครัว ซึ่งอาจเป็นเพราะสาระทั้งสามด้านนี้เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์จึงทำให้ผู้อ่านนึกคิดหรือมีส่วนร่วมได้ง่าย

3. กลวิธีแสดงผลของการกระทำ

การแสดงผลของการกระทำ คือ การแสดงผลลัพธ์หรือผลตอบแทนที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ของตัวละคร ให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลการกระทำของตัวละครในเรื่องว่าเป็นผลดีหรือผลร้าย ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านคิดได้ว่าการกระทำของตัวละครนั้นๆ ควรนำมาเป็นแบบอย่างหรือเป็นบทเรียนหรือไม่ กลวิธีนี้จัดเป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างเป็นรูปธรรมขึ้น ซึ่งกลวิธีนี้ปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่อง ทั้งเด็กหญิงนางฟ้า สัมสีมวง ปราสาทกระต่ายจันทร์ เจ้าชายไมวิเศษ ครุฑน้อย เด็กหญิงสวนกาแฟ และมัจฉานุผจญภัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จาก *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ในตอนที่ทุกคนในบ้านช่วยกันผานไผ่ยาสูบ แล้วน้องมุกสนใจ ยาจึงลองให้น้องมุกผานบ้าง โดยพี่โมเป็นคนค่อยๆ สอนน้องมุกผานไผ่ยา ดังข้อความว่า

น้องมุกลองทำดูบ้าง ก็ทำไม่ได้ ไผ่ยาขาดรุ่งริ่ง ทำอยู่หลายใบก็หน้างอร้องว่า “ทำไม่ได้ น้องมุกทำไม่ได้”

พี่โมหันมาค่อยๆ จับมือน้องมุกสอนแล้วบอกว่า “ใจเย็นๆ ตั้งใจ ค่อยๆ ทำสิ เดี่ยวก็ทำได้”

น้องมุกยังร้อง “ทำไม่ได้ ทำไม่ได้” พอพี่โมทำเสียงแข็ง “ลองดูก่อนสิ” น้องมุกก็ลอง “ค่อยๆ” เหมือนพี่โมว่า “ค่อยๆ” อยู่อีกพัก ไผ่ยาของน้องมุกก็ไม่ขาด เป็นไผ่สวยเหมือนของพี่ๆ ได้หลายใบก็ร้องบอกพี่โม “น้องมุกทำได้ น้องมุกทำได้” พี่โมยิ้ม

ย่ว่า “สวยมั่งขาดมั่งก็ไม่ใช่ไร ค่อยๆ ก็ทำได้เองแหละ”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 73)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องของความเพียรพยายาม ผ่านการนำเสนอในรูปการแสดงผลของการกระทำ กล่าวคือ เมื่อน้องมุกไม่รู้จักพยายามการผานไผ่ยา ก็ไม่สำเร็จ แต่เมื่อไรที่น้องมุกรู้จักมานะและอดทนอย่างค่อยเป็นค่อยไป น้องมุกก็จะผานไผ่ยาได้สำเร็จเหมือนของพี่ๆ ดังตอนที่พี่โมบอกให้น้องมุกลองทำดูก่อนอย่าเพิ่งบอกว่า “ทำไม่ได้” แต่ให้ “ค่อยๆ” ทำ เมื่อน้องมุกพยายามและทำตามพี่โมบอกจึงผานไผ่ยาได้สำเร็จ ซึ่งเมื่อผู้เขียนใช้กลวิธีแสดงผลของการกระทำเพื่อถ่ายทอดสาระด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ใน

เรื่องความเพียรจากตัวอย่างพฤติกรรมของน้องมุก ก็จะทำให้ผู้อ่านเห็นผลของความเพียรพยายามอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* จากเหตุการณ์ตอนที่มัจฉานุต้องทำบททดสอบให้สำเร็จก่อนจึงจะได้รับอนุญาตให้ไปหาพระนางสุพรรณมัจฉาผู้เป็นพระมารดาได้ โดยมีมัจฉานุได้รับคำสั่งจากฤาษีขันทิให้ตักน้ำเต็มตุ่มด้วยขันใบเล็กใบเดียว ดังบทบรรยายที่ว่า

มัจฉานุวิ่งไปตักแล้วเดินลงสันกลับมาที่ตุ่ม น้ำในขันเงินใบเล็กๆ จึงกระฉอกตลอดทาง พอมาถึงตุ่มทุกครั้งไม่เคยอยู่เต็มขัน เทแต่ละครั้งก็ใช้วิธีสาดน้ำ น้ำจึงหกหายหมด เขาเดินไปกลับเพียรตักอยู่หลายเที่ยว แต่น้ำในตุ่มไม่เพิ่มขึ้นเลยสักนิ้วเดียว จนในที่สุดความอดทนก็หมดไป

(ขจิตกาล. 2547: 83)

การกระทำของมัจฉานุจัดเป็นกลวิธีนำเสนอคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องของความเพียรและความตั้งใจทำงาน โดยนำเสนอในรูปของการแสดงผลของการกระทำที่ชัดเจน การกระทำของมัจฉานุแสดงให้เห็นว่า มัจฉานุขาดความเพียรและความตั้งใจในการทำสิ่งที่ได้รับมอบหมาย เมื่อไม่มีความตั้งใจในการทำสิ่งใดๆ แล้ว ผลลัพธ์ก็คือไม่ประสบความสำเร็จในการทำงาน เช่นที่มัจฉานุเพียรตักเท่าใดน้ำก็ไม่เต็มตุ่มเลย

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ในตอนคุณพลายซากำลังสอนให้จันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วฝึกเคลื่อนไหวย้ายตัว แล้วจึงเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับคุณยายดาราที่อยู่บ้านตรงข้าม ซึ่งถูก“ตัวกูนี” เข้าสิงให้สองพี่น้องรับรู้ด้วย ดังตัวอย่าง

“ฉันต้องการให้พวกเธอได้เรียนรู้ทุกอย่าง ที่จริงฉันก็สังสารดาราไม่แพ้พวกเธอ ดาราถูกลูกหลานทอดทิ้งเพราะคิดว่าเธอบ้า เธอขาดคนดูแลและเอาใจใส่ สิ่งที่คุณดาได้พบทำให้เธออารมณ์ร้าย ปากร้ายจนไม่มีใครอยากเข้าใกล้ แต่เธอก็ยังรัก รักทุกคนบนโลกนี้ จนยอมทำทุกอย่างทั้งๆ ที่พวกเธอทำร้ายเธออย่างแสนสาหัส”

(จันทร์เจ้า. 2545: 81)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนแฝงสาระด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเรื่องการรู้จักเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหากมีเหตุผลที่สมควร โดยใช้กลวิธีการแสดงผลการกระทำของคุณยายดาราให้จันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วได้รู้ว่า ไม่มีบุคคลใดที่เลวร้ายหรือดีไปทั้งหมด การที่คนคนหนึ่งถูกมองว่าไม่ดีอาจเกิดจากการที่บุคคลนั้นๆ ถูกกระทำมาก่อนจึงแสดงออกไม่ดีต่อผู้อื่น เช่นเดียวกับที่คุณยายดาราถูกลูกหลานทอดทิ้งเพราะเป็นคนอารมณ์ร้ายและไม่สามารถเข้ากับใครได้

ตัวอย่างที่ 4 เรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* จากเนื้อหาตอนที่เด็กชายเดี่ยว เด็กหญิงนางฟ้าและเด็กชายณัฐกำลังช่วยกันคิดว่าจะให้เด็กชายเดี่ยวทำงานอะไร เพื่อหาเงินมาแบ่งเบาภาระค่าเรียนคอมพิวเตอร์จากแม่ โดยเด็กๆ นึกถึงการขายข้าวเกรียบว่าวในงานวัด ดังบทสนทนาระหว่างเด็กชายเดี่ยวกับเด็กหญิงนางฟ้า

“จริงด้วยเตี๋ยว ชายข้าวเกรียบว่าว ต้องขายดีเหมือนพ่อค้าคนนั้นแน่ๆ เลย”

“ใช่ ยิ่งมีคนขายอยู่แล้วแค่เจ้าเตี๋ยว...แต่ว่า เราจะไม่ไปขายแข่งกับเขาหรอกนะ เพราะถ้าพ่อข้าวเกรียบว่าวของพ่อค้าคนนั้นขายไม่ได้ เขาคงโกรธเราแย่เลย”

(ดาราาราย. 2547: 117)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้กลวิธีการแสดงของการกระทำผ่านบทสนทนาของเด็กหญิงนางฟ้ากับเด็กชายเตี๋ยวเกี่ยวกับการขายข้าวเกรียบว่าว ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงสาระด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ที่แฝงอยู่ในเรื่องการรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านก่อนจะตัดสินใจทำอะไรๆ ทั้งนี้เพราะหากเด็กชายเตี๋ยวตัดสินใจขายข้าวเกรียบว่าวจริงๆ ก็อาจทำให้พ่อค้าที่เคยขายดีขายของไม่ได้ ซึ่งอาจส่งผลให้พ่อค้ารู้สึกไม่ดีกับเขาก็เป็นได้ ซึ่งจากตัวอย่างจัดเป็นผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าเด็กๆ ไม่คิดอย่างรอบคอบเสียก่อน

ตัวอย่างที่ 5 เรื่อง *ครุฑน้อย* เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในรูปแบบการแสดงผลของการกระทำ ดังตอนที่ครุฑน้อยดำน้ำลงไปช่วยครุฑเกเรสามตัวที่ตกลงไปในมหาสมุทรที่สีทันดร และพบว่านาคกำลังใช้หางรัดครุฑเกเรทั้งสามตัวอยู่ ครุฑน้อยจึงใช้วิธีว่ายน้ำหลอกล่อให้นาคว่ายน้ำตามจนไปติดที่ช่องหิน ทำให้นาคต้องคลายหางที่รัดครุฑเกเรทั้งสามตัวออก

“ผมอยากบอกเธอว่า ครุฑกับนาคไม่ได้เป็นศัตรูกัน แต่ที่ผมต้องทำเช่นนี้เพราะต้องการช่วยชีวิตของพวกเขา ขอโทษด้วยถ้าทำให้เธอบาดเจ็บ หวังว่าเจอกันคราวหน้าเธอจะพามผมเที่ยวให้ทั่วมหาสมุทรที่สีทันดรนี้ และเราจะเป็นเพื่อนกันตลอดไป”

(คอยนุช. 2545: 119-120)

คำกล่าวของครุฑน้อยแสดงให้เห็นถึงสาระเรื่องการเรียนรู้ทางสังคมในหัวข้อการรู้จักจัดการกับปัญหาด้วยการเผชิญหน้าอย่างมีเหตุผล ผ่านการอธิบายผลของการกระทำ โดยที่ครุฑน้อยไม่ได้ตั้งใจจะทำร้ายนาคแต่อย่างใด ทว่ามันเพียงต้องการช่วยเหลือครุฑสามตัวเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อ่านในการรู้จักจัดการกับปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวันได้

ตัวอย่างที่ 6 จากเรื่อง *สัสมังว* ในตอนที่เด็กชายจ้อยและเด็กหญิงแก้วช่วยกันตามหาอาณาจักรของเหล่านักรบปราบฝัน ไปพร้อมๆ กับการพยายามหาวิธีให้ลูกเห็บหายป่วยจะได้มาช่วยกันเปิดโปงอาณาจักรนักรบปราบไม่ให้บรรดานักรบปราบฝันไปรุกรานความคิดฝันของมนุษย์คนอื่นๆ ได้อีก

“คุณครูเคยบอกว่า คนเป็นไข้หวัดกินน้ำส้มคั้นแล้วจะหายเร็ว” แก้มบอกเมื่อเงยหน้ามองเห็นสิ่งที่อยู่ในกระบะหลังรถคันนั้น

“เธอ?”

“จ้อยพอจะนึกได้เลือนลางเหมือนกันว่า คุณครูของเขาก็เคยสอนเรื่องนี้

“งั้นเราซื้อส้มไปคั้นให้ลูกเห็บกินดีไหม ลูกเห็บจะได้หายเร็วๆ”

หากตามหานักรบปราบฝันไม่พบตามแผนที่วางเอาไว้ น้ำส้มคั้นก็อาจทำให้ลูกเห็บหาย

ป่วยมีแรงลุกขึ้นมาเขียนหนังสือได้เร็วขึ้นก็ได้ จ้อยนึกในใจ

(ดาวกระจาย. 2546: 141)

ตัวอย่างความคิดของเด็กทั้งสองแสดงให้เห็นถึงผลดีของการเชื่อฟังและจดจำคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้ โดยผู้เขียนใช้กลวิธีการแสดงให้เห็นถึงผลของการกระทำ เมื่อเด็กหญิงแกล้งนึกถึงคำพูดของคุณครูได้ ก็ทำให้เด็กทั้งสองรู้วิธีที่จะช่วยลงมือให้หายจากไข้หวัด เพื่อจะได้ฟื้นตัวขึ้นมาเขียนหนังสือเปิดโปงอาณาจักรของนักรบปราบผีให้คนทั่วไปรับรู้มากขึ้น

ตัวอย่างที่ 7 เรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นสาระที่ผู้เขียนแทรกไว้จากผลการกระทำของตัวละคร ดังตอนที่เจ้าชายไมวิเศษกำลังเรียนวิชาใช้บ่วงบาต โดยเจ้าชายไมวิเศษจับคู่ฝึกเจ้าชายห้า ซึ่งในตอนแรกเจ้าชายฝึกไม่สำเร็จ แต่พอใช้ความพยายามเป็นครั้งที่ 3 เจ้าชายไมวิเศษก็สามารถโยนบ่วงบาตรได้เจ้าชายห้าจนแน่นได้ ดังตัวอย่าง

“โอ๊ย!”

เจ้าชายห้าร้องออกมา จนเจ้าชายต้องเปลี่ยนเป็นหุ่นทดลองให้เจ้าชายห้าได้เป็นฝ่ายคล้องบ่วง เจ้าชายจึงได้รู้สึกร้ายกาจของบ่วงบาต เจ้าชายห้าใช้บ่วงบาตได้สำเร็จเมื่อลองเป็นครั้งที่สอง บ่วงบาตรัดเจ้าชายเสียแน่น จนเจ้าชายเข้าใจว่าเมื่อสักครูเจ้าชายห้าเจ็บปวดทรมานกับการถูกรัดเพียงใด

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 71)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้สอดแทรกสาระในเรื่องการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นผ่านการใช้ผลของการกระทำที่เจ้าชายไมวิเศษใช้ตัวเองเป็นหุ่นให้เจ้าชายห้าทดลองฝึกโยนบ่วงบาตบ้าง ทำให้เจ้าชายไมวิเศษสัมผัสถึงความเจ็บปวดที่เจ้าชายห้าเคยได้รับเมื่อตอนเจ้าชายไมวิเศษใช้เจ้าชายห้าเป็นหุ่นในการทดลองฝึก ซึ่งจากตัวอย่างจัดเป็นแนวคิดที่ดีให้ผู้อ่านสามารถเลือกนำไปปฏิบัติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนผ่านการแสดงผลของการกระทำ อาจสรุปได้ว่า กลวิธีการดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมวรรณกรรมรางวัลอินทร์เอวอร์ดทุกเรื่อง และส่วนใหญ่มักใช้กับการเสนอสาระคำสอนในด้านคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์เป็นสำคัญ เนื่องจากการใช้กลวิธีที่แสดงให้เห็นผลของการกระทำดีหรือไม่ดีทำให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน

4. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน

อารมณ์ขันเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการประพันธ์วรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสรรคัวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีการนำเสนอสาระคำสอนอย่างแยบคาย ดังที่ หทัยตันหยง (2525) ได้กล่าวไว้ในเรื่องการผลิตหนังสือสำหรับเด็กเกี่ยวกับการแทรกอารมณ์ขันว่า

“คนใจดี มีอารมณ์ดี มองโลกว่าสวยสดงดงาม มองส่วนบกพร่องหรือส่วนเกินด้วยอารมณ์ขัน อาจเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้การเขียนหนังสือสำหรับเด็กมีลักษณะแจ่มใส...”

ส่วน สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) แบ่งประเภทของวรรณกรรมสี่อารมณ์ขันไว้อย่างสอดคล้องกับทฤษฎีวรรณกรรมตะวันตกข้างต้น โดยแบ่งวรรณกรรมสี่อารมณ์ขันเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เรื่องชวนหัว (Humor) เรื่องเหน็บแนม (Satire) และเรื่องล้อ (Parody) นอกจากนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมถึงการแทรกอารมณ์ขันในวรรณกรรมประเภทชวนหัวว่า แม้เรื่องชวนหัวจะเป็นเรื่องที่ทำให้ขบขันหรือนำหัวเราะ แต่ก็ยังมีลักษณะให้ผู้อ่านได้ “คิด” ด้วย เช่นเดียวกับเรื่องเหน็บแนมและเรื่องล้อ ซึ่งไม่เพียงแต่มีการแทรกอารมณ์ขันจากการเหน็บหรือล้อให้ผู้อ่านรู้สึกสนุก แต่ยังเป็นการแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนให้ผู้อ่านหัวเราะเพื่อนำไปสู่การจุกคิดและแก้ไขความประพฤติหรือทัศนคติที่ผิดพลาดให้ถูกต้องขึ้น

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด สามารถจำแนกกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้วยวิธีการแทรกอารมณ์ขันเพื่อเชื่อมโยงไปสู่สาระที่แฝงไว้ในวรรณกรรม ได้ 3 ประเภท คือ 1. กลวิธีการยั่วล้อ 2. กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม และ 3. กลวิธีการใช้ภาษา ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ สัมสีม่วง ครุฑน้อย เจ้าชายไมวิเศษ ปราสาทกระต่ายจันทร์ และมัจฉานุผจญภัย ดังนี้

4.1 กลวิธีการยั่วล้อ

กลวิธีการยั่วล้อ (Satire) หมายถึง การที่ผู้เขียนหยิบยกเอาข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของบุคคลต่างๆ มาเขียนล้อในเชิงตำหนิด้วยภาษาคมคาย หรือการเสียดสีเหน็บแนมด้วยการสร้างเรื่องสมมติแล้วนำพฤติกรรมที่ผู้เขียนต้องการเสียดสีมาใส่ในบุคลิกหรือบทบาทของตัวละคร (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 297-298) โดยผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของสังคมโดยสี่อารมณ์ขัน และข้อเตือนใจเพื่อให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อเตือนใจที่ผู้เขียนกล่าวถึงดังกลวิธีการยั่วล้อที่ปรากฏในวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ สัมสีม่วง ครุฑน้อย และปราสาทกระต่ายจันทร์

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *สัมสีม่วง* ในตอนกองทัพปราบฝันคิดจะจัดการขึ้นเด็ดขาดกับเด็กๆ ที่มีความฝันมหาศาล โดยการกล่าวถึงอุดมการณ์ของกองทัพที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของนักรบแต่ละตัว ดังบทสนทนาของบรรดานักรบปราบฝันที่ว่า

“ทำยังไงนะ ทำยังไง เราถึงจะเร่งให้เจ้าเด็กเหล่านี้โตเร็วๆ เป็นผู้ใหญ่ที่หูตาดึงดูน่าจะได้เหมือนกับเรา โมโหง่าย โกรธเกรี้ยวอยู่ตลอดเวลาเหมือนพ่อเหมือนปู่ของเรา” *หุตหุต หุ่นง่าน* พุดเสียงดังด้วยความหุตหุต

“เหนื่อยล้าไม่กล้าเสี่ยง และไม่ต้องการความเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งนั้น” ท่านอาวูโส *อย่าเสี่ยง ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง* ยืนตัวนิ่งตรงที่เดียวยามที่เฝ้าอุดมการณ์หลักของเผ่าพันธุ์ของเขาออกมา

“วันๆ ก็มีความสุขอยู่กับการปล่อยปละละเลยอันแสนสุข” นายช่างใหญ่แห่งอาณาจักรประ-

กาศุคุดมการณ์หลักของเผ่าพันธุ์ *ช่างมันเถอะ ไม่เป็นไร* อย่างทรงนองอาจ

“และเสียดสีแดกดันคนที่คิดจะทำ เขี้ยวดหยันเหยียะคนที่คิดจะฝัน เหมือนที่บรรพบุรุษของเราทำกันมา” *เสียดสี แดกดัน* เขี้ยวดสร้างบิตเบี้ยวจากการที่ชอบไปแดกดันคนอื่นจนเขี้ยวดตรงเคียงข้างกับ อัจฉริษยา

“*ซีเกียจคิด ซีเกียจฝันถึงสิ่งดีๆ*” ท่านนายพลเองก็ร่วมคิดฝันไปด้วย ราวกับจะปลุกปลอบและเรียกขวัญกำลังใจของเหล่านักรบให้เต็มเปี่ยมพร้อมสำหรับงานใหญ่ ก่อนจะประกาศก้องด้วยน้ำเสียงมุ่งมั่น

“เอาละ...เราอย่ามัวแต่ฝันกันอยู่เลย ลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้แต่แรกได้แล้ว”

(ดาวกระจาย. 2546: 124-125)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเสนอสาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม ในเรื่องของการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม โดยผู้เขียนสร้างตัวละครในกองทัพปราบฝันด้วยการเสียดสีและล้อเลียนลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ทั่วไปในสังคมที่เป็นภัยต่อความคิดฝันและจินตนาการ ทั้งพวกชอบหงุดหงิด โกรธเกรี้ยว ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงแต่ชอบปล่อยปละละเลย เสียดสีแดกดันและเกียจคร้าน เป็นต้น ทำให้น้ำเสียงในการเล่าเรื่องนี้เป็นการเล่นมุกตลกตลกเรื่อง และเป็นการยั่วล้อให้เห็นว่า นิสัยไม่ดีของมนุษย์นั่นเองที่ทำลายพลังความฝันของมนุษย์

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* จากตอนที่ครุฑน้อยแอบหลบเพื่อนครุฑที่ตั้งข้อรังเกียจมันว่าต่างจากพวก มาอยู่ที่ลานครุฑสัญจรหรือลานที่สัตว์ต่างๆ ที่เดินทางผ่านมามากใช้เป็นพักพิงแล้วจึงพบกับอีกาที่คิดว่าตัวเองเป็นนกคีรีบุณ ซึ่งในตอนนี้อยู่เขียนได้ใช้การสอดแทรกอารมณ์ขันโดยการยั่วล้อได้อย่างแนบเนียนและสนุกสนาน ดังตัวอย่างข้อความว่า

แต่ทุกครั้งทีร้องกา...กา...อีกากลับรู้สึกว่ามันช่างน่าเบื่อ ขาดสีสัน และไม่ไพเราะเอาเสียเลย ทำไมมันจะต้องเป็นเหมือนที่คนอื่นบอกให้มันเป็น มันต้องการการเปลี่ยนแปลง มันจะได้รู้อย่างไรว่ากาไม่มีทางร้องอย่างอื่นได้ นอกจากกา...กา อีกาเฝ้าบอกตัวเอง แล้วมันก็เริ่มร้องแบบนกแก้วนกขุนทองบ้าง แบบแมวบ้าง จนมาติดใจเสียงร้องแบบนกคีรีบุณที่มันชื่นชอบ จนคิดไปว่าตัวเองเป็นนกคีรีบุณจริง ๆ และเมื่อหมู่บ้านกามองเห็นความกล้าหาญที่ฝันในสิ่งที่คิดว่าเป็นไปได้ของอีกาเป็นการขบถต่อสังคม อีกาจึงเลือกเอาโลกกว้างเป็นบ้านของตัวเองแทน

(คอยนุช. 2545: 23)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนกล่าวถึงการกระทำของอีกาที่คิดว่าตนเป็นนกคีรีบุณ เพราะรู้สึกว่าการร้องเสียง “กา” แล้วน่าเบื่อ ขาดสีสัน จึงคิดที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง โดยไม่สนใจสิ่งที่สังคมเคยกำหนดไว้ว่าอีกาต้องร้องเสียง “กา” ซึ่งผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการแทรกอารมณ์ขันผ่านการยั่วล้อลักษณะนิสัยของบุคคลประเภทที่ชอบยึดมั่นถือมั่นในความคิดความเชื่อของตนว่า เป็นสิ่งที่ดีในเชิงเสียดสีประชดประชัน อีกทั้งแฝงสาระด้านสังคมด้วยการให้ผู้อ่านรู้จักภูมิใจในตนเองและมีความสุขโดยไม่จำเป็นต้องกระทำตนตามกระแสของสังคมเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* ผู้เขียนใช้กลวิธีการแทรกอารมณ์ขันผ่าน การยั่วล้อลักษณะบุคลิกของตัวละคร ดังตอนที่จันทร์เจ้ากล่าวปลอบใจแจ่มแจ้วให้รู้สึกดีขึ้นโดยการ ล้อเลียน จากเหตุการณ์ที่ทั้งจันทร์เจ้า แจ่มแจ้ว และแม่กังวลว่าเหล้าต้นไม้มันจะย้ายไปจากโลก มนุษย์จริงๆ

“แม็กก็พูดไปอย่างนั้นแหละ—คล้ายเครียด เธอคิดว่าแม่ไม่กังวลหรือ แต่กังวลไปก็ไม่มีประโยชน์ สู้ทำใจให้แจ่มใส พักผ่อนให้เต็มที่ดีกว่า จะได้มีพลังที่จะแก้ไขปัญหาดifferent อย่างไม่อย่างนั้นก็จะเหมือนเธอ—อายุสิบสอง แต่หน้าสี่สิบ” ผมพูดพร้อมกับแลบลิ้นใส่ (จันทร์เจ้า. 2545: 108)

คำกล่าวล้อเลียนของจันทร์เจ้าถือเป็นกลวิธีการสอดแทรกอารมณ์ขันโดยใช้การยั่วล้อ ระหว่างตัวละครอย่างตรงไปตรงมา ที่ผู้เขียนนำเสนอสาระคำสอนด้านสังคม เกี่ยวกับการรู้จัก จัดการกับปัญหา โดยสะท้อนให้ผู้อ่านเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการมองโลกในแง่ดี เพื่อจะได้ เกิดสติปัญญาในการเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ เหมือนที่จันทร์เจ้าล้อเลียนแจ่มแจ้วเพื่อคลายความ กังวลของเธอในเหตุการณ์ที่ต้นไม้มันกำลังจะย้ายจากโลกมนุษย์ไปยังดาวซุนาเพราะมนุษย์ไม่เห็น คุณค่าของธรรมชาติ

นอกจากกลวิธีการยั่วล้อแบบแทรกอารมณ์ขันข้างต้นจะทำให้ผู้อ่านขบขันไปกับการเหน็บ แหนมและล้อเลียนแล้ว ยังแฝงข้อคิดให้ผู้อ่านย้อนกลับมาดูตนเองเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่ไม่ดีทั้งหลายโดยใช้บทสนทนาสั้นๆ ระหว่างสองพี่น้องเพื่อแสดงข้อคิดและทัศนะในการมองชีวิต แบบคนอารมณ์ดี ซึ่งกลวิธีการยั่วล้อนี้ผู้เขียนมักใช้ในการนำเสนอสาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทาง สังคมเป็นส่วนใหญ่

4.2 กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม

กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม (สายทิพย์ นุกุลกิจ. 2543: 297-298) หมายถึง การที่ ผู้เขียนคิดเรื่องขึ้นใหม่เพื่อล้อเลียนวรรณกรรมเก่า โดยให้เนื้อเรื่อง แนวคิด พฤติกรรมของตัว ละครและการใช้ภาษามีลักษณะตรงข้ามกับเรื่องเดิมโดยสิ้นเชิง

ส่วนสุรพงษ์ ยิ้มละมัย ได้กล่าวถึงลักษณะของการเขียนวรรณล้อเลียน หรือ Parody ว่า กลวิธีการล้ออารมณ์ขันด้วยการแต่ง ดังนี้

- 1.1 การแต่งเลียนแบบวรรณกรรมซึ่งนิยมกันอย่างแพร่หลาย โดยเขียนในลักษณะที่เกินจริง เชีงเปรียบเทียบกับล้อเลียน หรือดัดแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเดิม
- 1.2 การนำวรรณกรรมเรื่องเดิมมาดัดแปลงเนื้อหาใหม่ แต่คงความสำคัญของต้นเรื่องเดิมไว้
- 1.3 การดัดแปลงวรรณกรรมเรื่องเดิม หากแต่หักมุมตอนจบเสียใหม่

(สุรพงษ์ ยิ้มละมัย. 2545: 318-319)

กลวิธีการแทรกอารมณ์ขันแบบเขียนล้อเลียนนั้นปรากฏในวรรณกรรมอย่างเด่นชัดทั้งหมด 2 เรื่อง ได้แก่ เจ้าชายไม่วิเศษ และครุฑน้อย ดังที่จะอธิบายต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ซึ่งผู้เขียนนำเสนอชีวิตของเจ้าชายโดยใช้กลวิธีการล้อเลียนขนบวรรณคดีโบราณ ดังตอนที่เจ้าชายไมวิเศษถูกเนรเทศออกจากเมือง เนื่องจากถูกใส่ความเป็นกาลีณีต่อบ้านเมือง ดังคำกล่าวของพระราชามีต่อเจ้าชายไมวิเศษ

“ภายในเจ็ดปี เจ้าต้องศึกษาหาความรู้จากสำนักฤาษี และเพื่อพิสูจน์ว่าเจ้าได้เรียนรู้ย่างครบถ้วนแล้วจริงๆ เจ้าจะต้องออกเดินทางไปประกอบวีรกรรมสร้างชื่อเสียงให้ทุกคนยอมรับ เจ้าอาจต้องหาทางขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือเป็นนักล่ายักษ์ก็น่าสนใจไม่น้อย อย่าลืมนะว่ายักษ์เป็นศัตรูตัวฉกาจของเจ้าชายและพระราชาทองปวง เจ้าจะต้องค้นหาของวิเศษคู่กาย และหากมีวาสนา เจ้าอาจได้พบเจ้าหญิงที่คู่ควร เจ้าต้องทำสิ่งเหล่านี้ให้ได้ภายในเวลาเจ็ดปี แล้วจึงกลับมา หากทำไม่สำเร็จดังที่ว่า ก็จงอย่ากลับมาเหยียบดินแดนแสนวิเศษอีก !”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 33)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนล้อขนบวรรณคดีในการนำเสนอสาระด้านการเรียนรู้ทางสังคมให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะความคิดของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นและยึดถือแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ ด้วยการเอ่ยถึงสิ่งที่ “เจ้าชาย” ต้องทำเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตน ดังที่รีนฤทัย สัจจพันธุ์ กล่าวไว้ในคำนำจากกรรมการเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* (ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 4) โดยสรุปได้ว่า ผู้เขียนสามารถถอด “รหัส” หรือ สัญนิมของนิทานไทย ซึ่งมักมีโครงเรื่องประกอบด้วยคุณสมบัติของตัวละครเจ้าชายที่พึงมี 5 ประการ คือ 1. ต้องศึกษาหาความรู้จากสำนักฤาษี 2. ต้องเดินทางเพื่อสร้างวีรกรรม ได้แก่ การท่องสวรรค์หรือการล่ายักษ์ 3. ต้องหาของวิเศษคู่กาย 4. ต้องพบเจ้าหญิงที่คู่ควร และ 5. ต้องเดินทางสู่ป่าหิมพานต์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของตัวอย่างวรรณคดีไทยดั้งเดิม เช่น เรื่อง *สมุทรโฆษคำฉันท์* (กรมศิลปากร. 2545: 79-298) ที่มีสัญญาณของนิทานไทยใกล้เคียงกับที่รีนฤทัย สัจจพันธุ์กล่าวไว้ คือ พระสมุทรโฆษตัวเอกของเรื่องได้ลาพระราชบิดาไปสร้างวีรกรรมคือการคล้องช้าง และได้พบนางพินทุมดีเจ้าหญิงที่คู่ควรโดยการอุ้มสมของเทวดา จากนั้นพระสมุทรโฆษช่วยเหลือพิทยาธรที่บาดเจ็บจนพิทยาธรรถวายพระขรรค์วิเศษที่ทำให้เหาะเหินเดินอากาศได้แก่พระสมุทรโฆษ พระสมุทรโฆษจึงพานางพินทุมดีเหาะไปยังเทียวมป่าหิมพานต์ แต่แล้วมีพิทยาธรรอีกตนมาขโมยพระขรรค์ของพระสมุทรโฆษทำให้พระสมุทรโฆษกับนางพินทุมดีต้องแยกจากกัน เป็นต้น

ในเรื่องผู้เขียนได้ล้อเลียนขนบดังกล่าวโดยให้เจ้าชายไมวิเศษออกไปทำสิ่งต่างๆ ทั้งหมดจริง แต่เจ้าชายไม่เพียงแค่วิเคราะห์ขั้นตอนในการพิสูจน์ตนเองเพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับในดินแดนแสนวิเศษเท่านั้น แต่สุดท้ายแล้วเจ้าชายกลับได้ข้อคิดอื่นๆ อีกมากมาย อาทิ การรู้จักความเป็นจริงของสังคมและผู้คนในสังคม หรือการค้นพบความต้องการที่แท้จริงของตนเองว่าถึงแม้จะไม่มีของวิเศษใดๆ แต่เจ้าชายก็สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ ซึ่งต่างจากขนบวรรณคดีที่วางไว้แต่เดิม

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* แสดงถึงวิธีการล้อเลียนขนบเกี่ยวกับการครองคู่ของเจ้าชายกับเจ้าหญิง ในตอนเจ้าหญิงที่เจ้าชายไมวิเศษคิดว่าเป็นเนื้อคู่ชักถามถึงสิ่งที่เจ้าชายควรมี

เช่น เมืองใหญ่โต ของวิเศษ หรือรูปกายที่เป็นทอง แต่เจ้าชายกลับไม่มีสิ่งเหล่านั้นทำให้ทั้งคู่ทะเลาะกัน แล้วขอทานน้อยผู้ติดตามเจ้าชายไมวิเศษจึงเข้ามาใกล้เกลี้ย ดึงข้อความว่า

“อย่ามัวทะเลาะกันอยู่เลย เรารีบหนีไปจากที่นี่เสียก่อนที่วิทยารจะมาเถอะ” แต่เจ้าหญิงก็ไม่สนใจคำพูดของขอทานน้อย

“ฉันไม่ยอมอยู่กับคนที่ไม่มีของวิเศษหรอก ถ้าจะไปไหนก็ไปเสียเถอะ อย่างน้อยคนที่ลักพาตัวฉันมาเขาก็มีพระขรรค์วิเศษที่สามารถชนะศัตรูได้สิบทศ เขาบอกฉันว่า เขาจะบุกยึดเมืองใดเมืองหนึ่งให้ฉัน เขาจะตั้งตัวเองเป็นพระราชา แล้วฉันจะได้เป็น พระราชินี”

“แต่เราเป็นเนื้อคู่กันไม่ใช่หรือ เธอเป็นคนบอกเองว่า พ่อของเธอเอาเธอใส่ไว้ในปล้องไม้ไผ่ซึ่งมีแต่เนื้อคู่เท่านั้นที่จะฟันต้นไม้ขาดได้”

“เธอเชื่อเรื่องเหลวไหลแบบนี้ด้วยหรือ”

เจ้าชายกับขอทานน้อยได้ฟังก็อึ้ง ไม่คิดว่าเหตุการณ์แบบนี้จะเกิดขึ้น เมื่อได้ยินเสียงฝีเท้าของใครคนหนึ่งเดินใกล้เข้ามา เจ้าหญิงก็วิ่งตรงไปยังเสียงฝีเท้านั้นโดยไม่สนใจทั้งสองอีกเลย

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 218-219)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นกลวิธีการแทรกอารมณ์ขันแบบล้อเลียนธรรมเนียมในการแต่งที่ทำให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะของสังคมที่ตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก ซึ่งในตอนท้ายได้มีการล้อเลียนแนวคิดขนบของวรรณคดีเรื่องคู่แท้ของเจ้าหญิงและเจ้าชายได้อย่างน่าขบขัน แต่แฝงสาระด้านสังคมให้ผู้อ่านขบคิดว่า แท้จริงแล้วคนส่วนใหญ่มักทำทุกอย่างได้เพื่อตนเอง หากเมื่อไรที่ไม่มีประโยชน์แก่ตนแล้ว กฎเกณฑ์ต่างๆ อันเป็นธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาก็อาจจะเว้นได้ เช่นเดียวกับที่เจ้าหญิงตัดสินใจไปอยู่กับวิทยารที่ลักพาตนแทนเจ้าชายผู้ไม่มีความวิเศษใดๆ เพราะอย่างน้อยวิทยารก็ยังมีของวิเศษที่อาจเอื้อให้เจ้าหญิงเป็นราชินีได้

ตัวอย่างที่ 3 ในเรื่อง *ครุฑน้อย* ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการใช้กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรมให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่ง *ครุฑน้อย* เป็นการล้อเลียนลักษณะของครุฑตามตำนานความเชื่อของศาสนาฮินดู โดยผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรมผ่านการนำเสนอสาระในเรื่องเกี่ยวกับสังคม ดังตัวอย่างในตอนและผู้เขียนบรรยายถึงลักษณะที่แปลกแยกของครุฑน้อยที่ว่า

ใครๆ ในหมู่บ้านเคยเรียกมันว่าครุฑน้อย

หรือบางทีก็เรียกมันว่าครุฑจุมกาน...ครุฑดำ...ตามชนที่มีสีดำของมัน แต่ตอนนี้ถ้าใครได้มาเห็นมันดำน้ำได้ คงจะไม่เรียกมันว่าครุฑดำเฉยๆ เท่านั้น อาจจะเพิ่มสมญาให้มันใหม่ว่าครุฑดำน้ำแทนก็ได้

(คอยนุช. 2545: 93)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะของสังคมที่ตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก ซึ่งหากใครมีรูปร่างหน้าตาหรือลักษณะอื่นใดที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปก็มักจะถูกล้อเลียนหรือตั้งสมญานาม จนทำให้บุคคลที่มีความแปลกแยกเกิดความไม่มั่นใจในตนเองได้ โดยผู้เขียนนำเสนอสาระคำสอนผ่านการเขียนล้อตัวละครคือครุฑน้อยให้แตกต่างจากครุฑทั่วไปหรือ

ครุฑตามความเชื่อในตำนานอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ความหมายและลักษณะของครุฑตามตำนานและความเชื่อเรื่องครุฑ (สัญญา วงศ์อร่าม. 2551: 17) คือ “...พญานกขนาดใหญ่หรือเทพแห่งปักษี มีรูปร่างดั่งนก มีฤทธิ์านุภาพพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ ปีกทั้งสองข้างมีขนาดใหญ่โตมโหฬารและสามารถโบยบินได้อย่างรวดเร็วในนภากาศ...” ซึ่งตามทฤษฎีนิยายฮินดูโบราณยังได้บรรยายเพิ่มเติมถึงครุฑอีกว่า “...มีลักษณะกายสีทอง มีใบหน้าขาวสีนวล บนแผ่นหลังมีปีกแดงอันกว้างใหญ่...” แต่ผู้เขียนครุฑน้อยกลับเขียนลัทธิลักษณะของครุฑน้อยในทางตรงกันข้าม ไม่ว่าจะเป็นการมีขนสีดำ จมูกบาน บินไม่ได้แต่ดำน้ำได้ เพื่อสร้างความขบขันให้ผู้อ่านไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้สาระด้านสังคม

4.3 กลวิธีการใช้ภาษา

เป็นสื่อสำคัญในการสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดสามารถแบ่งกลวิธีการใช้ภาษาที่สร้างความขบขันได้เป็น 2 ประเภท คือ การเล่นคำ และการใช้คำภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างความขบขัน ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 4 เรื่อง คือ เจ้าชายไมวิเศษ สัมสีมวง มัจฉานุผจญภัย และเด็กหญิงสวนกาแพ

4.3.1 การเล่นคำ

การเล่นคำ คือ การนำคำที่มีความหรือลักษณะใกล้เคียงกันมาใช้ในความหมายที่แตกต่างออกไปจากเดิม ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขันได้ เช่น การเข้าใจความหมายไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกัน

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ตอนที่เจ้าชายถือกำเนิดโดยไม่มีของวิเศษใดๆ ติดตัวมา ทำให้ทั้งพระราชากับโอรสหลวงเกิดความสับสนในการตั้งชื่อให้เจ้าชาย ดังบทสนทนาระหว่างพระราชากับโอรสหลวงที่ว่า

“ในเมื่อเจ้าชายเกิดมาอย่างธรรมดาๆ โดยไม่มีนิมิตหมายหรือของวิเศษใดๆ ที่พอจะนำมาตั้งชื่อได้ ถ้าอย่างนั้นเราก็เรียกว่า “เจ้าชาย” เฉยๆ ก็แล้วกัน”

“เจ้าชายเฉยๆ?” พระราชาทวนคำพลางขมวดคิ้ว “ทำเนิ่นนั้นจะไม่ฟังดูแปลกไปหน่อยหรือ เราเกรงว่าใครเขาจะนิทานเอาได้ว่าลูกของพระราชแห่งดินแดนแสนวิเศษกลับมีชื่อว่า “เฉยๆ”

“ไม่ใช่พะยะค่ะ กระหม่อมไม่ได้พูดว่าชื่อ “เจ้าชายเฉยๆ” แต่เป็น “เจ้าชายเฉยๆ” โอรสหลวงพยายามอธิบาย

“ก็แล้วมันต่างกันตรงไหนเล่า!” พระราชาเริ่มหมดความอดทน

“คือ กระหม่อมหมายความว่าให้เราเรียกว่า “เจ้าชาย” เฉย...เอ๊ย คือหมายความว่าให้เราเรียกเจ้าชายว่า “เจ้าชาย” แค่นั้น โดยไม่ต้องมีชื่อยาวไปกว่านั้น”

“อืม” พระราชาใช้ความคิด “เจ้าชาย...เจ้าชาย...ดูเป็นชื่อธรรมดาๆ ชื่อหนึ่ง แต่ก็เอาเถอะ เราจะทำอย่างไรได้ละ คงไม่มีชื่อไหนเหมาะสมกว่าชื่อนี้อีกแล้ว...เจ้าชาย !”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 19)

จากตัวอย่างผู้เขียนใช้ลักษณะของภาษาไทยที่คำหนึ่งมีได้หลายความหมายขึ้นอยู่กับบริบทหรือข้อความแวดล้อม เช่น นำคำว่า “เฉยๆ” มาสร้างความขบขัน เพราะคำว่า “เฉยๆ” เมื่อมาต่อท้ายคำว่า “เจ้าชาย” แล้ว สามารถแปลได้ 2 แบบ คือ “เจ้าชายเฉยๆ” คือนามเต็มของเจ้าชาย หรือ “เจ้าชาย” เฉยๆ ซึ่งหมายถึงเรียกชื่อแต่เพียง “เจ้าชาย” เท่านั้น ซึ่งการใช้ภาษาดังกล่าวนอกจากจะทำให้เกิดความขบขันแล้วยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะคำในภาษาไทยว่า บางครั้งคำในภาษาไทยมีความหมายได้หลายอย่าง จะมีความหมายอย่างไรผู้อ่านจะเข้าใจได้จากเจตนาของผู้ใช้และข้อความแวดล้อมที่จะทำให้ผู้ใช้ภาษาและผู้อ่านสื่อความให้เข้าใจตรงกันได้ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ใช้การเล่นคำในการนำเสนอสาระด้านสังคม โดยสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะของบุคคลในสังคมที่มักตัดสินคนแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก ดังที่ตัวละครในเรื่องเจ้าชายไมวิเศษส่วนใหญ่มักตัดสินคนด้วยของวิเศษเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 2 ในเรื่อง *สัมผัสม่วง* ผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันโดยนำคำที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และมักมีการใช้ผิดหรือสลับกันเสมอมาสร้างเป็นเรื่องราวที่สนุกขำขันได้ ดังเช่นตอนที่เด็กชายจ้อยอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับนักรบผัดวันประกันพรุ่งแล้วนึกถึงคำกล่าวแกมประชดประชันของคุณครูเกี่ยวกับเรื่องการสะกดคำของเขาว่า

“...อาวุธคู่กายอันโดดเด่นของนักรบผู้นี้มาจากชื่อของเขานั้นเอง เพราะว่าผัดวันประกันพรุ่งนั้นเขียนว่า ผัด ไม่ใช่ ผลัด”

อ่านมาถึงตรงนี้อัยก็คิดว่า ต่อไปนี้เขาจะไม่ถูกคุณครูว่าอีกต่อไปแล้ว เรื่องที่เขียนคำนี้ไม่ถูกต้อง

“อะไรกันจ้อย เธอเขียนคำว่าผัดวันประกันพรุ่งเป็นผลัดวันประกันพรุ่งนั่นหรือ เสียแรงจริงจัง...ที่เป็นลูกอาจารย์มหาวิทยาลัย”

เขาจะจดจำคำนี้ได้แม่นยำขึ้น เมื่อนึกถึงนักรบผัดวันประกันพรุ่ง ผู้ถือตะหลิวอยู่ในมือ

(ดาวกระจาย. 2546: 76)

ผู้เขียนตั้งใจใช้คำที่มักมีผู้นำไปใช้ผิดเนื่องจากไม่ทราบความหมายที่ถูกต้องและสับสน เพราะออกเสียงคล้ายคลึงกันระหว่างการสะกดคำว่า “ผัดวันประกันพรุ่ง” เป็น “ผลัดวันประกันพรุ่ง” มาสร้างเป็นมุขตลกของตอนนี้ ซึ่งนอกจากผู้เขียนจะสอดแทรกอารมณ์ขันด้วยน้ำเสียงเสียดสีประชดประชันผ่านความสับสนในการใช้ภาษาแล้ว ยังสอดแทรกสาระด้านการเรียนรู้ทางสังคมให้ผู้อ่านตระหนักถึงลักษณะนิสัยที่พึงหลีกเลี่ยง คือผู้มีนิสัยชอบผัดวันประกันพรุ่ง รวมทั้งสอดแทรกเรื่องการใช้ภาษา คือ การเขียนและเข้าใจความหมายคำว่า “ผัด” และ “ผลัด” อย่างถูกต้องให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้อีกด้วย

4.3.2 การใช้คำภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างความขบขัน

การใช้คำภาษาต่างประเทศจัดเป็นการสร้างอารมณ์ขันได้วิธีหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนำภาษาต่างประเทศ หรือ ภาษาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันมาใช้กับเรื่องราวที่ดูขัดแย้งกัน เช่น การใช้คำภาษาต่างประเทศกับเนื้อเรื่องที่เป็นวรรณคดีไทย ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งและดูแปลกแยกจนเกิดอารมณ์ขันได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนใช้โครงเรื่องจากวรรณคดีไทยเรื่อง *รวมเกียรติมาโน* เสนอแต่กลับมีการใช้คำภาษาต่างประเทศสอดแทรกเข้ามาในเรื่องทำให้เกิดความขบขันได้ ดังตอนที่มัจฉานุกำลังอาละวาดเพราะอารมณ์เสียที่ปลาหมึกยักษ์ไม่ยอมให้เข้าไปในเรืออับปางบ้านของมัน ทำให้เหล่าทหารยามประตูกเกิดความหวาดกลัวอย่างยิ่ง

เจ้าข้าเอาหลังตันประตูเมือง แต่เมื่อโดนแก้วโดนกระแทกจนสะเทือน ประตูเมืองและเจ้าข้า
จึงกระเทือนตาม

กึ่ง !

“ตายแน่แล้วเรา ทำไมโดน **แจ๊คพ็อต** เหวเราด้วยเนีย โอ้ยพ่อแก้วแม่แก้วช่วยลูกยักษ์ตัวน้อยๆ
ด้วยเถิด”

(ฯคัดกาล. 2547: 21)

จากตัวอย่างผู้เขียนให้ตัวละครใช้ภาษาต่างประเทศคือคำว่า “แจ๊คพ็อต” ซึ่งหมายถึง “รางวัลสูงสุด” เป็นภาษาพูดในบทสนทนาของตัวละคร ทั้งๆ ที่เค้าโครงเรื่องของ *มัจฉานุผจญภัย* เป็นการนำวรรณคดีไทยเรื่อง *รวมเกียรติมาโน* มาดัดแปลงเรื่องราว ดังนั้นเมื่อผู้เขียนใช้คำภาษาต่างประเทศเข้ามาผสมผสานจึงก่อความรู้สึกแปลกแยกและขัดแย้งกับความคาดหวังของผู้อ่านจนทำให้เกิดความขบขันได้

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* เช่นเดียวกัน ตอนที่บรรดาเสนายักษ์และข้าราชการต่างพากันเกรงกลัวมัจฉานุจนไม่มีใครอยากเผชิญหน้าด้วย ก็แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันโดยใช้ภาษาต่างประเทศกับโครงเรื่องในรูปแบบวรรณคดีไทย เพื่อสอดแทรกสาระด้านการเรียนรู้ทางสังคมให้เห็นลักษณะของบุคคลประเภทที่มีอำนาจหรือมีอิทธิพลในสังคม แต่ไม่รู้จักใช้อำนาจในทางที่ถูกควรจนทำให้เกิดความหวาดกลัวต่อผู้คนรอบข้างอย่างมาก ดังตัวอย่าง

ยังไม่ทันที่พระองค์จะทรงตัดสินพระทัย เสียงนายทวารที่เฝ้าประตูห้องพระโรงก็ร้องแหลมขึ้น
ให้ตกใจกันทั้งห้อง

“ท่านมหาอุปราชเสด็จ !”

“เจ๊ยก !”

บรรดาเสนายักษ์และข้าราชการร้องเหมือนลิงถูกเหยียบหาง รีบยกมืออาสากันอลเวง

“หม่อมฉันไปให้พะยะค่ะ !”

“หม่อมฉันไปให้พะยะค่ะ เดี๋ยวนี้เลยด้วย !”

“หม่อมฉันส่งแบบบีเอ็มเอส ไปรษณีย์ด่วนเลยพะยะค่ะ !”

“ของหม่อมฉันเรียกเฟ็ดเต็กซ์ บริการส่งด่วนสุด ๆ ทั่วโลกเลยพะยะค่ะ !”

พระไวยวิกหรือตามองอย่างเอือมระอาที่เหล่าบรรดาข้าราชการฝ่ายบุ๋น ต่างพากันกลัวพระอนุชา บุญธรรมของพระองค์จนหัวหด แต่จะว่าอะไรได้...แค่มีงานกระที่บเท่าเบาๆ แผ่นดินก็สะเทือนกรีกเข้า ทำเอายักษ์แก ๆ อย่างพวกอำมาตย์เคล็ดขัดยอกตามๆ กัน...

(ขจิตกาล. 2547: 30-31)

ตัวอย่างการใช้คำภาษาต่างประเทศ เช่น อีเอ็มเอส หรือ เฟดเต็กซ์ และวัฒนธรรมสมัยใหม่ เช่น การส่งไปรษณีย์อย่างเร่งด่วนทั่วโลก ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทยดังเช่น มัจฉานุพญกษัตริย์ นับเป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนโดยสอดแทรกอารมณ์ขันด้วยการใช้คำภาษาต่างประเทศอย่างเห็นได้ชัด ทว่าลักษณะดังกล่าวกลับเป็นกลวิธีที่นอกจากจะให้ความสนุกสนานแก่ผู้อ่านแล้ว ยังแฝงข้อคิดด้านการเรียนรู้ทางสังคมให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะของบุคคลประเภทมีอำนาจหรือมีอิทธิพลในสังคม แต่ไม่รู้จักใช้อำนาจในทางที่ถูกควร ดังลักษณะนิสัยของมัจฉานุซึ่งเป็นทีกลั่วเกรงของบรรดาเสนายักษ์ นิสัยดังกล่าวจึงเป็นคุณลักษณะที่บุคคลพึงหลีกเลี่ยง โดยเฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองหรือผู้ที่เป็ผู้นำ

ตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดอาจสรุปได้ว่า กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้วยการสร้างอารมณ์ขันไม่ว่าจะด้วยวิธีใด จัดเป็นการนำเสนอสาระคำสอนที่แยบคาย เนื่องจากผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกสนุกสนานกับคำพูดหรือพฤติกรรมล้อเลียนเสียดสีของตัวละคร แต่ก็ได้รับสาระต่างๆ ที่ผู้เขียนตั้งใจสอดแทรกไว้โดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้การนำเสนอสาระคำสอนโดยกลวิธีสร้างอารมณ์ขัน ส่วนใหญ่แล้วผู้เขียนมักใช้กับการนำเสนอสาระด้าน “การเรียนรู้ทางสังคม” เป็นสำคัญ เพราะสังคมประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่ควรปรับปรุงมากมาย อาทิ นิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุคคลประเภทต่างๆ ที่ผู้เขียนรวมทั้งผู้คนส่วนใหญ่ต้องการที่จะเสนอแนะเพื่อแก้ไข ดังนั้นการที่จะชี้แนะให้ผู้อ่านเห็นข้อบกพร่องต่างๆ ในสังคมได้ ก็จำเป็นต้องอาศัยอารมณ์ขันดึงดูดใจเพื่อจะทำให้การนำเสนอสาระนั้นๆ ไม่ดูเคร่งเครียดหรือเป็นการต่อว่าต่อขานอย่างรุนแรงจนเกินไป

5. กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้

กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้ เป็นกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ผู้เขียนตั้งใจเปิดปริศนาทิ้งไว้อย่างแยบคาย เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักวิเคราะห์และค้นหาคำตอบในปริศนาคำกล่าวนั้นด้วยตนเอง ซึ่งหากผู้อ่านสามารถขบคิดปริศนาที่ปรากฏในเรื่องได้แล้ว นอกจากผู้อ่านจะรับรู้ได้ถึงสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการสอดแทรกไว้ ผู้อ่านยังอาจเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถทางภาษาและความคิดของตน ซึ่งอาจกระตุ้นให้ผู้อ่านรู้สึกอยากติดตามเรื่องราวของผู้เขียนต่อไป เพื่อจะได้วิเคราะห์และตีความนัยยะอื่นๆ ที่ผู้เขียนแฝงไว้อีกด้วย

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนโดยการสร้างความสงสัยใคร่รู้นี้ จัดเป็นกลวิธีที่เปิดกว้างทางความคิดแก่ผู้อ่าน ให้รู้จักลองใช้ทั้งความคิด สติปัญญาและวิจารณญาณ ในการค้นหาสาระคำสอนที่สอดแทรกอยู่ด้วยตนเอง ทั้งนี้การวิเคราะห์สาระที่ผู้เขียนต้องการแฝงอยู่ในเรื่องราวนั้น

ขึ้นอยู่กับวัย ความรอบรู้ และประสบการณ์ของผู้อ่านเป็นสำคัญ จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้อ่าน แต่การตีความของผู้อ่านจะออกมาในรูปแบบใดก็ไม่มีความถูกต้องตายตัว ว่าสิ่งที่ผู้อ่านตีความได้นั้น เป็นสิ่งที่ผิดหรือถูกต้อง

จากการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดพบว่า กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้ปรากฏอย่างเด่นชัดในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ ปราสาทกระต่ายจันทร์ มัจฉานุผจญภัย และสัมผัสม่วง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จาก *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ดังเนื้อเรื่องตอนที่จันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วได้ยินเสียงเรียกให้ช่วยจากบ้านตรงข้าม คือบ้านของคุณยายดารา จึงตัดสินใจเข้าไปสืบหาเสียงเรียกนั้น แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นก็ได้รับการช่วยเหลือให้ออกมาจากบ้านของคุณยายดารา โดยคุณพลายชาเพื่อนของแม่ที่เป็นช่างซึ่งสามารถกลายร่างเป็นคนได้ แล้วคุณพลายชาก็ส่งเด็ก ๆ เข้านอนด้วยคำพูดที่ว่า

“อาจเหมือนความฝัน แต่มันคือความจริง เด็กน้อยสงสัย แต่ไร้เวลา ไยไม่หลับตา
ค้นหาความจริง--หลับตาเสียฉันจะพาเธอกลับบ้าน บ้านของจันทร์และบ้านของเรา”
(จันทร์เจ้า. 2545: 54)

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคมอย่างแยบยลด้วยการสร้างความสงสัยใคร่รู้ โดยให้ทั้งตัวละครในเรื่องและผู้อ่านได้ขบคิดว่าหากหลับตาแล้วจะสามารถรู้ความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้อย่างไร ซึ่งจากตัวอย่างผู้เขียนได้ใช้คำพูดที่เป็นปริศนาเพื่อให้ผู้อ่านได้คิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของจินตนาการหรือความฝันเมื่อยามเราหลับตาลงว่า การหลับตาหรือนอนหลับนอกจากจะทำให้เราได้พักผ่อนจากความตึงเครียดที่เผชิญมาแล้ว ยังอาจช่วยให้เราค่อยๆ ประมวลผลความคิด ความฝันและจินตนาการเพื่อเป็นคำตอบของเรื่องราวที่เราต้องการรับรู้ได้ ซึ่งวิธีดังกล่าวถือเป็นการจัดการกับปัญหาได้วิธีหนึ่งด้วย

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้จากปริศนาทั้งคำกล่าวและการกระทำของพระไวยวิก ในตอนที่มัจฉานุดตัดสินใจออกเดินทางไปยังโลกมนุษย์เพื่อตามหาพระมารดา ดังตัวอย่าง

“เออละ คนอื่นๆ กลับไปให้หมด ยกเว้นเจ้าพวกเจ็ดสี”
กษัตริย์โบกมือไล่ บรรดาทหารที่ตั้งขบวนอยู่เคลื่อนพลลงน้ำ แหวกก้นบ้นยักษ์กลับเข้าเมืองบาดาล ครั้นเหลือเพียงราชองครักษ์ที่พระองค์ชอบเรียกว่าพวกเจ็ดสีแล้ว ค่อยบอกอิสราสุรว่า...

“แปลงร่างเป็นข้าชี่ อิสราสุร”

คนถูกสั่งรับคำอย่างงงๆ แต่ก็เปลี่ยนร่างสีแดงของตนเป็นพระองค์ได้โดยกะพริบตาครั้งหนึ่ง ครั้นแล้วพระไวยวิกจึงเอยกับอิสราสุรด้วยสีหน้ายิ้มๆ “ข้าจะไปช่วยตัดนิสัยเจ้าลูก

หนุ่มด้วย เพราะไม่มีใครรู้จักมันดีเท่าข้า...”

สั่งจบก็ทรงหมุนตัวขวับ กลายเป็นพายุลูกเล็กๆ แล้วหายวับไป ราชองครักษ์ทั้งเจ็ดอัปภาคค้างจะอุทานด้วยความตกใจสักคำยังไม่ทัน

(ชคิตกาล. 2547: 39)

ผู้เขียนใช้คำกล่าวและการกระทำของพระไววิกกระตุ้นความสงสัยให้ผู้อ่านอยากรับรู้เรื่องราวต่อโดยทิ้งปริศนาไว้ให้ผู้อ่านตีความเอง ซึ่งปริศนาดังกล่าวนั้นผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านใช้สติปัญญาไขปริศนาเองด้วยการติดตามเรื่องราวต่อไป เมื่อติดตามเรื่องราวแล้วผู้อ่านจะเข้าใจการกระทำอันน่างุนงงของพระไววิกในฉากนี้ได้ว่า การจะแก้ปัญหาคืออะไร ในครอบครัวนั้นคนในครอบครัวมักเป็นผู้แก้ปัญหาคือดีที่สุด เพราะส่วนใหญ่แล้วบุคคลในครอบครัวนั้นเองที่รับรู้ถึงลักษณะนิสัยและความเป็นไปของคนในครอบครัวดีที่สุด จึงแก้ปัญหาคือตรงจุดที่สุด ดังนั้นพระไววิกจึงตัดสินใจเป็นผู้ตัดสินนิสัยน้องชายของตนในครั้งนี้เอง

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *สัมสิม่วง* ที่สอดแทรกสาระคำสอนแก่ผู้อ่านผ่านการสร้างความสงสัยใคร่รู้ให้ผู้อ่านตีความเอง ดังตอนที่เด็กชายจ้อยกำลังอ่านต้นฉบับเกี่ยวกับนักรบปราบผีของลูกเทิดนักเขียนในดวงใจอยู่

“ทำไมนักรบปราบผีต้องปราบผีล่ะหรือ? ก็เพราะว่าพวกเขาไม่อยากให้มีใครหลงเหลือความฝันอยู่เลยนะสิ เพราะมันจะเป็นอันตรายใหญ่หลวงแก่พวกเขาและอาณาจักร

(ดาวกระจาย. 2546: 67)

คำกล่าวที่ปรากฏในข้อความที่ลูกเทิดเขียนนั้นสร้างความสงสัยให้ผู้อ่านต้องขบคิดเกี่ยวกับความคิดฝันและจินตนาการ ว่าอันตรายที่อาจเกิดขึ้นอย่างใหญ่หลวงจากการที่ไม่มีความฝันหลงเหลืออยู่บนโลกนี้คืออะไร ทั้งนี้เพราะหากมนุษย์ยังมีความคิดและความฝันอยู่ มนุษย์ก็สามารถที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีงามและเป็นประโยชน์ต่อโลกได้อีกหลายประการ ซึ่งจะทำให้กองทัพปราบผีที่เป็นศูนย์รวมนิสัยไม่ดีมากมายของมนุษย์ไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปได้

ตัวอย่างที่ 4 ในเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* เมื่อสองพี่น้องฝาแฝดต้องฝ่าด่านสุดท้ายในปราสาทกระต่ายจันทร์ คือ การตัดสินใจเลือกระหว่างสองถ้ำเพื่อจะได้นำอัญมณีทั้งห้าไปช่วยเหลือชาวโลกได้ โดยถ้ำที่หนึ่งคือถ้ำที่จะพบกับอัญมณีทั้งห้า ส่วนอีกถ้ำหากใครเลือกก็จะต้องเข้าไปอยู่ในเขาวงกตชั่วชีวิต ดังบทสนทนาระหว่างจันทร์เจ้าและแจ่มแจ๋วสองพี่น้องที่ว่า

“เราเลือกทางขวา—นายไปทางซ้ายก็แล้วกัน” แจ่มแจ๋วตัดสินใจ

“ตกลง—นี่กระเป๋ของเธอ” ผมยื่นกระเป๋ามาให้แจ่มแจ๋ว

“เอาไว้กับนายนั่นแหละ เราเอาถุงผ้าเล็กๆ มาด้วย คงใส่อัญมณีทั้งห้าได้” แจ่มแจ๋วตอบพร้อมกับหยิบถุงผ้าออกมาให้ดู

“เตรียมพร้อมสมเป็นเธอ... โชคดีนะ—พี่สาว” ผมพูดเสียงสั้น

“นายก็เหมือนกัน—น้องชาย” น้ำตาของเธอคลอเบ้า

“ไปกันเถอะ ไม่มีเวลาแล้ว” ผมพูดพร้อมกับเดินไปที่ปากถ้ำ

“แล้วเจอกัน” แจ่มแจ๋วหันมายิ้ม ก่อนจะวิ่งเข้าไปในปากถ้ำที่เธอเลือก

(จันทร์เจ้า. 2545: 164)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้ให้ผู้อ่านตีความทั้งจากจากการกระทำและคำพูดโต้ตอบของสองพี่น้อง ซึ่งลักษณะท่าทางและน้ำเสียงของทั้ง “แจ่มแจ๋ว” และ “จันทร์เจ้า” สองพี่น้องฝาแฝดข้างต้นนั้น นอกจากจะสร้างความสงสัยและกระตุ้นความอยากรู้ของผู้อ่านให้ติดตามว่า สองพี่น้องจะได้พบกันอีกหรือไม่แล้ว ยังทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ถึงสาระด้านความสำคัญของครอบครัวในเรื่องความรักและความผูกพันของพี่น้องที่มีให้แก่กันในยามคับขัน ที่ต่างแสดงความห่วงใยพร้อมทั้งให้กำลังใจซึ่งกันและกันอย่างมีความหวัง

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนด้วยการสร้างความสงสัยใคร่รู้แก่ผู้อ่านนั้น จากตัวอย่างโดยรวมอาจสรุปได้ว่า เป็นกลวิธีที่ใช้ได้กับการนำเสนอสาระคำสอนทุกด้าน แต่ที่ปรากฏอย่างชัดเจนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดมักนำเสนอสาระด้านความสำคัญของครอบครัวในเรื่องเกี่ยวกับความรักและความผูกพันในครอบครัว เนื่องจากเรื่องครอบครัวเป็นเรื่องที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านใช้ “หัวใจ” ในการตีความ ทั้งหัวใจเพื่อสัมผัสความรักความอบอุ่น และ “ใจ” ที่เป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมักใช้กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนแบบให้ผู้อ่านตีความเองในการนำเสนอสาระด้านครอบครัว

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่องข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนเพื่อให้ชัดเจนขึ้น ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

รายชื่อนวนรณกรรณ	กลวิธีการนำเสนอ สาระคำสอน	การยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ		การตั้งคำถาม		แสดงผลของการกระทำ	แทรกอารมณ์ขัน			สร้างความสงสัยใคร่รู้
		จริง	สมมติ	ตอบข้อสงสัย	สร้างความรู้สึกร่วม		ยั่วล้อ	เขียนล้อ	วรรณกรรม	
เด็กหญิงนางฟ้า		✓	✓			✓				
ส้มส้มม่วง		✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
ปราสาทกระต่ายจันทร์		✓	✓		✓	✓	✓			✓
เจ้าชายไมวิเศษ		✓	✓	✓		✓		✓	✓	
ครูทน้อย		✓	✓			✓	✓	✓		
เด็กหญิงสวนกาแฟ		✓	✓		✓	✓				
มัจฉาหนูผจญภัย		✓	✓	✓		✓			✓	✓

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนกับสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีนำเสนอสาระคำกับสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ด

กลวิธีการ นำเสนอ สาระคำ สอน	การ ยกตัวอย่าง เหตุการณ์ ประกอบ		การ ตั้งคำถาม		แสดงผล ของการ กระทำ	แทรกอารมณ์ขัน			สร้าง ความ สงสัย ใคร่รู้
	จริง	สมมติ	ตอบข้อสงสัย	ตั้งผู้อ่านให้ มีส่วนร่วม		ยั่วล้อ	เขียนล้อ วรรณกรรม	การใช้ภาษา	
คุณลักษณะที่พึงประสงค์	✓	✓	✓	✓	✓				✓
การเรียนรู้ทางสังคม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ความสำคัญของครอบครัว	✓	✓		✓					✓

จากทั้งตารางแสดงกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน และตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนกับสาระคำสอนข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า กลวิธีการนำเสนอแบบ การยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์สมมติ กับ การแสดงผลของการกระทำ เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์นิยมใช้ เพราะเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเห็นทั้งภาพและผลจากเรื่องราวต่างๆ ที่ตัวละครต้องประสบ และรับรู้สาระคำสอนด้านต่างๆ ได้ชัดเจนและไม่ซับซ้อนจนเกินไป โดยกลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบเหมาะสมกับการนำเสนอสาระคำสอนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ด้านการเรียนรู้ทางสังคม และด้านความสำคัญของครอบครัว ส่วนกลวิธีการแสดงผลของการกระทำ เหมาะสำหรับการนำเสนอสาระด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เนื่องจากเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงผลลัพธ์ของการกระทำได้อย่างแจ่มชัด ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้อ่านคือเด็กและเยาวชนได้ กลวิธีการนำเสนอด้วย การตั้งคำถาม เป็นกลวิธีที่นอกจากจะตอบข้อสงสัยต่างๆ ของผู้อ่านแล้ว ยังสามารถตั้งผู้อ่านให้มีส่วนร่วมกับเรื่องราวได้ไม่ยาก เหมาะสำหรับการนำเสนอสาระในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความสำคัญของครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์ จึงอาจทำให้ผู้อ่านนึกคิดและรับรู้สาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้ง่าย กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน เป็นกลวิธี

ที่ผู้เขียนวรรณกรรม 5 เรื่อง ได้แก่ *ครุฑน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* *มัจฉานุผจญภัย* *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และ *สัสมิม่วง* ใช้นำเสนอสาระคำสอน เพราะวรรณกรรมทั้ง 5 เรื่องเป็นเรื่องแนวล้อเลียนให้เกิดความขบขันพร้อมๆ กับการสอดแทรกสาระแก่ผู้อ่าน โดย *สัสมิม่วง* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* เป็นเรื่องที่ใช้การล้อเลียนพฤติกรรมมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วน *เจ้าชายไมวิเศษ* *มัจฉานุผจญภัย* และ *ครุฑน้อย* เป็นเรื่องล้อเลียนขนบวรรณคดีดั้งเดิมและเสียดสีพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมด้วย ซึ่งกลวิธีนี้เหมาะสำหรับการนำเสนอสาระด้านการเรียนรู้ทางสังคม เพราะสังคมประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลากหลายทั้งดีและไม่ดี ซึ่งผู้เขียนรวมทั้งผู้คนส่วนใหญ่ต้องการที่จะเสนอแนะข้อแก้ไขและปรับปรุง จึงใช้วิธีการยั่วล้อเสียดสีพฤติกรรมหรือนิสัยเหล่านั้นจากพฤติกรรมของตัวละครให้ผู้อ่านรับรู้และเลือกที่จะนำไปปรับใช้กับตนเอง ส่วนกลวิธี *การสร้าง ความสงสัยใคร่รู้* เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 3 เรื่อง คือ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* *มัจฉานุผจญภัย* และ *สัสมิม่วง* ซึ่งกลวิธีนี้ผู้เขียนมักใช้กับการนำเสนอสาระด้านความสำคัญของครอบครัว เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องอาศัยการตีความด้วยการใช้ความรู้สึกร่วมของผู้อ่านเอง

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนทั้ง 5 กลวิธีข้างต้น นอกจากจะใช้ในการถ่ายทอดสาระคำสอนด้านต่างๆ แก่เด็กและเยาวชนผู้อ่านอย่างเหมาะสม แบนเบียน และชวนติดตามแล้ว ยังส่งผลสำคัญให้ผู้อ่านตระหนักได้ถึงคุณค่าของวรรณกรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดอีกด้วย ดังที่จะนำเสนอในบทต่อไป

บทที่ 5

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

คำว่า “คุณค่า” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546: 253) ระบุว่า เป็นคำนาม หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแล้วพบว่า ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดได้ตระหนักถึงคุณค่าอันจะเกิดแก่เด็กและเยาวชน จึงสอดแทรกสาระอันเป็นประโยชน์ต่างๆ ให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านได้เรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง นอกจากนี้วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดยังสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยด้วย โดยพิจารณาได้จากทั้งรูปแบบการเขียนและผลงานของผู้เขียนวรรณกรรมแต่ละคน

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่องปรากฏคุณค่า 2 ลักษณะ คือ 1. คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน และ 2. คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนไทย ดังจะอธิบายต่อไปนี้

1. คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ “คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน” เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผู้เขียนย่อมคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนจะได้รับ ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดนั้นสามารถจำแนกประเภทของคุณค่าที่มีต่อเด็กและเยาวชนผู้อ่านได้ คือ 1. คุณค่าทางสังคม 2. คุณค่าทางภาษา ดังนี้

1.1 คุณค่าด้านสังคม

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเปรียบเสมือนโลกจำลองให้เด็กและเยาวชนที่เป็นผู้อ่านได้เห็นตัวอย่างเรื่องราวของตัวละครที่มีลักษณะใกล้เคียง และสามารถสร้างให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมกับเรื่องราวได้ จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 7 เรื่อง พบว่า มีคุณค่าทางสังคม 3 ประการ ได้แก่ 1. ปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน 2. ให้ความรู้ด้านสังคม 3. สร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว ซึ่งคุณค่าที่เกิดจากวรรณกรรมเหล่านี้เด็กและเยาวชนอาจนำไปเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันต่อไปได้

1.1.1 ปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน

จากการวิเคราะห์สาระคำสอนและกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง พบว่าวรรณกรรมทุกเรื่องมีคุณค่าทางสังคมในแง่การปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน ทั้งในเรื่องการรู้จักเคารพสิทธิ

ของผู้อื่น การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีจริยธรรมคุณธรรม มีความรับผิดชอบตามวัย รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

คุณค่าทางสังคมในแง่การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะช่วยให้เด็กและเยาวชนรู้จักเคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นมากขึ้น เช่น ครอบครัวของสองพี่น้องฝาแฝดจันทร์เจ้าและแจ่มแจ้วที่เคารพการตัดสินใจของต้นไม้ซึ่งคิดจะย้ายจากโลกมนุษย์ไปอยู่ดาวดวงอื่นเพราะถูกมนุษย์ทำร้ายอยู่เสมอในเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์*

เรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* เป็นแบบอย่างให้เด็กและเยาวชนรู้จักจัดการกับอารมณ์ของตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสม เช่น เด็กชายเดี่ยวที่พยายามข่มอารมณ์โกรธไว้เมื่อถูกเด็กชายแกล้งกลั่นแกล้งให้สับสนไปจนแตกในขณะที่เขา กำลังหาเงินแบ่งเบาภาระค่าเล่าเรียนคอมพิวเตอร์จากแม่

ในเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* มีส่วนช่วยกล่อมเกลাজิตใจของเด็กและเยาวชนให้ละเอียดอ่อน โดยเรียนรู้ที่จะเพียรพยายามทำสิ่งต่างๆ ด้วยความอดทน ดังที่เจ้าชายไมวิเศษที่ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ทั้งจากการเรียนในสำนักฤๅษีตาไฟ และการเผชิญหน้ากับสังคมภายนอก ทั้งๆ ที่ตนเองไม่ได้มีความวิเศษใดๆ เหมือนบุคคลอื่นในดินแดนแสนวิเศษ นอกจากนี้ยังมีส่วนขัดเกล่าให้เด็กและเยาวชนรู้จักการสำนึกผิด ดังเช่น มัจฉานุ จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ที่รู้ว่าที่ผ่านมามันเองกระทำตัวไม่ดีและเป็นที่เดือดร้อนแก่พระไววิภูเป็นพี่ชายเพียงใด เมื่อสำนึกได้ มัจฉานุจึงกล้าที่จะเข้ามาขอพระราชทานอภัยจากพระไววิภูด้วยความจริงใจ

เด็กหญิงสวนกาแฟ ฝึกให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบตามวัย จากตัวอย่างของน้องมุกที่รู้จักรับผิดชอบตนเองโดยการอาบน้ำ แต่งตัว กินข้าว และเตรียมอาหารไปกินที่โรงเรียนด้วยตนเอง

จากเรื่อง *ส้มสีม่วง* ที่ช่วยปลูกจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน ด้วยการเรียนรู้ที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร เช่น เด็กชายจ้อยที่ยอมรับความคิดเห็นของท่านนายพลนักรบปราบฝันมาขอคิดว่า แท้จริงแล้ว โลกนี้ยังมีอีกหลายสิ่งที่ไม่ได้เป็นอย่างที่เขาคิดหรือมีเพียงมุมเดียว และยังปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ดังตอนที่ครุฑน้อยช่วยเหลือครุฑเกร 3 ตัวที่ตกลงไปในมหานทีสีทันดร เพราะครุฑน้อยเห็นว่า ครุฑทั้ง 3 ตัวนั้นไม่ได้มีความสามารถในการดำน้ำเช่นเดียวกับมัน ถ้ามันไม่ช่วยเหลือครุฑทั้ง 3 ก็อาจจะไม่รอดชีวิตได้

1.1.2 ให้ความรู้ด้านสังคม

จากการวิเคราะห์สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ทั้ง 7 เรื่องพบว่า มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมอย่างเด่นชัดหลายประการ ดังเช่นเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* *ครุฑน้อย* *ส้มสีม่วง* *เด็กหญิงนางฟ้า* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ที่นำเสนอให้เด็กและเยาวชนเห็นสภาพความเป็นจริงของสังคมในหลายรูปแบบ โดยสอดแทรกให้เด็กและเยาวชนเห็นทั้งข้อดีและ

ข้อเสียของสภาพสังคมเหล่านี้นั้น ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้ที่จะปรับทัศนคติให้อยู่ในสังคมแห่งความเป็นจริงในปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

นอกจากสภาพความเป็นจริงในสังคมแล้ว ในวรรณกรรมยังนำเสนอให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม ดังเช่น เรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า เจ้าชายไมวิเศษ ครุฑน้อย มัจฉานุผจญภัย* และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง *สัมผัสม่วง* ที่มีการสร้างตัวละคร คือ บรรดานักปราบปรามผีซึ่งเป็นการจำลองนิสัยด้านลบในลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ โดยใช้กลวิธีเสียดสีและล้อเลียนให้เกิดความสนุกสนาน แต่แฝงให้ผู้อ่านฉุกคิดและนำตัวอย่างจากพฤติกรรมของตัวละครไปสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้

การจัดการกับปัญหาเป็นสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ที่จะนำแบบฉบับอย่างทั้งจากการเลียงปัญหา และการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยเหตุผลรวมทั้งการมองโลกในแง่ดี ดังเช่นเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า เจ้าชายไมวิเศษ ครุฑน้อย* และโดยเฉพาะเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ที่ผู้ใหญ่นำเรื่องทั้งยา แม่ และพ่อจา เลียงดูฟี่โมและน้องมุกด้วยเหตุผล ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาใดๆ ขึ้นกับครอบครัวทุกคนในครอบครัวก็พร้อมที่จะแก้ปัญหาโดยการอธิบายปัญหานั้นๆ ด้วยเหตุผลให้น้องมุกและฟี่โมเข้าใจได้จนปัญหาต่างๆ คลี่คลายในที่สุด ซึ่งเมื่อเด็กและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการกับปัญหาอย่างเหมาะสม ก็อาจนำตัวอย่างที่รับรู้จากวรรณกรรมไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตจริงได้

คุณค่าทางสังคมในแง่การให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมนี้จะมีส่วนช่วยในการเสริมให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย และอาจเกิดปัญหาต่างๆ ได้ตลอดเวลาด้วยความเข้าใจและมีความสุขได้มากยิ่งขึ้น

1.1.3 สร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ได้นำเสนอแนวคิดที่ดีเกี่ยวกับความสำคัญของครอบครัว ทั้งในเรื่องความรักความผูกพันในครอบครัว และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ให้เด็กและเยาวชนได้รับรู้ ดังเช่นเรื่อง *สัมผัสม่วง ปราสาทกระต่ายจันทร์ เจ้าชายไมวิเศษ มัจฉานุผจญภัย* โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ที่นำเสนอให้ผู้อ่านเห็นถึงความรักความอบอุ่นในครอบครัวชนชั้นล่างของเด็กชายเดี่ยวและแม่ ที่แม่จะไม่ได้ร่ำรวยอะไรแต่ด้วยบทบาทหน้าที่ของแม่ที่ต้องเลี้ยงดู ให้ความรักและอบรมสั่งสอนลูกให้ตั้งตนอยู่ในความดี ก็ทำให้เด็กชายเดี่ยวรับรู้และเข้าใจความรักความปรารถนาดีที่แม่มีให้แก่เขาได้ รวมถึงพร้อมที่จะช่วยเหลือและมีจิตสำนึกของการเป็นคนดีตามที่แม่พร่ำสอนอยู่เสมอ นอกจากนี้เรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ก็แสดงให้เห็นถึงความรักความอบอุ่นของครอบครัวแบบไทยตามวิถีชีวิตของคนต่างจังหวัด ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีการอบรมสั่งสอนลูกหลานอย่างชัดเจน ไม่ซับซ้อนและจริงจัง จนเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ครอบครัวต้องสูญเสียสมาชิกคนสำคัญ คือ ฟี่โม ไปด้วยพายุลูกเห็บ ก็ยิ่งทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความผูกพันและความห่วงใยที่สมาชิกในครอบครัวมีให้แก่กันอย่างชัดเจนและกินใจ

หากเด็กและเยาวชนผู้อ่านตระหนักถึงการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน การให้ความรู้ด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญในสังคมด้วยกันทั้งสิ้น ก็จะสามารถส่งผลอันดีต่อเด็กและเยาวชนเมื่อรู้จักนำข้อคิดที่ได้จากสาระด้านต่างๆ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของตนปัจจุบัน

1.2 คุณค่าด้านภาษา

ตามที่สมพร จารุณัฐ (2541: 35-44) กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมที่พึงมีต่อเด็กและเยาวชนในเรื่องของคุณค่าด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา โดยสรุปว่าเด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้การใช้ภาษาในวรรณกรรมได้ทั้งจากการอ่าน สังเกตภาพ อ่านคำอธิบายสั้นๆ คำคล้องจอง จนถึงคำศัพท์ต่างๆ ในขั้นสูงขึ้นตามวัยของผู้อ่าน ซึ่งการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาลักษณะดังกล่าวปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดตามวัยและการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายแต่ละวัยด้วยเช่นกัน

คุณค่าสำคัญจากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด คือ การทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจลักษณะต่างๆ ของภาษาไทย เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่มีการสื่อความหมายและการใช้แตกต่างกันหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ มากมาย อาทิ สภาพแวดล้อมหรืออารมณ์ของผู้ใช้ภาษา รวมทั้งบริบทอื่นๆ ตามความต้องการของผู้ใช้ ดังนั้นการอ่านวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์จนจบ จะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจการนำภาษาไทยไปใช้ในบริบทและกาลเทศะที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม เป็นเสมือนการฝึกพัฒนาการทางภาษาของผู้อ่านโดยไม่รู้ตัว ลักษณะคุณค่าด้านภาษาของภาษาไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ กล่าวคือ 1. การเรียนรู้ลักษณะของภาษาถิ่น 2. การใช้โวหารที่เหมาะสม ซึ่งจะอธิบายต่อไปนี้

1.2.1 การเรียนรู้ลักษณะของภาษาถิ่น

ภาษาถิ่น (วิลคัตต์ กิ่งคำ. 2544: 1) หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันตามท้องถิ่นต่างๆ โดยสื่อความหมายและเข้าใจในท้องถิ่นนั้นๆ แต่ละถิ่นอาจจะพูดแตกต่างกันไปจากภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งในด้านคำ เสียง และการเรียงคำ แต่ความหมายจะคงเดิม ซึ่งอาจแบ่งภาษาไทยได้ 1 กลุ่มใหญ่ คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นเหนือ

ลักษณะของภาษาถิ่นอันทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ซึ่งปรากฏลักษณะภาษาไทยถิ่นใต้ในหลายตอนของเรื่อง เช่น

ย่ามีความเชื่อส่วนตัวว่า เด็กๆ มักจะมีอะไรแปลกๆ ติดตัวมาคนละอย่างสองอย่าง “อย่างไอไข”

ย่าหมายถึงพ่อ “ตอนเล็กๆ ก็ดูตัวพินนี้ (อย่างนี้) แหละ อย่างโมนั้นนอนขึ้นเหลียง (ไขว่ห้าง) มาแต่เล็ก นี้อีกดู ดูเห็นพอโตขึ้นมันก็หายนิ”

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 18)

ในเครื่องหมายขลิขิต หรือ () จากตัวอย่างนั้น เป็นการอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ ที่แตกต่างจากภาษาในภูมิภาคอื่น เมื่อเด็กและเยาวชนอ่านเรื่องนี้และได้สัมผัสภาษาถิ่นที่ตัวละครในเรื่องใช้กัน จะทำให้เด็กและเยาวชนรู้ว่าภาษาไทยถิ่นต่างๆ มีความหลากหลาย และไม่ได้มีแต่ภาษาไทยกลางเท่านั้น ซึ่งเด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้ได้จากวรรณกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา เพราะภาษาในถิ่นต่างๆ ของประเทศมีคำและลักษณะการใช้คำที่แตกต่างจากภาษากลางที่ผู้เขียนมักใช้ในการเล่าเรื่อง แต่มีลักษณะของความ เป็นภาษาไทยเช่นเดียวกันเรียกว่าภาษาไทยถิ่น

1.2.2 การใช้โวหารที่เหมาะสม

วิภา กงกะนันทน์ (2533: 35-57) ได้กล่าวไว้โดยสรุปเกี่ยวกับการใช้โวหารว่า โวหาร เป็นศิลปะของการใช้ภาษาอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความให้ชัดเจนขึ้น หรือเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดหรือความรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งขึ้นตามภูมิปัญญาของผู้อ่าน ซึ่งโดยทั่วไปโวหารเป็นภาษาที่ช่วยให้เกิดมโนทัศน์ หรือจินตภาพกว่าภาษาตรงไปตรงมา เพราะ โวหารส่วนใหญ่เป็นภาษาในเชิงเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นภาพหรือเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง พบว่า มีการใช้โวหารที่เหมาะสมทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวและสาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจน ด้วยโวหารเปรียบเทียบที่ไม่ซับซ้อนจนเกินไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ดังความคิดของเด็กชายเดี่ยวที่นึกถึงตอนที่เขาช่วยแม่เด็ดก้านมะลิเพื่อแบ่งเบาภาระของแม่ในการทำงานบ้าง ซึ่งแม้จะไม่ใช้การช่วยเหลือที่ยิ่งใหญ่และไม่มีความรู้ แต่ก็ส่งผลให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในการทำความดีที่ตัวเขาตนเองที่เป็นผู้รับรู้คนสำคัญ

“จริงๆ นะเดียว หัวใจเรารู้”

และรู้เหมือนเมื่อเช้า ตอนที่เขาช่วยแม่เด็ดก้านมะลิ ดึงกลีบกุหลาบหรือเปลาณะ ที่หัวใจมันฟูพองจนคับอก และคล้ายมีน้ำเย็น ๆ ไหลรินวนเวียนอยู่ข้างในใจจนจำเริญไปหมดนะ

หรือเหมือนตอนที่เขาอาสาช่วยคุณครูลบกระดานดำ แม้ว่าคุณครูจะมีได้เอ่ยปากชมเขาต่อหน้าเพื่อนๆ มีเพียงรอยยิ้มและคำขอบใจเบาๆ เท่านั้น เดียวก็รู้สึกแล้วว่าเขาทำความดีนั้นก็ด้วยหรือเปล่า

หัวใจรู้ เหมือนตอนที่เขารับรู้ว่า หัวใจเขานิ่งงันขณะที่คิดขึ้นมาเมื่อเช้านี้ว่าแม่จะกินข้าวกับอะไรนั้นด้วยใช่ไหม

(ดาราราย. 2547: 104-105)

ผู้เขียนนำเสนอสาระคำสอนให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงคุณค่าของการทำความดีและรู้จักการแบ่งเบาภาระผู้มีพระคุณ โดยการใช้โวหารเปรียบเทียบการทำความดีของเด็กชายเดี่ยวด้วยการช่วยแม่เด็ดก้านมะลิและดิ่งกลีบกุหลาบ รวากับมีน้ำเย็นๆ ไหลอยู่ภายในใจจนเย็นฉ่ำไปหมด ซึ่งจัดเป็นการใช้โวหารได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณค่าของการทำความดีอย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ผู้เขียนใช้โวหารอุปมาประกอบการบรรยายลักษณะของสัปเหร่อครุฑที่ใครๆ ในหมู่บ้านพากันหวาดกลัวและไม่อยากเข้าใกล้ ดังข้อความที่ว่า

หลังที่งุ้มกับขนสีแดงมุกขมัวละปึกที่ขาดวันเป็นแห่งๆ ประกอบกับใบหน้าที่กลืนไปด้วยริ้วรอยเหี่ยวแห้งและแผลเป็น ทำให้ใบหน้าของแกดูคล้ายกับท่อนไม้ที่ถูกปลวกกัดกินจนเป็นรูพรุนไปหมด สาเหตุนี้เองจึงทำให้ครุฑเด็กทั้งหลายที่ได้เห็นแกในแวบแรก ต่างพากันหวาดกลัวราวกับเห็นภูติผีปิศาจก็ไม่ปาน

(คอยนุช. 2545: 40)

จากการใช้อุปมาโวหารในการบรรยายสภาพของสัปเหร่อครุฑนั้น แสดงให้ผู้อ่านตระหนักถึงสาระคำสอนด้านสังคมเรื่องการพิจารณาบุคคลแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอก เพราะการใช้คำอุปมาเปรียบเทียบลักษณะของสัปเหร่อครุฑที่คล้ายกับ “ท่อนไม้ที่ถูกปลวกกัดกิน” ทำให้ผู้พบเห็นราวกับ “เห็นภูติผี” นั้น ยิ่งสะท้อนให้สาระคำสอนเรื่องการพิจารณาบุคคลแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอกแจ่มชัดในความรู้สึกของผู้อ่านยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการบรรยายโวหารที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจเรื่องราวได้อย่างแจ่มชัด

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ตอนที่มีการกล่าวถึงลักษณะแปลกแยกของเจ้าชายที่เกิดมาโดยไม่มีของวิเศษติดตัว ทั้งๆ ที่อยู่ในดินแดนแสนวิเศษซึ่งแม้แต่เด็กๆ ก็ยังมีของวิเศษติดตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...มีจริงหรือแม่ คนในเมืองเราที่เกิดมาโดยไม่มีของวิเศษเลยนะ ก็ขนาดหนูยังมีเข็มเย็บผ้าวิเศษเลยนี่นา !”

จึงเป็นเรื่องปกติที่คำพูดเหล่านี้เข้ามาถึงหูเจ้าชาย แต่ที่ร้ายแรงยิ่งไปกว่านั้นก็คือ คำพูดที่เข้ามาทางหูกลับดังลั่นลงไปเสียดแทงถึงใจ บ่อยครั้งที่เจ้าชายพูดกับตัวเอง และอีกบ่อยครั้งที่พูดกับแม่นมผู้เลี้ยงดูเจ้าชาย

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 25)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้โวหารแบบอติพจน์ คือ การกล่าวเปรียบเทียบข้อความเกินจริงมานำเสนอสาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ในเรื่องการรู้จักสงสารและเห็นอกเห็นใจผู้ที่มีลักษณะผิดปกติไม่เหมือนผู้ใดในสังคม โดยเปรียบเทียบคำพูดของเด็กน้อยที่เจ้าชายไมวิเศษได้ยินว่า สามารถเข้าไปเสียดแทงถึงหัวใจของเจ้าชาย ซึ่งคำกล่าวนี้อาจจัดเป็นคำกล่าวเกินจริงที่ทำให้เกิดภาพพจน์และผู้อ่านสามารถเข้าใจความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี กล่าวคือความรู้สึกเสียใจอย่างมากที่เกิดมาเป็นเจ้าชายในดินแดนแสนวิเศษแต่กลับไม่มีของวิเศษประจำกายซึ่งแม้แต่เด็กน้อยธรรมดาๆ ยังมีเข็มเย็บผ้าวิเศษติดตัวมาตั้งแต่เกิด

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ในตอนที่กล่าวถึงถนนหนทางในการเดินทางไปบ้านสวนกาแฟที่ค่อนข้างยากลำบาก แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงการใช้โวหารในรูปแบบบุคคลาธิฐานที่บรรยายสภาพของถนนอย่างชัดเจนและแฝงอารมณ์ขัน ดังตัวอย่างบทบรรยายที่ว่า

ยิ่งเข้าหน้าฝนยิ่งแล้งใหญ่ พอฝนตกติดต่อกันหลายวัน ถนนเล็กๆ ก็จะเปลี่ยนสภาพเป็นทางโคลน ใครขับรถมาก็จะลื่นปัดๆ แล้วเจ็ลลื่นล้มลงข้างทางอย่างสวยงาม เป็นอย่างนี้เกือบทุกคันไป ล้มกันไปล้มกันมาจนเป็นเรื่องธรรมดาไปเสียแล้ว แถมยังเป็นเรื่องที่เก็บเอาไว้แซวกันเล่นเป็นเรื่องตลกไปได้เสียอีก เพราะส่วนใหญ่เป็นการล้มลงบนโคลน จึงไม่ค่อยมีใครบาดเจ็บมากมายอะไร แต่บางทีถ้าล้มตอนกลางเขาสลื่นๆ ก็เข้าไม่ค่อยออก เพราะอาจหัวที่มลงไปในบึงให้หัวควายแฉกนั้นได้หัวเราะเอา

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 35)

ตัวอย่างข้างต้นนั้นผู้เขียนใช้โวหารเปรียบเทียบในรูปแบบบุคคลาธิฐานให้หัวควายสามารถหัวเราะได้เช่นเดียวกับคน เพื่อนำเสนอให้ผู้อ่านรู้จักการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการมองโลกในแง่ดี โดยเปลี่ยนอุปสรรคหรือความยากลำบากต่างๆ ที่ต้องเผชิญเป็นความขบขัน ซึ่งแสดงถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เป็นอยู่อย่างมีความสุข การใช้โวหารบุคคลาธิฐานเช่นนี้มีส่วนสำคัญในการบรรยายให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวอย่างเหมาะสมและแจ่มชัดไปพร้อมๆ กับแฝงความขบขันไว้อย่างน่าติดตาม

ตัวอย่างที่ 5 การใช้โวหารแบบอุปลักษณ์ที่ปรากฏในเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ตอนเริ่มเรื่องที่ใครๆ ต่างพากันหวาดกลัวและหลบหลีกมัจฉานุเพราะนิสัยเจ้าอารมณ์และโมโหร้าย จัดเป็นการใช้โวหารให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้โดยง่าย ดังตัวอย่าง

“พวกนั้นทำเหมือนหนีหม่อมฉัน ไร้มารยาทจริง เห็นหม่อมฉันเป็นอะไร”

“เขาเห็นเจ้าเป็นลูกกระเบิดย่อมๆ ที่พร้อมจะระเบิดทุกเมื่อหะสิ มัจฉานุ”

“เจ้าพี่!” มัจฉานุกระตือรือร้นอย่างขจัดใจตั้งตาคอย ทั้งบัลลังก์ ทั้งพวกราชของครุฑที่ตัวยืนบนพื้นก็ลอยหัวขึ้นคืบหนึ่งแล้วตกลงมาดังตุบ

(ชิตกาล. 2547: 32)

ผู้เขียนใช้การบรรยายด้วยโวหารแบบอุปลักษณ์โดยเปรียบเทียบ “มัจฉานุ” เป็น “ลูกกระเบิดย่อมๆ” ที่พร้อมจะระเบิดได้ทุกเมื่อ เพราะลูกกระเบิดและมัจฉานุมีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันคือ “มีพลังในทางทำลาย” แต่ต่างกันตรงที่ลูกกระเบิดมีพลังทำลายทางวัตถุ ส่วนมัจฉานุมีพลังอารมณ์อันรุนแรงซึ่งพร้อมจะทำลายคนรอบข้างได้ ผู้เขียนได้เปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นภาพว่าหากผู้ใดมีความประพฤติเช่นเดียวกับมัจฉานุก็จะเป็นที่เบื่อหน่ายของผู้คนรอบข้างจนไม่มีใครอยากเผชิญหน้า ซึ่งจากตัวอย่างจัดเป็นการใช้โวหารเพื่อนำเสนอเรื่องราวที่ชัดเจน

ตัวอย่างที่ 6 จากเรื่อง *ส้มสีม่วง* เมื่อ “เด็กชายจ้อย” นึกถึงคำพูดของ “เด็กหญิงจิว” พี่สาว ที่เคยเปรียบเทียบการรู้จักฝึกฝนตนเองกับนิ้วว่า นิ้วไหนที่ใช้มากก็จะยาวและแข็งแรง

เหมือนนิ้วชี้ แต่นิ้วไหนที่ไม่ค่อยได้ใช้งานก็จะหดสั้นเหมือนนิ้วก้อย ก็จัดเป็นแบบอย่างของการบรรยายโวหารด้วยการเปรียบเทียบที่เห็นภาพชัดเจน ดังตัวอย่าง

คิดมาถึงตรงนี้ จ้อยก็นึกถึงคำพูดของพี่จิวขึ้นมาทันที พี่จิวเคยบอกว่า คนที่ไม่ได้ใช้มือจะไถนาหนๆ มันจะผ่อเล็กลง และหดหายไปไหนที่สุด ครั้งหนึ่งจ้อยบ่นว่าไม่อยากทำการบ้าน พี่จิวเลยบอกว่าคนที่ไม่ใช้สมองคิดอะไร สมองจะผ่อเหลือเล็กนิดเดียว

“ดูอย่างนิ้วก้อยกับนิ้วชี้สิ เราใช้นิ้วชี้มาก มันเลยยาวและแข็งแรงกว่านิ้วก้อย” นี่เป็นตัวอย่างที่จ้อยคิดว่าฟังดูเข้าท่าที่สุด

(ดาวกระจาย. 2546: 16)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้โวหารเปรียบเทียบการไม่ใช้สมองทำให้สมองผ่อเล็กลงเหมือนกับนิ้วก้อยที่ไม่ค่อยได้ใช้งานจึงทำให้นิ้วหดสั้นลงและไม่แข็งแรงเท่ากับนิ้วชี้ ซึ่งจากตัวอย่างเป็นการนำเสนอสาระให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความสำคัญของการรู้จักฝึกฝนและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและเห็นได้ชัด

ตัวอย่างที่ 7 จากเรื่อง *ปราชญ์กระต่ายจันทร์* แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในสังคมอย่างสงบสุข ดังตอนที่ “แจ่มแจ้ว” และ “จันทร์เจ้า” ชักถามคุณพลายชาถึงเรื่องราวในหนังสือปกแดงเลือนนกเกี่ยวกับมนุษย์ในอีกมิติหนึ่งที่เรียกว่า “อาลันคา” ด้วยการบรรยายโดยใช้โวหารเปรียบเทียบเพื่ออธิบายลักษณะของ “อาลันคา”

“อาลันคาเป็นยังไงคะคุณพลายชา” แจ่มแจ้วถามขึ้น

“ในมิติที่ชาวนีแอนเดอร์ธาลไปอยู่ไม่ได้มีแค่เพียงพวกเขาเท่านั้น ยังมีพวกลันคา ก็คือสิ่งมีชีวิตกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์แน่นอน พวกเขาไม่ได้มีหน้าตาแบบพวกเธอหรอก แต่พวกเขาก็อยู่ร่วมกับมนุษย์นีแอนเดอร์ธาลอย่างสันติและเป็นสุข เพราะเขาถือว่าทุกคนอาศัยบนโลกเดียวกัน แต่ไม่ว่าที่ไหนก็ย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ที่นั่นก็เช่นกัน มีลันคาไม่ดีที่ถูกลงโทษกักขังเพื่อปรับนิสัยแอบหนีมาที่มิตินี้และก่อความเดือดร้อนหวนวายให้ชาวโลก พวกเขาเรียกลันคาที่ประพฤติตัวไม่ดีกลุ่มนี้ว่า อาลันคา—” เขาอธิบายอย่างใจเย็น

(จันทร์เจ้า. 2545: 70-71)

คำบอกเล่าของคุณพลายชาเน้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมอย่างเป็นสุขและเท่าเทียม ทั้งยังสะท้อนให้ผู้อ่านรู้จักความเป็นจริงของสังคมลันคาที่ไม่ได้แตกต่างจากมนุษย์อย่างเราๆ เท่าไรนัก เนื่องจากมีทั้งคนที่ดีและไม่ดีปะปนกันอยู่ ซึ่งคำอธิบายของคุณพลายชาเป็นตัวอย่างอันดีของการบรรยายเปรียบเทียบมนุษย์ในอีกมิติหนึ่งกับมนุษย์ในปัจจุบัน ดังเช่น จันทร์เจ้ากับแจ่มแจ้ว เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้แจ่มชัดขึ้น

คุณค่าทางภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์อวอร์ดนั้น แม้จะเป็นเพียงแค่ประสบการณ์ทางภาษาที่เด็กและเยาวชนอาจได้รับเมื่ออ่านวรรณกรรม แต่เมื่อผู้เขียนใช้โวหารในการบรรยายหรือพรรณนาเรื่องราวอย่างเหมาะสม เน้นความเปรียบที่แจ่มชัดและเข้าใจ

ง่าย ก็ส่งผลให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านได้รับประโยชน์จากการอ่านวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดไปโดยไม่รู้ตัว อันจะเป็นพื้นฐานอันดีในการใช้ภาษาของเด็กและเยาวชนต่อไป

2. คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย

คุณค่าอีกประการที่เกิดจากการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเป็นคุณค่าที่ส่งผลสืบเนื่องไปสู่สังคมโดยรวม โดยเริ่มจากการสร้างสรรค์ผลงานเขียนอันทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย เมื่อเด็กและเยาวชนได้อ่านวรรณกรรมที่ผ่านการขัดเกลาจากผู้เขียนและการคัดกรองจากผู้จัดพิมพ์และคณะกรรมการตัดสินรางวัลแล้ว ก็จะทำให้เกิดแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่องไปด้วย โดยสามารถจัดประเภทของคุณค่าจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่มีต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยได้ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้แสดงฝีมือการเขียนและสร้างนักเขียนหน้าใหม่ในแวดวงวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเป็นรางวัลที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปส่งผลงานเข้าประกวดโดยไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่เคยมีผลงานเขียนหรือเป็นผู้อยู่ในแวดวงวรรณกรรม รางวัลนายอินทร์อะวอร์ดประเภท “วรรณกรรมเยาวชน” ก็เช่นเดียวกับการประกวดวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ของรางวัลนี้ที่เปิดโอกาสให้บุคคลในทุกวงการที่ปรารถนาจะสร้างสรรค์วรรณกรรมที่ดีและเป็นประโยชน์ได้นำเสนองานสู่สาธารณชน ดังคำนิยามของรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่ว่า (2547: ไม่ปรากฏเลขหน้า) “มากกว่ารางวัลคือโอกาส : เพื่อส่งเสริมการอ่านและสร้างสรรค์นักเขียนที่มีคุณภาพสู่สังคมไทย” นอกจากนี้ยังเห็นได้จากกติกาการส่งผลงานเข้าประกวดที่คล้ายคลึงกันแทบทุกปีตั้งแต่เริ่มแรกในปี 2543 ถึงปัจจุบัน ซึ่งมีใจความตรงกันว่า “...ไม่จำกัดเพศและอายุของผู้เขียน จะต้องเป็นผลงานที่ผู้เขียนมีชีวิตอยู่ขณะส่งผลงานเข้าประกวด เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นใหม่โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ไม่ลอกเลียน แปล หรือดัดแปลงผลงานของผู้อื่น ผลงานส่งเข้าประกวดต้องไม่เคยได้รับการเผยแพร่ในสื่อทุกประเภท และไม่จำกัดจำนวน สามารถส่งได้มากกว่า 1 ผลงาน”

คำนิยามที่ว่า “มากกว่ารางวัลคือโอกาส” และกติกาการส่งผลงานเข้าประกวดของรางวัลนี้จึงเป็นเครื่องยืนยันว่า รางวัลนี้เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปโดยไม่จำกัดเพศ วัยและความสามารถได้แสดงฝีมือการเขียนโดยทั่วกัน ซึ่งนักเขียนผู้ได้รับรางวัลนี้มีหลายคนที่เป็นนักเขียนหน้าใหม่ผู้ได้รับประโยชน์จากรางวัลนี้ เช่น “จันทร์เจ้า” ประวัติของจันทร์เจ้าแสดงว่าเธอเป็นนักเขียนหน้าใหม่ได้ดังนี้ “ไฟเราะ มากเจริญ เป็นเพียงนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช แต่ชอบอ่านวรรณกรรมเยาวชนเป็นชีวิตจิตใจ และเคยเขียนเรื่องสั้นมาบ้างแล้วแต่ยังไม่โดนใจ จึงหันมาเขียนวรรณกรรมเยาวชนซึ่งเป็นสิ่งที่ถนัดกว่า แล้วจึงกลายมาเป็นผลงานเขียนเรื่องแรกที่ได้รับรางวัล...” (5 นักเขียนหน้าใหม่เจ้าแฉะ 5 ผลงาน “นายอินทร์”. 2545 : 8)

“รูปนี้ หรือเม น้อยนาเวศ” เจ้าของรางวัลพิเศษนายอินทร์อะวอร์ดประเภทวรรณกรรมเยาวชน ประจำปี 2546 ก็เป็นนักเขียนหน้าใหม่เช่นกัน ดังที่นิตยสารโลกหนังสือ (พญา. 2546 : 166) กล่าวอ้างอิงถึงเม น้อยนาเวศในขณะที่ได้รับรางวัลว่า “...ผู้เขียน ปัจจุบันเธอเป็นพนักงานของบริษัทหัตถ์สำเร็จการศึกษาจากคณะจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว (อุตสาหกรรมบริการ) หลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต เด็กหญิงสวนกาแฟ คืองานเขียนชิ้นแรกในชีวิตของหญิงสาวจาก อ.ท่าแซะ ผู้นี้ เมบอกว่า เธอใฝ่ฝันที่จะเป็นนักเขียนมานานแล้ว เพียงแต่ยังไม่สบโอกาส จนเมื่อทราบข่าวการประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด เธอจึงตัดสินใจลงมือเขียนและส่งเรื่องนี้เข้าประกวด...”

จากตัวอย่างประวัติของนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 2 คน แสดงให้เห็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในแวดวงวรรณกรรมโดยตรง แต่มีความสนใจที่จะสร้างสรรค์งานเขียนที่ให้ความบันเทิงและสาระแก่เด็กและเยาวชน ได้แสดงฝีมือให้เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป รางวัลนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นอันดีของโอกาสในการสร้างสรรค์ผลงานในแวดวงวรรณกรรมต่อไป

จากบทสัมภาษณ์ของ “ขวัญใจ เอ็มใจ” เจ้าของนามปากกา “ดารา-ray” และ “ดาวกระจาย” ผู้ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดประเภทวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยมจากเรื่อง เด็กหญิงนางฟ้า และ สัมผัสวัง ประจำปี 2544 ถึงแม้เธอจะทำงานอยู่ในแวดวงวรรณกรรมก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีความถนัดหรือชอบเกี่ยวกับแวดวงวรรณกรรมเยาวชนแต่อย่างใด ดังบทสัมภาษณ์ (จับเข่าคุยกันกับ “ขวัญใจ เอ็มใจ” เจ้าของรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด. 2544. 1-3) ที่ว่า

“ดิฉันเริ่มทำงานตั้งแต่เรียนอยู่เทอมสุดท้ายของปี 4 ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือได้ข่าวว่า หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจกำลังจะทำเล่มใหม่ คือ รายสัปดาห์อยู่พอดี ก็เลยไปสมัคร ดิฉันทำงานที่นั่นได้ 6 เดือนก็รู้ว่าตัวเองไม่เหมาะกับการทำงานข่าว และลาออกแล้วมาสมัครงานที่นิตยสารสารคดีในปี 2532 นั้นเอง ทำงานอยู่ในส่วนของกองบรรณาธิการสารคดีมาตลอดสิบปี ดิฉันลาออกจากสารคดีปี 2542 มาเขียนนิยายเต็มตัวให้สกุลไทย ขวัญเรือนและหญิงไทย...ช่วงแรกที่เขียนนิยายรู้ตัวว่ายังติดสไตล์ของสารคดีอยู่มาก... สารคดีจะต้องเป็นความจริงแต่นิยายมันเลยไปจากตรงนั้นก็ได้ จะเป็นจินตนาการมากกว่า คือ สิ่งที่เล่าในนิยายไม่ต้องเหมือนจริงก็ได้แต่ต้องสมจริง...ไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าตัวเองจะเขียนวรรณกรรมเยาวชนนะคะ ไม่เคยตั้งเป้าเลยว่าจะเขียนหนังสือเด็ก ไม่เคยเลยรู้ว่าตัวเองเขียนหนังสือได้ ชอบเขียน ชอบอ่านหนังสือ แต่มันอาจจะเกิดจากความคิดบางอย่าง มีประเด็นบางอย่างเข้ามาในสมอง แล้วก็อยากจะทำให้ออกไป...”

คำบอกเล่าของ “ขวัญใจ เอ็มใจ” เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของผู้ที่คร่ำหวอดอยู่ในวงวรรณกรรมก็จริง ทว่าไม่ได้ลงมากลุมคลีกับการเขียนวรรณกรรมเยาวชนเท่าไรนัก เมื่อรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเปิดโอกาสให้มีการส่งผลงานเข้าประกวดในประเภทวรรณกรรมเยาวชนโดยไม่จำกัดเพศ วัยหรือความสามารถและความถนัด “ขวัญใจ เอ็มใจ” จึงสนใจและมุ่งมั่นเขียนวรรณกรรม

เยาวชนส่งเข้าประกวดจนได้รับรางวัลถึง 2 เรื่องด้วยกัน หลังจากนั้นจึงได้เป็นนักเขียนหน้าใหม่ในแวดวงวรรณกรรมเยาวชน

ทั้งนี้หลังจากที่นักเขียนได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดประเภทวรรณกรรมเยาวชนแล้ว ก็ไม่ได้หยุดอยู่แค่นั้น แต่ยังได้ผลิตรายการเรื่องอื่นๆ ต่อเนื่องมาอีก เพราะนักเขียนจากรางวัลนายอินทร์จัดว่ามีคุณภาพและได้พิสูจน์ตัวเองว่าทำงานต่อเนื่องจริง โดยมีทั้งผลงานที่ผลิตกับสำนักพิมพ์ในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) เจ้าของรางวัลดังกล่าว ซึ่งถือเป็นการให้โอกาสแก่นักเขียนอย่างแท้จริง รวมถึงการผลิตรายการอย่างต่อเนื่องกับสำนักพิมพ์อื่นๆ ด้วย

นอกจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดจะทรงคุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย ด้านการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้แสดงฝีมือการเขียนจนกลายเป็นนักเขียนหน้าใหม่มาประดับวงการวรรณกรรมเยาวชนแล้ว เวทีการประกวดนี้ยังมีคุณค่ามากขึ้นเนื่องจากเป็นรางวัลที่เป็นกำลังใจให้นักเขียนหน้าใหม่ให้ได้รับโอกาสในการสร้างสรรค์ผลงานในแวดวงวรรณกรรมต่อไป ดังตัวอย่างของนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่โดยส่วนใหญ่ ภายหลังจากที่ได้รับรางวัลจนผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนแล้ว นักเขียนแต่ละคนก็ยังมีโอกาสได้สร้างสรรค์ผลงานอื่นๆ ในแวดวงวรรณกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวรรณกรรมเยาวชนอีกด้วย ดังตัวอย่างผลงานบางส่วนของนักเขียนที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดประเภทวรรณกรรมเยาวชนดังนี้ ได้แก่

1. “คอยหนู” เจ้าของผลงาน *ครุฑน้อย* วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษประจำปี

2545

ถึงแม้ว่า ศิริพรรณ เตชจินดาวงศ์ หรือ คอยหนู จะคร่ำหวอดอยู่ในวงการวรรณกรรมมาบ้างในฐานะนักเขียนนวนิยายเรื่อง *ฟ้าทะลายโจร* (สุวรรณา เปรมโสตร์. 2547 : 7) ซึ่งลงเป็นตอนๆ ในนิตยสารพลอยแถมเพชร โดยใช้นามปากกาว่า ศ.จินดาวงศ์ ทว่าหลังจากที่เธอส่งผลงานเข้าประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด และได้รับรางวัลพิเศษประเภทวรรณกรรมเยาวชนจากเรื่อง *ครุฑน้อย* ก็ส่งผลให้เธอได้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นต่อมา คือ นิยายขนาดสั้นเรื่อง *หมานคร* โดยนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์และเข้าฉายในเดือนธันวาคมปี 2547 (wikipediaออนไลน์. 2551. 1-2) จึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ศิริพรรณได้รับรางวัลจากการประกวดนายอินทร์อะวอร์ดนั้น ถือเป็นโอกาสอันดีในการเป็นแรงผลักดันให้เธอสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ให้สาธารณชนได้รับรู้โดยรู้จักทั้งตัวของเธอและผลงานของเธอเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเธอกล่าวว่า “หมานคร เธอเขียนด้วยมุ่งหมายอยากจะประชดสังคม โดยมีที่มาที่ไปก็คือคนรอบข้างบวกกับการแข่งขันกันในการโฆษณา ทำให้เธออยากเขียนถึงมัน” (สุวรรณา เปรมโสตร์. 2547 : 7)

2. “ปรีดา อัครจันทโชติ” เจ้าของผลงาน *เจ้าชายไมวิเศษ* วรรณกรรมเยาวชน รางวัลยอดเยี่ยมประจำปี 2546

ปรีดา อัครจันทโชติ เจ้าของผลงานรางวัลยอดเยี่ยมเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้รับโอกาสหลังจากได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดในปี 2546 เขามีผลงานที่เขียนก่อนจะได้รับรางวัลคือเรื่อง *เจ้าชายไมพูด* ซึ่งได้นำมาจัดพิมพ์ในปี 2547 ในฐานะผลงานของผู้ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ดประเภทวรรณกรรมเยาวชน นอกจากนี้เขายังได้สร้างสรรค์งานเขียนใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีกมากมาย อาทิ งานแปลหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่อง *กุจิ กุจิ* พิมพ์ครั้งแรกปี 2548 โดยสำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ขบวนการนิทานและสหาย* พิมพ์ครั้งแรกปี 2549 และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *เมืองคนเด็ก* พิมพ์ครั้งแรกปี 2550 เป็นต้น ซึ่งผลงานวรรณกรรมเยาวชนของปรีดา อัครจันทโชติทั้งหมดจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์แพรวเยาวชน ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน)

เมื่อพิจารณาผลงานหลากหลายที่ปรีดา อัครจันทโชติ สร้างสรรค์จากได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแล้ว เห็นได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์จัดเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้นักเขียนหน้าใหม่สร้างสรรค์ผลงานในแวดวงวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

3. “จันทร์เจ้า” เจ้าของผลงาน *ปราสาทกระต่ายจันทร์* วรรณกรรมเยาวชน รางวัลยอดเยี่ยมประจำปี 2545

“จันทร์เจ้า” หรือ “ไผเราะ มากเจริญ” เจ้าของรางวัลยอดเยี่ยมประเภทวรรณกรรมเยาวชนประจำปี 2545 เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้รับโอกาสสร้างสรรค์ผลงานอื่นๆ แก่สาธารณชน ดังบทสัมภาษณ์ของเธอในหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ (มัลลิกา นามสง่า. 2550 : 3) ที่มีรายงานเกี่ยวกับผลงานและจุดเริ่มต้นการเขียนของเธอ ว่า

นับนิ้วมือยังไม่ครบทั้ง 2 ข้างเลย สำหรับเวลาในการเริ่มขีดเขียนของจันทร์เจ้า ว่ากันปี 2544 ที่งานเขียนครั้งแรกของเธอควารางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์ประเภทวรรณกรรมเยาวชน ประจำปี 2545 จากเรื่อง “ปราสาทกระต่ายจันทร์” นับตั้งแต่นั้นมาเธอก็ลงมือเขียนอย่างจริงจัง จังๆ มีผลงานออกมาหลายเล่ม คือ ก๊วนป่วนกวนสับ, เมืองอะไร, บ้านพับได้กับเด็กชายพัสดม, มะลียากเปลี่ยนสี และล่ากัญแจข้ามมิติ

“ไม่เคยคิดว่าตัวเองมีความสามารถทางการเขียน แต่เพราะเป็นคนที่ชอบอ่านหนังสืออยากลองเขียน แต่เท่าที่ทำได้ไม่เคยมีเรื่องไหนที่เขียนจบเลย จนกระทั่งเห็นประกาศของโครงการนายอินทร์ก็เลยคิดเขียนจริง ๆ จัง ๆ และส่งเข้าประกวด” จันทร์เจ้าเล่าถึงที่มาถึงเส้นทางเป็นนักเขียน จะว่าไปแล้วโครงการนายอินทร์อะวอร์ด นอกจากจะเป็นแรงกระตุ้นให้จันทร์เจ้าเขียนงานจนสำเร็จแล้วยังเป็นแรงผลักดันให้เธอมีกำลังใจ มั่นใจที่จะสร้างผลงานเรื่องต่อๆ ไปอีกด้วย

เนื้อความข้างต้นยืนยันได้อย่างดี ถึงโอกาสที่จันทร์เจ้าได้รับหลังจากผ่านการประกวดงานเขียนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ว่าทำให้เธอได้สร้างสรรค์ผลงานได้อย่างต่อเนื่อง

4. “ชิตกาล” เจ้าของผลงาน มัจฉานุผจญภัย วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ ประจำปี 2547

ชิตกาล หรือ ณัฏฐา พระคุณ เป็นนักเขียนหน้าใหม่อีกคนที่ได้รับโอกาสสร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่องหลังจากที่ได้รับรางวัลพิเศษประเภทวรรณกรรมเยาวชนประจำปี 2547 มาแล้ว โดยมีผลงาน อาทิ จูเลียตสีน้ำเงิน จัดพิมพ์โดยสยามอินเตอร์บุ๊คส์ พันหนึ่งเม็ดทราย และ เด็กชายเทวดา จัดพิมพ์โดยสถาพรบุ๊คส์ มอญซ่อนรัก ฉบับกนกณัฏฐา จัดพิมพ์โดยไพนธ์บุ๊คพับลิช ซึ่ง A Merchant ปีกแห่งคารูต และ ปริศนาลึกลับของไนเจล จัดพิมพ์โดยบงกชพับลิชซึ่ง (<http://www.zickr.com/tag>) ซึ่งจากการที่ชิตกาลได้ร่วมสร้างสรรค์วรรณกรรมกับสำนักพิมพ์อื่นๆ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่า การเคยได้รับรางวัลเป็นเครื่องยืนยันถึงคุณภาพในการสร้างสรรค์ผลงาน จนเป็นที่ยอมรับจากสำนักพิมพ์อื่นๆ และสำนักพิมพ์เหล่านั้นเห็นความสำคัญของการพิมพ์ผลงานของชิตกาลเผยแพร่

นักเขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดที่ยกมาข้างต้นนั้นเป็นเพียงตัวอย่างผู้สร้างสรรค์งานอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าการจัดประกวดรางวัลนายอินทร์ประเภทวรรณกรรมเยาวชน เป็นประโยชน์ต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย เพราะทำให้มีนักเขียนหน้าใหม่มาสร้างสรรค์ผลงานในมุมมองที่หลากหลายเพิ่มสีสันให้กับวงการวรรณกรรมเยาวชน

2.2 การจัดประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทำให้เกิดวรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาหลากหลาย

จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง สังเกตได้ว่ารูปแบบการนำเสนอวรรณกรรมเยาวชนในแต่ละเรื่องมีความหลากหลายด้านแนวเรื่อง และแนวคิดสำคัญที่ผู้เขียนนำเสนอแก่ผู้อ่าน ดังตารางสรุปการนำเสนอแนวเรื่องและแนวคิดสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง ดังตาราง 4 แสดงแนวเรื่องและแนวคิดสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ ต่อไปนี้

ตาราง 4 แสดงแนวเรื่องและแนวคิดสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

ลำดับ	เรื่อง	แนวเรื่อง	แนวคิดสำคัญ
1.	เด็กหญิงนางฟ้า	เหนือจริง และ สมจริง	กำลังใจและมิตรภาพเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จมากกว่าการขอพรใดๆ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์
2.	ส้มสีม่วง	เหนือจริง และ สมจริง	จินตนาการเป็นสิ่งสำคัญ แต่นิสัยที่ไม่ดีหลายประการของมนุษย์มักจะเป็นตัวทำลายความฝันและจินตนาการของมนุษย์
3.	ครูทน้อย	เหนือจริง และ ล้อเลียนชนบ วรรณคดีไทย	การยอมรับและการภาคภูมิใจในตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต
4.	ปราสาทกระต่ายจันทร์	เหนือจริง และ สมจริง	ทุกสรรพสิ่งบนโลกล้วนมีจิตใจ อารมณ์และความสำคัญต่อโลกด้วยกันทั้งสิ้น
5.	เด็กหญิงสวนกาแฟ	สมจริง	ความรักความผูกพันในครอบครัวเป็นสิ่งยิ่งใหญ่เหนืออื่นใด
6.	เจ้าชายไมวิเศษ	เหนือจริง และ ล้อเลียนชนบ วรรณคดีไทย	ของวิเศษจะไม่มีคุณค่าหากผู้ครอบครองไร้คุณธรรมและเห็นแก่ตัว
7.	มัจฉานุผจญภัย	เหนือจริง และ ล้อเลียนชนบ วรรณคดีไทย	ความรักความอบอุ่นในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญต่อการเติบโตของเด็ก และควรใช้ชีวิตที่นุ่มนวลในการขัดเกลาเด็กที่มีปัญหา

“แนวเรื่อง” อาจส่งผลให้วรรณกรรมแต่ละเรื่องมีคุณค่ามีความน่าสนใจแตกต่างกันจากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 7 เรื่องพบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่นำเสนอแนวเรื่องแบบ “เหนือจริง” (Fantasy) แต่ยังคงแทรกการนำเสนอแนวเรื่องแบบ “สมจริง” (Realistic) ด้วย ได้แก่ เรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* *ส้มสีม่วง* และ *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และสอดแทรกความเหนือจริงกับ “การล้อเลียนชนบวรรณคดี” ได้แก่ เรื่อง *ครูทน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* และ *มัจฉานุผจญภัย* เพื่อให้เนื้อเรื่องเกิดความหลากหลายและความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ดังที่จะอธิบายแนวเรื่องของวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 7 เรื่อง กล่าวคือ

ตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องในแบบเหนือจริงโดยการปรากฏตัวของเด็กหญิงนางฟ้าบนโลกจริงผสมผสานกับความสมจริงของการใช้ชีวิตทั่วไปของเด็กในสังคม ดังตัวอย่างในตอนต้นที่ “เด็กชายเดี่ยว” พา “เด็กหญิงนางฟ้า” เข้ามาพักที่บ้านเพราะเด็กหญิงนางฟ้าเพิ่งลงมาจากสวรรค์ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่แม่ของเด็กชายเดี่ยวยกกลับมองไม่เห็นเด็กหญิงนางฟ้าแม้ขณะที่กำลังพูดอยู่กับเด็กชายเดี่ยว

“วันนี้เล่นกับณัฐเพลินละสิ...แม่ไม่เห็นเดี๋ยวมาสักทีก็เลยกลับบ้านก่อน”

“ผมขอโทษอะแม่ พอดี...วันนี้...”

“ไม่เป็นไรหรอกจะ ความจริงวันนี้แม่ก็เลิกเร็วด้วยแหละ แล้ววันปิดเทอมทั้งที ก็เล่นฉลองเสีย

หนอย จะเป็นไรไปละ...ว่าแต่งงานโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้างละเดี๋ยวสนุกไหมลูก”

ตลอดเวลาที่แม่พูด แม่ยังคงมองอยู่แต่ที่เดียว ซึ่งยืนตัวตรงนิ่ง ราวกับกลัวว่าการขยับตัวของเขาจะทำให้แม่มองเห็น “ใคร” อีกคน

แต่ดูสิ เด็กหญิงเดินก้าวเข้าไปในบ้าน ผ่านหน้าแม่ของเขาไปนั่งแปะบนพื้นไม้ ข้างตัวแม่ ท่ามกลางความใจหายใจคว่ำของเดี่ยว แต่แม่ก็ไม่มีทีท่าว่าจะมองเห็นหรือรับรู้เลยสักนิด

(ดาราราย. 2547: 17)

จากตัวอย่างผู้อ่านจะเห็นความ “เหนือจริง” คือ การหายตัวได้ของเด็กหญิงนางฟ้า กับ “ความสมจริง” ของฉากการดำเนินชีวิตของเด็กชายเดียวกับแม่ ที่เด็กชายต้องไปโรงเรียนและแม่ต้องไปทำงานเหมือนกับชีวิตมนุษย์ธรรมดา

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *สัมผัสม่วง* ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องแบบเหนือจริงโดยกำหนดให้โลกในหนังสือมีกองทัพปราบผีคอยก่อแค้นและทำลายจินตนาการของมนุษย์ โดยสร้างฉากแบบสมจริงตามการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ดังตัวอย่างในตอนเด็กชายจ้อยและเด็กหญิงแก้วกำลังซักถามท่านนายพลแห่งนักรบปราบผีถึงอาณาจักรของนักรบปราบผีที่ว่า

อาณาจักรของนักรบปราบผีคืออาณาจักรก้านส้มเขียวหวานจริงๆ

“ทำไมล่ะคะ” แก้วถามด้วยความสงสัย

“เพราะว่าเขาถูกปราบผีไปจนหมดสิ้นแล้วนะสิ ท่านก็จะรู้กระมังว่า คนที่ไม่มีผีเหลืออยู่เลยนะ จะเป็นคนที่แข็งแกร่งดั่ง เหย็นชาเพียงใด เขาจะอยู่แต่กับความจริงเพียงหนึ่งเดียวที่ว่า โลกมีลักษณะกลมและป่องตรงกลางเหมือนผลส้ม หากเขา รู้ความจริงอีกอย่างเหมือนที่ท่านจ้อยและท่านแก้วรู้ว่า โลกมีลักษณะกลมและป่องตรงกลางเหมือนผลส้ม “ที่มีก้าน” ละก็ เขาก็จะยอมรับไม่ได้ และคงจะทำลายอาณาจักรของเราเสียย่อยยับทีเดียว”

พูดมาถึงตรงนี้ ท่านนายพลก็ก้มหน้าลงด้วยความมอดสู้อย่างเหลือเกิน

(ดาวกระจาย. 2546: 160)

ตัวอย่างข้างต้นมีความเหนือจริงตรงที่ผู้เขียนสร้างสรรค์ให้มีกองทัพปราบผีขึ้น โดยมีนายพลที่เป็นหัวหน้าของเหล่านักรบปราบผี ผู้เจรจากับเด็กน้อยที่กำลังหาทางช่วยเหลือโลกมนุษย์ ด้วยการหาอาณาจักรของเหล่านักรบเหล่านี้ให้พบแล้วทำลายเสีย เพื่อไม่ให้นักรบไปทำลายความคิดฝันและจินตนาการของมนุษย์ โดยผู้เขียนดำเนินเรื่องบนฉากชีวิตแบบของตัวละครที่เป็นมนุษย์แบบที่เราอาจพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องแบบเหนือจริงด้วยการเล่าถึงชีวิตของ “ครุฑ” อันเป็นสัตว์ในจินตนาการเพื่อล้อเลียนขนบดั้งเดิมของวรรณคดีไทยเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นป่าที่มีอยู่ในขนบวรรณคดีไทยดั้งเดิมแต่ไม่มีอยู่จริง ดังตัวอย่างตอนที่ครุฑน้อยช่วยชีวิตครุฑสามตัวที่ขึ้นมานอนพาดอยู่บนชายหาด ใต้ต้นมะพร้าวซึ่งทอดตัวเรียง

ครุฑน้อยลากร่างของครุฑสามตัวขึ้นมานอนพาดอยู่บนชายหาด ใต้ต้นมะพร้าวซึ่งทอดตัวเรียง

รายอยู่ริมมหรานที่สันพันตร มั่นใช้วิชาผ่ายปอดที่ได้เรียนรู้จากเหล่านางเงือกเมื่อครั้งที่ไปดำน้ำทางตอนใต้ของทะเลดำ ครุฑน้อยจัดแจงผ่ายปอดให้ครุฑทั้งสามตัวทันที และเมื่อน้ำอกของทั้งสามเริ่มมีการเคลื่อนไหว จมูกเริ่มหายใจเอาน้ำที่กลืนเข้าไปออกมาทางจะงอยปาก ร่างที่อ่อนระโหยโรยแรงของครุฑน้อยก็ฟุ้งหอดสตีไปบนหาดทรายด้วยความเหน็ดเหนื่อย

(คอยนุช. 2545: 120)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้นำเสนอภาพครุฑซึ่งเป็นสัตว์ในจินตนาการให้ทำพฤติกรรมแบบมนุษย์ ทำให้เกิดความขัดแย้งอันน่าขบขัน คือ ครุฑน้อยมีความสามารถแตกต่างจากครุฑด้วยกัน คือ ดำน้ำเก่งจนสามารถช่วยชีวิตผู้อื่น อีกทั้งครุฑน้อยยังสามารถเดินทางไปฝึกดำน้ำได้ไกลถึงทะเลดำ ซึ่งเป็นสถานที่จริงในภูมิศาสตร์โลกแต่ขัดแย้งกับจากโลกแฟนตาซีที่ครุฑในขนบวรรณคดีมีชีวิตอยู่ จัดว่าเป็นการนำเสนอแนวเรื่องแบบเหนือจริงซ้อนทับจากโลกมนุษย์จริงที่ชวนให้เกิดความขบขัน เพราะเป็นการล้อเลียนขนบทางวรรณคดีไทยเกี่ยวกับครุฑและมหรานที่สันพันตร

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องแบบเหนือจริงโดยสร้างสิ่งมีชีวิตที่คล้ายคลึงกับมนุษย์ในอีกมิติหนึ่งของโลก ที่มาช่วยเหลือโลกมนุษย์ไม่ให้สิ่งมีชีวิตต่างๆ อพยพหนีจากไป ด้วยการดำเนินเรื่องโดยใช้ฉากสมจริงของการดำเนินชีวิตของคนจริงๆ ในสังคม ดังตัวอย่างตอน “จันทร์เจ้า” และ “แจ่มแจ้ว” หรือกันถึงเรื่องการช่วยเหลือโลกมนุษย์ด้วยของวิเศษห้าชิ้นจากปราสาทกระต่ายจันทร์ ดังตัวอย่าง

“นายจะไปทำไมที่ดวงจันทร์”

“ทันไทบอกว่าที่นั่นมีของวิเศษอยู่ห้าชิ้น คือ มรกตพื้นความทรงจำ ทับทิมลบความทรงจำ ไพลินสร้างความทรงจำ และบุษราคัมหลับไหล สี่ชิ้นนี้เรียกว่าอัญมณีสี่ทิศ และเพชรชมพูที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตมีพลังกายและพลังใจสูงส่ง ทั้งหมดอยู่ที่ปราสาทกระต่ายจันทร์ เราจะไปที่นั่นเพื่อขอยืมมาใช้ เพื่อสร้างความทรงจำที่ดีเกี่ยวกับมนุษย์ให้ต้นไม้ พวกเขาจะได้ไม่ต้องย้ายไปที่ดาวซุนา”

(จันทร์เจ้า. 2545: 142)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงแนวเรื่องแบบเหนือจริง ด้วยการกล่าวถึงของวิเศษจากดวงจันทร์ที่สามารถช่วยเหลือมนุษย์ไม่ให้สิ่งมีชีวิตต่างๆ อพยพหนีจากโลกมนุษย์ แต่ทว่าผู้เขียนดำเนินเรื่องบนฉากโลกมนุษย์อันสมจริง

ตัวอย่างที่ 5 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องแบบเหนือจริงด้วยการสร้างผู้คนในดินแดนที่ยึดถือสิ่งวิเศษเป็นสำคัญ เพื่อล้อเลียนขนบวรรณคดีไทยและเสียดสีสังคมมนุษย์ปัจจุบัน ดังตอนที่เจ้าชายไมวิเศษพบขอทานน้อยเป็นครั้งแรก ในขณะที่ขอทานน้อยกำลังทะเลาะกับลูกเสือและลูกโค ดังตัวอย่างที่ว่า

แล้วทั้งสองก็เล่าให้เจ้าชายฟังว่าตนได้พบฤๅษีคนหนึ่งและช่วยเสกให้พวกตนกลายเป็นคน อีกทั้งยังสอนวิชาให้ เมื่อสำเร็จวิชาได้ตัดสินใจจะแยกกันไปผจญภัยประกอบวีรกรรม จึงใช้ดอกบัวเสี่ยงทายว่า หากอีกฝ่ายมีอันตราย ขอให้ดอกบัวเหี่ยวเฉา

“แต่ขอทานน้อยคนนี่กลับมาเตะดอกบัวของเราตกน้ำ”

“ก็บอกแล้วไง ว่าไม่ได้ตั้งใจ” ขอทานน้อยโพล่งขึ้นมา

“โธ่เอ๊ย! นึกว่าเรื่องอะไร” เจ้าชายยิ้มออกมาได้ “ดอกบัวตกน้ำก็ไปเอาขึ้นมาสิไม่เห็นยากตรงไหนเลย”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 112)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนนำเสนอตัวละครเหนือจริง นั่นคือ สิ่งมีชีวิตในป่าหิมพานต์ เช่น ฤาษี และการผจญภัยของเจ้าชายไมวิเศษ แต่มีการล้อเลียนขนบของวรรณคดีไทยดั้งเดิม คือการอ้างอิงถึงวรรณคดีเรื่อง *หลวิชัยคำวี* ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับลูกเสือและลูกโค แต่ในเรื่องเจ้าชายไมวิเศษนี้กลับมีขอทานน้อยซึ่งเป็นตัวละครแปลกแยกที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมาปรากฏในเรื่องด้วยเพื่อล้อเลียนวรรณคดีเรื่อง *หลวิชัยคำวี* ที่มีการใช้ดอกบัวเสี่ยงทายอนาคตของตัวละคร

ตัวอย่างที่ 6 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ผู้เขียนนำเสนอชีวิตของมัจฉานุตัวละครเอก ซึ่งเป็นตัวละครจากเรื่อง *รามเกียรติ์* เป็นยักษ์ผสมเงือก อันไม่มีตัวตนจริงแต่เป็นจินตนาการของกวีโบราณ ซึ่งสมมติให้เขาอยู่ในโลกเฉพาะที่มีตัวละคร และความเป็นไปของตัวละครแตกต่างแต่ใกล้เคียงกับโลกมนุษย์จริงๆ เพื่อสร้างโลกใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของงานแนวเหนือจริง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตอนมัจฉานุออกเดินทางจากวังแก้วบาดาลไปยังโลกมนุษย์เพื่อตามหาพระมารดา

เจ้าลิงน้อยจำได้ว่ากำลังจะไปหาแม่ ดังนั้นจึงเลิกเกลไถลแล้วตั้งใจว่าจะกินอาหารกลางวันก่อนจะรีบเร่งเดินทางให้ถึงหิมพานต์เสียที

เดินป่าต่อไปอีกนิด เขาเจอก้อนหินสีเทาขนาดใหญ่ก้อนหนึ่งอยู่ริมทาง ลักษณะมันเกือบแบนราบและตั้งขี้อยู่ได้ต้นมะยมใหญ่ ลูกมะยมเปรี้ยวจัดสีเหลืองสีเขียวหล่นเกลื่อนอยู่หินนั้น

มัจฉานุเดินเข้าไปปัดๆ แล้วกระโดดขึ้นนั่ง รื้อเสปิงออกจากย่าม

“ไหนดูซิ ใส่อะไรมาให้ข้าบ้าง อ้อ...ข้าวห่อสาหร่าย ปลาไหลย่าง ไข่กุ้ง เอ้อ...แค่นี้ก็ยิ่งดี”

(ชัคติกาล. 2547: 42)

จากตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงมัจฉานุซึ่งเป็นตัวละครในวรรณคดีที่ไม่มีอยู่ในชีวิตจริง แต่กลับกินอาหารแบบที่เด็กในสังคมเมืองใหญ่กิน คือ อาหารญี่ปุ่น ทำให้ดูแปลกแยกจากขนบวรรณคดีซึ่งสร้างมุขตลกให้เรื่องเพราะเป็นการล้อเล่นกับความคาดหวังของผู้อ่าน ซึ่งนอกจากจะเป็นการนำเสนอเรื่องแนวเหนือจริงและล้อเลียนวรรณคดีตามขนบแล้ว ยังส่งผลให้เกิดความขบขันจากการล้อเลียนค่านิยมและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมมนุษย์เกี่ยวกับการบริโภคอีกด้วย

ตัวอย่างการนำเสนอแนวเรื่องของผู้เขียนทั้ง 6 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอแนวเรื่องแบบเหนือจริงเป็นหลัก มีเพียงเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* เท่านั้น ที่ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องในแบบสมจริงโดยใช้ฉาก บรรยากาศ และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งกลวิธีดังกล่าวก็สามารถสร้าง

ความบันเทิงและความประทับใจแก่ผู้อ่านได้ ดังเช่นตอนที่ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพแวดล้อมที่บ้านย่าของน้องมุก

แถวบ้านย่านนี้ บ้านคนจะอยู่เห็นๆ กัน และอยู่กันมานานตั้งแต่รุ่นปู่ย่า พอมีลูกหลานรุ่นราวคราวเดียวกัน ก็จับกลุ่มเล่นสนทนากันเหมือนพี่เหมือนน้อง เวลานั้นน้องมุกลงมาบ้านย่า จึงเป็นเวลาที่น้องมุกมีความสุขมาก อายากินขนมอะไรก็ได้กิน มีเพื่อนเล่นเยาะเย้ย มีที่วิ่ง มีตุ๋นให้อดน้ำแข็งกินได้

(เม น้อยนาเวศ. 2546 : 31)

คำบรรยายที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแสดงแนวเรื่องแบบสมจริงคล้ายกับการเล่าเรื่องจริงของความเป็นอยู่ต่างๆ ในครอบครัวโดยผู้อ่านเป็นเพื่อนผู้ติดตามความเป็นไปของครอบครัวสวนกาแฟนี้ นอกจากนี้บทสัมภาษณ์ของเม น้อยนาเวศ ผู้เขียนเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ในนิตยสารโลกหนังสือ (บุญา. 2546: 166) ยังเน้นให้ผู้อ่านเข้าใจถึงที่มาของการสร้างเรื่องเด็กหญิงสวนกาแฟนี้ในแนวสมจริง ดังตัวอย่าง

“เด็กหญิงสวนกาแฟ” เป็นเรื่องราวของเด็กผู้หญิงที่เกิดและเติบโตขึ้นท่ามกลางสวนกาแฟสมัยเมื่อ 20 ปีก่อน ซึ่งชาวชุมชนส่วนใหญ่นิยมปลูกกาแฟเป็นอาชีพหลัก

“สมัยนั้นใครๆ ก็ปลูกกาแฟ รอบๆ บ้านเมเป็นสวนกาแฟทั้งนั้นเลย ใครมีที่น้อยก็ปลูกน้อย ใครมีที่มากก็ปลูกมาก ไร่ 2 ไร่ก็ปลูกกันไป”

ด้วยความที่เป็นภาพชีวิตที่คุ้นชินนี้เอง เมจึงสามารถถ่ายทอดสภาพชีวิตของชาวสวนกาแฟ ที่มีตัวละครสำคัญอย่างเช่น คุณย่า พี่โม น้องมุก และอีกหลายๆ ตัวละคร ออกมาได้ อย่างมีสีสันและมีชีวิตชีวา ราวกับว่านั่นคือชีวิตจริงของตัวเธอเอง

บทสัมภาษณ์ของเมนี้ยืนยันว่า ผู้เขียนนำเสนอแนวเรื่องแบบสมจริงที่อ้างอิงจากชีวิตจริงของผู้เขียนโดยใช้ฉาก บรรยายภาพและสภาพแวดล้อมจากภาพที่คุ้นชินของผู้เขียนมาแต่งเรื่อง

นอกจากแนวเรื่องของวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแต่ละเรื่องจะมีความหลากหลายแล้ว “แนวคิดสำคัญ” ซึ่งในที่นี้หมายถึง แก่นเรื่องหรือความคิดหลักของเรื่องที่คุณเขียนต้องการนำเสนอ ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ดังที่จะอธิบายเรื่องแนวคิดสำคัญของวรรณกรรมทั้ง 7 เรื่องต่อไปนี้

ดังตัวอย่างที่ 1 จากเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับกำลังใจและมิตรภาพว่าเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากกว่าการขอพรใดๆ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งประเด็นนี้ปรากฏในบทสัมภาษณ์ของขวัญใจ เอ็มใจ เจ้าของนามปากกา “ดาราราย” ผู้เขียนเรื่อง *เด็กหญิงนางฟ้า* (จับเข้าคู่กันกับ “ขวัญใจ เอ็มใจ” เจ้าของรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด. 2544. 1-3) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“...จุดเริ่มต้นของเด็กหญิงนางฟ้าเกิดจากที่ดิฉันพาคนแก่ที่บ้านไปไหว้พระตามวัดต่างๆ วันหนึ่งก็ไปเจอคุณยายคนหนึ่ง แก่พาลานเล็กๆ อายุสัก 6-7 ขวบไปไหว้พระ ดิฉันได้ยินยายสอนหลานว่า

ให้พระชิลูก ขอพระให้สอบได้ที่หนึ่ง ให้เรียนเก่งๆ ขอให้พระช่วยอย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้กลับมาคิดนะคะว่า ถ้าเด็กเชื่ออย่างนั้นจริงๆ ละ จะเป็นอย่างไร ทำไมเราไม่สอนเด็กให้ทำด้วยตัวเอง ทำไมไม่บอกหลานว่า ตั้งใจเรียนหนังสือจะได้เรียนเก่งๆ บอกเขาว่า สิ่งต่างๆ สำเร็จได้ด้วยมือของตัวเองทั้งนั้น ไม่มีใครหรืออะไรดลบันดาลให้ได้หรอก

ดิฉันคิดว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเป็นแค่กำลังใจที่ดีมากๆ ของมนุษย์เท่านั้นเอง แต่ทุกอย่างต้องสำเร็จด้วยตัวเราเอง ในเรื่องเด็กชายเดี๋ยวกี้ได้รับกำลังใจจากเพื่อนนางฟ้าของเขา ซึ่งก็ทำได้ดีที่สุดเพียงแค่ว่ากำลังใจเท่านั้นเอง แต่นั่นละ คือสิ่งที่วิเศษสุดแล้ว จริงๆ แล้วนางฟ้าเทวดามีอยู่ในตัวเราทุกคนอยู่แล้วนะ ถ้าเรารักและปรารถนาดีต่อเพื่อนอย่างแท้จริง...”

ข้อความในบทสัมภาษณ์นี้ทำให้ทราบว่าสาระสำคัญของเรื่องและผู้เขียนต้องการเสนอแก่ผู้อ่านคือข้อคิดเรื่องการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งกำลังใจและมิตรภาพที่มนุษย์พึงมีให้แก่กันเพราะเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ มากกว่าการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ตัวอย่างที่ 2 จากเรื่อง *สัมผัสม่วง* ผู้เขียนต้องการนำเสนอว่า ความฝันและจินตนาการของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่ควรรักษาไว้ ทว่ามนุษย์มักจะมีนิสัยไม่ดีนานับประการที่บั่นทอนทำลายจินตนาการของตนเอง ซึ่งแนวคิดนี้ปรากฏในบทสัมภาษณ์ของขวัญใจ เอ็มใจ เจ้าของนามปากกา “ดาวกระจาย” ผู้เขียนเรื่อง *สัมผัสม่วง* เกี่ยวกับแนวคิดในการสร้างสรรค์เรื่อง *สัมผัสม่วง (จับเข้าคุยกันกับ “ขวัญใจ เอ็มใจ”* เจ้าของรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด. 2544. 1-3) ที่ว่า

“ถ้าได้อ่านสัมผัสม่วง ก็จะเห็นว่าตัวละครที่เป็นนักรบปราบฝันต่างๆ ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือ นิสัยไม่ดีในตัวเราเอง ดิฉันเคยรู้สึกบ้างครั้งที่เราโกรธคนบางคน เราโกรธทั้งหมดที่เป็นตัวเขา ทั้งๆ ที่ความจริงในตัวคนนั้น นอกจากจะมีนิสัยไม่ดีที่เราไม่ชอบแล้ว ก็ยังมีสิ่งดีๆ อื่นๆ อีก ดังนั้น แทนที่จะโกรธตัวคน เราควรจะโกรธนิสัยไม่ดีของเขามากกว่า จะเกิดอะไรขึ้นถ้าเด็กๆ โกรธเกลียดใครต่อใคร โดยไม่สามารถแยกแยะได้ว่า จริงๆ แล้วในตัวคนนั้นนอกจากความงี่เง่าเห็นแก่ตัวแล้วยังมีความดีงามอื่นๆ อีกตั้งมากมาย ดิฉันชอบคำที่มีใครก็ไม่รู้พูดเอาไว้ว่า “เราไม่ควรเกลียดคนที่ชั่วร้าย เราควรจะเกลียดความชั่วร้ายในตัวคนมากกว่า” ซึ่งนิสัยไม่ดีเหล่านั้น ในตัวเราทุกคนก็มีอยู่ เหมือนๆ กับที่มีนิสัยดี ๆ ด้วยเช่นกันต้องแยกแยะให้ดี

แต่นอกเหนือจากเรื่องนิสัยเหล่านั้นที่ถูกนำมาสร้างเป็นตัวละครในเรื่องแล้ว แนวคิดอีกอย่างที่น่าเสนอเอาไว้ก็คือ เรื่องความจริงและความฝัน อย่างเช่นอาณาจักรของนักรบปราบฝันที่ดิฉันพยายามให้เด็กที่อ่านช่วยกันค้นหาให้พบ ว่ามันไม่ได้อยู่ไกลจากโลกที่กลมและป่องตรงกลางเหมือนผลส้มนี้สักเท่าไรเลย คืออยากจะบอกว่า ชุดของความจริงมากมายที่เรายึดถืออยู่นั้น มันอาจจะไม่ใช่ความจริง “จริงๆ” ก็ได้ ยังมีความจริงอีกตั้งมากมายที่รอการค้นพบ และการจะไปถึงความจริงเหล่านั้นได้ ก็ต้องอาศัยความคิดฝันและจินตนาการ คือระหว่างความจริงกับความฝันมันไม่ได้อยู่เป็นขั้วตรงข้าม แต่มันเชื่อมโยงถึงกันได้”

คำพูดของผู้เขียนนับว่าแสดงให้เห็นแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอในเรื่องความคิดฝันและจินตนาการที่มนุษย์ควรมีได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ 3 จากเรื่อง *ครุฑน้อย* ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดสำคัญให้ผู้อ่านที่มีความแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ ในสังคมรู้จักยอมรับและภาคภูมิใจในตนเอง เพราะเป็นกำลังใจสำคัญในการดำเนินชีวิต แนวคิดนี้ปรากฏในบทสัมภาษณ์ศิริพรรณ เตชจินดาวงศ์ เจ้าของนามปากกา “คอยหนู” ผู้เขียนเรื่อง *ครุฑน้อย* ว่า

“อย่างเล่มนี้ที่เราให้รางวัลพิเศษ กรรมการบอกว่าส่วนใหญ่ชอบแต่คิดว่าเด็กจะไม่เข้าใจ สาเหตุที่เขาเลือกให้ได้รางวัล เพราะยังไม่เคยมีหนังสือสำหรับเด็กที่อยู่ในวัยก่อนเข้ามหาวิทยาลัย เขาคิดว่า *ครุฑน้อย* น่าจะเหมาะกับเด็กวัยนี้ คนที่ยังหาตัวเองไม่เจอ”

.....

วรรณกรรมเยาวชนเล่มนี้ของศิริพรรณ บอกย้ำว่า “อย่าวิตกกังวลถึงความแตกต่าง” ในฐานะผู้เขียน เธอเชื่อเช่นนั้นหรือเปล่า

“เราเชื่อที่จะเป็นอย่างนั้น แต่ถ้าถามว่าเราเป็นครุฑน้อยไหม เราไม่ใช่ เราไม่กล้าขนาดนั้น การเขียนคงเป็นส่วนหนึ่งที่บอกตัวเองว่าให้กล้า...”

คำพูดของศิริพรรณ เตชจินดาวงศ์ หรือ คอยหนู ผู้เขียน เป็นเครื่องยืนยันว่า แนวคิดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอในเรื่อง *ครุฑน้อย* ก็คือ การกล้ายอมรับความแตกต่างและการรู้จักภาคภูมิใจในตนเองเพราะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต

ตัวอย่างที่ 4 จากเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดที่ ทุกสรรพสิ่งบนโลกล้วนมีจิตใจ อารมณ์และความสำคัญต่อโลกด้วยกันทั้งสิ้น ดังที่ปรากฏในคอลัมน์วรรณวิจารณ์ ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ (อัญชนา ทองระย้า. 2545: 20) ที่ผู้เขียนวิจารณ์หนังสือนี้เกี่ยวกับเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ว่า

“ปราสาทกระต่ายจันทร์” ของจันทร์เจ้า ได้รับรางวัลประเทววรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยม นายอินทร์อะวอร์ด ซึ่งเป็นวรรณกรรมอีกเรื่องที่เปิดโลกจินตนาการให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสแห่งความบันเทิง และกระตุ้นให้ความคิดต่อเนื่องตามวัยและประสบการณ์ ผู้เขียนมีเจตจำนงที่จะแสดงให้เห็นว่า ทุกสรรพสิ่งที่มีชีวิตในโลกนี้ล้วนมีจิตใจ มีอารมณ์ มีความรู้สึกนึกคิด และมีความสำคัญต่อโลกทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นมด ช้าง จิ้งหรีด รวมทั้งต้นไม้เหล่านี้ ถูกสร้างขึ้นมาเป็นตัวละครที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ามนุษย์เลยทีเดียว

คำวิจารณ์ข้างต้นสะท้อนว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านตระหนักถึงการใช้ชีวิตร่วมกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลกอย่างสันติโดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพราะทุกชีวิตต่างมีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งสิ้น

ตัวอย่างที่ 5 จากเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้ผู้อ่านรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลายจากเรื่องราวในครอบครัวบ้านสวนกาแฟ โดยดำเนินเรื่องผ่านฉากและบรรยากาศชีวิตทางใต้ของประเทศไทย ดังปรากฏในคำนำคณะกรรมการที่ อัจฉรา ประดิษฐ์กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่อง *เด็กหญิงสวนกาแฟ* ว่า

เรื่องเรียบๆ เรื่องนี้นับว่าปลุกผัสสะแทบทุกด้านของผู้อ่านให้ตื่นตัวได้อย่างประหลาดด้วยพรรณ-

นาโหวารอันโดดเด่นลีลาการเขียนอันละเอียดประณีต ซึ่งช่วยให้หัวใจได้สัมผัสอารมณ์อันหลากหลาย ทั้งความรักความอบอุ่นในครอบครัว มิตรภาพของญาติมิตรอันบริสุทธิ์ทั้งดงาม การเกิดทุนบุญผู้เป็นที่รัก ความหวัง ความกลัว หรือการสูญเสีย

(เม น้อยนาเวศ. 2546: 4)

จากคำนำที่เขียนโดยตัวแทนคณะกรรมการช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงสาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ เรื่องของอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ผ่านความรัก ความอบอุ่นและสายใยความผูกพันในครอบครัวของ เด็กหญิงสวนกาแฟ ที่ไม่มีวันลบเลือนไปได้แม้จะเกิดความสูญเสียหรือพลัดพรากร้ายแรงเพียงใดก็ตาม

ตัวอย่างที่ 6 จากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดสำคัญของเรื่องว่า ของวิเศษจะไม่ใช้สิ่งมีคุณค่าใดๆ หากผู้ครอบครองไร้คุณธรรมและมีความเห็นแก่ตัว เพราะของวิเศษนั้นๆ จะกลายเป็นเครื่องมือในการทำลายบุคคลที่อ่อนแอหรือด้อยกว่าทันที ดังที่ปรากฏในคำนำคณะกรรมการที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ กล่าวถึงเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ไว้ดังนี้

“เจ้าชายไมวิเศษ” เป็นนวนิยายเยาวชนที่ผู้เขียนนำเอาสัจนิยมของนิทานไทยมาสร้างเรื่องใหม่ได้สนุกสนาน ชวนอ่าน แฝงการเสียดสีสังคมสมัยใหม่ไว้ไม่น้อยพอให้เกิดอารมณ์ขัน ทำให้เด็กอ่านได้ ผู้ใหญ่อ่านสนุก ผู้เขียนสามารถถอด “รหัส” หรือสัจนิยมของนิทานไทยได้ว่า มักมีโครงเรื่องประกอบด้วยพระราชกรณียกิจของราชาธิราช เมื่อมีพระราชโอรสก็ส่งไปเรียนศิลปะวิทยาการกับต่างชาติในป่า อันจะทำให้มีวิทย์วิทยุและได้อาวุธวิเศษมาเป็นเครื่องมือในการปกครองบ้านเมือง จากนั้นเจ้าชายก็มีเรื่องต้องสู้กับยักษ์ ซึ่งเจ้าหญิงเป็นคู่ครอง แล้วกลับมาปกครองบ้านเมืองเป็นสุขสืบไป ผู้เขียนนำโครงเรื่องเช่นนี้มาเล่าใหม่ โดยพลิกแพลงให้ต่างไปจากเดิม เพื่อให้ข้อคิดสำหรับนักอ่านที่อยู่ในโลกสมัยใหม่ว่า “ของวิเศษ” ใดๆ ไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิต หากผู้ครอบครองของวิเศษไร้คุณธรรม เห็นแก่ตัว ปรารถนาอำนาจและความยิ่งใหญ่ส่วนตน “ของวิเศษ” ก็กลับเป็นเครื่องมือที่ใช้รุกรานกดขี่ผู้ด้อยกว่าแทนที่จะเป็น “ของวิเศษ” ที่ใช้เพื่อทำประโยชน์แก่บุคคลอื่น...”

(ปรีดา อัครจันทโชติ. 2548: 4-5)

จากคำนำหนังสือของตัวแทนคณะกรรมการนี้ย้ำสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอเกี่ยวกับของวิเศษ ซึ่งอาจตีความได้ถึงเงินทอง ตำแหน่ง หรืออำนาจวาสนาของมนุษย์ในปัจจุบันว่าจะไม่มีคุณค่าหรือความสำคัญใดๆ เลยหากต้องตกไปอยู่ในมือของผู้ที่ขาดคุณธรรม

ตัวอย่างที่ 7 จากเรื่อง *มัจฉานุผจญภัย* ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดสำคัญในเรื่องความรัก ความอบอุ่นและความผูกพันในครอบครัวที่จะส่งผลต่อการเติบโตของเด็ก ทั้งยังสอดแทรกเรื่องการวางตัวให้เหมาะสมเมื่อต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ สังคม ดังที่ปรากฏในตอนท้ายเรื่อง “มัจฉานุผจญภัย” อันเป็นบทสรุปการกระทำที่ผ่านมามาทั้งหมดของมัจฉานุ

“หม่อมฉันขอพระราชทานอภัยเจ้าพี่...ที่บอกว่าเกลียดฉันไม่เป็นความจริง”

เจ้านครบาลรีบรีบวิ่งร่างเล็กๆ ตรงหน้าเข้ามาทอดอย่างรักใคร่ “พี่ไม่มีญาติที่ไหนแล้ว เจ้ารู้

ไซ้หม่อมจัญ ฟ้าแค่อยากให้คนอื่นเลิกกลัวเจ้า อยากให้พวกเขารักเจ้าที่เป็นเด็กดีเท่านั้นเอง”

ลูกชายหนุ่มมานเสียน้ำตาอีกครั้ง เนื่องจากความรักของพี่ชายบุญธรรมที่เลี้ยงเขามานั้น ไม่ยิ่งหย่อนกว่าบิดามารดาเลย ไม่ว่าแม่หรือพระเชษฐาล้วนแต่รักเขามาก ถึงได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อสอนสั่งให้เขาเป็นเด็กดี เป็นผู้ที่ใครๆ รัก มันเป็นความหวังดีที่อยู่ลึกและเข้าใจยากหากบัดนี้เขาเข้าใจมันแล้ว

(ขจิตกาล. 2547: 138)

จากบทสรุปตอนท้ายของเรื่องทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงแนวคิดสำคัญของเรื่องที่คุณเขียนนำเสนอเกี่ยวกับครอบครัวที่มีความผูกพันและความปรารถนาดีต่อกันอย่างจริงใจ

การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดข้างต้นทั้ง 7 เรื่องนั้น จะเห็นว่าการนำเสนอด้านแนวเรื่องมีความใกล้เคียงกัน คือ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอเรื่องแนวเหนือจริง แต่โดยรวมแล้วผู้อ่านจะสามารถรับรู้ได้ถึงความแตกต่างและรายละเอียดความหลากหลายของทั้งแนวเรื่องและแนวคิดสำคัญของเรื่อง ซึ่งจัดว่าเป็นการสร้าง ความหลากหลายและเพิ่มคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย ดังที่ผู้วิจัยสรุปคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดให้ชัดเจนขึ้นตามตัวอย่างตาราง 5 ต่อไปนี้

ตาราง 5 คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

คุณค่า รายชื่อ วรรณกรรม	คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน					คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชน ของไทย	
	ด้านสังคม			ด้านภาษา		การจัดประกวดฯ เปิด โอกาสให้บุคคลทั่วไปได้ แสดงฝีมือการเขียน และสร้างนักเขียนใน แวดวงวรรณกรรม เยาวชน	การจัดประกวดฯ ทำ ให้เกิดวรรณกรรม เยาวชนที่มีเนื้อหา หลากหลาย
	ปลูกฝังคุณลักษณะที่พึง ประสงค์แก่เด็กและเยาวชน	ให้ความรู้ด้านสังคม	สร้างจิตสำนึกด้าน ความสำคัญของครอบครัว	การเรียนรู้ภาษาถิ่น	การใช้โวหารที่เหมาะสม		
เด็กหญิงนางฟ้า	✓	✓	✓		✓	✓	✓
ส้มสีม่วง	✓	✓	✓		✓	✓	✓
ปราสาทกระต่ายจันทร์	✓	✓	✓		✓	✓	✓
เจ้าชายไมวิเศษ	✓	✓	✓		✓	✓	✓
ครูทน้อย	✓	✓			✓	✓	✓
เด็กหญิงสวนกาแฟ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
มัจฉานุผจญภัย	✓	✓	✓		✓	✓	✓

จากตารางแสดงคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ถึงแม้วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแต่ละเรื่องจะมีแนวเรื่องและแนวคิดสำคัญที่แตกต่างกัน ทว่าวรรณกรรมแต่ละเรื่องก็ยังมีการนำเสนอสาระคำสอนอันเป็นประโยชน์ผ่านกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่แยบคาย จนเด็กและเยาวชนผู้อ่านสามารถรับรู้และเข้าใจสาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้ ซึ่งสาระคำสอนและกลวิธีการนำเสนอสาระที่เหมาะสมเช่นนี้ ทำให้วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดมีคุณค่าเพิ่มมากขึ้น โดยคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ **คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน** อันได้แก่ “คุณค่าด้านสังคม” ซึ่งสอดคล้องกับสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ ได้แก่ การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน การให้ความรู้ด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว ซึ่งจัดเป็นคุณค่าอาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ “คุณค่าด้านภาษา” อันประกอบไปด้วยการเรียนรู้ลักษณะภาษาถิ่น และการใช้โวหารที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนผู้อ่านได้ซึมซับการใช้ภาษาที่ดีอันจะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ภาษาไทยของเด็กและเยาวชนต่อไป นอกจากนี้การจัดประกวดรางวัลนายอินทร์ยังส่งผลให้เกิด**คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย**ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของการสร้างนักเขียนหน้าใหม่ในวงการวรรณกรรมเยาวชน และการทำให้เกิดเนื้อหาหรือแนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนที่หลากหลายด้วย

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาสาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547 ทั้งรางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยมและรางวัลพิเศษ รวมทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ เด็กหญิงนางฟ้า สัมผัสวัง ครุฑน้อย ปราสาทกระต่ายจันทร์ เจ้าชายไมวิเศษ เด็กหญิงสวนกาแฟ และมัจฉานุผจญภัยนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน และคุณค่าของสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 7 เรื่อง

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนวรรณกรรมแต่ละเรื่องเห็นความสำคัญของการสอดแทรกสาระคำสอนอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน นอกเหนือจากความบันเทิงอันเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเขียน โดยอาศัยกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่แนบเนียน ไม่เป็นการยัดเยียดคำสอนแก่เด็กและเยาวชนผู้อ่านมากเกินไป ทำให้วรรณกรรมดังกล่าวมีคุณค่าแก่ผู้อ่านและวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยในระดับที่ทำให้รางวัลเป็นที่ยอมรับ ซึ่งจากการวิเคราะห์วรรณกรรมทั้ง 7 เรื่อง ทำให้สรุปสาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน และคุณค่าที่แฝงไว้ในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ได้ดังนี้

สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1. สาระด้านคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ 2. สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม และ 3. สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว

สาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ประกอบไปด้วยการรู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การมีจริยธรรมคุณธรรม การมีความรับผิดชอบตามวัย การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสาระคำสอนในด้านนี้ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกเรื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เขียนตระหนักว่า สังคมส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะอันดีเพื่อจะได้เป็นพื้นฐานสำคัญของการนำไปพัฒนาประเทศชาติต่อไป สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม ประกอบด้วยการยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม การยอมรับความหลากหลายของบุคคลในสังคม และการจัดการกับปัญหา เป็นสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกเรื่องเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นที่ที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ ทั้งสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมโรงเรียน และสังคมทั่วไป ผู้เขียนจึงสอดแทรกสาระด้านการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อหวังให้เด็กและเยาวชนอาจนำความคิดและพฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรม ที่ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่างๆ ในสังคมเป็นแบบอย่างเพื่อปรับใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้ ส่วนสาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว ได้แก่ ความรักความผูกพันในครอบครัว และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ทั้งผู้ใหญ่ใน

ครอบครัวและบุตรหลาน ซึ่งสาระคำสอนด้านครอบครัวนี้ปรากฏในวรรณกรรมทั้งหมด 6 เรื่อง ได้แก่ เด็กหญิงนางฟ้า สัมสีม่วง ปราสาทกระต่ายจันทร์ เจ้าชายไมวิเศษ เด็กหญิงสวนกาแฟ และมัจฉานุผจญภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครอบครัวเป็นที่แห่งการเติบโตของเด็กและเยาวชนไม่ว่าด้านร่างกาย จิตใจ หรือความคิด ผู้เขียนวรรณกรรมแต่ละเรื่องจึงสอดแทรกสาระด้านความสำคัญของครอบครัวเพื่อให้ผู้อ่านอาจค่อยๆ ซึมซับและสามารถนำสาระที่ได้ในแต่ละเรื่องไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ยกเว้นเรื่อง *ครุฑน้อย* ที่แนวคิดของเรื่องไม่เน้นเรื่องครอบครัว แต่ผู้เขียนเน้นให้ผู้อ่านรับรู้สาระด้านสังคมเกี่ยวกับการยอมรับและความภาคภูมิใจตนเองจากพฤติกรรมของตัวละครคือ “ครุฑน้อย” มากกว่า

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1. กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ 2. กลวิธีการตั้งคำถาม 3. กลวิธีการแสดงผลของการกระทำ 4. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และ 5. กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้

กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน และเหตุการณ์สมมติ รวมถึง กลวิธีการแสดงผลของการกระทำ เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนนิยมใช้นำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกเรื่อง เนื่องจากเป็นกลวิธีการนำเสนอที่ทำให้ผู้อ่านเห็นทั้งภาพและผลจากปัญหาต่างๆ ที่ตัวละครต้องประสบ และรับรู้สาระคำสอนด้านต่างๆ ได้ชัดเจนและไม่ซับซ้อนจนเกินไป โดยกลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบเหมาะสมกับการนำเสนอสาระคำสอนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ด้านการเรียนรู้ทางสังคม และด้านความสำคัญของครอบครัว ส่วนกลวิธีแสดงผลของการกระทำเหมาะสำหรับนำเสนอสาระด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์และด้านการเรียนรู้ทางสังคม เนื่องจากเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเห็นผลลัพธ์ของการกระทำอย่างชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติด้านพฤติกรรมของผู้อ่านได้ **กลวิธีการตั้งคำถาม** เป็นกลวิธีที่ใช้ตอบข้อสงสัยต่างๆ ของผู้อ่าน ทั้งยังสามารถทำผู้อ่านให้มีส่วนร่วมกับเรื่องราวได้ จึงเหมาะสำหรับการนำเสนอสาระในทุกด้าน เพราะทั้งคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ การเรียนรู้ทางสังคม และความสำคัญของครอบครัว เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์ จึงอาจทำให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงสาระต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเข้ากับชีวิตจริงได้ง่ายและพร้อมที่จะรับรู้สาระที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้ไม่ยาก **กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน** เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนวรรณกรรม 5 เรื่อง ได้แก่ *ครุฑน้อย* *เจ้าชายไมวิเศษ* *มัจฉานุผจญภัย* *ปราสาทกระต่ายจันทร์* และ *สัมสีม่วง* ใช้นำเสนอสาระคำสอน ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่เป็นเรื่องแนวล้อเลียนให้เกิดความขบขันพร้อมๆ กับการสอดแทรกสาระแก่ผู้อ่าน โดย *เจ้าชายไมวิเศษ* *มัจฉานุผจญภัย* และ *ครุฑน้อย* เป็นเรื่องล้อเลียนขนบวรรณคดีไทยดั้งเดิมเพื่อเสียดสีพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เรื่อง *สัมสีม่วง* เป็นเรื่องที่เน้นล้อเลียนพฤติกรรมมนุษย์ ส่วน *ปราสาทกระต่ายจันทร์* ถึงแม้จะไม่ใช่วรรณกรรมแนวล้อเลียนแต่ก็ยังแฝงอารมณ์ขันไปพร้อมๆ กับการนำเสนอสาระให้ผู้อ่านได้รับรู้

อีกด้วย ซึ่งผู้เขียนมักใช้กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการนำเสนอสาระด้านการเรียนรู้ทางสังคม ด้วยวิธีการประชดประชันเสียดสีหรือล้อเลียนพฤติกรรมและนิสัยที่ไม่ดีของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักและย้อนดูตัวเองเพื่อจะได้ไม่ทำแบบที่ตัวละครไม่ดีในเรื่องทำ สังคมจะได้พัฒนาขึ้น ส่วน **กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้** เป็นกลวิธีหนึ่งที่ปรากฏในวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ *ปราชยากระต่ายจันทร์* *มัจฉานุผจญภัย* และ *ส้มสีม่วง* ซึ่งกลวิธีนี้ผู้เขียนมักใช้กับการนำเสนอสาระคำสอนทุกด้าน อนึ่งนอกจากกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนทั้ง 5 กลวิธีดังกล่าวข้างต้น จะเป็นกลวิธีที่ใช้นำเสนอเรื่องราวได้อย่างน่าติดตามแล้ว ยังจัดเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ ได้ติดตาม และได้รับความสนุกสนานไปพร้อมๆ กับที่ได้รับสาระต่างๆ จึงเป็นกลวิธีที่ไม่น่าเบื่อเพราะไม่เน้นการสอนผู้อ่านตรงๆ เกินไป

คุณค่าของวรรณกรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดมี 2 ประการ คือ 1. คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน และ 2. คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย

คุณค่าต่อเด็กและเยาวชน นั้น เด็กและเยาวชนจะได้รับประโยชน์จากวรรณกรรมทั้งจาก "คุณค่าด้านสังคม" อันประกอบไปด้วย การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน การให้ความรู้ด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว รวมถึง "คุณค่าด้านภาษา" ได้แก่ การเรียนรู้ลักษณะภาษาถิ่น และการใช้โวหารที่เหมาะสม ซึ่งทั้งคุณค่าทางสังคมและคุณค่าทางภาษาปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกเรื่อง ขึ้นอยู่กับความสามารถของเด็กและเยาวชนผู้อ่านจะรู้จักนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด นอกจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดจะมีคุณค่าต่อเด็กและเยาวชนแล้ว การจัดประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดยังเป็น **คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย** อีกด้วย โดยการจัดประกวดรางวัลดังกล่าวทำให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่ในแวดวงวรรณกรรมเยาวชน อีกทั้งยังทำให้เกิดวรรณกรรมที่มีเนื้อหาหลากหลาย

จากการศึกษาสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนไทยในหลายด้าน ทั้งด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ด้านการเรียนรู้ทางสังคม และด้านความสำคัญของครอบครัว เพราะผู้อ่านสามารถซึมซับสาระคำสอนต่างๆ ผ่านกลวิธีการนำเสนอที่แนบเนียนของผู้เขียน ซึ่งถือเป็นวิธีขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนให้ค่อย ๆ เรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคมจากการอ่านวรรณกรรม ซึ่งสาระคำสอนที่ถ่ายทอดผ่านกลวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทำให้เกิดคุณค่าทั้งต่อเด็กและเยาวชนผู้อ่าน รวมถึงวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยโดยเปิดโอกาสให้แก่การสร้างสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่าแก่ผู้อ่านต่อไป

ดังที่ผู้วิจัยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างสาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน และคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเพื่อให้ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตาราง 6

ตาราง 6 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอน และคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ด

สรุปลผล รายชื่อ วรรณกรรม	สาระคำสอน			กลวิธีการนำเสนอ สาระคำสอน					คุณค่า	
	ด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์	ด้านการเรียนรู้ทางสังคม	ด้านความสำคัญของครอบครัว	การยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ	การตั้งคำถาม	การแสดงผลของการกระทำ	การสร้างอารมณ์ขัน	การสร้างความรู้สึกรู้	คุณค่าต่อเยาวชน	คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย
เด็กหญิงนางฟ้า	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓
ส้มสีม่วง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ปราสาทกระต่ายจันทร์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เจ้าชายไม้วิเศษ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
ครุฑน้อย	✓	✓		✓		✓	✓		✓	✓
เด็กหญิงสวนกาแฟ	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
มัจฉานุพญาตูภัย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนวรรณกรรมในแต่ละเรื่องได้สอดแทรกสาระคำสอนอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน โดยใช้กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่แยบคาย ทำให้เนื้อเรื่องน่าติดตาม ชวนอ่าน และไม่เน้นการสอนจนเกินไป ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้เขียนวรรณกรรมแต่ละเรื่องจะสอดแทรกสาระคำสอนในวรรณกรรมอย่างจงใจ โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านนำสาระไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันเพียงอย่างเดียว ทว่าวัตถุประสงค์สำคัญของผู้เขียนวรรณกรรมนั้น คือ ความต้องการให้ผู้อ่านสนุกสนานไปกับเรื่องราว ส่วนสาระอื่นๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่องนั้นอาจเป็นผลพลอยได้ที่ผู้เขียนหวังให้ผู้อ่านซึมซับและนึกคิด โดยการเทียบเคียงประสบการณ์ที่ตนประสบในชีวิตจริงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวรรณกรรม เพื่อผู้อ่านจะได้รู้จักหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตนในทางที่ไม่ดี อันเป็นผลร้ายต่อตนเองดังที่ตัวละครในแต่ละเรื่องประสบ

แม้ว่ากลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดจะทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งสาระและคุณค่าจากวรรณกรรมอย่างแนบเนียน แต่กลวิธีการสร้างตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์เอวอร์ดทั้ง 7 เรื่อง ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อยในการศึกษา

ทั้งนี้เพราะตัวละครในวรรณกรรมแต่ละเรื่องแตกต่างจากตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนของไทยส่วนใหญ่ที่มักเกิดในครอบครัวที่อบอุ่นและมีโครงสร้างของเรื่องตามแบบฉบับที่สมบูรณ์ แต่ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดทุกเรื่องกลับสร้างตัวละครให้มีลักษณะที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เป็นกำพร้า ดังตัวละครจากเรื่อง *ครุฑน้อย* หรือ ไม่ได้อยู่กับพร้อมหน้าพ่อแม่ด้วยเหตุผลบางประการ ดังเช่นตัวละครเรื่อง *ปราสาทกระต่ายจันทร์ สัมผัสวัง* เด็กหญิงนางฟ้า *มัจฉานุผจญภัย* และ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* รวมทั้งมีลักษณะเป็นปมด้อยแตกต่างจากบุคคลทั่วไปในสังคม ดังเช่นตัวละครจากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* ซึ่งกลวิธีการสร้างตัวละครดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้รูปแบบการนำเสนอที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์ทั้ง 7 เรื่องนั้น จะเห็นได้ว่าเนื้อเรื่องส่วนใหญ่นำเสนอแนวเหนือจริงมากกว่าแนวสมจริงที่มีเพียงเรื่องเดียว คือ *เด็กหญิงสวนกาแฟ* อาจเนื่องมาจากเด็กรุ่นใหม่ต้องการการสื่อสารที่ดึงดูดพวกเขา ซึ่งวรรณกรรมแนวเหนือจริงสามารถดึงดูดความสนใจของพวกเขาได้ แต่วรรณกรรมแนวเหนือจริงที่ดีจะต้องทำให้ผู้อ่านเชื่อมโยงโลกแห่งจินตนาการมาสู่โลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างเข้าใจมากขึ้นด้วย

ทั้งนี้การที่ผู้เขียนวรรณกรรมหลายเรื่องให้ความสำคัญกับการนำเสนอสาระต่างๆ ด้วยการใช้เรื่องราว ตัวละคร หรือขนบของวรรณคดีไทยมานำเสนอ ก็เป็นความน่าสนใจอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดส่วนใหญ่ เช่น การนำเสนอลักษณะและความสามารถของ “ครุฑน้อย” ให้ต่างจากลักษณะของครุฑในวรรณคดีไทยโบราณ หรือ การนำมัจฉานุบุตรหนุมานและพระนางสุพรรณมัจฉามาเป็นตัวละครเอกเพื่อนำเสนอสาระสำคัญด้านครอบครัวแก่ผู้อ่าน หรือ การกล่าวล้อเลียนลักษณะของปาหิมพานต์และลักษณะอันดีงามของเจ้าชายที่ควรมีในขนบวรรณคดีไทยจากเรื่อง *เจ้าชายไมวิเศษ* เป็นต้น ซึ่งการนำเสนอเรื่องราวแนวเหนือจริงผ่านการล้อเลียนขนบวรรณคดีดั้งเดิมเช่นนี้ทำให้เห็นว่า แท้จริงแล้ววรรณคดีมีความน่าสนใจต่อผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย การประยุกต์เนื้อหาในวรรณคดีมาสร้างเป็นวรรณกรรมนอกจากจะจูงใจให้เด็กและเยาวชนสนุกสนานและสนใจติดตามเรื่องราวเหล่านั้นๆ ยังเป็นการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนไทยสนใจใคร่รู้วรรณคดีไทยโบราณอันเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม นับเป็นการฟื้นฟูกระแสนิยมความเป็นไทยแก่เด็กและเยาวชนไทยได้อีกช่องทางหนึ่ง

ส่วนคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแบ่งเป็นคุณค่าต่อเด็กและเยาวชน และคุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย ซึ่งคุณค่าเหล่านี้เป็นสาระคำสอนที่แฝงไว้ในวรรณกรรมนอกเหนือจากความบันเทิงที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนได้ซึมซับรับรู้ นับเป็นการสอนทักษะทางการใช้ชีวิตอย่างแนบเนียน ยิ่งไปกว่านั้นวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดยังก่อประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนของไทยมากขึ้น เนื่องจากการจัดประกวดรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดมีแนวคิดสำคัญว่า “มากกว่ารางวัลคือโอกาส” ดังนั้นรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดจึงเป็นการหยิบยื่น “โอกาส” ให้แก่นักเขียนหน้า

ใหม่ได้ก้าวสู่แวดวงวรรณกรรม รางวัลนายอินทร์อะวอร์ดจึงมีบทบาทในแง่ของการสร้างนักเขียน และสร้างมาตรฐานคุณค่าให้แก่วงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ช่วงปี พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2547 ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจจะศึกษาค้นคว้าอีกต่อไปอีก ดังนี้

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอื่น ๆ ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนไทยในแง่มุมต่างๆ เพิ่มเติม อาทิ วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว วรรณกรรมรางวัลเชว่นบุ๊คส์อะวอร์ด หรือวรรณกรรมรางวัลนายอินทร์ประเภทอื่นๆ เช่น สารคดี นวนิยาย กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น และหนังสือภาพสำหรับเด็ก

2. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างตัวละครหรือแนวคิดต่างๆ ของวรรณกรรมเยาวชนที่ดัดแปลงมาจากวรรณคดีไทย เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่แปลกใหม่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมไทยต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ สุวรรณวิทย์. (2539). *อารมณ์ขันในวรรณกรรมของไมตรี ลิมปิจาติ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพการผลิตและพัฒนาหนังสือเด็ก*. กรุงเทพฯ: กองวิจัยการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการอ่านของนักเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมศิลปากร. (2545). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). *ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- กาญจนา คำสุวรรณ; และ นิตยา เสาร์มณี. (2524). *จิตวิทยาเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- กัลยา ยวนมาลัย. (2539). *การอ่านเพื่อชีวิต*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541, มกราคม-เมษายน). การพัฒนาเด็กและเยาวชนสู่สังคมไทย ที่พึงประสงค์. *วารสารสมาคมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์*. 4(1): 12-20.
- ไกล่รุ่ง อามระดิษ. (2532). *ร้อยแก้วแนวขนบของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- คายนุช. (2545). *ครุฑน้อย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชคิตกาล. (2547). *มัจฉานุผจญภัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จับเข้าคุยกันกับ “ขวัญใจ เอ็มใจ” เจ้าของรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2544, จาก www.manager.co.th/cgi-bin/viewnews
- จันทร์เจ้า. (2545). *ปราสาทกระต่ายจันทร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จารุวรรณ ธนพัฒนากุล; ชีวัน วาสาสะ; และ ระพีพรรณ พัฒนาเวช. (2550). *ก๊วนชวนเที่ยว อ่านเล่น สร้างสมอง สร้างพลังเด็ก พลังดี*. กรุงเทพฯ: ครอบครัวตัวต่อ.

- จินตนา เกษรบัวขาว. (2528). *การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น*.
 ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จิราพร จิรบุญดิลก. (2531). *การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาเด็ก
 แห่งชาติจากหนังสือสำหรับเด็กที่ขึ้นระหว่างการประกวด*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย)
 กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวีงาม มาเจริญ. (2541). หนังสือสุภาพนิทานเด็ก. *นิตยสารศิลปากร*. 41(2): 84-88.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2527). *การทำหนังสือสำหรับเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
 บุรพสาส์น.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2539). บทบาทของรางวัลวรรณกรรมต่อการสร้างและเสถียรภาพวรรณกรรม.
สารคดี. 12(134): 149-152.
- ดาราราย. (2547). *เด็กหญิงนางฟ้า*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ดาวกระจาย. (2546). *สัมผัสม่วง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ดาวรัตน์ ชูทรัพย์. (2546, มีนาคม-เมษายน). สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ กับงานวรรณกรรม
 เยาวชน. *ศิลปากร*. 46(2): 6-25.
- ทวี หอมขง. (2546). *ของฝากสำหรับเด็กเยาวชน (วันนี้)*. กรุงเทพฯ: จามจุรี.
- ทัศนีย์ สลัดยะนันท์ และลัดดา รุ่งวิสัย. (2537). *วรรณกรรมซึ่งตอบสนองความต้องการของ
 วัยรุ่น: รายงานการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทัศนีย์ ทานตวณิช. (2524). *ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย*. ชลบุรี:
 ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ทศนา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพวรรณ สิริเวชกุล และปานบุญ สิริเวชกุล. (2546). *เรื่องสั้นสำหรับเด็กและเยาวชน*.
 กรุงเทพฯ: แม็ค.
- นัยนา บัวทอง. (2528). *การประเมินค่าวรรณกรรมแปลสำหรับเด็กวัย 11-14 ปี*. ปรินซ์นิพนธ์
 กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.

- น้ำค้าง ระวีทอง. (2540). *การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530-2536*. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญา. (2546). นักเขียนน้องใหม่ เม น้อยนาเวศ. *โลกหนังสือ*. หน้า 166.
- ประมวล ดิฉินสัน. (2520). *วัยรุ่น วัยเร่ง*. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- _____. (2540, มกราคม-ธันวาคม). เด็กและเยาวชนท่ามกลางสภาพสังคมในยุคโลกาภิวัตน์. *ศูนย์สุขวิทยาจิต*. 1: 52-62.
- ปรีดา อัครจันทโชติ. (2546). *เจ้าชายไมวิเศษ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- พรพิมล สาริการินทร์. (2535). *วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน*. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พันธุ์ชัย วิหคโต. (2535, ตุลาคม). การพัฒนาลักษณะนิสัยของเยาวชนไทย. *วิจัยสนเทศ*. 13(145): 3-7.
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. (2542, มกราคม-กุมภาพันธ์). วรรณกรรมสุภาษิตสำหรับสอนผู้หญิง. *ศิลปากร*. 42(1): 112-121.
- ภุชงค์ เหล่ารุจิสวัสดิ์. (2550). *ปัญหาจิต ปัญหาใจ ปัญหาเด็ก เด็ก ปัญหาผู้ใหญ่ แก้ได้ด้วยตัวคุณ*. กรุงเทพฯ: สรรพสาร.
- มลวิภา ทรงวุฒิสีล. (2532). *จิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: แสงจันทร์.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. บัณฑิตวิทยาลัย. (2547). *คู่มือการจัดทำปรินทิพนิพนธ์และสารนิพนธ์*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฯ.
- มานพ ถนอมศรี. (2546). *การเขียนหนังสือสารคดี บันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชน*. บรรณาธิการ โดย อนันต์ ประภาโส. กรุงเทพฯ: สิปปประชา.
- เม น้อยนาเวศ. (2546). *เด็กหญิงสวนกาแฟ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ร้านนายอินทร์. (2547). *นายอินทร์อะวอร์ด*. (แผ่นพับ). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (2547). นายอินทร์อะวอร์ด. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2547, จาก

<http://www.naiin.com/04award.asp?cat=rule>

เรณู มหาวนา. (2529). ภาพสะท้อนสังคมและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. ถ่ายเอกสาร.

วรรณ ชัยเลิศ. (2541). การวิเคราะห์สารคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะการประกวดหนังสือ
ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2538. ปริญญาณิพนธ์

กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

วิทยากร เชียงกุล. (2551). จิตวิทยา ความฉลาด และความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สายธาร.

วิริยะ สิริสิงห. (2537). การสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2544). ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมพร จารุณภู. (2541). คู่มือการเขียนเรื่องบันเทิงคดีและสารคดีสำหรับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. (2539, มกราคม-มีนาคม). ศิลปะของการใช้ถ้อยคำ

ฉบับ. วารสารไทย. 16(61): 45-48.

สัญญา วงศ์อร่าม. (2551). ครุฑ ผลงานสรรค์สร้าง สัญญา วงศ์อร่าม. กรุงเทพฯ: ช่างน้อย.

สุชา จันทน์เอม. (2541). จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุนทรี มีพร้อม. (2522). วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวด. ปริญญาณิพนธ์

กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

สุภาณี พัดทอง. (2545, พฤศจิกายน). “โคลงโลกนิติ” อมตะวรรณกรรมคำสอน. วรรณวิทัศน์.

2: 64-80.

สุพันธ์ วิริยะพงศ์พานิช. (2545). เทคนิคการเขียนเชิงสร้างสรรค์นักเขียนวรรณกรรมเยาวชน

ของไทย. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

สุภาพร คงศิริรัตน์. (2541, กรกฎาคม-ธันวาคม). วรรณกรรมคำสอน. มนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์. 6(2): 67-77.

สุมานัน รุ่งเรืองธรรม. (2526). กลวิธีการสอน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2541). *นโยบายเยาวชนแห่งชาติ และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2554)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ไสว มาลาทอง. (2542). *คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป*. กรุงเทพฯ: กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนา.
- หทัย ตันหยง. (2525). *การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก*. พิษณุโลก: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- _____. (2532). *การปรับปรุงการสอนด้วยอารมณ์ขัน*. กรุงเทพฯ: แผนกประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อารยา ทองเพชร. (2550). *การวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรม สำหรับเยาวชน ของนางไฉน ปริญญาวัช. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- อารี พันธุ์ณี. (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ไบโหม เอ็ดดูเคท.
- อิรวดี ไตลังคะ. (2525). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนพระยามังราย*. วิทยานิพนธ์อักษร ศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อุดม หนูทอง. (2528). *วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทคำสอน*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- เอ็ม.เอช.อับรามส์. (2529). *อธิบายศัพท์วรรณคดี*. แปลและเรียบเรียงโดย ทองสุข เกตุโรจน์. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- (2541, เมษายน-กันยายน). *มาตรการที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน*. *วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ*. 30(2-3): 1-7.
- Berman Matt, Dupuy Marigny. (1998). *Children's Book Awards Annual 1998*. Colorado: Libraries Unlimited.
- Kingman Lee. (1975). *Newbery and Caldecott Medal Books 1966-1975*. Boston: The Horn Book.
- Pilgrim and McAllister. (1968). *Books, Young People and Reading Guidance*. New York: Harper & Row.

Sarland Charles. (1991). *Young People Reading: Culture and Response*. Philadelphia: Open University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เนื้อเรื่องย่อ

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลยอดเยี่ยม

1. เด็กหญิงนางฟ้า โดยดารา ราย (ประจำปี 2544)

เด็กหญิงนางฟ้า เป็นเรื่องราวของเด็กน้อย 3 คน คือ เต๋ยว ญัษฐและนุ่น ทั้งสามพบกับ “ฟ้า” เด็กหญิง(นางฟ้า)ตัวน้อยที่มีนิ้วก้อยเป็นสีฟ้า “เด็กหญิงฟ้า” อาจดูแปลกในสายตาของเด็กทั้งสาม เพราะเด็กหญิงฟ้าพยายามบอกทุกคนว่าเธอเป็นนางฟ้าจริง ๆ แต่กลับไม่มีใครเชื่อ ทว่าหลังจากที่เด็กทั้งสามยอมเปิดใจรับเด็กหญิงฟ้าเป็นเพื่อน จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เด็กๆ ต้องเผชิญร่วมกัน อาทิ ตอนที่เด็กๆ ช่วยกันคิดหาทางให้เต๋ยวทำเพื่อแบ่งเบาภาระค่าเรียนพิเศษคอมพิวเตอร์จากแม่ ทั้งคิดขายลูกหมา ขายข้าวเกรียบวาว และรับจ้างเป่าลูกโป่ง ซึ่งแม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงและความเพียรพยายามของเด็กๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับคำว่า “มิตรภาพ” จนในที่สุดเด็กทั้งสามก็ไม่ได้สนใจความเป็นนางฟ้าของเด็กหญิงฟ้าอีก แต่สิ่งที่เต๋ยว ญัษฐและนุ่นสัมผัสได้ก็คือ มิตรภาพและความผูกพันที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กทั้งสามกับเด็กหญิงนางฟ้าเพื่อนใหม่ของพวกเขา

2. สัมสัมพันธ์ โดยดาวกระจาย (ประจำปี 2544)

สัมสัมพันธ์ เป็นการผสมผสานระหว่างเรื่องราวแนวสมจริงและจินตนาการที่ถ่ายทอดผ่านเด็กชายจ้อย เด็กหญิงแก้ม และลุงเทิด นักเขียนเรื่องขวัญใจเด็กๆ คนส่วนใหญ่รวมทั้งครอบครัวของจ้อยมองว่าลุงเทิดเป็นคนแปลกและสติไม่ดี เพราะไม่ชอบปรากฏตัวให้ใครๆ เห็น แต่จ้อยไม่เชื่อว่าคนที่เขียนหนังสือสนุกอย่างลุงเทิดจะเสียสติไปได้ จนเมื่อจ้อยมีโอกาสได้พบลุงเทิด เขาจึงรับรู้ว่าตอนนี้โลกของลุงเทิดกำลังถูกกองทัพปราบฝันร้ายรุกราน โดยมีนายพลซี่เกียจคิด ซี้เกียจฝั้นเป็นผู้นำกองทัพ และมีบรรดานักรบนิสัยไม่ดีมากมาย ได้แก่ นักรบช่างมันเถอะ นักรบอาวุธโสอย่าเสี่ยงไม่มีวันเปลี่ยนแปลง นักรบผัดวันประกันพรุ่ง นักรบหุงดหิดงุ่นง่าน และนักรบเสียดสีแดกดัน เป็นต้น คอยเฝ้าทำลายความคิด ความฝันและจินตนาการของมนุษย์อยู่

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ลุงเทิดจะเขียนหนังสือสนุก ๆ ให้เด็ก ๆ อ่านกันได้อย่างไร จึงเป็นหน้าที่ของจ้อยและแก้มที่จะต้องช่วยหาทางหยุดการรุกรานของกองทัพปราบฝันที่มีต่อลุงเทิด และมนุษย์คนอื่นๆ ให้ได้ จนในที่สุดเด็กทั้งสองก็สามารถหาที่อยู่ของกองทัพปราบฝันพบและกำจัดกองทัพปราบฝันได้สำเร็จ

3. ปราสาทกระต่ายจันทร์ โดยจันทร์เจ้า (ประจำปี 2545)

ปราสาทกระต่ายจันทร์ เป็นเรื่องราวการกอบกู้โลกของพี่น้องฝาแฝด คือ “จันทร์แจ่ม” (หรือที่ใครๆ มักเรียกเธอว่า “แจ่มแจ้ว”) และ “จันทร์เจ้า” ซึ่งเป็นมนุษย์ที่อยู่ในมิติเอกียะหรือโลกมนุษย์ กับพวกมนุษย์มิติทุติยะที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีจนสามารถเชื่อม 2 มิติเข้าด้วยกันได้ เด็กทั้งสองรับรู้ว่ามีพลังพิเศษเพราะมีแม่เป็นมนุษย์ในมิติทุติยะแต่มีพ่อเป็นมนุษย์ในมิติเอกียะ จากคำบอกเล่าของ “คุณพลายชา” เพื่อนของแม่ที่เป็นช่างแต่แปลงร่างเป็นมนุษย์ได้ ซึ่งคุณพลายชาเป็นคนสำคัญที่คอยช่วยเหลือและแนะนำสองพี่น้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของมิติทั้งสอง จนทำให้ทั้งจันทร์เจ้าและแจ่มแจ้วรู้ถึงปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับโลกมนุษย์ เนื่องจากผู้คนบนโลกไม่หยุดการทำลายธรรมชาติ ดันไม่รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ จึงตัดสินใจอพยพจากโลกมนุษย์เพื่อไปอยู่ในมิติทุติยะ เด็กทั้งสองจึงเกิดจิตสำนึกที่จะช่วยเหลือโลกโดยการออกเดินทางไปยังดวงจันทร์เพื่อนำของวิเศษจากปราสาทกระต่ายจันทร์กลับมาช่วยให้ธรรมชาติบนโลกมนุษย์ยังคงอยู่ ในที่สุดเด็กทั้งสองก็สามารถผ่านการทดสอบจากเจ้าหญิงแห่งดวงจันทร์ และนำของวิเศษกลับมาช่วยเปลี่ยนการตัดสินใจของพวกตนไม่ให้กลับมาอยู่และช่วยเหลือมนุษย์บนโลกต่อไปได้

4. เจ้าชายไมวิเศษ โดยปรีดา อัครจันทโชติ (ประจำปี 2546)

เจ้าชายไมวิเศษ เป็นเรื่องราวของเจ้าชายธรรมดา ๆ หนึ่งที่เกิดมาในดินแดนแสนวิเศษโดยไม่มีของวิเศษใดๆ ติดตัวมา ในขณะที่ชาวเมืองทุกคนเกิดมาพร้อมของวิเศษตั้งแต่พระราชินีไปถึงคนยากจน อีกทั้งดินแดนนี้ยังมีข้อกำหนดหน้าที่ของเจ้าชายที่ดีตามขนบธรรมเนียมโบราณแห่งวรรณคดีไทยดั้งเดิม อาทิ การต้องออกไปรำเรียนวิชายังป่าหิมพานต์เพื่อแสวงหาของวิเศษ การผจญภัยปราบยักษ์ และช่วยเหลือเจ้าหญิงที่ถูกรัง จากนั้นจึงกลับมาครองเมืองอย่างมีความสุข

แม้เจ้าชายไมวิเศษจะออกเดินทางไปกระทำทุกสิ่งตามขนบที่สังคมกำหนดไว้ ทั้งการเข้าศึกษาที่สำนักฤๅษีดาไฟ การได้เผชิญหน้ากับยักษ์ที่หุบเหวยักษ์ จนพระอาจารย์ที่สำนักฤๅษีดาไฟมอบของวิเศษให้เจ้าชาย แล้วเจ้าชายก็ได้พบและช่วยเหลือเจ้าหญิง แต่สุดท้ายเจ้าชายกลับไม่อาจทำทุกสิ่งได้ตามแบบฉบับของเจ้าชายที่ดีนัก ทว่าเจ้าชายกลับได้ประสบการณ์ ได้รับรู้ความเป็นจริงอีกหลายประการ และได้เรียนรู้สิ่งแปลกใหม่จากโลกแห่งความเป็นจริง นอกเหนือจากแบบแผนดั้งเดิมที่ในตำราได้บอกไว้

วรรณกรรมเยาวชนรางวัลพิเศษ

5. ครุฑน้อย โดยคายนุช (ประจำปี 2545)

ครุฑน้อย เป็นเรื่องราวของครุฑกำพร้าตัวหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างไปจากครุฑตัวอื่น ๆ ซึ่งมักจะมีพฤติกรรมเป็นไปตามแบบแผนที่สังคมครุฑกำหนดขึ้นมา เช่น ครุฑต้องมีปีก มีตัวสี

แดงและต้องบินได้ เป็นต้น แต่เจ้าครุฑน้อยกลับไม่เป็นดังแบบแผนที่สังคมครุฑกำหนด เพราะครุฑน้อยมีตัวสีดำและบินไม่ได้ ทำให้มันมักถูกกลั่นแกล้งจากบรรดาครุฑตัวอื่น ๆ จนต้องออกจากเมืองครุฑไปใช้ชีวิตตามลำพัง

ในระหว่างที่ครุฑน้อยออกจากหมู่บ้านครุฑ มันได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมายภายใต้กรอบของโลกแห่งความเป็นจริง ได้พบกับบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างจากพวกแต่ก็มีความสุขกับสิ่งที่ตนเองเป็น เช่น กิณณกรประดิษฐ์หรือครุฑเผ่าที่ชอบตกปลา เป็นต้น และที่สำคัญที่สุดคือ มันค้นพบว่าตนเองมีลักษณะที่เหมาะสมกับการดำน้ำมากกว่าการบิน เพราะมีจมูกที่สามารถกลืนหายใจได้นาน และมีปีกคล้ายครีบปลาจึงว่ายน้ำได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตแตกต่างจากเผ่าพันธุ์ครุฑอย่างมีความสุข

6. เด็กหญิงสวนกาแฟ โดยเม น้อยนาเวศ (ประจำปี 2546)

เรื่องราวของ “น้องมุก” เด็กน้อยลูกสาวชาวสวนกาแฟที่มีกิจกรรมสนุก ๆ มากมายตามประสาเด็ก โดยมี “ย่า” และพี่สาวคนสนิท คือ “พีโม” เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนและให้ความอบอุ่นแก่เด็กน้อย นอกจากคนในครอบครัวคนอื่น ๆ แต่ในตอนท้ายน้องมุกก็ต้องสูญเสียพีโมไปเนื่องจากเกิดพายุร้ายแรงพัดผ่านภาคใต้ของประเทศในขณะที่พีโมกำลังเดินทางไปท่องเที่ยว ทุกคนในครอบครัวเสียใจกับการสูญเสียพีโมมากกว่าความเสียหายของบ้านเรือนที่ถูกพายุกระหน่ำ แต่แล้วไม่นานนักทุกคนก็เรียนรู้ที่จะยอมรับและเผชิญหน้ากับความจริงอันโหดร้ายนี้ และเก็บพีโมไว้ในความทรงจำตลอดไป

7. มัจฉานุผจญภัย ของ ๕ คีตกาล (ประจำปี 2547)

เรื่องราวที่ยกตัวละครในวรรณคดีไทยคือ “มัจฉานุ” บุตรหนุ่มงามกับนางสุพรรณมัจฉา มาเป็นตัวเอก เขาได้รับคำสั่งจากพระบิดาให้ช่วย “พระไวยวิก” ดูแลเมืองบาดาล แต่มัจฉานุเป็นเด็กที่ดื้อรั้นและมักใช้ความสามารถในทางที่ไม่ถูกต้อง เมื่อมัจฉานุเรียกร้องจะเดินทางไปพบพระมารดา พระไวยวิกจึงจำต้องอนุญาตให้เด็กน้อยเดินทางไป แต่ระหว่างการเดินทางของมัจฉานุ พระไวยวิกได้ปลอมตัวเป็นพระฤๅษีขันทิคอยให้ความช่วยเหลือและอบรมสั่งสอนและขัดเกลานิสสัยดื้อรั้น เอาแต่ใจ ขี้โมโหของมัจฉานุโดยตลอด

มัจฉานุต้องผจญภัยอยู่นานกว่าจะได้พบพระมารดา และในตอนท้ายมัจฉานุก็สามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นเด็กดีและเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ได้ เนื่องจากการเดินทางผจญภัยได้สอนให้เขาเรียนรู้การปรับตัวในหลาย ๆ ด้าน

ภาคผนวก ข

ประวัติรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผลงานที่ได้รับรางวัล และกติกากการประกวด

ความเป็นมา

ร้านนายอินทร์เป็นร้านค้าขายปลีกหนังสือในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ดำเนินธุรกิจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษา มุ่งเน้นกระจายความรู้ ความคิดและวัฒนธรรมสู่ชุมชน ตลอดจนการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการเรียนรู้รอบด้าน

โครงการประกวดงานเขียนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ร้านนายอินทร์มุ่งหวังให้เป็นเวทีแสดงความสามารถของนักเขียนหน้าใหม่ อีกทั้งเพื่อสนับสนุนให้เกิดงานเขียนใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพในสังคมไทย

โครงการประกวดงานเขียน “นายอินทร์อะวอร์ด” เริ่มจัดตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึงปัจจุบัน และในแต่ละปีมีงานเขียนประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับรางวัลดังต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 ประจำปี 2543 จัดประกวดเฉพาะประเภทสารคดี

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ภูฎาน มนต์เสน่ห์ในอ้อมกอดหิมาลัย โดยพิสมัย จันทวิมล
รางวัลพิเศษ 2 เรื่อง ได้แก่

1. จากอสาถึงหย้าฉา ดำนันทกวางต้งกรุงสยาม โดยยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง
2. กล่องไพบรณีย์สีแดง โดยอภิชาติ เพชรลีลา

ครั้งที่ 2 ประจำปี 2544 จัดประกวด 3 ประเภท คือ

ประเภทสารคดี

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

รางวัลพิเศษ 2 เรื่อง ได้แก่

1. สิบทะเล โดยธิดารัตน์ น้อยสุวรรณ
2. ทะลุแคชเมียร์ โดยเปรมฤทัย โตเสริมกิจ

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม 2 เรื่อง

1. เด็กหญิงนางฟ้า โดยดาราราย
2. สัมสีมวง โดยดาวกระจาย

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ เพื่อนใหม่ของลุงหมี โดยลำพู แสงลก

รางวัลพิเศษ ได้แก่ เด็กชายปากกว้าง โดยสุดไผ่ เมืองไทย

ครั้งที่ 3 ประจำปี 2545 จัดประกวด 3 ประเภท คือ

ประเภทสารคดี

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ซูย่า! Tedpole ใจสู้กกบ โดยอุดมพร สมพงษ์

รางวัลพิเศษ ได้แก่ Diet Dairy : ไม่เหลือปากว่าแรง โดยเชาวฤทธิ์ ตั้งโชคประเสริฐ

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ปราสาทกระต่ายจันทร์ โดยจันทร์เจ้า

รางวัลพิเศษ ได้แก่ ครุฑน้อย โดยคายนุช

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

รางวัลพิเศษ ได้แก่ ยิ้มของจิต โดยเล็ก มานนท์

ครั้งที่ 4 ประจำปี 2546 จัดประกวด 3 ประเภท

ประเภทสารคดี

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ คุณดอกสุดท้าย โดยจุลินทร์ ศรีสะอาด

รางวัลพิเศษ ได้แก่ บ้านไม้ริมทางรถไฟ โดยราชศักดิ์

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ เจ้าชายไมวิเศษ โดยปรีดา อัครจันทโชติ

รางวัลพิเศษ ได้แก่ เด็กหญิงสวนกาแฟ โดยเม น้อยนาเวศ

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ บ้องแบ้ว โดยพรรณทิพย์ บริบูรณ์ และทวี ศิริณชัย

ครั้งที่ 5 ประจำปี 2547 จัดประกวด 3 ประเภท

ประเภทสารคดี

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ เย็นวันเสาร์-เช้าวันอาทิตย์ โดยคามิน คมนีย์

รางวัลพิเศษ ได้แก่ บางปู นกนางนวล และผองเพื่อนนกน้ำอพยพ โดยพอฟล นนทภา

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

รางวัลพิเศษ ได้แก่ มัจฉานุผจญภัย โดยขจิตกาล

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ลูกบอลเที่ยวชายหาด โดยวิภาวี ฉกาจทรงศักดิ์

ครั้งที่ 6 ประจำปี 2548 จัดประกวด 6 ประเภท ได้แก่

ประเภทสารคดี

รางวัลพิเศษ ได้แก่ ญีปุ่นหลากมุม โดยโฆษิต ทิพย์เทียมพงษ์

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นไป ทางผู้จัดการประกวดยกเลิกรางวัลประเภท “รางวัลพิเศษ” มีเพียงการพิจารณาจัดพิมพ์หากไม่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเท่านั้น)
รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่ เซรีญา ภาค 1 ตอนพอมดแห่งทิศเหนือ โดยพณิดา ภูมิวัฒน์
ประเภทเรื่องสั้น

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ บุหลันแรม โดยเงาจันทร์
รางวัลรองชนะเลิศ ได้แก่

1. วัน (ที่เหมือนมี) พ่อ โดยหมีพู
2. เสียตายมือ โดยอุรดา ไควนธ์

ประเภทกวีนิพนธ์

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ นิราศจักรวาล โดยชัยพร ศรีโบราณ

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

รางวัลพิเศษ ไม่มี

ประเภทนวนิยาย

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

รางวัลพิเศษ ไม่มี

ครั้งที่ 7 ประจำปี 2549 จัดประกวด 6 ประเภท ได้แก่

ประเภทสารคดี

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่

1. ดันทางจากมะละแหม่ง โดย องค์ บรรจุน
2. เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดแห่งขุนเขา โดยเกรียงไกร เกิดศิริ

ประเภทเรื่องสั้น

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ เก้าะซารี...มิตรภาพและความตาย โดยปกาศิต แมนไทยสงค์

รางวัลรองชนะเลิศ ได้แก่

1. การมาถึงและการจากไปของรถไฟสังกะสี โดยธีรวิทย์ วงศ์มุสิก
2. พรายทะเล โดยเทิดไท นามแทน

ประเภทนวนิยาย

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ รังเลือด โดยสาคร พูนสุข

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่

1. สุดปลายสะพาน โดยสุริศร วัฒนอุดมศิลป์
2. หงสารามัญ โดยราชศักดิ์

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ไม่มี

ประเภทกวีนิพนธ์

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ไม่มี

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ไม่มี

ครั้งที่ 8 ประจำปี 2550 จัดประกวด 6 ประเภท ได้แก่

ประเภทสารคดี

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่ ฮารี โอเม...โยคี โดยจิรศักดิ์ ศรีพันธุ์เดช

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่

1. เพื่อนใหม่ โดยพนิดา ไคว้เจริญ และวรางคณา บุญฤทธิ์ธงไชย
2. มดดำแสนขยัน โดยพัชรี มีสุคนธ์ และจิตพาชื่น มุสิกานนท์

ประเภทเรื่องสั้น

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ สมภารระดับ ๘ โดยทัศนาวดี

รางวัลรองชนะเลิศ ได้แก่

1. เพลงชีวิต ๒๕๐๕ โดยสร้อยสัตตบรรณ
2. หลง โดยภู กระดาษ

ประเภทกวีนิพนธ์

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ มหาขเล โดยวรภา วรภา

ประเภทนวนิยาย

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ไม่มี

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ไม่มี

ครั้งที่ 9 ประจำปี 2551 จัดประกวด 6 ประเภท ได้แก่

ประเภทสารคดี

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่

1. ควันไฟและสายรุ้ง โดยโดม วุฒิชัย
2. เจ แปน สเปค ดีบ (J-Pan-Spec-Tive) โดยลมบก
3. ถนนหมื่นลี โดยเรวัต อริยกุลชัย

ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

รางวัลยอดเยี่ยม ไม่มี

พิจารณาจัดพิมพ์ ได้แก่

1. บันทึกลับนักสืบ โดยชัยกร หาญไฟฟ้า
2. ขอหนูขึ้นเวที โดยชัยกร หาญไฟฟ้า

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ฮัดเซย์ โดยกนกวรรณ เล็กดำรงศักดิ์

ประเภทเรื่องสั้น

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ดอยรวก โดยนทธี ศศิวิมล

รางวัลรองชนะเลิศ ได้แก่

1. คนรักธรรมชาติ โดยณัฐวัฒน์ อุทธีกร
2. สาย-สัมผัส-พันธ์ โดยหมึกสีม่วง

ประเภทนวนิยาย

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ กรงมนุษย์ โดยพจนารถ พจนปกรณ์

ประเภทกวีนิพนธ์

รางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ เราอยู่คนละฟากของภูเขา โดยเดือนจิต นวตรงค์ ชินธเนศ

รางวัลรองชนะเลิศ ได้แก่

1. ชิ้นส่วนจากสงคราม โดยมูฮัมหมัดฮาริส กาเหรัมย์
2. แดดต่างจังหวัดในภาพเขียน โดยโกสินทร์ ขาวงาม

กติการวมสำหรับการประกวดงานเขียนทุกประเภท

1. ไม่จำกัดเพศและอายุของผู้เขียน
2. เป็นผลงานที่ผู้เขียนมีชีวิตอยู่ขณะส่งผลงานเข้าประกวด
3. กรณีใช้นามแฝง ผู้เขียนระบุชื่อ-นามสกุลจริง ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้
4. เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นใหม่โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ไม่ลอกเลียน แปล หรือดัดแปลงจากผลงานของผู้อื่น หากมีการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ส่งผลงานต้องเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว
5. ผลงานส่งเข้าประกวดต้องไม่เคยได้รับการเผยแพร่ในสื่อทุกประเภท
6. สามารถส่งผลงานได้มากกว่า 1 ผลงาน

7. ต้นฉบับเป็นตัวพิมพ์ดีดหรือพิมพ์คอมพิวเตอร์ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ หรือลายมือเขียนตัวบรรจง
8. ผู้เขียนต้องสำเนาต้นฉบับจำนวน 2 สำเนา ส่งมาพร้อมต้นฉบับ (รวมทั้งหมด 3 ชุด)
9. ผลงานที่ไม่ผ่านเข้ารอบจะไม่มี การส่งต้นฉบับคืนให้ เว้นแต่จะมีการติดต่อขอรับคืนด้วยตนเองภายใน 1 เดือนหลังจากการประกาศผลรางวัล
10. บริษัทของสงวนสิทธิ์จะไม่มอบรางวัลใดรางวัลหนึ่ง หากผลงานที่ส่งเข้าประกวดไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่คณะกรรมการกำหนด
11. การตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

กติกาย่อยสำหรับการประกวดแต่ละประเภท

1. ประเภทสารคดี

- 1.1 เป็นเรื่องจริงที่ส่งเสริมการเรียนรู้และอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ไม่จำกัดแนวเรื่องและรูปแบบการนำเสนอ อาทิ สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวิต สารคดีเชิงศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ
- 1.2 ความยาวเนื้อหาไม่ต่ำกว่า 80 หน้ากระดาษ A4
- 1.3 ส่งผลงานพร้อมภาพประกอบเรื่อง (ถ้ามี) อาจเป็นภาพถ่าย สไลด์ ภาพวาดตามความเหมาะสม

2. ประเภทวรรณกรรมเยาวชน

- 2.1 เป็นเรื่องแต่งที่ส่งเสริมจินตนาการ
- 2.2 ไม่จำกัดความยาวของเรื่อง อาจมีภาพประกอบหรือไม่ก็ได้

3. ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็ก

- 3.1 เป็นหนังสือภาพที่ส่งเสริมจินตนาการสำหรับเด็กวัยอนุบาลหรือประถมศึกษาตอนต้น (1-5 ขวบ หรือ 6-9 ขวบ) และส่งเสริมจินตนาการ
- 3.2 ความยาว 24-32 หน้า ไม่จำกัดแนวเรื่องและเทคนิคการทำภาพ
- 3.3 ผู้เขียนเรื่องและผู้วาดภาพอาจเป็นคนละคน หรือส่งผลงานเป็นกลุ่มหรือคณะได้

4. ประเภทนวนิยาย

- 4.1 เป็นนวนิยายขนาดสั้น ไม่จำกัดแนวเรื่องและรูปแบบการนำเสนอ
- 4.2 ความยาวไม่เกิน 250 หน้ากระดาษ A4

5. ประเภทเรื่องสั้น

- 5.1 ไม่จำกัดเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ
- 5.2 ความยาวตั้งแต่ 5-30 หน้ากระดาษ A4

6. ประเภทกวีนิพนธ์

- 6.1 ไม่จำกัดฉันทลักษณ์ เนื้อหา และความยาว
- 6.2 ส่งผลงานได้ไม่เกินคนละ 10 สำนวน

รางวัล

1. รางวัลยอดเยี่ยมทุกประเภท รางวัลละ 50,000 บาท ยกเว้นประเภทเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์ รางวัลยอดเยี่ยมรางวัลละ 30,000 บาท และรางวัลรองชนะเลิศ 2 รางวัล รางวัลละ 10,000 บาท พร้อมโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลงานทั้งหมดจะได้รับค่าลิขสิทธิ์ในการรวมเล่มและจัดพิมพ์ในนามสำนักพิมพ์ในเครืออมรินทร์

2. ผลงานที่ได้รับรางวัลทุกประเภท บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ถือสิทธิ์ในการจัดพิมพ์และเผยแพร่ ทั้งนี้โดยอยู่ในสัญญาเช่าลิขสิทธิ์เป็นระยะเวลา 5 ปี

3. ผลงานเข้ารอบสุดท้าย มีสิทธิ์ได้รับพิจารณาจัดพิมพ์รวมเล่มพร้อมได้รับค่าลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์ ทั้งนี้โดยอยู่ในสัญญาเช่าลิขสิทธิ์เป็นระยะเวลา 5 ปี

การพิจารณา

- คัดเลือกและตัดสินผลงานโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยคณะกรรมการตัดสินรอบตัดสินการประกวดประเภทวรรณกรรมเยาวชน ได้แก่

1. นางสาววดี โกมารทัต	ประธานคณะกรรมการตัดสิน
2. รศ.ดร.รีนฤทัย สัจจพันธุ์	กรรมการ
3. อาจารย์ผุสดี นาวาวิจิต	กรรมการ
4. อาจารย์อัจฉรา ประดิษฐ์	กรรมการ
5. อาจารย์ปรีดา อัครจันทโชติ	กรรมการ

- ตัดสินและประกาศผลรางวัลระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคมของทุกปี

ติดต่อข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

ร้านนายอินทร์ทุกสาขา หรือฝ่ายการตลาดและประชาสัมพันธ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) เลขที่ 65/101-103 ถ. ชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10700

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	นางสาวอนุสรณ์ ดีไหว
วันเดือนปีเกิด	28 พฤศจิกายน 2523
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	108 หมู่ 3 ซอยสุขสวัสดิ์ 26 ถนนสุขสวัสดิ์ แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ 10140
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	บรรณาธิการสำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) 65/101-103 หมู่ 4 ซอยวัดชัยพฤกษ์ ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10700

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย (แผนกศิลป์ภาษาเยอรมัน) จาก โรงเรียนศึกษานารี
พ.ศ. 2546	ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2552	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวรรณคดีและวรรณกรรม) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ